

FAKULTET ZA UPRAVU
pridružena članica
Univerziteta u Sarajevu

**UPRAVLJANJE SIGURNOSNIM KRIZAMA:
MIGRANTSKA KRIZA U BOSNI I HERCEGOVINI**

Mentor: prof. dr. Sead Turčalo

Kandidat: mr. Adis Holjan

Sarajevo, 2022.

FAKULTET ZA UPRAVU
pridružena članica
Univerziteta u Sarajevu

DOKTORSKA DISERTACIJA
**UPRAVLJANJE SIGURNOSNIM KRIZAMA:
MIGRANTSKA KRIZA U BOSNI I HERCEGOVINI**

Mentor: prof. dr. Sead Turčalo

Kandidat: mr. Adis Holjan

Sarajevo, 2022.

Sadržaj

PREDGOVOR	6
SAŽETAK	8
SUMMARY	9

Poglavlje I

UVOD	10
1.1. Problem istraživanja	10
1.2. Predmet istraživanja.....	11
1.3. Teorijski okvir i pregled literature	133
1.4. Ciljevi istraživanja	177
1.5. Hipoteze	188
1.6. Metode istraživanja.....	20
1.7. Struktura rada	22
1.8. Očekivani naučni doprinos rada i istraživanja	233

Poglavlje II

TEORIJSKA OSNOVA ISTRAŽIVANJA: LOKALNA SAMOUPRAVA	266
2.1. Osnovne karakteristike lokalne samouprave	266
2.2. Lokalna samouprava u Bosni i Hercegovini	34
2.3. Pravni okvir lokalne samouprave u Bosni i Hercegovini	377

Poglavlje III

GLAVNI FAKTORI I TRENDOVI UPRAVLJANJA MIGRACIJAMA	49
3.1. Akteri u upravljanju migracijama	49
3.2. Centri za smještaj migranata	74
3.3. Upravljanja nezakonitom migracijom	82
3.4. Ključni trendovi profila nezakonitih migranata	98
3.5. Uočene ranjivosti i potrebe migranata	136

Poglavlje IV

SIGURNOSNI RIZICI I KRIZNE SITUACIJE MIGRACIJSKIH TOKOVA 142

- 4.1. Politički kontekst 142
- 4.2. Slaba zaštićenost granica 143
- 4.3. Rast mreža organiziranog kriminala za krijumčarenje ljudi 145
- 4.4. Žarišne tačke u urbanim sredinama 147
- 4.5. Mogućnost povezivanja migranata s terorizmom..... 149
- 4.6. Sigurnosne procjene migrantskih ruta 150

Poglavlje V

STUDIJA SLUČAJA: ULOGA LOKALNE SAMOUPRAVE I NADLEŽNIH INSTITUCIJA I AGENCIJA U UPRAVLJANJU KRIZNIM SITUACIJAMA 152

- 5.1. Upravljanje migrantskom krizom u Njemačkoj 152
- 5.2. Upravljanje kriznim situacijama u Bosni i Hercegovini 154
- 5.3. Lokalna samouprava i krizne situacije: Primjer Grada Bihaća i Općine Hadžići 155
- 5.4. Povratak nezakonitih migranata 163

Poglavlje VI

ISTRAŽIVANJE STAVOVA O UPRAVLJANJU SIGURNOSNIM KRIZAMA SA OSVRTOM NA MIGRANTSKU KRIZU U BiH..... 16868

- 6.1. Veličina i struktura uzorka..... 16868
- 6.2. Vremenski okvir istraživanja 16868
- 6.3. Prikaz rezultata istraživanja 16868

VII ZAKLJUČAK..... 19999

VIII PRILOZI 204

- Prilog 1. Ukupna statistika – pojedinačna Kronbahov alfa statistika 204
- Prilog 2. Popis tabela 209

Prilog 3. Popis grafikona	210
Prilog 4. Anketni upitnik	214
Prilog 5: Molbe za anketiranje	219
Prilog 6: Intervju sa dr. Selmom Cikotićem	223
Prilog 7: Intervju Peter Van der Auweraert.	227
Prilog 8: Izjava lektora	233
IX LITERATURA	234

PREDGOVOR

Doktorska disertacija “Upravljanje sigurnosnim krizama: migrantska kriza u Bosni i Hercegovini” napisana je s ciljem ukazivanja kako je upravljanje ilegalnim migracijama determinirano kompleksnim sistemom političkog odlučivanja, normativno-pravnim okvirom, potencijalima državnih agencija za provedbu zakona i međunarodnom saradnjom u odgovoru na sigurnosne izazove, rizike i prijetnje.

U doktorskoj disertaciji napravljen je osvrt na mjere kojima je u velikoj mjeri smanjen broj migranata na području Bosne i Hercegovine te ulogu svih organa vlasti, prije svega lokalnih samouprava s posebnim osvrtom na one koje su posebno pogođene migrantskom krizom.

Rad sadrži kompleksno istraživanje s obzirom da se radi o novoj i nedovoljno istraženoj pojavi na ovom prostoru, gdje ni ispitanici u istraživanju nisu bili dovoljno upoznati o istoj.

Tokom istraživačkog perioda došlo je i do promjene čelnih ljudi institucija i organizacija čija je direktna nadležnost pitanje rješavanja migrantske krize u Bosni i Hercegovini. Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine, kao i Međunarodna organizacija za migracije (IOM) u Bosni i Hercegovini dobili su novog ministra i šefa organizacije, odnosno novog sub-regionalnog koordinatora Međunarodne organizacije za migracije za Zapadni Balkan.

Sve navedeno ukazuje na kompleksnost teme, što joj daje epitet aktuelnosti, ne samo u periodu istraživanja već i u narednom periodu, s obzirom da su migracije pojava koja je svakodnevica, ne samo u našoj zemlji, već i u svijetu.

U pripremanju, koncipiranju i pisanju rada, služio sam se radovima mnogih autora navedenih u popisu literature. Nadam se da će ovaj rad, u obliku bibliografske reference, biti korišten za dalja istraživanja u pogledu migracija.

Dužnost mi je da se zahvalim svojim roditeljima, kćerki Emini, sestri s njenom porodicom, prijateljima i svim kolegicama i kolegama koji su me podsticali na pisanje, nesebično mi pomagali u pripremanju rukopisa i pribavljanju literature.

Zahvalu dugujem prof. dr. Seadu Turčalu, koji je prihvatio mentorstvo i predložio temu, s kojim sam obavljao sve potrebne konsultacije tokom prijave teme i izrade doktorske disertacije kroz sve faze.

Zahvaljujem se dragom Bogu što mi je dao snagu i volju da ovaj rad privedem kraju.

U Sarajevu, 15.01.2022. godine
Mr. Adis Holjan

SAŽETAK

Migrantska kriza je izazov za institucije Bosne i Hercegovine iz razloga što ne posjeduju efikasan sistem i plan za dugotrajno zbrinjavanje migranata. Pored toga, Bosna i Hercegovina nema kapacitete za njihov smještaj.

Ključni problem istraživanja predložene teme za izradu doktorske disertacije se odnosi na nedovoljno teorijsko izučavanje lokalnih samouprava u Bosni i Hercegovini koje su pogođene “migrantskom krizom”. Predmet ovog rada jeste razmatranje uloge lokalne samouprave kod upravljanja migrantskom krizom u Bosni i Hercegovini te prikaz izazova sa kojima se suočavaju. Cilj je ispitati stavove građana, predstavnike nevladinih organizacija te lokalne vlasti u tri pogranične općine u Bosni i Hercegovini.

Glavna hipoteza u ovoj doktorskoj disertaciji glasi: “Upravljanje ilegalnim migracijama u Bosni i Hercegovini je determinirana kompleksnim sistemom političkog odlučivanja, normativno-pravnim okvirom, potencijalima državnih agencija za provedbu zakona i međunarodnom saradnjom u odgovoru na sigurnosne izazove, rizike i prijetnje.”

Istraživanje je pokazalo kako bosanskohercegovačke institucije imaju djelimično adekvatno rješenje za migrantsku krizu. Osim toga, istraživanje je pokazalo kako institucionalne osnove funkcionisanja lokalne samouprave u Bosni i Hercegovini nisu u cijelosti pripremljene za sistemsko djelovanje i poduzimanje akcija pomoći migrantima u kampovima i prihvatnim centrima.

Ključne riječi: sigurnosna kriza, migrantska kriza, lokalna samouprava, Bosna i Hercegovina.

SUMMARY

The migrant crisis is a challenge for the institutions of Bosnia and Herzegovina because they do not have an efficient system and plan for long-term care of migrants. In addition, Bosnia and Herzegovina does not have the capacity to accommodate them.

The key problem of researching the proposed topic for the preparation of the doctoral dissertation relates to the insufficient theoretical study of local governments in Bosnia and Herzegovina affected by the “migrant crisis”. The subject of this paper is to consider the role of local self-government in managing the migrant crisis in Bosnia and Herzegovina and to present the challenges they face. The aim is to examine the attitudes of citizens, representatives of non-governmental organizations and local authorities in the municipalities in Bosnia and Herzegovina.

The main hypothesis in this doctoral dissertation is: “Management of illegal migration in Bosnia and Herzegovina is determined by a complex system of political decision-making, normative-legal framework, potentials of state law enforcement agencies and international cooperation in response to security challenges, risks and threats.”

The research showed that BiH institutions have a partially adequate solution to the migrant crisis. In addition, the research showed that the institutional basis for the functioning of local self-government in Bosnia and Herzegovina is not fully prepared for systematic action and taking actions to help migrants in camps and reception centers.

Keywords: Security crisis, migrant crisis, local self-government, Bosnia and Herzegovina

Poglavlje 1

1. UVOD

1.1. Problem istraživanja

Upravljanje migrantskom krizom u Bosni i Hercegovini propitat će se kroz tri faze kriznog menadžmenta, fazu sprečavanja, pripreme i odgovora na krizu, kako bi identificirali ključne nedostatke u konkretnom slučaju koji ćemo istraživati. Ključni problem istraživanja predložene teme za izradu doktorske disertacije se odnosi na nedovoljno teorijsko izučavanje lokalnih samouprava u Bosni i Hercegovini koje su pogođene migrantskom krizom. Imajući u vidu pomenutu diskrepancu između stvarnih nadležnosti i operativnih praksi u upravljanju migracijama, evidentna je nespremnost lokalnih samouprava i neposjedovanje sposobnosti da se suoče sa migrantskom krizom i upravljaju njenim sigurnosnim aspektima.

U praksi je rast broja nezakonitih migranata u Bosni i Hercegovini doveo do ogromnog pritiska na institucije na državnom nivou zadužene za kontrolu granica i oblast migracija i azila, ali i na lokalnom nivou u oblasti javnog reda i mira. To se posebno reflektira u područjima Kantona Sarajevo i Unsko-sanskog kantona kao najopterećenijim područjima u pogledu broja nezakonitih migranata. Imajući u vidu specifičnost odnosa između formalne nadležnosti i operativne prakse u upravljanju migrantskom krizom kao sigurnosnom, pokazuje se kao neophodno istražiti interakciju različitih domaćih i međunarodnih aktera, njihove politike i prakse, uticaj normativno-pravnog okvira i procesa političkog odlučivanja na upravljanje ovim pojavnim oblikom sigurnosne krize.

1.2. Predmet istraživanja

Predmet istraživanja doktorske disertacije je upravljanje ilegalnim migracijama kao sigurnosnim izazovom u Bosni i Hercegovini kroz analizu migrantske krize u periodu 2018.-2020. godine. Težište istraživanja u ovom radu jeste da se putem naučnog objašnjenja prezentuje institucionalni tretman migranata u Bosni i Hercegovini. Poseban akcenat je na migrantsku krizu koja implicira elemente dekadentnosti određenog društva i

njenih pripadnika. Pored toga, bit će opisan nastanak migrantske krize u Bosni i Hercegovini te institucionalno ali i građansko postupanje prema migrantima.

Veća kontrola mobilnosti ljudi posebno je evidentna u doba globalizacije i migracije. I pored brojnih restriktivnih mjera, migracije ne jenjavaju. Od 2015. godine migrantski val nije bio ekonomske prirode, već se prvenstveno odnosio na prisilne migracije zahvaćenih područja zemalja Azije te područja koja nisu bila zahvaćena ratom iz Afrike.

Zemlje Balkana su bile tranzitne, i za migrante nisu bile krajnja destinacija. Predmet istraživanja ovog doktorskog rada je uloga lokalne samouprave u prevazilaženju migrantske krize, smanjenju socijalnih razlika te približavanju globalnim ekonomskim uvjetimana dugoročnom periodu. Također, predmet istraživanja je i privremena integracija migranata u novoj sredini. Dosadašnji problemi koji su bili evidentni prilikom integracije migranata upućuju na potrebu promjene pogleda na migrantsko pitanje koje je u Bosni i Hercegovini shvaćeno kao jedno od većih, posebno zbog nedostatka resursa i logistike za zbrinjavanje migranata.

Migracije predstavljaju veoma kompleksan i dinamičan fenomen, jer je globalizacija omogućila i olakšala kretanja ljudi više nego ikada prije u ljudskoj historiji. Prema procjenama Međunarodne organizacije za migracije (IOM), u svijetu se nalazi blizu 272 miliona migranata, što predstavlja 3,5% svjetske populacije.¹

Cilj je ispitati stavove građana, predstavnike nevladinih organizacija te lokalne vlasti u tri pogranične općine u Bosni i Hercegovini. Kako bi se ostvario cilj istraživanja, provest će se ispitivanje generalnih stavova prema migrantima te će se napraviti komparacija u stavovima između predstavnika lokalne vlasti i građana.

Sadržaji predmeta istraživanja odgovaraju na različite aspekte sigurnosti u okviru migrantske krize kao što su ekonomski, društveni ili javnozdravstveni. Također, razmotrit

¹ International Organization for Migration, World Migration report 2020, više na https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2020_en_ch_2.pdf (pristupljeno 13.04.2020. godine)

će se pitanje da li migranti vide mogućnost ostanka i integracije u bosanskohercegovačko društvo. Naučno-disciplinarno određenje predmeta istraživanja je u okviru sigurnosnih i upravnih naučnih disciplina. Uža naučna oblast obuhvata više naučnih disciplina, prije svega sigurnosti, upravno-pravne nauke i javne uprave i drugih.

S obzirom na činjenicu da istraživanje razmatra fenomen upravljanja migrantskom krizom kao sigurnosnim izazovom, neminovno se nameće zaključak da ga karakterizira interdisciplinarnost. U tom smislu, ovo istraživanje svoj oslonac nalazi u sigurnosnim naukama, sociologiji, politologiji, demografiji, pravu i upravi. Svakodnevni i nekontroliran ulazak više stotina ljudi nepoznatog identiteta i stvarnih namjera na teritoriji bilo koje suverene države predstavlja ozbiljan sigurnosni, društveni i humanitarni izazov. Kriza koja je nastupila u proljeće 2018. godine nastala je i kao rezultat (anti)migracijskih politika drugih zemalja, i što je za BiH posebno važno, država u susjedstvu. Istočni susjedi (Srbija i Crna Gora), koji su izloženi masovnom udaru nezakonitih ulazaka još od 2015. godine nastojali su ubrzati transfer nelegalnih (i neželjenih) rezidenata preko svog teritorija prema Zapadu, potičući i često olakšavajući njihov prelazak u BiH, kao alternativni zatvorenim koridorima ka Mađarskoj i Hrvatskoj.

Istovremeno, Hrvatska je vrlo rigorozno nastojala zatvoriti i onemogućiti prelazak tih istih migranata preko svog teritorija, dalje za Sloveniju, Italiju i Austriju. Zbog toga se najveći broj nezakonitih migranata zadržao stiješnjen unutar BiH. Njihov produženi ostanak dodatno je tako pojačao izloženost zemlje svim rizicima koji se inače pojavljuju kao posljedica migrantskih kretanja. Međutim, zbog specifičnog administrativno-teritorijalnog uređenja BiH, ali i duboke političke polarizacije koja u njoj vlada, migrantskom krizom nije izravno i ravnomjerno ugrožena cijela zemlja, niti njena dva entiteta i jedan distrikt, nego samo dva kantona u Federaciji BiH – Sarajevski i Unsko-sanski kanton.

Migrantska kriza je izazov za institucije Bosne i Hercegovine iz razloga što ne posjeduju efikasan sistem i plan za dugotrajno zbrinjavanje migranata. Pored toga, Bosna i Hercegovina nema kapacitete za njihov smještaj.

Ipak, vlasti su uspjele da dobar dio migranata izmjesti u Izbjeglički centar Salakovac kod Mostara. Osim toga, osposobljen je i nekadašnji Đački dom u naselju Borići u blizini Bihaća. U Velikoj Kladuši u objektu Agrokomerca su smješteni migranti. Migranti su smješteni i u kasarni Ušivak u Hadžićima i Migrantskom centru Delijaš, u općini Trnovo.

1.3. Teorijski okvir i pregled literature

U publikaciji „Migranti i mi - Sociopsihološka analiza uzajamne percepcije“ autora Dušanić, S., Hrekes, Y. i Pralica, M. je predstavljena geneza nastanka problema koji se reflektovao i na Balkan. Predstavljen je osnovni psihološki pristup preko kojeg se mogu lakše razumijevati fenomeni koji prate migracije, kao što su: izvori međugrupnih stavova; sociopsihološke osnove predrasudnih stavova; političko-ideološke osnove međugrupnih relacija; situacione osnove predrasuda; istraživanja predrasuda prema migrantima; percepcije migranata o domicilnom stanovništvu; kakve posljedice imaju predrasude; kako se stanovništvo Jugoistočne Evrope odnosi prema marginalizovanim grupama; slučaj Bosna i Hercegovina – susret marginalizovanih itd. Nakon toga su predstavljeni rezultati, odvojeno za migrante te za domicilno stanovništvo. Prvo su predstavljeni kvantitativni rezultati, a potom i rezultati iz fokus-grupa.

U publikaciji autorice „Demokratija i ljudska prava, ljudi u pokretu bez ljudskih prava, Izbjegllice i migranti u Bosni i Hercegovini bez ljudskih prava“ Ahmetašević, N. Je napravljen prikaz osam migrantskih centara u koje su smješteni ljudi u pokretu. Istaknuto je kako je svih osam zatvoreno čime su ova mjesta postala detencija. Trenutno je oko 6.000 ljudi prisilno zatvoreno u jedva uslovne centre u kojima nemaju dovoljno hrane, imaju ograničen pristup vodi i mogućnost održavanja lične higijene, a zdravstvena briga podrazumijeva samo osnovno. Autorica se pita: - šta je sa njihovim ljudskim pravima, kakvi su uslovi u kojima trenutno žive, te kakva je uloga i odgovornost Evropske unije, a šta je odgovornost domaćih vlasti.

U istraživačkom članku *“Globalni sporazum o migracijama – Pravni status i značaj”*, objavljenom u Godišnjaku Pravnog fakulteta u Sarajevu autorica Borić, N. opisuje globalni sporazum UN-a za sigurne, uredne i zakonite migracije iz 2018. godine, te ističe

kako se radi o prvom sporazumu koji je dogovoren među vladama i koji se odnosi na sve dimenzije migracije u međunarodnom pravu na sveobuhvatan način. Pojašnjava kako globalni sporazum o migracijama predstavlja značajan dokument za rješavanje izazova povezanih sa savremenom migracijom i za poboljšanje upravljanja migracijama. Sporazum su odobrile države na sastanku na visokom nivou u Marakešu 10. i 11. decembra 2018. godine (Međuvladina konferencija 2018), Generalna skupština Ujedinjenih nacija (UNGA) usvojila ga je 19. decembra 2018. godine. Međutim, Sporazum je bio predmet intenzivnih rasprava i naišao je na kritike vezane za pravni status i sposobnost da odredi postupke država u pogledu tretmana migranata. Izražena je bojazan da bi mogao ozbiljno narušiti princip suvereniteta te ga stoga niz država, uključujući i Sjedinjene Američke Države, nije podržao. S obzirom da je Sporazum proizašao iz Njujorške deklaracije o izbjeglicama i migrantima koju je 19. 9. 2016. godine usvojila Generalna skupština UN-a, neki su smatrali da Sporazum može imati pravnu snagu, ili čak da se može smatrati izvorom međunarodnog prava prema članu 38 Statuta Međunarodnog suda pravde.

Velika migrantska kriza, koja se zadnjih nekoliko godina prelijeva preko cijele Europe, ostavila je traga i na Hrvatsku. Relativno mala država u jugoistočnoj Europi koja leži na dva važna transportna koridora - paneuropskim koridorima Xa i Vb, našla se tako i na dva velika migrantska koridora: zapadnobalkanskom i mediteranskom koridoru. Posljedica toga najbolje se ogleda u činjenici da je preko Hrvatske u samo zadnjih nekoliko godina prešlo više od pola miliona ljudi (i evidentirano preko 20 000 ilegalnih migranata), koji su često pronađeni skriveni u kamionima i vlakovima na graničnim prelazima između Republike Hrvatske i Srbije, Bosne i Hercegovine, ili Mađarske. Ovaj rad bavi se pitanjima utjecaja ovog fenomena na transportnu industriju, a posebice na teretni prijevoz kopnom, kako u Hrvatskoj tako i u cijeloj regiji Jugoistočne Europe. U tom smislu, u radu su analizirani regionalni trendovi iregularnih migracija na ovom području koji su dovedeni u vezu s uvođenjem novih sigurnosnih mjera (u okviru graničnog pregleda kamiona i vlakova) od strane policije i sveukupnom izvedbom pružanja usluga cestovnog i željezničkog prijevoza (robe) u ova osjetljiva vremena.

Migracije su postale jedan od glavnih faktora društvene transformacije i razvoja u drugoj polovini 20. stoljeća, sa pojačanim intenzitetom i u 21. stoljeću, budući da ljudi sve više migriraju u potrazi za boljim životom i sigurnošću. Sa migracijama, usljed nepravedne distribucije bogatstva između zemalja, dolazi do brisanja granica i interakcije kultura. Takvi procesi nerijetko se doživljavaju kao prijetnja sopstvenom identitetu i ekonomskom prosperitetu država, što dovodi do toga da se migracije percipiraju kao sigurnosni izazov i privlače sve veću pažnju istraživača.

Razlozi savremenih migracija su višestruki. Jedan od glavnih razloga migracija jeste velika razlika u prihodima, zaposlenosti i društvenom blagostanju među regijama. Međutim siromaštvo nije jedini denominator migracija. Preseljenja iz vrlo siromašnih u bogate regije nisu česta, budući da stanovništvo nema dovoljno finansijskih sredstava koja su potrebna za putovanja, kulturnog kapitala u vidu mogućnosti prilagođavanja novoj sredini u kojoj se nađu, te društvenog kapitala ili društvenih veza koje su potrebne da bi uspješno pronašli posao i tako se integrisali u novu okolinu. Međutim, u izuzetnim okolnostima, kao što su rat ili ekološke degradacije, koje uništavaju najosnovnije društvene potrebe i životne standarde, i najsiromašnije stanovništvo prisiljeno je na migraciju, često u vrlo lošim i teškim uslovima. Takav oblik migracije primjećujemo i u migracijama koje se dešavaju na Zapadnobalkanskoj ruti.

Odnos Bosne i Hercegovine prema ilegalnim migracijama od početka migrantske krize u Evropi 2015. godine je prošao kroz cijeli spektar sekuritizacije. Najprije se radilo o *nepolitiziranom* pitanju, to jeste država se nije bavila ovim pitanjima jer je smatrala da nije direktno pogođena. Zatim je početkom 2018. godine došlo do *politizacije* ovog pitanja jer je postalo sastavnim dijelom politike i zahtijevalo je određene odluke. Posljednjih godinu dana se nalazimo u fazi *sekuritizacije*, budući da su ilegalne migracije počele da se promatraju primarno kao sigurnosno pitanje.

Promatrano iz sigurnosne perspektive, ilegalne migracije narušavaju nekoliko dimenzija sigurnosti. U prvom redu, ugrožavaju *političku sigurnost*, budući da narušavaju državne granice i, stoga, predstavljaju prijetnju nacionalnoj suverenosti države. Također, mogu imati i negativan uticaj na strukturu društva i njegovo ekonomsko blagostanje uticanjem na društveni poredak te dovođiti do porasta nemira i veće stope kriminala, čime direktno

ugrožavaju *društvenu sigurnost*. Pored toga, migranti se često percipiraju ili od dijela elite žele predstaviti kao prijatnija životnom stilu i kulturi države primateljice. Osim što ih krive da doprinose porastu kriminala i ostalih društvenih problema, ilegalni migranti ponekad se opisuju kao ekonomski migranti koji traže azil kako bi iskoristili državne socijalne pogodnosti ili kako bi preoteli posao lokalnom stanovništvu, što se doživljava kao ugrožavanje *ekonomske sigurnosti*.

Ove sigurnosne dimenzije nerijetko marginaliziraju humanitarni aspekt upravljanja migracijama. Poštivanje ljudskih prava, tolerancija i zakonski okvir, važni su aspekti politike zbrinjavanja migranata od strane nadležnih službi lokalnih samouprava u Bosni i Hercegovini. Migracijski procesi koji su zahvatili Bosnu i Hercegovinu od 2018. godine postavljaju određene zahtjeve njenim vlastima, odnosno određeni broj institucija, uključujući Instituciju ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: ombudsman) koja je uspostavljena u skladu s prilogima IV i VI od Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini (Daytonski sporazum) i Zakon o ombudsmanu za ljudska prava Bosne i Hercegovine s ciljem unapređenja dobrog upravljanja i zaštite prava i sloboda fizičkih i pravnih osoba.²

Od početka 2018. godine broj ilegalnih migranata u Bosni i Hercegovini je eksponencijalno porastao i kontinuirano rastao do kraja 2019. godine. Dok je u 2017. godini zabilježeno 1.116 slučajeva, u 2018. godini je taj broj iznosio 23.902 ilegalna migranta, a 2019. godine 29.302. Migraciono-izbjeglička kriza preko Zapadnobalkanske rute, na kojoj se nalazi Bosna i Hercegovina, su počeli od druge polovice 2015. godine i trajali do 8.3.2016. godine, kada je ruta zatvorena za kontrolirani prolazak. Od toga perioda se otvara prostor za ilegalne migracije, te migrantska kriza, uz humanitarnu, dobija i izraženu sigurnosnu dimenziju.³

² Službeni glasnik Bosne i Hercegovine”, br. 19/02, 34/05 i 32/06.

³ Prema: Tatalović, Siniša. i Malnar, Dario. (2015). Nova sigurnosna paradigma i krizno upravljanje. u: Nađ, I. (ur.). Dani kriznog upravljanja: zbornik radova. Velika Gorica: Veleučilište Velika Gorica, str. 115–123.

Većina ilegalnih migranata u Bosnu i Hercegovinu ulazi iz Srbije, dok manji dio stiže iz Crne Gore. U oba slučaja za ulaske u BiH se koriste različiti lokaliteti u pograničnom pojasu koji ne spadaju u službene granične prelaze.

Prema zemlji porijekla, najveći procenat ilegalnih migranata u 2019. godini je dolazio iz Pakistana (40,95%), zatim Afganistana (9,85%), Bangladeša (9,25%), Iraka (7,53%), Sirije (6,23%), te manji procenat iz drugih zemalja regije Srednjeg Istoka i Sjeverne Afrike.

Iako je, prema članu 3. stav 1. Ustava BiH, nadležnost u oblasti politike i reguliranja migracija, imigracija, izbjeglica i azila data institucijama Bosne i Hercegovine, operativni aspekti suprotstavljanja nezakonitim migracijama i njihovim upravljanjem, ako ih promatramo kao sigurnosnu krizu, nalaze se na nižim nivoima – entitetima, kantonima te jedinicama lokalne samouprave.

1.4. Ciljevi istraživanja

Doktorska disertacija ima za cilj dati odgovor na slijedeća pitanja:

1. Kakve su međunarodne politike i prakse ključnih međunarodnih aktera u prevenciji i borbi protiv ilegalnih migracija?
2. Kakve su politike i prakse u Bosni i Hercegovini u prevenciji i borbi protiv ilegalnih migracija?
3. U kojoj mjeri normativno-pravni okvir i procesi političkog odlučivanja utječu na efikasan odgovor na migrantsku krizu u Bosni i Hercegovini?

Naučni cilj se odnosi na spoznaju i značaj načina planiranja aktivnosti koje su u direktnoj vezi sa prihvatanjem migranata i rješavanjem krizne situacije u Bosni i Hercegovini.

Cilj rada jeste ukazati na dobre i loše strane migrantske krize od 2018. do 2020. godine, posebno kada su u pitanju lokalne samouprave kao što su to Bihać, Hadžići, Sarajevo i Tuzla, te kratak osvrt na stavove čelnika Republike Srpske kada je u pitanju prihvatanje migranata.

Cilj je, također, analiza postojećih trendova i profila nezakonitih migranata u Bosni i Hercegovini, te identificiranje ključnih sigurnosnih rizika koji mogu proizaći iz trenutne migrantske situacije.

Društveni ciljevi se odnose na mogućnost primjene nalaza u rješavanju problema migracija. Istraživanje će kroz preporuku omogućiti da lokalne samouprave kreiraju praktične politike upravljanja krizom.

1.5. Hipoteze

Postavka glavne hipoteze koja će se istraživati u doktorskoj disertaciji definisana je na slijedeći način:

“Upravljanje ilegalnim migracijama u Bosni i Hercegovini je determinirano kompleksnim sistemom političkog odlučivanja, normativno-pravnim okvirom, potencijalima državnih agencija za provedbu zakona i međunarodnom saradnjom u odgovoru na sigurnosne izazove, rizike i prijetnje.”

Na osnovu glavne hipoteze razvijen je niz pomoćnih hipoteza koje prate hronologiju postavljenu istraživanjem. Definisane su na slijedeći način:

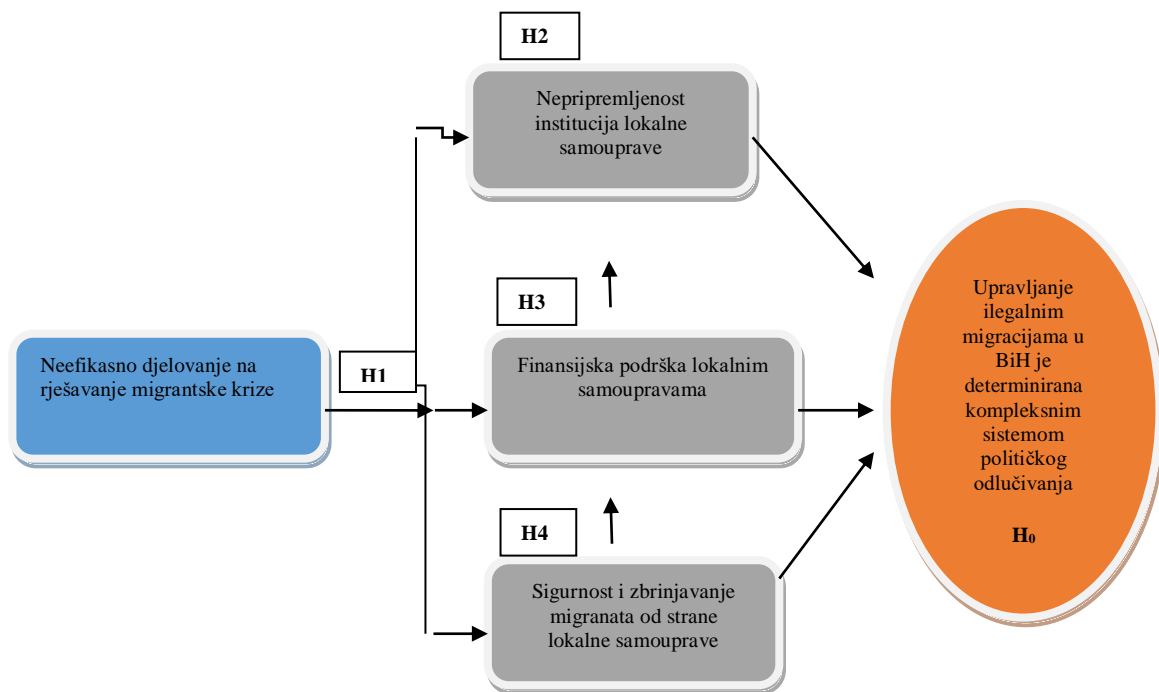
H1: Složena organizacija političkog sistema Bosne i Hercegovine nepovoljno utiče na mogućnost efikasnog i sistemskog djelovanja na rješavanje migrantske krize.

H2: Institucionalne osnove funkcionisanja lokalne samouprave u Bosni i Hercegovini nisu u cijelosti pripremljene za sistemsko djelovanje i poduzimanje akcija pomoći migrantima u kampovima i prihvatnim centrima.

H3: Finansijska pomoć lokalnim samoupravama koje su izvršile prihvata migranata u kampovima i prihvatnim centrima u velikoj mjeri bi pomoglo u rješavanju ovog gorućeg pitanja za Bosnu i Hercegovinu.

H4: Temeljni zadatak lokalne samouprave u pomoći migrantima jeste kreiranje osjećaja sigurnosti i rješavanje njihovog zbrinjavanja.

Slika 1. Istraživački model upravljanja sigurnosnim krizama:
migrantska kriza u Bosni i Hercegovini

Izvor: Istraživanje autora

Iz prethodnih hipoteza definišu se sljedeće nezavisne varijable:

- nepovoljan uticaj na mogućnost efikasnog i sistemskog djelovanja na rješavanje migrantske krize;
- nepripremljenost institucionalne osnove funkcionisanja lokalne samouprave u Bosni i Hercegovini;
- finansijsko rješenje pitanja migranata za Bosnu i Hercegovinu;

- temeljni zadatak lokalne samouprave je pomoći migrantima.

Iz prethodnih hipoteza definišu se sljedeće zavisne varijable:

- složenost organizacije političkog sistema Bosne i Hercegovine;
- sistemsko djelovanje i poduzimanje akcija pomoći migrantima u kampovima i prihvatnim centrima;
- finansijska pomoć lokalnim samoupravama koje su izvršile prihvata migranata u kampovima i prihvatnim centrima;
- kreiranje osjećaja sigurnosti i rješavanje zbrinjavanja migranata.

U sistem indikatora unutar ovog istraživanja ubrajamo:

- nepoznavanje globalne scene od strane stanovništva Bosne i Hercegovine,
- nedostatak empatije kod građana koji žive u multikulturalnoj državi,
- nedovoljna tolerancija prema migrantima

1.6. Metode istraživanja

U okviru ove disertacije će biti primijenjena kombinacija više naučnih i istraživačkih metoda. U radu će se koristiti sljedeće skupine metoda:

Osnovne metode: historijsko-pravni metod, pravne metode (normativni metod, dogmatski metod, egzegetička metoda-kritičko tumačenje tekstova),

Općenaučne metode: hipotetičko-deduktivna, komparativna metoda i statistička metoda.

Za potrebe naučnih istraživanja, bit će primijenjene sve osnovne i općenaučne metode naučnih istraživanja. Za potrebe empirijskih istraživanja, koristit će se sljedeće metode pribavljanja podataka: analiza (sadržaja) dokumenata, metod ispitivanja (tehnika ankete, instrument anketni upitnik), te metoda studije slučaja (Case Study).

Za potrebe istraživanja će biti korišteni primarni i sekundarni podaci. Primarni podaci prikupljeni su putem anketiranja, intervjuja i analize zakonskih i podzakonskih akata. Za potrebe anketiranja nezakonitih migranata će biti dizajniran instrumentarij koji će

sadržavati pitanja u vezi: biografskih karakteristika respodenata migracijskog toka i zdravstvenog stanja migranata.

Pored toga, kao sekundarni izvori podataka bit će korištene postojeće studije i analize.

U ovom istraživanju, kroz prizmu kriznog menadžmenta, sagledat će se izazovi upravljanja migrantskom krizom kao specifičnom sigurnosnom krizom u Bosni i Hercegovini. Obzirom da su zemlje EU krajnja destinacija migranata, analizirat će se problematika ilegalnih migracija u EU, a posebno nakon migrantske krize sagledati njen pristup ovom problemu i njegove refleksije na upravljanje krizom u BiH. Pristup EU ovom problemu će se analizirati i kroz politike, usvojena strateška dokumenta i akcijske planove, mjere koje preduzimaju nadležne EU institucije i agencije.

Napravit će se analiza politika, strateških dokumenata, pravnog i institucionalnog okvira upravljanja ilegalnim migracijama u Bosni i Hercegovini. Prikupit će se podaci o stanju sigurnosti u postavljenom vremenskom okviru, te istražiti da li i u kojoj mjeri kretanje ilegalnih migranata predstavlja sigurnosni izazov, rizik i prijetnju, te koliko je uticalo na sigurnost i stabilnost Bosne i Hercegovine.

Analizirat će se nadležnosti, potrebe i spremnost državnih organa za suprotstavljanje ilegalnim migracijama, stepen međuagencijske saradnje i razmjene informacija, stepen regionalne i međunarodne saradnje i razmjene informacija. Na temelju provedenog istraživanja, analiza i naučenih lekcija, predložit će se moguća rješenja za unapređenje stanja u segmentu efikasnijeg upravljanja ilegalnim migracijama u Bosni i Hercegovini. Fokus istraživanja će se odnositi na Bosnu i Hercegovinu, dok određene analize obuhvatiti i međunarodni i regionalni kontekst, te posebno zemlje Zapadnog Balkana, kao tranzitne zemlje kroz koje ilegalni migranti prolaze i stižu do BiH.

Uzorak

Istraživanje će biti provedeno u 15 jedinica lokalne samouprave na području Bosne i Hercegovine, a to su: Bihać, Hadžići, Stari Grad Sarajevo, Centar Sarajevo, Novo

Sarajevo, Novi Grad Sarajevo, Ilidža, Vogošća, Ilijaš, Bijeljina, Tuzla, Velika Kladuša, Cazin, Mostar i Jablanica. Podaci će biti prikupljeni za period od 2018.-2020. godine sa neophodnim osvrtima na prethodne historijske dionice nužne za razumijevanja upravljanja migracijama u Bosni i Hercegovini, a posebno nezakonitim migracijama.

1.7. Struktura rada

Doktorska disertacija na temu „Upravljanje sigurnosnim krizama: migrantska kriza u Bosni i Hercegovini“ će se sastojati od sedam dijelova, literature i priloga, kako slijedi: Prvo poglavlje je teorijsko-metodološki dio gdje će biti navedene metodološke odrednice disertacije: problem i predmet istraživanja, ciljevi istraživanja, hipoteze i naučne metode koje će se koristiti u naučnom istraživanju. Također, uvod će sadržavati i osnovne informacije o strukturi disertacije.

Drugo poglavlje se odnosi na teorijske osnove lokalne samouprave, njene osnovne karakteristike kao i pravni okvir u Bosni i Hercegovini.

Kroz Treće poglavlje analizirat će se glavni faktori i trendovi upravljanja migracijama, akteri u upravljanju migracijama, centri za smještaj migranata, upravljanja nezakonitom migracijom te ključni trendovi profila nezakonitih migranata.

U Četvrtom poglavlju govorit će se o sigurnosnim rizicima situacije migracijskih tokova, politički kontekst, slaba zaštićenost granica i rast mreža organiziranog kriminala za krijumčarenje ljudi. Osim toga će se posebno istražiti žarišne tačke u urbanim sredinama, mogućnost povezivanja migranata s terorizmom te sigurnosne procjene migrantskih ruta.

Kroz Četvrto poglavlje će se istražiti uloga lokalne samouprave u upravljanju kriznim situacijama, te primjer Grada Bihaća kao i povratak nezakonitih migranata. Nakon toga će se koristiti analiza (metoda) istraživanja sa preporukama.

S ciljem predstavljanja studije slučaja: uloge lokalne samouprave u upravljanju kriznim situacijama, u Petom poglavlju će se poći od analize i teoretskog razmatranja - upravljanje migrantskom krizom u Njemačkoj, te upravljanje kriznim situacijama u Bosni i Hercegovini. Nakon toga će se razmotriti Lokalna samouprava i krizne situacije: primjer

Grada Bihaća i odnosi sa Ministarstvom sigurnosti BiH i nadležnim institucijama i agencijama. Posljednji naslov koji će se obraditi je povratak nezakonitih migranata.

Za kraj, na osnovu sistemskog pregleda literature i zaključaka, spoznanje do kojih će se doći tokom izrade doktorske disertacije empirijskog istraživanja bit će predstavljene u zaključnom poglavlju.

1.8. Očekivani naučni doprinos rada i istraživanja

Naučni doprinos istraživanja vezanog za upravljanje kriznim situacijama na primjeru migrantske krize ima veliku ulogu u predstavljanju realizacije aktivnosti lokalnih samouprava u cilju rješenja ovog kompleksnog pitanja. Sprovedenjem teorijskih i empirijskih istraživanja predmetne tematike doći će se do naučno relevantnih zaključaka kojima će se potvrditi generalna hipoteza i posebne hipoteze.

Istraživanje u okviru ovog dokorskog rada imat će vrlo važan empirijski doprinos spoznaji o stanju migranata u određenim lokalnim samouprava u Bosni i Hercegovini. Aplikativni doprinos disertacije ogleda se u prilogu pravno-upravnoj i sigurnosnoj nauci kroz provedbu primarnog istraživanja u lokalnim samoupravama u Bosni i Hercegovini na reprezentativnom uzorku (kojim su određene glavne determinante problema migranata), instrumentima za mjerenje životnog zadovoljstva migranata, kao i razvoju naučnih saznanja o osnovnim sigurnosnim izazovima na lokalnoj razini.

Veliki broj migranata koji su u Bosnu i Hercegovinu došli u potrazi za boljim životom ipak nisu naišli na razumijevanje od strane lokalnog stanovništva te se pojavljuje i širenje govora mržnje, huškanje i drugi oblici generalizacije.

Nakon dolaska prvih migranata, 2015. godine, počinju i prve negativne vijesti o pojavi problema sa kojima se suočavaju pojedine lokalne samouprave. Migraciono-izbjeglička kriza preko Zapadnobalkanske rute počela je od druge polovine 2015. godine. Nakon zatvaranja rute, otvoren je prostor za nezakonite migracije, kao i za djelovanje kriminalnih mreža sa posebnim akcentom na krijumčarenje.

U cilju što uspješnije borbe protiv nezakonitih migracija, što bi moglo dovesti do velikih humanitarnih i sigurnosnih problema važna je implementacija prioriteta Bosne i Hercegovine u oblasti migracija i azila koje je potrebno hitno preduzeti.

Saradnja iz oblasti sigurnosti i migracija uključuje osiguravanje pristupa međunarodnoj zaštiti, razmjenu relevantnih informacija, povećanu kontrolu granica, osiguravanje učinkovite provedbe politika ponovnog prihvata i vraćanja te borbu protiv nezakonitih migracija i krijumčarenja migranata. Također, važno je jačanje međunarodne i regionalne saradnje kao i daljnja konsolidacija kapaciteta za upravljanje granicama i migracijama.

Bosna i Hercegovina se suočava sa značajnim povećanjem broja osoba koje nezakonito borave na njenoj teritoriji. Očekivanja su kako će doći do rasta navedenog trenda, institucije sa entitetskog, kantonalnog i nivoa Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, nadležne za osiguranje javnog reda i mira i oblast kriminala, te zdravstvenu zaštitu, obrazovanje i socijalnu zaštitu se suočavaju sa potrebom povećanog obima pružanja usluga iz oblasti pripadajuće nadležnosti. Usljed pružanja navedenih usluga institucije, sve je veći broj nedostataka finansijskih sredstava, kao i nedostatkom tehničkih i kadrovskih kapaciteta posebno onih na lokalnom nivou. Problemi su posebno izraženi u lokalnim samoupravama u kojim su uspostavljeni privremeni prihvatni centri. Zbog povećanog obima migranata u ovim lokalnim samoupravama uočeni su i problemi sa kapacitetima ili u održavanju kapaciteta određenih infrastrukturnih objekata, te problemi u pružanju komunalnih usluga i održavanju javnih površina u lokalnim samoupravama.

U Bosni i Hercegovini postoji nedostatak efikasne koordinacije i saradnje između relevantnih institucija na različitim nivoima vlasti, tako da značajan dio tereta pada na lokalne samouprave u Unsko-sanskom kantonu, odnosno lokalne samouprave u kojima su uspostavljeni privremeni prihvatni centri.

S tim u vezi je važna potpora lokalnim samoupravama u kojim su uspostavljeni privremeni prihvatni centri, i jačanje kapaciteta Koordinacionog tijela za pitanja migracija u Bosni i Hercegovini, odnosno Operativnog štaba za pitanja migracija u Bosni i Hercegovini.

Imajući u vidu konstantne promjene pravnog poretka Evropske unije, te obavezu da se domaće zakonodavstvo u ovoj oblasti treba uskladiti s evropskim propisima, Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine je kroz Strategiju u oblasti migracija i azila i njen Akcijski plan za period 2012.-2015. godine predvidjelo donošenje dva zakona, i to: Zakon o kretanju i boravku stranaca i azilu⁴. Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine, na 19. sjednici Predstavničkog doma, održanoj 28. oktobra 2015. godine, i na 11. sjednici Doma naroda, održanoj 10. novembra 2015. godine, donijela je Zakon o strancima. Ovim Zakonom obuhvaćena je oblast imigracija. Regulisani su uvjeti i postupak ulaska stranaca u Bosnu i Hercegovinu, vizni i bezvizni režim, putne isprave za strance, boravak stranaca u Bosni i Hercegovini, udaljenje iz Bosne i Hercegovine, prihvati i stavljanje pod nadzor, kao i nadležnosti organa vlasti u primjeni ovog Zakona, prekršaji i kazne za prekršaje počinjene povredom odredbi ovog Zakona, te druga pitanja u vezi s boravkom stranaca u Bosni i Hercegovini.⁵

Pod dodatne prioritete se u planiranje i provođenje hitnih mjera i aktivnosti uključuje i podrška entitetskim, kantonalnim i organima Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, koji se, zbog privremenih prihvatnih centara i prisustva značajnog broja nezakonitih migranata suočavaju sa potrebom povećanog obima pružanja usluga iz oblasti pripadajuće nadležnosti. Lokalne samouprave u kojim su uspostavljeni privremeni prihvatni centri zbog prisustva značajnog broja migranata mogu imati probleme i sa infrastrukturom, pružanjem komunalnih usluga, pa i smanjenje određenih izvora prihoda. I pored prvih odluka, kako lokalne vlasti u Bihaću neće podržati smještanje migranata u dva kampa nego da se oni moraju vratiti u kampove u blizini Sarajeva i Mostara, koji su poluprazni, u nekoliko navrata je ukazivano na narušavanje sigurnosne i zdravstveno-epidemiološke situacije migranata, te im je ograničeno kretanje po naseljenim područjima i parkovima u cilju normalizacije stanja. Zahvaljujući insinacijama građanstva, došlo je do bespotrebnog širenja panike gdje je još jednom došla do izražaja nemoć Bosne i Hercegovine da se suoči sa migrantskom krizom ali i nedovoljna podrška Evropske unije. To je prouzrokovalo katastrofalne uslove u kampu Vučjak te odbijanje migranata da

⁴ Zakon o kretanju i boravku stranaca i azilu ("Službeni glasnik BiH", br. 36/08 i 87/12).

⁵ Specijalni izvještaj o stanju u oblasti migracija u Bosni i Hercegovini, Institucija ombudsmena/ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine, Banja Luka, novembar 2018. btr. 15.

uzmu hranu i vodu u znak protesta zbog nehumanog stanja u kampu. Opravdanost istraživanja se krije u saznanju stavova lokalnog stanovništva vezano za migrante i empatiju prema njima te generalnu sigurnosnu situaciju.

Poglavlje II

TEORIJSKA OSNOVA ISTRAŽIVANJA: LOKALNA SAMOUPRAVA

2.1. Osnovne karakteristike lokalne samouprave

Većina autora lokalnu zajednicu definiše kao opšti pojam kojim se označava društvena grupa trajno nastanjena na određenom prostoru, čije članove povezuje prostorna blizina i njome uslovljene zajedničke potrebe kao i aktivnosti, s ciljem zadovoljavanja tih potreba. Lokalnu zajednicu možemo definisati i kao teritorijalnu društvenu zajednicu, društveni sistem, gdje na najnižoj ravni, konkretno naselju, gradskom ili seoskom, nastaju potrebe stanovnika koje je moguće zadovoljiti zajedničkim aktivnostima i djelatnostima.⁶

Američki sociolog T. Parson u definisanju lokalne zajednice polazi od teritorijalnog aspekta i navodi da je lokalna zajednica onaj aspekt strukture društvenih sistema koji se odnosi na teritorijalni smještaj ljudi i njihovih sistema. Prema njegovom mišljenju, četiri momenta integrišu ljude na lokalnom području u društveni sistem: stanovanje, radno mjesto, jurisdikcija i komunikacije. Teoretičar E. Pusić, analizom različitih definicije lokalne zajednice dolazi do pet elemenata koji čine pretpostavku za konstituisanje i funkcionisanje lokalne zajednice.⁷

Lokalna zajednica je teritorijalna zajednica nastala formiranjem naselja na određenom teritoriju. U pitanju je konkretan prostor kojeg naseljavaju ljudi i koji pored fizičke komponente predstavlja i društveni prostor. Trajna nastanjenost i prostorna blizina

⁶ Pejanović, M., Sadiković, E. (2010). Lokalna i regionalna samouprava u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, str. 17.

⁷ Pusić, E., Lokalna zajednica, Narodne novine, Zagreb, 1963.

uslovljava postojanje zajedničkih interesa i potreba ljudi. Aktivnosti se javljaju u funkciji njihovog zadovoljavanja. Lokalna zajednica nastaje tek kada stanovnici spoznaju svoje zajedničke interese i potrebe i kada postanu svjesni da ih samo zajedničkim aktivnostima mogu riješiti. Zajedničke aktivnosti i zajedničko življenje postepeno stvaraju i idejno vrijednosnu nadogradnju koja se ispoljava kroz različite oblike kao što su lokalni patriotizam, običaj, moral. Zapravo, to je svijest ljudi o pripadnosti lokalnoj zajednici.“⁸

Jako je važno napomenuti kako su se lokalne zajednice bitno mijenjale u razvoju ljudske civilizacije od grčkog polisa do sadašnjosti i savremenog doba. Te promjene su bile uslovljene razvojem ljudskih društava, novim društveno-ekonomskim odnosima te promjenom načina i uslova života. Posebni uticaj na historijski razvoj lokalnih zajednica je imao proces urbanizacije i razvoja gradova, posebno u vremenu industrijske revolucije u 19. vijeku.⁹

Kada je savremeni teorijski koncept lokalne samouprave u pitanju, važno je spomenuti historijski razvoj društva koji se oblikovao, te su nastajala naselja gradskog i seoskog tipa. Stalno naseljavanje ljudi u jednom naselju tokom historije oblikovalo je izgled današnjih naselja. Ta zajednica je određena kao lokalna zajednica.

Kako sa stanovišta legitimnosti i efikasnosti upravljanja ekonomskim i tehnološkim procesima, tako i iz ugla zaštite fundamentalnih ljudskih prava i sloboda, država se u mnogim svojim funkcijama i danas potvrđuje kao najadekvatniji oblik regulacije i upravljanja društvenim procesima. Sve to, u principu, govori da se ključni zadatak savremenog momenta u razvoju demokratskog sistema svodi na uspostavljanje prave ravnoteže između nadležnosti centralne države, s jedne strane, i regionalne i lokalne autonomije, s druge strane.¹⁰

U svom historijskom razvoju lokalna samouprava je bila izraz težnji građana da samostalno upravljaju javnim poslovima, utvrđuju politiku, donose odluke i uređuju odnose u svojim lokalnim zajednicama. Te poslove mogu obavljati neposredno na

⁸ Winkelman, J. (1988). *Gesamelte politische schriften von Max Weber*, UTB, Studgart, Auflage: 5.A.

⁹ Tomac, Z. (1990). *Novi komunalni sistem*, Zagreb, str. 18.

¹⁰ Komšić, J. (2006). *Dileme demokratske nacije i autonomije*, Beograd, Službeni glasnik.

zborovima i građanskim skupštinama. Tada govorimo o neposrednoj samoupravi. Ipak, u većini demokratskih država građani biraju lokalne organe vlasti koji u njihovo ime upravljaju javnim poslovima. Ti organi su predstavnička tijela koja vrše lokalnu vlast te u tom smislu imaju prava i dužnosti kojima mogu bitno uticati na život i razvoj lokalne zajednice. Normativna ovlaštenja koja su im data ustavom ili zakonom države daju im nadležnost da mogu uređivati odnose i uticati na razvoj lokalne zajednice. Odnosi lokalne samouprave sa višim organima vlasti se uređuju ustavom i zakonima. To je oblik lokalne samouprave koja je zasnovana na predstavničkoj osnovi i ona se javlja kao dominantan oblik gotovo u svim demokratskim državama.

Nakon usvajanja Evropske povelje o lokalnoj samoupravi u Vijeću Evrope 1985. godine definisani su zajednički evropski standardi u pogledu prava i dužnosti jedinica lokalne samouprave. Osim toga, postignuta je sinteza iskustava evropskih zemalja sa razvijenom demokratijom u kojima lokalna samouprava ima značajnu ulogu u ekonomskom i socijalnom razvoju, kao i u razvoju demokratije i civilnog društva.

Prema Evropskoj povelji o lokalnoj samoupravi lokalna samouprava podrazumijeva pravo i osposobljenost lokalnih vlasti da, u granicama zakona, regulišu i rukovode znatnim dijelom javnih poslova, na osnovu vlastite odgovornosti i u interesu lokalnog stanovništva (član 3. Evropske povelje o lokalnoj samoupravi) U provedenim demokratskim reformama, kako bi ispunile uslove za prijem u članstvo u Evropskoj uniji, bivše socijalističke države su u procesu tranzicije i integracije u Evropsku uniju na temelju Evropske povelje o lokalnoj samoupravi provele reformu lokalne samouprave. Afirmacijom Evropske povelje o lokalnoj samoupravi lokalne vlasti su u svim državama članicama Evropske unije dobile ustavnu poziciju koja im omogućava autonomno vršenje svih javnih poslova od neposrednog interesa za građane.¹¹

Sa ostvarenom autonomijom lokalne vlasti su postale nosioci socijalnog i ekonomskog razvoja njihovih područja, a za građane najvažniji oblici vlasti. U posljednje dvije

¹¹ Pejanović, M. (2005). Politički razvitak BiH u postdejtonskom periodu, TKD Šahinpašić, Sarajevo, str. 215-217

decenije prisutna je sve veća saradnja i međuovisnost između institucija Evropske unije i jedinica lokalne samouprave. Ta međuovisnost je uzrokovana sa jedne strane produbljivanjem evropskih integracija i prenosom nadležnosti na Evropsku uniju, a sa druge strane decentralizacijom kohezijske politike Evropske unije. U tom procesu koriste su imale lokalne vlasti, ali i Evropska unija u cjelini. Lokalne vlasti su prva stepenica društvene integracije i imaju ključnu ulogu u legitimaciji samog procesa evropskih integracija, sa sve značajnijom ulogom u provođenju političkih i ekonomskih ciljeva Evropske unije. Ta legitimacija se zasniva na pozitivnoj orijentaciji lokalnih vlasti prema Evropskoj uniji, ali prije svaga na neposrednoj koristi koju lokalne vlasti ostvaruju kroz proces evropskih integracija korištenjem fondova Evropske unije. Sa druge strane interes lokalnih vlasti od procesa evropskih integracija i Evropske unije se ogledao u stabilizaciji mira i sigurnosti, kao temeljnih pretpostavki održivog lokalnog razvoja.¹²

Nakon što je Maastrichtskim ugovorom 1994. godine uspostavljen Komitet regija kao predstavničko tijelo lokalnih i regionalnih vlasti na razini Evropske unije provedena su brojna naučna istraživanja o organizaciji i razvoju lokalne samouprave u različitim evropskim zemljama. U komparativnim proučavanjima različitih sistema lokalne samouprave, njene ustavne pozicije i usaglašenosti sa načelima Evropske povelje o lokalnoj samoupravi izostale su posebne interdisciplinarnе analize organizacije lokalne samouprave u glavnim gradovima kao ekonomskim, obrazovnim, kulturnim i administrativnim centrima. Glavni gradovi imaju posebnu ulogu u nacionalnim sistemima lokalne samouprave svih evropskih država. Glavni gradovi se pored simboličkog značaja za identitet svake države, razlikuju od ostalih jedinica lokalne samouprave u više aspekata. Glavni gradovi su u pravilu najveće jedinice lokalne samouprave u demografskom smislu. Glavni gradovi su administrativni i politički centri, generatori ekonomskog, kulturnog i socijalnog razvoja, ne samo šireg metropolitenskog područja, nego i država u cjelini. Iz navedenih razloga je pitanje uređenja lokalne samouprave u

¹² Sadiković, E. (2014). Evropa regija – kohezijska politika Evropske unije i zapadni Balkan, TKD Šahinpašić, Sarajevo.

glavnim gradovima i njihovog ustavno–pravnog statusa posebno u odnosu na druge jedinice lokalne samouprave.¹³

Određena teritorijalna cjelina u kojoj građani, posredstvom vlastitih i zajedničkih resursa, zadovoljavaju najveći dio svojih životnih potreba definicija je lokalne zajednice. Lokalna zajednica je oblik udruživanja ljudi koji - okupljajući se oko zajedničkih problema, interesa, potreba i vrijednosti - stupaju u različite socijalne interakcije, razvijajući svijest pripadnosti toj zajednici.¹⁴

U sociološkoj teoriji lokalna zajednica definiše se kao određena teritorijalna cjelina, u kojoj građani posredstvom vlastitih zajedničkih resursa zadovoljavaju najveći dio svojih životnih potreba. Ona je oblik održavanja ljudi, koji se okupljaju oko zajedničkih problema, interesa, potreba kroz različite socijalne interakcije razvijajući svijest pripadnosti toj zajednici. Istorijski gledano, prve poznate lokalne zajednice nastale su u antičkoj Grčkoj kada su tradicionalne plemenske, patrijarhalne i rodovske organizacije transformisane u teritorijalne jedinice proglašavajući svakog stanovnika pripadnikom određene teritorijalne zajednice.¹⁵

Nezavisno od državnog uređenja prostorna blizina i njome uslovljene zajedničke potrebe uslovine su stvaranje normi, pravila ponašanja te prava i obaveza u zajedničkom životu u okviru lokalnih zajednica.

Brojne teorije i naučne studije definišu bit lokalne zajednice, oslanjajući se na različita društvena uređenja te stoga dolaze i do različitih shvatanja o ulozi i perspektivi lokalnih zajednica u savremenom svijetu.

Anglosaksonsko pravo lokalnu samoupravu tretira kao izvornu instituciju i polazi od strogog razgraničenja između različitih nivoa državne vlasti. Ovaj tip samouprave ne poznaje ustanovu predstavnika centralne vlade (na primjer fransuskog ili talijanskog

¹³ Domazet, A.; Osmanković, J.; Pejanović, M.; Sadiković, E. (2008). Sarajevo grad i regija u vremenu i prostoru, Akademija nauka i umjetnosti BiH, Sarajevo, str. 34.

¹⁴ Pejanović, M., Sadiković, E. (2010). Lokalna i regionalna samouprava u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, str. 14.

¹⁵ Levi, R. (1969). Teorije o društvu, Vuk Karadžić, Beograd, knjiga II, str 350.

perfekta). Lokalne vlade su samostalne u okviru svojih zakonskih prava i dužnosti. Ako se pođe od stepena neposrednog sudjelovanja građana u odlučivanju o javnim poslovima u lokalnim zajednicama, sisteme lokalne samouprave svrstavamo u četiri osnovne grupe. Lokalna samouprava koja je zasnovana na neposrednom upravljanju od strane građana (prisutna u Švicarskoj i Engleskoj u manjim lokalnim zajednicama). Lokalna samouprava zasnovana na načelu podjele u obliku kabinetske vladavine (Švedska, Francuska i većina drugih evropskih država). Lokalna samouprava zasnovana na načelu komisijske/menadžerske vladavine (SAD). Lokalna samouprava zasnovana na predstavničkoj osnovi i načelu skupštinske (kolegijalne) vladavine (Engleska).¹⁶

Lokalna samouprava se konstruiše u obliku opštine kao osnovne jedinice lokalne samouprave. Lokalna samouprava je istovremeno i najmanji oblik teritorijalne organizacije vlasti. Opština koja se kroz istoriju oblikovala kao osnovni oblik decentralizacije političkog sistema predstavlja osnovnu političko-administrativnu jedinicu teritorijalne organizacije svih demokratskih država. Po naučnoj osnovi, opština se ne definiše samo kao administrativno-teritorijalna jedinica, već i kao osnovna teritorijalna zajednica građana koja, neposredno, putem demokratski izabраних predstavnika ostvaruje svoja politička i ekonomska prava, odlučujući o svim društvenim poslovima koji su u njihovom zajedničkom interesu. U većini država Evrope, pored opštine kao osnovne samoupravne zajednice, postoji samoupravna zajednica koja obuhvata širu teritoriju (pokrajina, okrug, departman, regija, provincija). Tada govorimo o dvostepenoj lokalnoj samoupravi. Na tim prostorima stvara se posebna interesna povezanost ljudi i organizacija. Taj širi prostor u svim evropskim lokalnim zajednicama ima status lokalne samouprave. One se razlikuju po teritorijalnom obuhvatu, broju stanovnika i ekonomskoj razvijenosti.¹⁷ I šire lokalne zajednice regije¹⁸ su društvena stvarnost i osnova za uspostavljanje širih samoupravnih zajednica.

Nivo razvijenosti lokalne samouprave je i pokazatelj razvijenosti demokratije svakog društva jer se u lokalnim zajednicama građanima normativno ali i stvarno pruža

¹⁶ Mala politička enciklopedija, Savremena administracija, Beograd, 1966.

¹⁷ Šmidovnik, J., (1999). Lokalna samouprava, Univerzitetska knjiga, Sarajevo, str. 21.

¹⁸ Regija, lat. Regio – određena teritorija sa posebnim i specifičnim karakteristikama.

moćnost da neposredno utiču na uslove svoje egzistencije, ostvarujući svoje ekonomske, socijalne, kulturne i druge interese i potrebe. Unutar lokalne samouprave, kroz političko-pravne institucije, ispoljavaju se aktivnosti ljudi usmjerenih ka zadovoljavanju zajedničkih potreba. Na osnovu potreba oblikuju se interesi ljudi i aktivnosti kako bi se te potrebe zadovoljile u institucionalnoj strukturi koju označavamo kao lokalna vlast. Vršenje lokalne vlasti čini bit lokalne samouprave. Lokalna vlast ima dvije komponente: vršenje vlasti posredstvom izabranih organa i vršenje vlasti neposrednim učešćem (participacijom) građana.¹⁹

Uže gledano, lokalna samouprava je onaj dio društvene organizacije i društvenih procesa u lokalnim teritorijalnim zajednicama koji, u prvom redu, podrazumijeva upravljanje zajedničkim javnim poslovima u lokalnim zajednicama. Šire gledano lokalna samouprava ne obuhvata samo funkcionisanje lokalne vlasti nego i organizovanje svih institucija i oblika uređivanja odnosa u lokalnoj zajednici zasnovanim na neposrednoj demokratiji. Teoretičari političkih sistema različito definišu suštinu lokalne samouprave. Akademik Jovan Đorđević navodi četiri uslova za postojanje lokalne samouprave. Kao prvi uslov navodi pravo građana da na užem području stanovanja neposredno biraju svoje organe upravljanja. Drugi uslov je postojanje mjesne nadležnosti i funkcija koje suvereno obavljaju stanovnici lokalne zajednice, neposredno ili putem izabranih organa. Treći uslov postojanja lokalne samouprave je pravo građana da mogu uticati na rješavanje životnih pitanja u svojim zajednicama. Kao četvrti uslov Đorđević navodi da je neophodno da lokalna samouprava ima svoju materijalnu osnovu.²⁰ Većina teorijskih definicija sadrži pet elemenata samoupravnosti. Teritorijalni element samoupravnosti (da su teritorijalno određene lokalne zajednice osnovane kao subjekti lokalne samouprave – npr. kao opštine, pokrajine itd.). Funkcionalni element samoupravnosti (da je ovim zajednicama priznato radno područje zadataka koji izražavaju interese njihovih stanovnika). Organizacioni element samoupravnosti (da ove zadatke obavljaju članovi zajednice vlastitom odgovornošću, i to neposredno ili putem izabranih organa).

¹⁹ Pejanović, M. (2005). Politički razvitak BiH u postdejtonskom periodu, TKD Šahinpašić, Sarajevo, str. 188.

²⁰ Đorđević, J. (1973). Politički sistemi – prilog nauci o čovjeku i samoupravljanju, Privredni pregled, Beograd.

Materijalno-finansijski element samoupravnosti (da zajednica ima materijalna i finansijska sredstva za obavljanje svojih zadataka). I pravni element samoupravnosti (da zajednica ima karakter pravnog lica).

O lokalnoj zajednici postoje različite tipologije. One se takođe manifestuju na različite načine u različitim političkim sistemima, u prošlosti i sadašnjosti. Od samog nastanka do savremenog doba pitanje porijekla, nastanka i značaja lokalne samouprave kao političke institucije bilo je predmet sporenja u političkim naukama. U vezi sa ulogom lokalne samouprave u budućnosti u okviru političke teorije su se oblikovala dva suprotstavljena shvatanja.²¹ U prvu grupu spadaju globalisti koji nagovještavaju novi svjetski poredak i planetarizaciju života. Ti procesi relativiziraju i suverenost nacionalne države a samim tim i ulogu samouprave unutar jedne države. U njihovoj viziji novog svjetskog poretka lokalna samouprava postaje suvišna i anahrona politička institucija budući da u globaliziranom svijetu „lokalno“ postaje beznačajno za egzistenciju savremenog čovjeka kao građanina svijeta. Elementi koji čine osnovu funkcionisanja i postojanja lokalne zajednice postaju beznačajni za stanovnike lokalnih zajednica. Zapravo, suvišno je postojanje lokalnih političkih institucija za zadovoljavanje zajedničkih potreba budući da javne poslove mogu efikasnije i kvalitetnije obavljati specijalizovane službe organizovane na funkcionalnom principu koje nisu teritorijalno vezane za konkretne lokalne zajednice.²²

U procesu globalizacije samo mali broj ljudi postaje istinski građanin svijeta, dok najveći dio čovječanstva ostaje egzistencijalno vezan za svoje lokalne zajednice i njene institucije preko kojih zadovoljava svoje potrebe. Tu povezanost čovjeka sa lokalnom zajednicom ne možemo vezati samo za ekonomsku dimenziju. Kao što smo već naveli, ta veza je i politička, kulturna, socio-psihološka i konačno istorijska. Čovjek se prema tome ne može svesti na pukog proizvođača i potrošača roba podložnog zakonima tržišta. Egzistencija čovjeka kao bića je daleko složenija i podrazumijeva čitav niz drugih vrijednosti. Zagovornici ovog pristupa smatraju da lokalna samouprava predstavlja jedan od mogućih oblika humanizacije uslova ljudske egzistencije. Lokalna samouprava omogućava

²¹ Desmond S. King, Pierre, J. (1990): „Challengers to local Government“, SAGE Publications, London.

²² Fukujama (1990). Kraj istorije i posljednji čovjek, CID Podgorica.

čovjeku da se ispolji kao realan politički subjekt koji neposredno i posredno sudjeluje u utvrđivanju i realiziranju svojih i zajedničkih potreba.²³

2.2. Lokalna samouprava u Bosni i Hercegovini

Ustavno-pravna pozicija Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine počinje da se formira posljednjim zasijedanjem ZAVNOBiH-a. Kada je u pitanju razvoj jugoslavenskog i bosanskohercegovačkog političkog sistema, nova faza je započela usvajanjem Osnovnog zakona o upravljanju državnim privrednim preduzećima i višim privrednim udruženjima od strane radnih kolektiva, od 27. juna 1950. godine.

Godine 1952., prvi put se javlja opština kao vrsta samoupravne teritorijalne zajednice. Opštim zakonom o osnovama društvenog i političkog uređenja FNR Jugoslavije i saveznim organima vlasti iz 1953. godine narodni odbori su potvrđeni kao osnovni organi vlasti na svojoj teritoriji. Utvrđeno je da se osnova teritorijalnog uređenja zemlje zasniva na opštinama, gradovima i srezovima. Pod opštinom se tada podrazumjevala zajednica koja predstavlja prirodno-geografsku i ekonomsku cjelinu.

Godine 1955., donošenjem Opšteg zakona o uređenju opština i srezova, opština je utemeljena kao osnovna samoupravna, društveno-ekonomska i politička zajednica u kojoj sve društvene poslove obavljaju neposredno sami građani.²⁴

Time je počela faza izgradnje novog komunalnog sistema u kome opština nije samo politički, nego i socijalno-ekonomski subjekt i osnovna društveno-ekonomska zajednica.

U periodu od 1955. do 1960. godine došlo je do teritorijalne reorganizacije opština i srezova u Bosni i Hercegovini. Broj srezova se 1955. godine smanjio na petnaest a 1959. na dvanaest, koliko ih je bilo do 1963. godine. Bosna i Hercegovina je 1959. godine imala 134 opštine. Do 1961. godine broj opština je smanjen na 122.

²³ Marinković, R. (1998). Lokalna samouprava – stare i nove nedoumice. Institut za političke studije, Beograd.

²⁴ Službeni list FNRJ, br. 261/1955.

Godine 1992., Bosna i Hercegovina je imala 109 opština. Ustavom Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije iz 1963. godine uspostavljen je jedinstven komunalni sistem u cijeloj državi u kome je opština ustavno definisana kao oblik obaveznog udruživanja opština koje su posebne društveno-političke zajednice i koje čine gradske, prigradske i seoske opštine. Pretpostavke za njihovo formiranje postojale su u većim regionalnim centrima ali takvih oblika udruživanja opština u Bosni i Hercegovini nije bilo. Treći oblik mogućeg udruživanja opština bio je Grad kao posebna društvenopolitička zajednica sa više opština. Ovaj oblik udruživanja institucionalno se primjenjivao samo u Gradu Sarajevu.

Ustav SFRJ, iz 1974. godine, je utvrdio da funkcije vlasti i upravljanja društvenim poslovima obavljaju radni ljudi ili, neposrednim izjašnjavanjem, građani preko organa upravljanja koje formiraju od svojih delegata.

Iste godine, Ustavom su izvršene značajne promjene u odnosu na položaj i način konstituisanja skupština na svim nivoima teritorijalne organizacije vlasti. Opštinska skupština, kao najviši organ vlasti u opštini, birana je po delegatskom principu koji je postao osnova formiranja i rada skupštine opštine.²⁵

Osim toga, Ustav iz 1974. godine nije utemeljen na osnovu uvažavanja realnih protivrječnosti i dostignutog stepena proizvodnih snaga, već na osnovu ideološke koncepcije prema kojoj se idealnim pravnim normama može stvoriti idealno samoupravno socijalističko društvo.²⁶

Ustav Bosne i Hercegovine (BiH), sastavni je dio (Aneks 4²⁷) Općeg okvirnog mirovnog sporazuma za mir (Dejtonskog mirovnog sporazuma) i označava ponovno obnovljenu nezavisnost Bosne i Hercegovine.

Ovaj sporazum parafiran je u Daytonu, u vojnoj bazi Wright Patterson 21. 11. 1995. godine, gdje su se održavali mirovni pregovori za Bosnu i Hercegovinu, a potpisan je 14. 12. 1995. godine u Parizu. "Dejtonski mirovni sporazum je značio prekid ratnih sukoba,

²⁵ Odjeljak IV Ustava SFRJ iz 1974. godine.

²⁶ Detaljnije: Tomac, Z. (1990). Novi komunalni sistem, Zagreb.

²⁷ Ustav Bosne i Hercegovine, dostupno na: www.ohr.int/?page-id68220. Pristupljeno 19. 8. 2021. godine.

značio je mir. Tako da je taj sporazum, uz sve svoje nedostatke, najbolje što se desilo BiH od 1991. godine. Ovaj sporazum, iako od krucijalne važnosti za BiH, nije, još uvijek, objavljen u nekom od službenih glasila BiH. Danas BiH čine dva entiteta (Federacija Bosne i Hercegovine i Republika Srpska) i jedan distrikt (distrikt Brčko BiH). Površina BiH je 51.209,2 km², a prema zadnjem popisu stanovništva, iz 2013. godine, u BiH živi 3.531.159 stanovnika. Federacija Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu Federacija BiH), kao jedan od entiteta BiH, zauzima 51% teritorija BiH, odnosno 26.110 km² i broji 2.219.220 stanovnika. Teritorij Federacije BiH podijeljen je na deset federalnih jedinica kantona/županija. Republika Srpska (u daljem tekstu RS) drugi je entitet BiH. Ima površinu od 25.053 km² i broji 1.170.000 stanovnika. U RS nema federalnih jedinica (kantona) već samo entitetska i općinska razina vlasti, tj. lokalna samouprava. U Republici Srpskoj ima 64 jedinice lokalne samouprave, i to 57 opština i 7 gradova. distrikt Brčko BiH (u daljem tekstu DB) ima površinu od 493 km² i 93.000 stanovnika. Parlamentarna skupština BiH je na temelju člana X.1. Ustava BiH, na 49. sjednici Predstavničkog doma, održanoj 25. 3. 2009. godine i na 27. sjednici Doma naroda, održanoj 26. 3. 2009. godine donijela Amandman I na Ustav BiH, kojim je izvršeno dodavanje člana VI.4. Ovim članom regulirano je pitanje DB. Ustav BiH ne regulira pitanje lokalne samouprave.”²⁸

Tek na jednom mjestu, u članu III.3.b. navode se “administrativne jedinice entiteta”. Međutim, Amandmanom I na Ustav BiH utvrđuje se da je DB jedinica lokalne samouprave, da ima vlastite institucije, zakone i propise. Isto tako, Amandmanom I utvrđena je nadležnost Ustavnog suda BiH da odlučuje o sporovima u vezi sa zaštitom statusa i nadležnosti DB, što bi podrazumijevalo i zaštitu prava na lokalnu samoupravu. Obzirom na ovakvu složenost ustavnopravnog sistema BiH i na, često različite, interese političkih predstavnika u organima vlasti, naročito na državnoj i entitetskoj razini, cilj je ovog rada da ukaže na značaj lokalne samouprave i ulogu koju jedinice lokalne samouprave u BiH vršenjem svojih nadležnosti treba da imaju u kreiranju poželjnog ambijenta za život građana. Kako u entitetima i u DB postoje određene razlike u konceptu lokalne samouprave, naročito u organizaciji jedinica lokalne samouprave, rad je

²⁸ Husić, J.: Lokalna samouprava u Bosni i Hercegovini, Pravni Vjesnik. 2017, Vol. 33 Issue 1, str. 105.

strukturiran tako da zasebno prikazuje ustavnopravni položaj, organizaciju i nadležnosti jedinica lokalne samouprave u Federaciji BiH, u RS i u DB. S tim u vezi, analizirali smo ustavnopravne, zakonske i statutarne norme propisa kojima su regulirani položaj, organizacija i nadležnosti jedinica lokalne samouprave. Pored toga, tretirali smo i institut zaštite prava na lokalnu samoupravu, kako analizom pozitivno pravnih propisa koji to pitanje reguliraju, tako i sagledavanjem pojedinih slučajeva iz prakse Ustavnog suda Federacije BiH, a koji se tiču zaštite prava na lokalnu samoupravu. Tako utvrđen koncept i položaj jedinica lokalne samouprave, posmatrajući ga u aktualnom političko-pravnom kontekstu sa akcentom na procedure odlučivanja i strateške ciljeve BiH, percipirali smo kao platformu za premoštavanje brojnih različitosti izraženih na višim razinama vlasti. U tom smislu akcentirali smo neka od značajnijih pitanja koja uvjetuju takav pristup lokalnoj samoupravi.²⁹

Dejtonskim mirovnim sporazumom Bosna i Hercegovina je uređena kao izrazito decentralizovana država. Iako Ustavom nije definiran oblik njenog državnog uređenja, prema nadležnostima koje pripadaju entitetima Bosna i Hercegovina je najbliža federalno uređenoj državi. Prema nekim teoretičarima ustavnog prava, Bosna i Hercegovina je prosta decentralizirana država.³⁰

2.3. Pravni okvir lokalne samouprave u Bosni i Hercegovini

Nakon pregovora predstavnika Republike Bosne i Hercegovine, Republike Hrvatske i Savezne Republike Jugoslavije koji su vođeni u Daytonu, 21. novembra. 1995. godine je postignut Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini. Potpisivanju sporazuma je prethodila vojna intervencija NATO snaga u avgustu 1995. godine protiv Karadžićevih snaga u Bosni i Hercegovini, a potom i snažna diplomatska inicijativa međunarodne zajednice. Ugovorne strane Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini su pored predstavnika Republike BiH i Republika Hrvatska i Savezna Republika Jugoslavija, što potvrđuje međunarodni karakter sukoba u Bosni i Hercegovini, koji je bilo jedino

²⁹ Husić, J.: Lokalna samouprava u Bosni i Hercegovini, Pravni Vjesnik. 2017, Vol. 33 Issue 1, str. 106.

³⁰ Ibrahimagić, O. (2005), Državno uređenje Bosne i Hercegovine, Sarajevo: autor, str. 88.

moguće okončati direktnim učešćem u mirovnim pregovorima predstavnika tri države. Mirovno rješenje je bilo jedino moguće postići usaglašenom politikom svih značajnih međunarodnih faktora te su i potpisnici Općeg mirovnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini Evropska unija i članice Kontakt grupe.³¹

Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini sadrži jedanaest aneksa³², koji pored tri političko-pravna aspekta: ustavno uređenje, teritorijalno razgraničenje i tranzitni period, ima i „naglašenu dinamičku komponentu, čime se mirovni proces ne tretira samo kao jednokratni čin“.³³ Aneks 4. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini čini Ustav Bosne. Prema članovima. 1 i 3. Ustava Bosne i Hercegovine: „Republika Bosna i Hercegovina nastavlja svoje pravno postojanje kao međunarodno priznata država, pod imenom Bosna i Hercegovina i sa modificiranom unutrašnjom strukturom na dva entiteta: Federaciju Bosne i Hercegovine i Republiku Srpsku. Nakon arbitražnog postupka za područje Brčkog, koji je sproveden po članu V Aneksa 2. Općeg okvirnog sporazuma, 05. marta.1999. godine donesena je konačna arbitražna odluka o statusu Brčkog.³⁴ Konačnom odlukom je uspostavljen poseban režim uprave za područje Brčkog, kao jedinice lokalne samouprave pod suverenitetom Bosne i Hercegovine.³⁵

³¹ Sadiković, E. (2014). Evropa regija: kohezijska politika Evropske unije i Zapadni Balkan, „Šahinpašić“, Sarajevo, str. 347.

³² Aneks 1A: Sporazum o vojnim aspektima mirovnog dogovora; Aneks 1B: Sporazum o regionalnoj stabilizaciji; Aneks 2: Sporazum o međuentitetskoj liniji razgraničenja i relevantnim pitanjima; Aneks 3: Sporazum o izborima; Aneks 4: Ustav Bosne i Hercegovine; Aneks 5: Sporazum o arbitraži; Aneks 6: Sporazum o ljudskim pravima; Aneks 7: Sporazum o izbjeglicama i raseljenim licima; Aneks 8: Sporazum o komisiji za očuvanje nacionalnih spomenika; Aneks 9: Sporazum o osnivanju javnih korporacija BiH; Aneks 10: Civilna implementacija; i Aneks 11: Sporazum o međunarodnim policijskim snagama.

³³ Begić, K. (1997). Bosna i Hercegovina od Vanceove misije do Daytonskog sporazuma: (1991.-1996.),

³⁴ U paragrafu 9. Konačne arbitražne odluke za Brčko, koja je donesena 05.03.1999.godine, utvrđeno je sljedeće: «Na osnovu obaveza koje su preuzeli BiH i oba entiteta u pogledu 'neodložnog provođenja' odluke Tribunala, i od dana koji odredi supervizor, smatrat će se da su entiteti delegirali sva svoja ovlašćenja vezana za upravljanje u predratnoj općini Brčko, novoj ustanovi – multietničkoj demokratskoj vladi poznatoj kao 'Brčko distrikt Bosne i Hercegovine' pod ekskluzivnim suverenitetom Bosne i Hercegovine. Pravni efekat će se sastojati u trajnom prestanku ovlašćenja oba entiteta na teritoriji općine i njenom ponovnom uspostavljanju u obliku jedinstvene administrativne jedinice». Konačnom odlukom eksplicitno je naznačeno da će Distrikt «postojati kao ustanova pod suverenitetom BiH u onim oblastima koje spadaju u nadležnost zajedničkih ustanova BiH, dok će u pogledu ostalih pitanja Vlada Distrikta funkcionirati po principu samouprave» (paragraf 34)

³⁵ Konačan status distrikta Brčko riješen je amandmanom na Ustav Bosne i Hercegovine, donesenim od strane Parlamentarne skupštine BiH 2009. godine: "Brčko distrikt BiH koji postoji pod suverenitetom BiH i spada pod nadležnosti institucija BiH, onako kako te nadležnosti proizilaze iz ovog Ustava, čija je teritorija u zajedničkoj svojini, (kondominijumu), entiteta je jedinica lokalne samouprave s vlastitim institucijama,

U BiH je Dejtonskim mirovnim sporazumom uspostavljen dosta složen i kompliciran sistem donošenja odluka. Ovaj sistem odlučivanja, a što je posljedica vremena u kojem je i načina na koji je Dejtonski mirovni sporazum kreiran i dogovaran (i značajno nametan), zasniva se na pristupu koji u svakom slučaju uključuje zaštitu nacionalnih interesa konstitutivnih naroda BiH. Takvi su instrumenti zaštite, koje utvrđuje Ustav BiH, primjerice, institut zaštite vitalnih nacionalnih interesa i tzv. “entitetsko glasanje”. Naravno, dodatno opterećenje donošenja odluka ogleda se u zloupotrebama navedenih instituta zaštite. To je potvrdio i Visoki predstavnik za BiH (High Representative) Valentin Inzko u svom obraćanju Vijeću sigurnosti Ujedinjenih naroda, u novembru 2009. godine.³⁶

Odlučivanje kvalifikovanom većinom, koje uključuje entitetsko glasanje, postavljeno je kao redovan oblik odlučivanja u oba doma. Da bi odluka bila usvojena, neophodno je da za nju glasa većina prisutnih, ali u toj većini mora biti najmanje jedna trećina glasova iz svakog entiteta.³⁷

Složen proces odlučivanja, koje je naročito izraženo na državnoj razini, a zatim i na entitetskoj razini, tj. u Federaciji BiH i nešto manje u Republici Srpskoj, i kada imamo u vidu disparentnost interesa na tim razinama, očitim postaju razlozi tromog kretanja BiH ka NATO-ovim i EU-ovim integracijama i slabog (sporog) napretka u reformskim procesima kako u oblasti uprave tako i u oblasti privrede, socijalne zaštite i dr.

“S druge strane, na dnu piramidalne strukture vlasti, smatramo, nalazi se ogroman, snažan i stabilan potencijal predstavljen u lokalnoj samoupravi. U BiH jedinice lokalne

zakonima i propisima i sa ovlaštenjima i statusom konačno propisanim odlukama Arbitražnog tribunala za spor oko međuentitetske linije razgraničenja u oblasti Brčkog. Odnos između Brčko distrikta BiH i institucija BiH i entiteta može se dalje urediti zakonom koji donosi Parlamentarna skupština. Stav 2. Ustavni sud BiH je nadležan da odlučuje o bilo kom sporu u vezi sa zaštitom utvrđenog statusa i ovlaštenja Brčko distrikta BiH, koji se može javiti između jednog ili više entiteta i Brčko distrikta BiH ili između BiH i Brčko distrikta BiH po ovom Ustavu i odlukama Arbitražnog tribunala. I, stav 3. Svaki takav spor također može pokrenuti većina poslanika Skupštine Brčko distrikta BiH koja uključuje najmanje 1/5 izabranih poslanika iz reda svakog od konstitutivnih naroda.“Član VI. 4. Ustava Bosne i Hercegovine.

³⁶ Thirty-sixth report of the High Representative for Bosnia and Herzegovina, 1 May-31 October 2009, dostupno na: <http://www.ohr.int/?p=35212>. Pristupljeno 20. 9. 2021. godine.

³⁷ Trnka, K., Simović, M., Miljko, Z., Begić, Z., Bajramović-Rizvanović, J., Jašarbegović, A., Marić, I., Sahadžić, M., Talović, M. (2009). Proces odlučivanja u Parlamentarnoj skupštini i Bosne i Hercegovine, Fondacija Konrad Adenauer e.V, Sarajevo, str. 44.

samouprave imaju utvrđene izuzetno značajne nadležnosti u čijem su opsegu, u manjoj ili većoj mjeri, gotovo sve oblasti svakodnevnih životnih potreba građana kao što je komunalna, stambena, socijalna, obrazovna (osnovno i predškolsko), zdravstvena, sigurnosna i dr. Na toj razini vlasti uspostavljena je dosta homogena struktura općinskih/gradskih službi kojima u konačnici rukovodi inokosni organ - općinski načelnik, odnosno gradonačelnik. Kroz ove strukture, uključujući i općinsko/gradsko vijeće (skupštinu općine u RS ili skupštinu u DB) provučene su, u manjoj ili većoj mjeri, sve aktivnosti kojima se izvršavaju nadležnosti jedinica lokalne samouprave. Tu se rješavaju konkretni zahtjevi građana, vode upravni postupci, provode upravne radnje, poduzimaju upravne mjere, planira, donose i izvršavaju odluke i drugi opći akti (čak i zakoni u distriktu Brčko), sažeto rečeno, reguliraju konkretni, svakodnevni životni procesi (način života).”³⁸

Pravo na lokalnu samoupravu štite ustavni sudovi entiteta i Ustavni sud Bosne i Hercegovine. Značajan vid zaštite pružaju i kantonalni sudovi za jedinice lokalne samouprave iz Federacije BiH i okružni sudovi za jedinice lokalne samouprave iz Republike Srpske. Pored 13 ustava u BiH i zakona na svim razinama, naročito značaj, kada je riječ o pravu na lokalnu samoupravu, ima EPLS. Međutim, reakcija organa koji su legitimirani da pokrenu postupak za zaštitu lokalne samouprave često izostane ili značajno kasni. Tako da propisi kojima se krši pravo na lokalnu samoupravu najčešće ostaju na snazi duži period.

“Tako je u postupku pred Ustavnim sudom Federacije BiH, u slučaju broj U-11/04 od 31. 5. 2005. godine,³⁹ Zakon o komunalnim taksama koji je donesen 2001. godine osporen tek 2005. godine, a postupak je pokrenut 2004. godine. Ili u drugom slučaju, broj U-4/11, od 17. 4. 2013. godine,⁴⁰

Ustavni sud je utvrdio da je Srednjobosanski kanton povrijedio pravo općine Travnik jer nije osigurao sredstva za prijevoz učenika u skladu sa Zakonom o osnovnom školstvu,

³⁸ Husić, J.: Lokalna samouprava u Bosni i Hercegovini, Pravni Vjesnik. 2017, Vol. 33 Issue 1, str. 117.

³⁹ Presuda broj U-11/04 od 31. 5. 2005. Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, broj 50/2005.

⁴⁰ Presuda broj 4/11 od 27. 3. 2012. godine, Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, broj 38/2012.

koji je donesen 2001. godine. Pored navedenog, naročito je značajno to što su jedinice lokalne samouprave kompaktniji sistemi koji u odnosu na više razine vlasti provode ujednačenije i usmjerenije svoje interesne aktivnosti kako unutar sistema tako i prema okolini.

Tokom rata u Bosni i Hercegovini, u okviru ženevske mirovne konferencije su tražena rješenja za mir. Svi mirovni planovi za Bosnu i Hercegovinu (1992 - 1995) zasnivali su se takođe isključivo na etničkom kriteriju. Dejtonski mirovni sporazum parafiran je u Dejtonu 21. novembra, potpisan u Parizu, 14. decembra 1995. godine, od strane predstavnika Republike Bosne i Hercegovine, Republike Hrvatske i Savezne Republike Jugoslavije.

Prema sporazumu, unutrašnje ustrojstvo Bosne i Hercegovine zasniva se na dva entiteta: Federacija Bosne i Hercegovine sa deset kantona i Republika Srpska. Grad Brčko je dobio status distrikta nakon arbitraže 1999 godine. Uz pristanak Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine entiteti mogu sklapati sporazume sa drugim državama i međunarodnim organizacijama (član III, st. 2, aneksa 4 Dejtonskog mirovnog sporazuma). Opštim okvirnim sporazumom priznat je kontinuitet Republike Bosne i Hercegovine kao nezavisne države, koji je stekla 6. aprila 1992. godine.

Ustav Bosne i Hercegovine ne proklamuje pravo na lokalnu samoupravu, niti postoji državni zakon koji bi to pravo garantovao, što je suprotno sa principima Evropske povelje o lokalnoj samoupravi. Evropska povelja o lokalnoj samoupravi u član 2. – Ustavni i zakonski osnov lokalne samouprave navodi kako će princip lokalne samouprave biti utvrđen zakonodavstvom zemlje potpisnice, te gdje je to moguće i ustavom.⁴¹

Poseban problem uspješnog funkcionisanja i razvoja lokalne samouprave u Bosni i Hercegovini je nepostojanje ustavnih garancija niti adekvatnog zakonskog okvira za osiguranje finansijske autonomije lokalnih vlasti. Entiteti u Bosni i Hercegovini su od

⁴¹ Evropska povelja o lokalnoj samoupravi, Vijeće Evrope, januar 2017, str. 12.

1995. godine nekoliko puta mijenjali zakonski okvir lokalne samouprave, tragajući za adekvatnim zakonskim rješenjima koja će biti kompatibilna standardima na kojima funkcioniše lokalna samouprava u razvijenim evropskim zemljama. Pristupanjem Vijeću Evrope, 2002. godine, i ratifikacijom Evropske povelje o lokalnoj samoupravi, Bosna i Hercegovina je na sebe preuzela obavezu da sistem lokalne samouprave uskladi sa osnovnim principima Evropske povelje o lokalnoj samoupravi.

Kao entitet, Federacija Bosna i Hercegovina nastala je Vašingtonskim mirovnim sporazumom, 1994. godine. Ustavom Federacije BiH utvrđeno je da je ona jedan od dva entiteta od kojih se sastoji država Bosna i Hercegovina. Njene sastavnice su deset kantona koji se uzimaju i kao federalne jedinice a dominantan kriterij pri njihovom formiranju bio je etnički kriterij.

Četvrto poglavlje Ustava Federacije Bosne i Hercegovine posvećeno je općinskoj vlasti, a sadrži sedam članova. Ustav Federacije Bosne i Hercegovine, u okviru definisanja općinskih vlasti precizira da se u općini ostvaruje lokalna samouprava i da općina ima statut. Općina je, prema Ustavu, obavezna da vodi računa o nacionalnoj strukturi stanovništva.

Ustav Federacije BiH,⁴² za razliku od Ustava BiH, regulira općinski nivo vlasti, koji, kako je propisano u članu VI.1. u vršenju svojih nadležnosti poduzima mjere u cilju zaštite prava i sloboda koje Ustav Federacije BiH utvrđuje u članovima II.A.1. do 7. i u Aneksu. Također, u članu VI.1.c) garantira se konstitutivnim narodima i pripadnicima ostalih proporcionalna zastupljenost u općinskim organima vlasti. Dakle, članom IX.11.a), po modelu konsocijativne demokratije, garantira se proporcionalna zastupljenost u javnim institucijama u Federaciji BiH svim konstitutivnim narodima i grupi ostalih. Konstitutivni narodi su bili samo Bošnjaci i Hrvati, ali je Ustavni sud BiH, Odlukom, broj U-5/98-III5, utvrdio da su na području Federacije BiH i Srbi konstitutivni narodi. Općinsko vijeće, prema Ustavu Federacije BiH: usvaja Statut općine; usvaja općinski budžet; donosi propise o oporezivanju i donosi druge propise u izvršavanju općinske

⁴² Ustav Federacije Bosne i Hercegovine, Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, broj 1/1994, 13/1997, 16/2002, 22/2002, 52/2002, 63/2003, 9/2004, 20/2004, 33/2004, 71/2005, 72/2005, 88/2008.

nadležnosti. Načelnik općine, prema Ustavu Federacije BiH, ima ove nadležnosti: postavlja i smjenjuje opštinske funkcionere; provodi opštinsku politiku; izvršava opštinske propise te nadležnosti opštine koje su prenesene od federalnih i kantonalnih vlasti; podnosi izvještaj opštinskom vijeću i javnosti o sprovođenju opštinske politike.⁴³

Postupak i kriteriji za konstituisanje novih i promjenu granica postojećih opština definisani su posebnom Odlukom.⁴⁴

Najmanji broj stanovnika za konstituisanje opštine utvrđuje se zakonom kantona a taj broj ne može biti manji od 4.000. Inicijativu za konstituisanje nove općine može pokrenuti jedna ili više mjesnih zajednica uz sprovođenje referendumu i saglasnost više od polovine stanovnika koje ima stalno mjesto prebivališta na području gdje se traži konstituisanje nove opštine. Konačnu odluku donosi Vlada Federacije BiH.⁴⁵

Takođe je u postdejtonskom vremenu usvojen Amandman XVI na Ustav Federacije kojim se uvodi odredba o gradskim vlastima. Odlukom Visokog predstavnika u BiH Paddyja Ashdowna proglašeni su amandmani XCV-CII. Ovim amandmanima, tačnije amandmanom C.I dodan je novi član VI.C. Organizacija Mostara. Također, u poglavlju VI.A. Ustava Federacije BiH utvrđuje se mogućnost da se u skladu sa zakonom za područje dvije ili više općina formira grad kao jedinica lokalne uprave i samouprave. Ustav propisuje i nadležnosti, odnosno odgovornosti grada koje obuhvaćaju: financije i poresku politiku, zajedničku infrastrukturu, urbanističko planiranje, javni promet te druge nadležnosti koje gradu povjeri kanton, odnosno prenesu općine.⁴⁶

“Grad, kako je utvrđeno Ustavom Federacije BiH, ima statut, gradsko vijeće i gradonačelnika. Gradsko vijeće, koje čine vijećnici iz općina koje ulaze u sastav grada, usvaja statut grada, bira gradonačelnika, donosi budžet grada i propise u izvršavanju

⁴³ Zakon o osnovama lokalne samouprave, Službene novine Federacije BiH, broj 6/95.

⁴⁴ Odluka o jedinstvenim kriterijima za konstituisanje novih općina i izmjenu granica postojećih općina u Federaciji BiH, Službene novine Federacije BiH, broj 4/96.

⁴⁵ Zakon o konstituisanju novih općina u Federaciji BiH i izmjeni područja općina podijeljenih međuentitetskom i međukantonalnom-međuzupanijskom crtom, Službene novine Federacije BiH, broj 6/98.

⁴⁶ Odluka kojom se proglašavaju izmjene i dopune Ustava Federacije Bosne i Hercegovine, Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, broj 9/2004.

ovlaštenja. Gradonačelnik imenuje i smjenjuje gradske funkcionere, provodi gradsku politiku i izvršava gradske propise, osigurava saradnju gradskih funkcionera sa ombudsmenima te podnosi izvještaj gradskom vijeću i javnosti. Dakle, amandmanom XVI na Ustav Federacije BiH date su ustavne pretpostavke za formiranje gradova kao jedinica lokalne uprave i samouprave. Pored Grada Sarajeva i Grada Mostara, odnedavno uspostavljena su još četiri grada. Dakle, 2014. godine Parlament Federacije BiH donio je Zakon o gradu Bihaću, Zakon o gradu Tuzli, Zakon o gradu Zenici i Zakon o gradu Široki Brijeg. Ovi gradovi uspostavljeni su u skladu sa uvjetima utvrđenim u članu 5. stav 3. Zakona o principima lokalne samouprave u Federaciji Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: ZOPLS),⁷ kojim je utvrđeno da grad predstavlja sjedište kantona i u slučaju da ne ispunjava uvjete koji su utvrđeni u članu 5. stav 2. ZOPLS-a. Dakle, sjedište kantona je grad u smislu ZOPLS-a i kad ne ispunjava uvjete za uspostavljanje grada, tj. da predstavlja urbanu,⁴⁷ infrastrukturnu cjelinu povezanu svakodnevnim potrebama stanovništva, koja ima najmanje 30.000 stanovnika, odnosno da u užem gradskom središtu živi najmanje 10.000 stanovnika. U parlamentarnoj proceduri još su tri zakona kojima se općinama Cazin, Livno i Goražde utvrđuje status grada. Ovi zakoni su već doneseni u Predstavničkom domu i upućeni u Dom naroda Parlamenta Federacije BiH.”

Od 1995. godine Republika Srpska je tri puta mijenjala Zakon o lokalnoj samoupravi. Sistem lokalne samouprave u Republici Srpskoj pravno je konstituisan Ustavom Republike Srpske i Zakonom o lokalnoj samoupravi.⁴⁸

Posljednji Zakon o lokalnoj samoupravi stupio je na snagu 1. januara 2005. godine. Lokalna samouprava u Republici Srpskoj Ustavom je definisana kao jedna od osnovnih demokratskih vrijednosti. U članu 102. Ustava navedene su nadležnosti opštine.

Ustav Republike Srpske sadrži i posebnu odredbu prema kojoj opština kao jedinica lokalne samouprave obavlja i druge poslove utvrđene zakonom i statutom opštine. Zakonom se lokalna samouprava definiše kao pravo građana da neposredno i preko svojih slobodno i demokratski izabranih predstavnika učestvuju u ostvarivanju

⁴⁷ Husić, J.: Lokalna samouprava u Bosni i Hercegovini, Pravni Vjesnik. 2017, Vol. 33 Issue 1, str. 108.

⁴⁸ Zakon o lokalnoj samoupravi, “Službeni glasnik RS”, broj 101/04.

zajedničkih interesa stanovnika lokalne zajednice, kao i pravo i sposobnost organa lokalne samouprave da regulišu i upravljaju, u granicama zakona, javnim poslovima koji se nalaze u njihovoj nadležnosti, a u interesu lokalnog stanovništva” (član 2. st. 1.).

Pravo na lokalnu samoupravu se ostvaruje u opštinama i gradovima. Opština je Zakonom definisana kao osnovna teritorijalna jedinica lokalne samouprave. Opština ima pravo da se bavi svim pitanjima od lokalnog interesa koja nisu isključena iz njene nadležnosti, niti dodijeljena nekom drugom nivou vlasti. Samostalne nadležnosti opština obuhvataju poslove na planu regulatornih radnji i upravljanja opštinom i poslove na pružanju usluga građanima. Intervencija nadzornog organa ostvaruje se u obimu koji je proporcionalan značaju interesa koji se njome namjerava zaštititi. Pored opštine, lokalna samouprava se ostvaruje u gradovima kao jedinicama lokalne samouprave. Grad se može uspostaviti na urbanom području koje čini koherentnu geografsku, socijalnu, ekonomsku, istorijsku i teritorijalnu cjelinu sa odgovarajućim nivoom razvoja.⁴⁹

Ustav Republike Srpske (Ustav RS)⁵⁰ u poglavlju VI teritorijalna organizacija, član 102. utvrđuje da se sistem lokalne samouprave uređuje zakonom. Istim članom, Ustav RS propisuje određene nadležnosti općine taksativno ih navodeći, te općom klauzulom ostavlja mogućnost utvrđivanja i drugih nadležnosti u zakonu i statutu općine. Ustav RS na ovom mjestu (član 102.) određuje kao nadležnosti općine: donošenje programa razvoja, urbanističkog plana, budžeta i završnog računa; obavljanje komunalnih djelatnosti; gradsko građevinsko zemljište i poslovne prostore; lokalne puteve i ulice; kultura, obrazovanje, zdravstvena i socijalna zaštita, fizička kultura, informiranje, zanatstvo, turizam i ugostiteljstvo, zaštita životne sredine; izvršava zakone i druge propise te formira organe, organizacije i službe za svoje potrebe. Kada je riječ o nadležnostima, Ustav RS u odnosu na Ustav Federacije BiH dosta detaljnije utvrđuje nadležnosti općina. Međutim, Ustav RS uopće ne regulira organizaciju općina kao što ne utvrđuje izričito da se lokalna samouprava ostvaruje u općinama, što je slučaj sa Ustavom Federacije BiH.

⁴⁹ Član 55. Zakona o lokalnoj samoupravi.

⁵⁰ Ustav Republike Srpske, Službeni glasnik Republike Srpske, broj 21/1992 – prečišćeni tekst, 28/1994, 8/1996, 13/1996, 15/1996, 16/1996, 21/1996, 21/2002, 26/2002, 30/2002, 31/2002, 69/2002, 31/2003, 98/2003, 115/2005, 117/2005.

Dmičić⁵¹ smatra da bi vjerojatno bilo bolje da Ustav ne utvrđuje decidno nadležnosti jer se djelokrug jedinica lokalne samouprave konstantno mijenja.⁵²

“Ipak, smatramo da ustavno definiranje nadležnosti jedinica lokalne samouprave snažnije potvrđuje značaj lokalne samouprave u vertikalnom ustroju vlasti i daje snažniju garanciju tako utvrđenog spektra nadležnosti. Naime, pored taksativnog pobranja nadležnosti Ustav RS ne zatvara djelokrug jedinica lokalne samouprave, nego općom klauzulom ostavlja mogućnost dodatne regulacije nadležnosti, pored Ustava, zakonom i statutom, što je dobro normativno rješenje za jednostavniju prilagodbu i aktualizaciju nadležnosti jedinica lokalne samouprave. Slično, i Dmičić ističe kako ustavotvorac tu situaciju decidnog utvrđivanja nadležnosti u Ustavu može da preduprijedi tako što će utvrditi da jedinice lokalne samouprave, pored onog što je Ustavom utvrđeno, obavljaju i druge poslove utvrđene Ustavom, zakonom i statutom. Što je u slučaju Ustava RS i učinjeno.”⁵³

Za kraj, spomenut će se distrikt Brčko Bosne i Hercegovine kao jedinica lokalne samouprave. Prema Ustavu BiH (Amandman I), distrikt Brčko je pod suverenitetom BiH i u nadležnosti institucija BiH. Distrikt Brčko je zajednička svojina entiteta (kondominij) sa vlastitim institucijama, zakonima i drugim propisima i ovlaštenjima. Ustav BiH utvrđuje da je DB jedinica lokalne samouprave i to je jedini slučaj u Ustavu BiH gdje se spominje lokalna samouprava. Za distrikt Brčko je specifičan kako sam nastanak tako i organizacioni ustroj. Naime, distrikt Brčko je uspostavljen Odlukom⁵⁴ tadašnjeg Visokog predstavnika za BiH Wolfganga Petritscha od 8. 3. 2000. godine, a na osnovu Konačne odluke Arbitražnog tribunala. Dakle, kako se u toku Dejtonskih mirovnih pregovora nije uspjelo riješiti pitanje područja prijeratne općine Brčko, rješavanje tog pitanja je

⁵¹ Dmičić, M. (2008). Modernizacija, profesionalizam i usavršavanje lokalne samouprave u sistemu ustavnih promjena u BiH, Moderna uprava, Agencija za državnu upravu Republike Srpske, Banja Luka.

⁵² Hušić, J. (2017). Lokalna samouprava u Bosni i Hercegovini, Pravni vjesnik 33 (1), 105-122.

⁵³ Husić, J.: Lokalna samouprava u Bosni i Hercegovini, Pravni Vjesnik. 2017, Vol. 33 Issue 1, str. 112.

⁵⁴ Odluka Visokog predstavnika o uspostavi distrikta Brčko Bosne i Hercegovine, Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, broj 13/2000.

odloženo. Tada je dogovoreno da se formira arbitražni sud čiju odluku će entiteti prihvatiti bezuvjetno. Tek 5. 3. 1999. godine Tribunal je donio Konačnu odluku.⁵⁵

Statutom distrikta Brčko je utvrđena nadležnost na način da su taksativno pobrojane oblasti u kojima institucije vlasti distrikta vrše nadležnosti. Tako se u članu 8. Statuta DB utvrđuje nadležnost javnih organa vlasti u distrikt Brčko u oblasti privrede, financija; pružanja javnih usluga, zatim nadležnost za infrastrukturu, kulturu i obrazovanje. Također, nadležnost javnih organa vlasti u DB je Statutom DB utvrđena i u zdravstvenoj i socijalnoj zaštiti, zaštiti životne sredine. Pored navedenog, nadležnost je utvrđena i za oblast pravosuđa, policije, urbanizma i prostornog planiranja. Za razliku od drugih jedinica lokalne samouprave u BiH, koje imaju načelnike/gradonačelnike kao inokosne izvršne organe i skupštine općine/općinska vijeća kao predstavničke organe (dakle, nisu zakonodavni organi), DB ima vladu kao kolegijalni izvršni organ i skupštinu kao zakonodavni organ. Vladu čini gradonačelnik, dogradonačelnik, glavni koordinator i šefovi odjeljenja. Skupštinu DB čini 31 zastupnik koji su birani neposredno od strane građana DB na mandat od četiri godine. Skupština DB donosi statut, budžet, zakone odluke i druge akte; odlučuje o javnim zajmovima i zaduženju; vrši izbor i razrješenje predsjednika i potpredsjednika Skupštine DB i gradonačelnika, a daje i suglasnost na izbor zvaničnika DB; prati i ocjenjuje rad Vlade, uprave i ostalih institucija DB i ima i druge nadležnosti u skladu sa zakonom i Statutom DB. “Gradonačelnika DB imenuje skupština, i on obavlja svoju dužnost za vrijeme mandata Skupštine. Gradonačelnik imenuje svog zamjenika, koordinatora Vlade i šefove odjeljenja. Zanimljivo je da je Statut DB ograničio broj savjetnika gradonačelnika na šest. To nije slučaj sa drugim gradonačelnicima i općinskim načelnicima koji taj broj utvrđuju u pravilnicima o sistematizaciji radnih mjesta. Gradonačelnik DB odgovara skupštini za provođenje zakona za rukovođenje DB, podnosi nacрте zakona i daje prijedloge skupštini DB, predlaže budžet i obavlja druge dužnosti u skladu sa zakonom i Statutom. Pored navedenih osobnosti koje DB kao jedinicu lokalne samouprave čine drugačijom u odnosu prema drugim jedinicama lokalne samouprave u BiH, treba navesti i to da DB

⁵⁵ Konačnu odluku je ustvari donio – potpisao Roberts B. Oven kao predsjedavajući arbitar, a arbitri strana Ćazim Sadiković i Vitomir Popović nisu jer nisu postigli suglasnost.

ima vlastitu policiju, tužilaštvo i osnovni i apelacioni sud. Ovi organi nisu u nadležnosti jedinica lokalne samouprave koje su formirane na isključivoj teritoriji Federacije BiH i teritoriji RS.”⁵⁶

Ustav Bosne i Hercegovine u članu VI.4.2. propisuje nadležnost Ustavnog suda BiH da odlučuje o sporovima koji se tiču zaštite statusa i ovlaštenja DB, a koji se mogu javiti između entiteta i DB kao i između BiH i DB. Ovo podrazumijeva i zaštitu prava na lokalnu samoupravu. Ovakav spor, pred Ustavnim sudom BiH, može pokrenuti većinom glasova skupština DB, s tim da u toj većini mora biti najmanje jedna petina izabranih poslanika iz reda svakog konstitutivnog naroda. U drugom poglavlju navedena je opširna elaboracija stanja i perspektiva lokalne samouprave u Bosni i Hercegovini, upravljanjem decentralizacijom kao novim pristupom razvoju sistema lokalne samouprave, uvođenje lokalnog predsjedničkog sistema i decentralizacija političkog sistema BiH kao i njihove uloge u upravljanju sigurnosnim krizama, tačnije migrantskom krizom. U ovom dijelu je jasno spomenuta korelacija drugih vladinih institucija koje imaju ključnu ulogu u upravljanju migrantskom krizom i lokalne zajednice.

⁵⁶ Husić, J.: Lokalna samouprava u Bosni i Hercegovini, Pravni Vjesnik. 2017, Vol. 33 Issue 1, str. 115-116.

Poglavlje III

GLAVNI FAKTORI I TRENDОВI UPRAVLJANJA MIGRACIJAMA

3.1. Akteri u upravljanju migracijama

Ustavna nadležnost u Bosni i Hercegovini u vezi azila, kretanja i boravka stranaca definisana je u Zakonu o kretanju i boravku stranaca i azilu, interni, neslužbeni i prečišćeni tekst,⁵⁷ u članu 1, gdje se propisuju: uslovi i postupak ulaska stranaca u Bosnu i Hercegovinu, uključujući vizni i bezvizni režim. Osim toga, Zakon propisuje putne isprave za strance, boravak stranaca u BiH, udaljenje stranaca iz zemlje te prihvatanje stranaca i stavljanje stranaca pod nadzor. Zakon također propisuje međunarodnu zaštitu te privremenu zaštitu u slučaju masovnog priliva stranaca kao i nadležnosti organa vlasti u primjeni ovog zakona, te druga pitanja u vezi s boravkom stranaca u BiH.

Nadležne institucije u Bosni i Hercegovini, a prema članu 3. stav 1 Zakona o strancima su:

1. Vijeće ministara Bosne i Hercegovine;
2. Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine;
3. Ministarstvo vanjskih poslova Bosne i Hercegovine;
4. Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine;
5. Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine;
6. Služba za poslove sa strancima;
7. Granična policija Bosne i Hercegovine;
8. Ostala policijska tijela u Bosni i Hercegovini;
9. Agencija za rad i zapošljavanje Bosne i Hercegovine;

⁵⁷ Službeni glasnik BiH broj 36/08 i 87/12/.

10. Druga nadležna tijela. U odnosu na azil, lista nadležnih institucija je proširena sa Sudom Bosne i Hercegovine i Ministarstvom za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine.

Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine

Osim nadležnosti u oblasti useljavanja i azila, uređuje i oblast kretanja i boravka stranaca u Bosni i Hercegovini, Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine je nadležno za zaštitu međunarodnih granica. Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine provodi ove nadležnosti posredstvom upravnih organizacija s operativnom samostalnošću, prije svega, Službe za poslove sa strancima i Granične policije Bosne i Hercegovine.⁵⁸

Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine nadležno je za zaštitu međunarodnih granica, unutrašnjih graničnih prijelaza i regulisanje saobraćaja na graničnim prijelazima Bosne i Hercegovine. Uređuje procedure i način organizacije službe vezano za kretanje i boravak stranaca u Bosni i Hercegovini. U svom sastavu posjeduje organizacijsku jedinicu za azil (Sektor za azil) i organizacijsku jedinicu za imigracije (Sektor za imigracije).⁵⁹

Služba za poslove sa strancima

Služba za poslove sa strancima (u daljem tekstu: Služba) kao upravna organizacija s operativnom samostalnošću u sastavu Ministarstva sigurnosti Bosne i Hercegovine nosilac je aktivnosti u rješavanju problematike imigracija. Služba kontrolira dolazak stranaca iz viznog režima u Bosnu i Hercegovinu kroz postupke ovjere pozivnih pisama, rješava o statusu stranaca u Bosni i Hercegovini kroz odobravanje ili odbijanje boravka stranaca u zemlji, otkazu boravka, protjerivanju, stavljanju pod nadzor te prisilnom udaljenju stranaca iz zemlje. Služba vrši neophodne sigurnosne provjere, prije odlučivanja kod postupka ovjere pozivnih pisama, provjere kod izdavanja prethodne saglasnosti za izdavanje vize tipa "D" i prije rješavanja zahtjeva za odobrenje privremenog i stalnog boravka. Vršanjem neophodnih sigurnosnih provjera u postupku ovjere pozivnih pisama, odnosno prije nego što stranac dođe u Bosnu i Hercegovinu, štiti

⁵⁸ <http://www.msb.gov.ba/>, pristupljeno 12.2.2021.

⁵⁹ Specijalni izvještaj o stanju migracija u Bosni i Hercegovini, Banjaluka, 2018. godine.

se sigurnosni sistem Bosne i Hercegovine. Služba prikuplja podatke o svim vidovima neregularnih migracija i neregularnim migrantima, nadzire i kontroliše boravak stranaca kroz njihovu eventualnu zloupotrebu i nezakonitost u korištenju boravka i eventualnom ugrožavanju javnog poretka ili nacionalne sigurnosti zemlje od određenih kategorija stranaca. Služba ima terenske centre u: Sarajevu, Banjoj Luci, Mostaru, Tuzli, Zenici, Brčkom, Doboju, Istočnom Sarajevu, Bihaću, Travniku, Trebinju, Bijeljini, Livnu, Ljubuškom, Orašju i Goraždu. Služba je u junu mjesecu 2018. godine, uspostavila sistem za online registraciju boravka stranaca u Bosni i Hercegovini „e-stranac.ba“ čime se značajno ubrzao postupak registracije stranaca.⁶⁰ Također, Služba je uspostavila i biometrijski sistem registracije stranaca na osnovu kojeg se može utvrditi broj registrovanih stranaca, kao i broj onih koji su podnijeli zahtjev za azil. Na osnovu sklopljenog Sporazuma o saradnji sa Sektorom za azil i Međunarodnom organizacijom za migracije, Služba će vršiti koordinaciju u radu i upravljanje privremenim prihvatnim centrom „Ušivak“. To znači da će izvršavati poslove i zadatke u okviru zakonom propisanih nadležnosti, a koje podrazumijevaju:

- vođenje evidencije o strancima,
- identifikacija i uzimanje biometrijskih podataka,
- izdavanje potvrde o iskazanoj namjeri za azil u Bosni i Hercegovini,
- smještaj stranaca i osiguranje provođenja procedura propisanih Kućnim redom.

Granična policija

Granična policija Bosne i Hercegovine upravna je organizacija u sastavu Ministarstva sigurnosti Bosne i Hercegovine, s operativnom samostalnošću, osnovana radi obavljanja policijskih poslova u vezi s nadzorom i kontrolom prelaska granice Bosne i Hercegovine i drugih poslova propisanih zakonom.⁶¹ Granična kontrola obavlja se na 83 granična prijelaza, od kojih je 55 međunarodnih i 28 za pogranični saobraćaj. Strukturirana je s

⁶⁰ <http://sps.gov.ba/nadleznost/?lang=hr>, pristup 15.3.2021. godine.

⁶¹ Specijalni izvještaj o stanju u oblasti migracija u Bosni i Hercegovini, Institucija ombudsmena/ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine, Banja Luka, novembar 2018. str. 23.

ciljem osiguravanja koordinacije svih aktivnosti na centralnom, regionalnom i mjesnom nivou. Ima uspostavljenu organizacijsku strukturu u čijoj je nadležnosti otkrivanje i suprotstavljanje nezakonitim migracijama na centralnom, regionalnom i lokalnom nivou.⁶²

Državna agencija za istrage i zaštitu

Državna agencija za istrage i zaštitu je upravna organizacija u okviru Ministarstva sigurnosti Bosne i Hercegovine. Uspostavljena je zbog obavljanja policijskih poslova čija je nadležnost, između ostalog, sprečavanje, otkrivanje i dokazivanje kriminaliteta u vezi s trgovinom ljudima. Sjedište Državne agencije za istrage i zaštitu je u Istočnom Sarajevu, a u svom sastavu ima četiri regionalna ureda, i to: u Banjoj Luci, Tuzli, Mostaru i Sarajevu.⁶³ U organizacionoj strukturi Kriminalističko-istražnog odjela uspostavljen je i Odsjek za sprečavanje i otkrivanje organizovanog kriminala, kriminala u vezi s trgovinom ljudima, opojnim drogama i ostalim krivičnim djelima čiji zadatak je sprečavanje, otkrivanje i istraživanje kriminaliteta u vezi s trgovinom ljudima, a koji također koordinira aktivnosti regionalnih ureda po ovoj problematici.

Sektor za imigracije Ministarstva sigurnosti Bosne i Hercegovine

Sektor za imigraciju vrši upravne i druge stručne poslove koji se odnose na planiranje i sprovođenje politike u oblasti imigracije u Bosni i Hercegovini. Obavlja poslove koji se odnose na izradu prednacrti i nacrti zakona i podzakonskih akata iz ove oblasti, te prati stanje u vezi s postizanjem evropskih standarda u ovoj oblasti. Realizuje prihvata državljanina Bosne i Hercegovine po sporazumima o readmisiji, vrši prihvata i smještaj stranaca žrtava trgovine ljudima, analizu i izvještavanje, kao i druge poslove i zadatke koji po svojoj prirodi spadaju u nadležnost ovog Sektora. Obavljanje poslova iz nadležnosti ovog Sektora raspoređeno je u dva Odsjeka: a) Odsjek za upravne poslove, propise i readmisiju; b) Odsjek za analitiku, strateško planiranje, nadzor i obuku. Predstavnicima Institucije ombudsmena, 25.09.2018. godine, održali su sastanak u Sektoru za imigracije Ministarstva sigurnosti Bosne i Hercegovine. Veliki problem za Bosnu i

⁶² <http://www.granpol.gov.ba/Content/Read/13?title=Organizacija>, pristup 15.3.2021. godine.

⁶³ <http://www.sipa.gov.ba/bs/o-nama/generalne-informacije>, pristup 14.3.2021. godine.

Hercegovinu predstavlja činjenica što ne postoje sporazumi o readmisiji sa zemljama MAGREB-a iz kojih dolazi veliki broj stranaca u okviru aktuelnih migracijskih kretanja na teritoriji Bosne i Hercegovine. S ciljem prevazilaženja ovog problema, neophodno je poduzeti mjere na osiguranju efikasne primjene sporazuma o readmisiji koji postoje sa zemljama u regionu (Srbija i Crna Gora) s čijih teritorija stranci ulaze na teritoriju Bosne i Hercegovine s ciljem povratka stranaca u zemlje iz kojih su ušli na prostor Bosne i Hercegovine. Osiguranje provođenja Sporazuma o readmisiji sa zemljama regiona trebalo bi biti prioritet. Prepoznata je i važnost jačanja saradnje Granične službe i Službe za poslove sa strancima. Kada je riječ o stavljanju pod nadzor stranaca do trenutka napuštanja Bosne i Hercegovine, u skladu sa Zakonom o strancima postoje dvije vrste provođenja ove obaveze. Jedna vrsta nadzora se odnosi na ograničavanje kretanja na određenom području ili mjestu uz obavezu javljanja organizacionoj jedinici Službe za poslove sa strancima ili policiji, a druga se odnosi na smještaj stranaca u Imigracioni centar. Protiv rješenja o stavljanju stranaca pod nadzor, koji donosi Služba za poslove sa strancima, u roku od tri dana može se podnijeti žalba Ministarstvu sigurnosti Bosne i Hercegovine, s tim da žalba ne odlaže izvršenje rješenja. Također, ukoliko Ministarstvo u roku od tri dana ne ukine rješenje o stavljanju pod nadzor u Imigracioni centar ili po žalbi u navedenom roku uopće ne odluči, stranac može pokrenuti upravni spor pred Sudom Bosne i Hercegovine. U Sektoru za imigracije navedeno je da je donesen Akcioni plan kojim je, između ostalog, predviđeno formiranje kombinovanih centara za smještaj stranaca. Naime, u skladu sa Zakonom o strancima propisano je da država može uspostaviti “druge specijalizovane ustanove za prihvatanje stranaca”. Kombinovani centri bi se uspostavili na područjima koja su najviše izložena migracijskom pritisku. Ovi centri podrazumijevali bi okupljanje lica koja su iskazala namjeru za podnošenje zahtjeva za azil, tražioce azila, ali i neregularne migrante kojima je ograničeno kretanje na područje ili mjesto u Bosni i Hercegovini. Navedeno je da je u proceduri izrada Pravilnika u vezi s formiranjem kombinovanih centara. Ministarstvo sigurnosti izdvaja sredstva kako bi se u toku čitave godine obezbijedilo postojanje 30-40 mjesta za smještaj lica koja su žrtve trgovine ljudima.

Sektor za azil Ministarstva sigurnosti Bosne i Hercegovine

Sektor za azil vrši upravne i druge stručne poslove koji se odnose na izvršenje i sprovođenje politike i postupka azila u Bosni i Hercegovini, koordinira radom nadležnih organizacionih jedinica, vrši poslove koji se odnose na izradu prednacrtu i nacrtu zakona i podzakonskih akata iz ove oblasti, obezbjeđuje prihvata, smještaj i podršku tražitelja azila, prati stanje u vezi s postizanjem evropskih standarda u ovoj oblasti, vrši analizu i izvještavanje, kao i druge poslove koji po svojoj prirodi spadaju u nadležnost ovog sektora.⁶⁴

Ovaj sektor u svom sastavu ima tri odsjeka:

- a) Odsjek za postupak azila;
- b) Odsjek za podršku i
- c) Odsjek za prihvata i program.

Sektor za azil, Služba za poslove sa strancima i Međunarodna organizacija za migracije potpisali su dana 15.08.2018. godine Sporazum o funkcionisanju i logističkoj podršci privremenog prihvatnog centra „Ušivak“.

Ovim sporazumom se uređuje saradnja i međusobna pomoć u unapređenju sistema upravljanja migracionom krizom, uključujući pitanja smještaja, ishrane, medicinskog zbrinjavanja izbjeglica i migranata, naknade troškova za komunalne usluge i održavanje infrastrukture, fizičkog obezbjeđenja imovine i lica u Privremenom centru „Ušivak“.

Ovim sporazumom predviđene su obaveze zainteresovanih strana, tako da će:

- Sektor za azil, u skladu sa svojim nadležnostima vršiti registraciju tražitelja azila u kancelarijama privremenog prihvatnog centra „Ušivak“;
- Služba za poslove sa strancima, vršiti koordinaciju u radu i upravljanje prihvatnim centrom, te izvršavati poslove i zadatke iz zakonom propisanih nadležnosti;

⁶⁴ <http://www.msb.gov.ba/onama/default.aspx?id=1673&langTag=bs-BA>, pristupljeno 13.3.2021.

- Međunarodna organizacija za migracije, izvršiti građevinske i tehničke radove za stavljanje prihvatnog centra u funkciju do njegovog konačnog uspostavljanja. Kada je riječ o registraciji tražilaca azila, činjenica je da postoji problem vezan za stepen ažurnosti u procesu registracije, a s obzirom na kapacitete, tj. ljudske resurse kojima raspolaže Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine, prvenstveno Sektor za azil. Problem u procesu registracije tražilaca azila javio se u trenutku kada se Bosna i Hercegovina suočila s pojačanim migracijama, odnosno kada se našla na rutama aktuelnih migracijskih tokova. U Sektoru za azil je prisutan i problem prijema zahtjeva za registraciju, jer upućeni zahtjevi ne dolaze do Sektora iz razloga što Protokol Ministarstva sigurnosti nema ažurnost da registruje sve zaprimljene zahtjeve i iste uputi Sektoru na dalje postupanje. Ovi zahtjevi duži period stoje u Protokolu Ministarstva sigurnosti. Očito je da cjelokupan administrativni sistem obrade akata iz nadležnosti Sektora za azil nije funkcionalan i efikasan, posebno ako se uzme u obzir da na registraciji tražioca azila rade isključivo dvije osobe, od kojih jednu plaća UNHCR.

Ministarstvo vanjskih poslova Bosne i Hercegovine

Ministarstvo vanjskih poslova Bosne i Hercegovine poduzima određene nadležnosti u sistemu upravljanja migracijama u Bosni i Hercegovini, te u oblasti vizno-pasoških poslova vrši redovnu analizu rada diplomatsko-konzularnih predstavništava Bosne i Hercegovine. Na osnovu praćenja migracijskih kretanja u Bosni i Hercegovini, s drugim nadležnim državnim tijelima i institucijama se poduzimaju radnje i aktivnosti u sprečavanju nezakonitih migracija i u upravljanju migracijskim procesima.

Nadležnosti Ministarstva vanjskih poslova Bosne i Hercegovine (MVP BiH) se poglavito odnose na vizno-pasoške poslove koje obavljaju diplomatsko-konzularna predstavništva. U pogledu nezakonitih migracija Ministarstvo može preduzimati preventivne aktivnosti i pružati podršku u suprotstavljanju ovom vidu migracija kroz suradnju s državama iz kojih se odvijaju nezakonite migracije prema Bosni i Hercegovini, te međunarodnim organizacijama, Evropskom unijom i njezinim odgovarajućim tijelima.

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice u svom sastavu posjeduje Sektor za izbjeglice, raseljene osobe i stambenu politiku koji je nadležan za ostvarivanje pristupa pravu na rad, zdravstvenu i socijalnu zaštitu i obrazovanje, smještaj kao i ostala prava propisana zakonodavstvom Bosne i Hercegovine. Sektor priprema prijedloge za utvrđivanje i unapređenje politike iz oblasti:

- izbjeglica iz Bosne i Hercegovine, raseljenih osoba u Bosni i Hercegovini, povratnika, kao i prava izbjeglica u Bosni i Hercegovini, stambene politike, te prati njihovo provođenje;
- priprema zakone, podzakonske akte i druge propise koji se odnose na izbjeglice, raseljene osobe i povratnike, prihvati i prava izbjeglica i stambenu politiku;
- učestvuje u pripremi prijedloga sporazuma i protokola iz oblasti izbjeglica, raseljenih osoba, povratnika i stambene politike; brine se o primjeni istih;
- saraduje s domaćim i međunarodnim, vladinim i nevladinim organizacijama i institucijama i civilnim sektorom u oblasti djelokruga svoga rada...⁶⁵

Drugi sektor u sastavu Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice je Sektor za iseljništvo koji predlaže:

- utvrđivanje politike i sprovodi utvrđenu politiku u oblasti iseljništva;
- daje primjedbe, prijedloge i sugestije u pripremi zakona, podzakonskih akata i drugih propisa iz ove oblasti;
- prati i predlaže zaključivanjem bilateralnih sporazuma iz oblasti od značaja za iseljništvo;
- radi na redovnom informisanju bosanskohercegovačkog iseljništva o stanju u Bosni i Hercegovini, a naročito o pitanjima od značaja za iseljništvo;

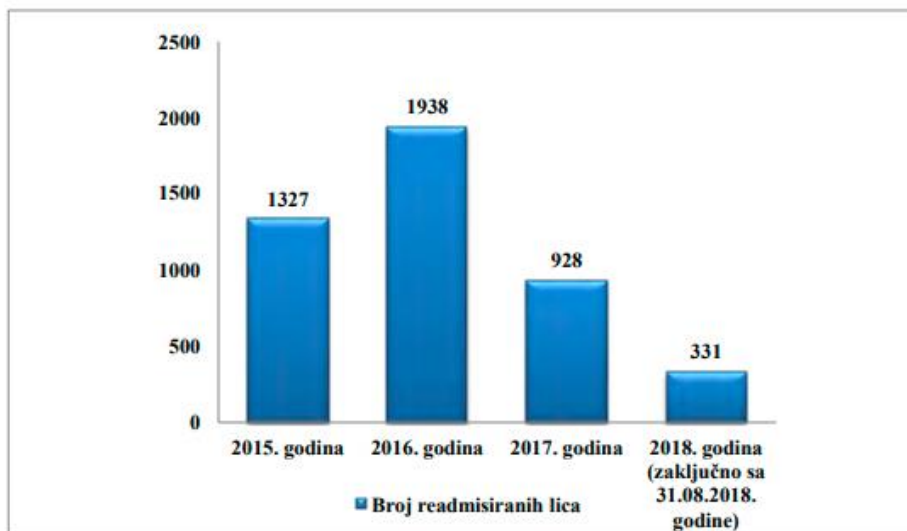
⁶⁵ Specijalni izvještaj o stanju u oblasti migracija u Bosni i Hercegovini, Institucija ombudsmena/ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine, Banja Luka, novembar 2018. str. 24.

- upoznaje nadležne organe u Bosni i Hercegovini s problemima iseljništva i prati rješavanje tih problema;

- obavlja poslove pružanja stručne pomoći iseljenim bosanskohercegovačkim građanima u ostvarivanju i zaštiti njihovih prava i saraduje s resornim ministarstvima u rješavanju ovih pitanja...⁶⁶. Predstavnici Institucije ombudsmena, dana 24.09.2018. godine, održali su sastanak u Ministarstvu za ljudska prava i izbjeglice 81 na kojem su prezentovane osnovne informacije o Izbjegličko-prihvatnom centru Salakovac koji je podijeljen na dva dijela: Izbjegličko-prihvatni centar u Salakovcu s kapacitetom od 224 mjesta koji postoji od 2000. godine i Readmisioni centar u Mostaru s kapacitetom od 80-100 mjesta, koji je osnovan 2013. godine. Treći segment Centra Salakovac koji se odnosi na smještaj stranaca koji su iskazali namjeru za podnošenje zahtjeva za azil i stranaca koji su tražioci azila u Bosni i Hercegovini formiran je 2018. godine. U maju mjesecu ove godine zbog velikog broja neregularnih migranata koji su se zatekli u Bosni i Hercegovini, Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine je zatražilo da se dio prostora u Izbjegličkom centru osigura za prihvata ovih lica. U vezi s tim, između Ministarstva sigurnosti Bosne i Hercegovine i Ministarstva za izbjeglice i ljudska prava Bosne i Hercegovine potpisan je Protokol o pravima i obavezama u toku privremenog smještaja u Centar Salakovac i Readmisioni centar u Mostaru, stranca koji je iskazao namjeru za podnošenje zahtjeva za azil i stranca koji je tražilac azila u Bosni i Hercegovini. Readmisioni centar u Mostaru, koji postoji u okviru centra u Salakovcu, formiran je s ciljem prihvata i zbrinjavanja građana Bosne i Hercegovine koji se vraćaju po osnovu Sporazuma o readmisiji. Zakonom o ministarstvima i drugim organima uprave u Bosni i Hercegovini aktivnost prihvata i zbrinjavanja državljana Bosne i Hercegovine koji se vraćaju u Bosnu i Hercegovinu, po osnovu Sporazuma o readmisiji u nadležnosti je ovog Ministarstva. Krajem 2015. godine, Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine usvojila je Strategiju za prihvata i integraciju državljana Bosne i Hercegovine koji se vraćaju po osnovu Sporazuma o readmisiji. Ovom strategijom, Bosna i Hercegovina se opredijelila da aktivno radi na uspostavi funkcionalnog sistema prihvata i integracije

⁶⁶ http://www.mhrr.gov.ba/organizaciona_struktura/default.aspx?id=5&langTag=bs-BA, pristup 14.3.2021. godine.

domaćih državljana koji se vraćaju po osnovu Sporazuma o readmisiji. U sistem povratka uključena je 21 lokalna zajednica u kojima su uspostavljeni lokalni readmisioni timovi i doneseni lokalni akcioni planovi iz oblasti readmisije. Cilj uspostavljanja lokalnih readmisionih timova jeste da se omogući adekvatna pokrivenost na području Bosne i Hercegovine. Istaknuto je da saradnja s timovima na području Republike Srpske bolje funkcioniše iz razloga složenosti uređenja Federacije Bosne i Hercegovine. Usvojen je i potpisan Protokol o saradnji u postupku prihvata, proprata i privremenog zbrinjavanja djece bez pratnje koja se vraćaju u Bosnu i Hercegovinu po osnovu Sporazuma o readmisiji između Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine i nadležnih institucija Kantona Sarajevo kojim je definisan privremeni prihvata, zbrinjavanje i smještaj maloljetnih lica u Dom za djecu bez roditeljskog staranja Bjelave, do preuzimanja istih od mjesno nadležnih centara za socijalni rad. S ciljem uspostave funkcionalnog sistema za pristup i razmjenu podataka i formiranje baze podataka koja se odnosi na povratnike po osnovu Sporazuma o readmisiji u dijelu koji se odnosi na mjesto prebivališta i mjesto rođenja, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine i Agencija za identifikacione dokumente, evidenciju i razmjenu podataka (IDEEAA) potpisali su Sporazum o stalnom pristupu podacima putem web servisa. Treći segment Centra u Salakovcu odnosi se na smještaj stranaca koji su iskazali namjeru za podnošenjem zahtjeva za azil i stranaca koji su tražioci azila u Bosni i Hercegovini.

Grafikon 1: Pregled realizovanih povrataka po osnovu sporazuma o readmisiji za protekli period⁶⁷

Navedeno je da će se u narednom periodu, a imajući u vidu vremenske uvjete koji su karakteristični za zimski period, kao problem, pojaviti pitanje osiguravanja energenata, problem kontinuiranog snabdijevanja hranom i higijenskim potrepštinama, te problem pitanja sekundarne i tercijarne zdravstvene zaštite. Kao jedan od problema navedeno je i pitanje rješavanja troškova zdravstvene zaštite za strane državljane koji su smješteni u privatnom smještaju.

Koordinacijsko tijelo za pitanja migracija

Iz perspektive suprotstavljanja sigurnosnim izazovima vezanim za nezakonite migracije pored navedenih ministarstava i upravnih organizacija značajnu ulogu imaju Državna agencije za istrage i zaštitu (SIPA), Obavještajno - sigurnosna/bezbjednosna agencija Bosne i Hercegovine, entitetska i kantonalna ministarstva unutrašnjih poslova i policija Brčko distrikta Bosne i Hercegovine.

Državna agencija za istrage i zaštitu ima nadležnosti u polju sprečavanja, otkrivanja i istraživanja krivičnih djela vezanih za organizirani kriminal, trgovinu ljudima kao jedan

⁶⁷ Specijalni izvještaj o stanju u oblasti migracija u Bosni i Hercegovini, Institucija ombudsmena/ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine, Banja Luka, novembar 2018. str. 26.

od njegovih pojava oblika, te terorizam. Sva navedena krivična djela mogu se pojaviti kao nusprodukti nezakonitih migracija.

Obavještajno sigurnosna/bezbjednosna agencija, shodno Zakonu o OSA BiH dužna je da prikuplja podatke o prijetnjama po sigurnost Bosne i Hercegovine, te da ih analizira i prenosi odgovarajućim dužnosnicima i tijelima. U pitanjima migracija, OSA/OBA BiH prema Zakonu o strancima (čl. 8) i Zakonu o azilu (čl.18) vrši i sigurnosne provjere stranaca.

Kada su u pitanju nezakonite migracije, posebno je važno istaći nadležnosti entitetskih i kantonalnih struktura vlasti na primjer ministarstava unutrašnjih poslova u pogledu sprečavanja, otkrivanja i vođenja istraga krivičnih djela i prekršaja, zaštite života i imovine, te održavanju javnog reda i mira. Vlada Republike Srpske je 3. avgusta 2018. godine formirala Koordinaciono tijelo za praćenje kretanja ilegalnih migranata preko entitetske teritorije. Ovim tijelom predsjedava direktor policije RS, a čine ga predstavnici Ministarstva za izbjeglice i raseljena lica, Ministarstva zdravlja i socijalne zaštite, Ministarstva uprave i lokalne samouprave, Ministarstva finansija, Republičke uprave Civilne zaštite, Crvenog krsta, Saveza opština i gradova i lokalnih zajednica, Uprave policije, Uprave za borbu protiv terorizma i ekstremizma i drugih policijskih uprava.

Koordinacijsko tijelo za pitanja migracija u Bosni i Hercegovini (u daljem tekstu: Koordinacijsko tijelo) je uspostavljeno Odlukom o formiranju Koordinacijskog tijela za pitanja migracija u Bosni i Hercegovini kao stalno tijelo zaduženo za koordiniranje aktivnosti između nadležnih institucija koje se bave problematikom migracija i azila. U sastav Koordinacijskog tijela imenovani su rukovodeći državni službenici iz Ministarstva sigurnosti Bosne i Hercegovine (Služba za poslove sa strancima, Granična policija Bosne i Hercegovine, Državna agencija za istrage i zaštitu, Sektor za imigraciju i Sektor za azil), Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine (Sektor za imigraciju i Sektor za izbjeglice, raseljene osobe, readmisiju i stambenu politiku) i Ministarstva vanjskih poslova Bosne i Hercegovine (Sektor za međunarodno-pravne i konzularne poslove), a za predsjednika Koordinacijskog tijela imenovan je zamjenik ministra sigurnosti. Koordinacijsko tijelo za pitanja migracija u Bosni i Hercegovini sagledava cjelokupnu situaciju u oblasti migracija i azila, potiče i osigurava interresornu saradnju

između relevantnih institucija koje se bave poslovima migracije i azila, te vrši procjene budućih migracijskih kretanja i nadležnim institucijama predlaže mjere za unapređenje migracijske politike. Nadležnost Koordinacionog tijela detaljno je definisana članom 2. Odluke o formiranju Koordinacijskog tijela za pitanja migracija u Bosni i Hercegovini. Ovom Odlukom propisano je da Koordinacijsko tijelo, putem Ministarstva sigurnosti Bosne i Hercegovine, dostavlja godišnji Izvještaj o radu Vijeću ministara Bosne i Hercegovine najkasnije u roku od 60 dana od dana isteka kalendarske godine za koju se podnosi izvještaj, a po potrebi i češće. Koordinacijsko tijelo podnijelo je Vijeću ministara Bosne i Hercegovine „Izvještaj o radu Koordinacijskog tijela zaključno sa 31.12.2017. godine“. Izvještaj je koncipiran tako da u tabelama sadrži podatke o poduzetim aktivnostima, čime se omogućava pregled procesa provođenja aktivnosti koje su predviđene Strategijom u oblasti imigracije i azila i Akcijskim planom za period od 2016. - 2020. godine.⁶⁸

Ured za besplatnu pravnu pomoć Ministarstva pravde Bosne i Hercegovine

Shodno odredbama Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći na nivou Bosne i Hercegovine, besplatna pravna pomoć se pruža i u okviru Ministarstva pravde Bosne i Hercegovine. Članom 7. navedenog Zakona utvrđeno je da je nadležno tijelo za pružanje besplatne pravne pomoći pred tijelima i institucijama Bosne i Hercegovine Ured za pružanje besplatne pravne pomoći Bosne i Hercegovine, koji je unutarnja organizacijska jedinica u sastavu Ministarstva pravde Bosne i Hercegovine.⁶⁹ Dakle, Ured ima ulogu u pružanju besplatne pravne pomoći i to samo u odnosu na postupke pred tijelima i institucijama Bosne i Hercegovine. Ako se pogleda ustavna nadležnost ovih tijela, može se zaključiti da u odnosu na odlučivanje o pravima pojedinaca, postupanje je dominantno unutar Ministarstva sigurnosti Bosne i Hercegovine. Dodatna teškoća u ostvarivanju pravne

⁶⁸ Izvještaj o radu Koordinacijskog tijela za pitanja migracija u Bosni i Hercegovini zaključno sa 31.12.2017. godine pronaći na stranici Ministarstva sigurnosti Bosne i Hercegovine: <http://msb.gov.ba/dokumenti/strateski/Archive.aspx?pageIndex=1&langTag=bs-BA>, pristup 16.3.2021. godine.

⁶⁹ Specijalni izvještaj o stanju u oblasti migracija u Bosni i Hercegovini, Institucija ombudsmena/ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine, Banja Luka, novembar 2018. str. 27.

pomoći je činjenica da Ured nije uspostavljen te da poslove pravne pomoći obavljaju upravni inspektori, kao dodatnu aktivnost i po ad hoc principu.

Izbjegličko-prihvatni centar Salakovac

Centar Salakovac udaljen je oko 15 kilometara od Grada Mostara, osnovan je 2000. godine i prvobitno je služio isključivo za smještaj izbjeglih i raseljenih lica u Bosni i Hercegovini. U maju mjesecu ove godine zbog velikog broja neregularnih migranata koji su se zatekli u Bosni i Hercegovini, Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine je zatražilo da se dio prostora u Izbjegličkom centru osigura za prihvata ovih lica.⁷⁰ Uzimajući u obzir potrebu da se ovim licima omogući nesmetan pristup pravima definisanim domaćim zakonima i međunarodnim standardima, ali i istovremeno osiguraju potrebni smještajni kapaciteti između Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine i Ministarstva sigurnosti Bosne i Hercegovine potpisan je Protokol o pravima i obavezama u toku privremenog smještaja u Izbjegličko-prihvatnom centru „Salakovac“ i Readmisionom centru u Mostaru stranca koji je iskazao namjeru za podnošenje zahtjeva za azil i tražitelja azila u Bosni i Hercegovini. Ovim dokumentom jasno su definisane obaveze i odgovornosti ova dva ministarstva kao potpisnika Protokola, u postupku smještaja stranca koji je iskazao namjeru za podnošenje zahtjeva za azil i tražitelja azila, zatim prestanak prava na privremeni smještaj korisnika, način razmjene podataka i međusobna saradnja, kao i pitanje zaštite ličnih podataka.

U skladu s odredbama ovog Protokola, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine u obavezi je da korisniku koji je iskazao namjeru za podnošenje zahtjeva za azil i tražitelju azila osigura jednake uvjete smještaja koji podrazumijevaju pokrivanje režijskih troškova, troškova ishrane, higijenskih potrepština i higijenu prostora, dok je Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine u obavezi da osigura uvjete za adekvatan pristup i ostvarivanje primarne zdravstvene zaštite. Centar Salakovac se sastoji od osam baraka, a trenutno je sedam stavljeno na raspolaganje za smještaj stranaca koji su iskazali

⁷⁰ Specijalni izvještaj o stanju u oblasti migracija u Bosni i Hercegovini, Institucija ombudsmena/ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine, Banja Luka, novembar 2018. str. 31.

namjeru za podnošenje zahtjeva za azil i tražitelja azila u Bosni i Hercegovini, dok su u jednoj koja je fizički odvojena od ostalih smještena izbjegla lica. Sobe za spavanje su trokrevetne, a kupatila su odvojena za žene i muškarce. U ovom centru borave uglavnom porodice sa djecom. Prema dobijenim podacima, najveći broj korisnika, odnosno stranaca koji su iskazali namjeru za podnošenje zahtjeva za azil i tražitelja azila u Bosni i Hercegovini je iz Irana, Afganistana, Iraka, Sirije i Pakistana. Prema riječima direktora Izbjegličkog centra, svi korisnici smješteni u Imigracionom centru su izrazili namjeru za azil, izuzev jednog lica. Na dan posjete, 30 korisnika Centra je posjedovalo azilantske kartone, a 102 korisnika su imali potvrde o iskazanoj namjeri podnošenja zahtjeva za azil. Potvrde o iskazanoj namjeri većine korisnika su istekle (od ukupnog broja lica koja su posjedovala potvrde o iskazanoj namjeri, iste su na dan posjete bile važeće za osam lica), dok je rok važenja azilantskih kartona istekao s danom 14.09.2018. godine. U razgovoru, direktor Centra Salakovac navodi problem velikog broja neregistrovanih korisnika ukazujući da je od maja mjeseca ove godine kada je donesena odluka o prihvatu navedenih lica predstavnik Ministarstva sigurnosti Bosne i Hercegovine, Sektora za azil, samo jednom, i to dva dana bio prisutan u ovom Centru, iako je od početka funkcionisanja do dana posjete kroz ovaj Centar, prema podacima s kojima raspolaže, prošlo preko 700 korisnika. Prema njegovim saznanjima, dva radnika ovog Sektora za azil su u posljednje vrijeme, u većoj, mjeri prisutni u Unsko-sanskom kantonu zbog velikog broja neregularnih migranata koji se nalaze u tom području. Prema dobijenim informacijama, troškove primarne zdravstvene zaštite korisnika snosi Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine, kako je to definisano i potpisanim Protokolom, tako da zdravstvenu zaštitu osigurava Dom zdravlja u Mostaru s kojim je potpisan ugovor. Također, dva puta sedmično služba Hitne pomoći dolazi u Izbjeglički centar i vrši pregled novopristiglih stranaca. Troškove sekundarne zdravstvene zaštite snosi UNHCR preko Fondacije Bosanskohercegovačka inicijativa žena, dok potrebne lijekove Izbjeglički centar nabavlja u Sarajevu dva puta sedmično i ima ih dovoljno na raspolaganju. U maju mjesecu, kada je počeo prihvati, aktivisti Crvenog krsta su pregledali sve pristigle korisnike, konstatovali njihovo opće zdravstveno stanje, te osigurali zdravstveno zbrinjavanje onih koji su imali simptome neke od zaraznih bolesti. Također, korisnici su pregledani od strane psihijatra i psihologa, dok je Fondacija

Bosanskohercegovačka inicijativa žena angažovala pedijatra koji je pregledao i vakcinisao djecu. Kako je direktor Izbjegličkog centra istakao prilikom posjete, u pružanju usluga zdravstvene zaštite nema nikakvih problema. Centar Salakovac trenutno na raspolaganju ima samo jedno vozilo koje je osiguralo Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, koje koristi i za prijevoz korisnika u određenim situacijama, te bi im od izuzetnog značaja bila nabavka ili donacija još jednog vozila. Što se tiče ishrane, Crveni križ obezbjeđuje potrebnu hranu, voće, dnevno jedno kuhano jelo, kao i potrebne higijenske potrepštine. Prilikom smještaja u Centar Salakovac, korisnici dobiju paket s neophodnim higijenskim potrepštinama, a nakon toga higijena se dijeli jednom mjesečno. Prema tvrdnjama direktora, Centar Salakovac ima osiguranu dovoljnu količinu hrane do kraja godine. Što se tiče odjeće, ona je osigurana kroz darivanja građana, a direktor Centra izražava nadu da će obuća biti obezbijedena kroz dodatne donacije, s obzirom na vremenske uvjete i činjenicu da dolazi zima. Higijena unutar kompleksa održava se tako da tri higijeničara obilaze objekte i kontrolišu čistoću, te je u skladu s ovom obavezom donesen i kućni red (pravila) o higijeni kojim su definisane obaveze smještenih porodica. Predstavnici Institucije ombudsmena prilikom posjete prostorija u kojima su smješteni korisnici zapažaju da bi bilo potrebno i poželjno u većoj mjeri posvetiti pažnju održavanju čistoće prostorija, posebno uzimajući u obzir da je u ovim prostorijama smješten veliki broj djece. Stranci koji su iskazali namjeru za podnošenje zahtjeva za azil i tražitelji azila u Bosni i Hercegovini smješteni u Centar Salakovac imaju slobodu kretanja, s tim da su prema Pravilniku o kućnom redu dužni da se vrate do 22 sata. Vanjski dijelovi ovog objekta pokriveni su videonadzorom. Važeći pravilnici Centra istaknuti su na ulaznim vratima objekata, prevedeni su na jezike korisnika, tako da svi imaju mogućnost da se upoznaju sa svojim pravima i obavezama. Prevodiocice obezbjeđuje Fondacija Bosanskohercegovačka inicijativa žena, a u razgovoru je istaknuta potreba dodatnog angažovanja prevodioca. U pogledu radno-okupacionog dijela, veliku ulogu i značaj imaju predstavnici nevladinih organizacija koji svakodnevno dolaze i borave u ovom centru, osmišljavajući i provodeći edukativne i sportske aktivnosti za korisnike. U prvom redu, tu je Fondacija Bosanskohercegovačka inicijativa žena koja svakodnevno boravi u Centru i u sklopu svojih aktivnosti vrše opismenjavanje korisnika i organizuju učenje jezika. Organizacija World Vision opremila je jednu

prostoriju za djecu, u kojoj se nalaze igračke, potreban materijal za učenje, a njeni predstavnici svaki radni dan su prisutni i rade s djecom. Uloga ovih aktivista koji s djecom rade u grupama formiranim u skladu sa uzrastom djece, podrazumijeva provođenje aktivnosti s ciljem jezičkog približavanja i razvijanja socijalnih vještina djece. Formiranje „Kutka za djecu“ je od posebnog značaja ukoliko se uzme u obzir da ova djeca nisu dio predškolskog niti obrazovnog sistema, te da im je to jedina aktivnost. Aktivisti organizacije World Vision angažovani su po ugovoru o djelu, a direktni kontakt s djecom kroz radionicu ostvaruju pedagog, psiholog i socijalna radnica. Za potrebe adekvatne realizacije aktivnosti angažovali su i dva prevodioca (farski i arapski jezik). Predstavnici nevladine organizacije „Vaša prava“ u Centar Salakovac dolaze svaki dan i korisnicima pružaju neophodnu pravnu pomoć. Kada je riječ o licima zaposlenim u Centru Salakovac, a kojih ukupno ima 18, svi su angažovani po osnovu ugovora o djelu. Od ukupnog broja zaposlenih, četiri (4) zaposlena finansira Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, dok za ostale novčana sredstva osigurava UNHCR. Pripadnici Službe obezbjeđenja imaju potrebne certifikate za obavljanje ovog posla, a po dva stražara su dežurna na prijavnici po 24 sata.

a) Međunarodni akteri u upravljanju migracijama

U oblasti migracija i azila u Bosni i Hercegovini djeluju agencije Ujedinjenih nacija, te određeni broj nevladinih organizacija, a na bazi sporazuma o saradnji potpisanih s Ministarstvom sigurnosti, Ministarstvom za ljudska prava i izbjeglice ili UN agencijama.

Međunarodna organizacija za migracije - IOM

Međunarodna organizacija za migracije (IOM) međuvladina je organizacija koja pruža usluge i savjete u vezi s migracijama vladama i migrantima, uključujući interno raseljene osobe, izbjeglice i radnike migrante. U junu 2016. godine IOM je postao povezana organizacija Ujedinjenih naroda.⁷¹

⁷¹ Megan Bradley (2017). „The International Organization for Migration (IOM): Gaining Power in the Forced Migration Regime“. *Refuge: Canada's Journal on Refugees*. 33 (1): 97. doi:10.25071/1920-7336.40452.

Prvotno je osnovan 1951. godine kao Međuvladin odbor za europske migracije (ICEM) za pomoć pri preseljenju osoba raseljenih u Drugom svjetskom ratu. Od 2021. godine Međunarodna organizacija za migracije ima 173 države članice i devet država promatrača.⁷²

IOM je glavna međuvladina organizacija koja radi na području migracija. IOM-ova je misija promicanje humane i uređene migracije pružanjem usluga i savjeta vladama i migrantima.

“IOM radi na osiguravanju uređenog i humanog upravljanja migracijama, na promicanju međunarodne suradnje po pitanjima migracija, na pomoći u potrazi za praktičnim rješenjima migracijskih problema i pružanju humanitarne pomoći migrantima u potrebi, bilo da se radi o izbjeglicama, prognanicima ili drugim osobama.

Ustav IOM-a izričito priznaje vezu između migracija i gospodarskog, društvenog i kulturnog razvoja.”⁷³

IOM djeluje u četiri široka područja upravljanja migracijama: migracija i razvoj, olakšavanje migracija, reguliranje migracija i rješavanje problema prisilne migracije. Međusektorske aktivnosti uključuju promicanje međunarodnog migracijskog prava, raspravu o politici i smjernice, zaštitu prava migranata, zdravlje migracija i rodnu dimenziju migracije.

Osim toga, IOM je često organizirao izbore za izbjeglice izvan njihove matične zemlje, kao što je to bio slučaj na afganistanskim izborima 2004. i izborima u Iraku 2005. godine. Jedan od najznačajnijih međunarodnih aktera je Međunarodna organizacija za migracije (IOM) koja tretira humanitarni aspekt migracija. Prvenstveno, ova organizacija iznajmljuje, oprema i upravlja privremenim centrima za prihvata i smještaj migranata, kao i dodjeli artikala neophodnih za dnevni boravak migranata. Međunarodna organizacija za

⁷² „Members and Observers“. International Organization for Migration. Pristupljeno 3.1.2019.

⁷³ „Constitution“. International Organization for Migration. 2015-01-08. Pristupljeno 01.03.2019.

migracije, preko mobilnih timova, asistira Službi za poslove sa strancima u pružanju usluga ranjivim kategorijama nezakonitih migranata, te osigurava prevodioce i kulturne medijatore. Pored IOM-a, humanitarni aspekt migracija pokriva UNHCR, koji je fokusiran na aspekt zaštite ranjivih grupa i osiguranja zdravstvene zaštite.

Međunarodna organizacija za migracije djeluje s partnerima u međunarodnoj zajednici da asistira u odgovoru na rastuće operativne izazove u upravljanju migracijama, poboljša razumijevanje migracionih pitanja, te potiče socijalni i ekonomski razvoj kroz migracije. „Svoju misiju IOM je započeo u Sarajevu 1992. godine u podrumu bolnice Koševo, uspostavljajući program Medevac za evakuaciju ranjenika koji se nisu mogli lokalno liječiti. Nakon završetka rata, IOM je proširio svoje aktivnosti na povratak izbjeglica iz inozemstva i za pomoć bosanskohercegovačkim državljanima pri preseljenju u treće zemlje. Danas programi IOM-a imaju za cilj spriječiti ilegalne migracije, zaustaviti trgovinu ljudima, pridonijeti nacionalnom razvoju i pomoći Vladi BiH u upravljanju migracijskim aktivnostima. Tokom migrantske i izbjegličke krize 2015-2016., IOM - Agencija UN-a za migracije - zajedno s međunarodnom zajednicom povećao je svoju prisutnost u Grčkoj i na Zapadnom Balkanu, a posebno u Sjevernoj Makedoniji i Srbiji, dijelu tzv. Balkanska ruta, za podršku nacionalnim vlastima i civilnom društvu u odgovoru na izvanrednu situaciju, te pružanju izravne pomoći i zaštite migrantima, osobito onima koji su najugroženiji nasiljem, iskorištavanjem i zlostavljanjem ili kršenjem njihovih prava. Nakon značajnog povećanja dolazaka migranata u Bosnu i Hercegovinu krajem 2017. godine, IOM je u koordinaciji s državnim, entitetskim, kantonalnim i lokalnim vlastima povećao svoje operacije na ključnim migrantskim lokacijama u cijeloj zemlji kroz pojačanje Timova za mobilnu zaštitu IOM-a. Ovi mobilni timovi djeluju od 2017. godine, pomažu migrantima u ranjivim situacijama, pružaju siguran prijevoz, usluge tumača, pružaju privremeni i osjetljivi smještaj, hranu i druge potrepštine.“⁷⁴

⁷⁴ <https://bih.iom.int/>, pristup 1.8.2021. godine.

Mobilni timovi IOM-a za zaštitu-strateški smješteni kako bi mogli pokriti čitav migracijski put, od istočne granice sa Srbijom i Crnom Gorom do sjeverozapadne granice s Hrvatskom, te glavnih prihvatnih centara i neformalnih naselja-proveli su provjere ranjivosti i uputili migrante na odgovarajućim pružateljima usluga pomoći i zaštite.“

U Bosni i Hercegovini, IOM timovi za zaštitu i pomoć migrantima finansirani su kroz projekat Američkog biroa za izbjeglice i migracije stanovništva, „Jačanje kapaciteta i mehanizama za identifikaciju i zaštitu ranjivih kategorija migranata u regionu Zapadnog Balkana“. Timovi doprinose u popunjavanju praznina i jačanju kapaciteta učesnika u procesu migracija u Bosni i Hercegovini, kako bi podržali i pratili situaciju s ranjivim kategorijama ovih lica, te kako bi im na terenu pružili pomoć u koordinaciji s vladinim akterima. Timovi pružaju pomoć po zahtjevu Službe za poslove sa strancima ili adresiraju zahtjeve koji su direktno pristigli IOM-u od strane drugih aktera ovog procesa. Mobilni timovi su odgovorni za osiguranje potrebne pomoći i zaštite migranata koji su u stanju potrebe. Ovo uključuje: sekundarni pregled novopridošlih migranata kako bi se procijenila njihova ranjivost, kao i potrebe za direktnu pomoć; osiguranje direktne pomoći kroz PRM - podržan od strane Fonda za hitnu i direktnu pomoć; upućivanje na relevantne institucije i agencije za medicinsku zaštitu; siguran prijevoz ranjivih kategorija migranata do Službe za poslove sa strancima; usluge prevođenja; usluge psiho-socijalne anamneze; sprovođenje anketa kako bi se prikupili podaci vezano za migracije, kroz IOM-ovu Matricu za praćenje pomaka.

Dana 25.07.2018. godine, Razvojna banka Vijeća Evrope (CEB) dodijelila je iz Fonda za izbjeglice i migrante IOM-u grant u iznosu od milion eura. Grant je namijenjen da služi kao podrška Ministarstvu sigurnosti Bosne i Hercegovine, a istovremeno omogućava IOM-u da pruži odgovor na trenutnu situaciju koja je posljedica velikog priliva neregularnih migranata i tražilaca azila od kraja 2017. i početka 2018. godine. Predviđeno je da IOM preuzme obavezu obnove i opremanja postojećih objekata na terenu, kao i nabavku kontejnera/šatora za spavanje, sanitarnih postrojenja i materijala za smještaj oko 400 osoba. Inicijalno, ovim grantom omogućava se uspostava Privremenog

prihvatnog centra „Ušivak“ na bazi „kontejnerskog“ modela. Prvenstveno planirano postavljanje 22 kontejnera.⁷⁵

Visoki komesarijat Ujedinjenih nacija za izbjeglice

Visoki komesarijat Ujedinjenih nacija za izbjeglice (UNHCR) je ovlašten od strane Ujedinjenih nacija da vodi i koordinira međunarodne aktivnosti po pitanju zaštite izbjeglica i rješavanja izbjegličkih pitanja širom svijeta. UNHCR je u Bosni i Hercegovini prisutan još od 1992. godine na zahtjev Generalnog sekretara UN-a. Sporazum o saradnji s Bosnom i Hercegovinom zaključen je u martu 1994. godine. U sporazumu je određena uloga UNHCR-a na polju međunarodne zaštite i humanitarne pomoći izbjeglicama i drugim osobama koje su od interesa za UNHCR. U 2018. godini, UNHCR ima aktivne partnerske sporazume s Ministarstvom sigurnosti Bosne i Hercegovine, Ministarstvom za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, s tri nevladine organizacije – Fondacija Bosanskohercegovačka inicijativa žena, Vaša prava Bosne i Hercegovine i katoličkim službama za pomoć, kao i dva ugovora s UN agencijama (UNV i UNOPS). UNHCR je proširio Informativni centar¹ kako bi omogućio upućivanje osoba koje traže azil relevantnim institucijama. Osoblje UNHCR-a koje radi u Informativnom centru je podržano od strane partnera UNHCR-a za psiho-socijalne i pravne usluge. Informativni centar UNHCR-a odnedavno zaprima dnevno u prosjeku 70 novih tražitelja azila u Bosni i Hercegovini (1042 zaprimljeno do sada u 2018. godini). Od ukupnog broja posjetilaca Informativnog centra u 2018. godini, oko 85% pripadalo je starosnoj grupi od 18 do 59 godina i 14% su bila djeca. Žene čine 10% od ukupnog broja. Većini tražitelja azila koji su posjetili Informativni centar je bio potreban smještaj i hrana, a mnogim je potrebna medicinska pomoć (zbog povreda, hroničnih bolesti). Osoblje UNHCR-ovog Informativnog centra su u dnevnoj koordinaciji sa Sektorom za azil jer politika UNHCR-a je da se tražitelji azila prvo upućuju na dostupna mjesta u Azilantskom centru Delijaš. Samo kada nema mjesta u Azilantskom centru u Delijašu, UNHCR obezbjeđuje alternativni privremeni smještaj u lokalnim hostelima. Osobe

⁷⁵ Specijalni izvještaj o stanju u oblasti migracija u Bosni i Hercegovini, Institucija ombudsmena/ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine, Banja Luka, novembar 2018. str. 34.

privremeno smještene u hostelima dobijaju jedan topli obrok dnevno i mogu računati na malu individualnu pomoć (higijenske potrepštine), u izuzetnim slučajevima pokriveni su i troškovi malih medicinskih intervencija. Znatno je smanjen broj posjetilaca Informativnog centra za period maj – septembar 2018. godine. U prosjeku se 20 do 30 osoba dnevno obrati Informativnom centru, što ukazuje na smanjen trend, iako se prema podacima Ministarstva sigurnosti Bosne i Hercegovine povećao broj ulazaka u Bosnu i Hercegovinu. Veoma važno pitanje za UNHCR se odnosi na ubrzanje procesa registracije. U tom kontekstu UNHCR pruža podršku kroz angažovanje dodatnog osoblja koje će raditi na procesu registracije u Ministarstvu sigurnosti Bosne i Hercegovine/Sektoru za azil.⁷⁶

Međunarodni fond solidarnosti EMMAUS

Međunarodni fond solidarnosti EMMAUS je angažovan na suzbijanju trgovine ljudima i ilegalnih migracija u Bosni i Hercegovini od 1999. godine, odnosno od samog početka tretiranja ovog problema u našoj državi. MFS-EMMUS u Bosni i Hercegovini ima 263 stalna uposlenika, od tog broja 167 je medicinsko osoblje. Od početka 2009. godine do 2017. godine u Prihvatnom centru Duje smješteno je 58 lica po rješenju Službe za poslove sa strancima, od čega 49 maloljetnika. U 2018. godini u Prihvatni centar ukupno je smješteno 26 tražitelja azila, od čega ih je pet (5) smješteno po rješenju Službe za poslove sa strancima. U Prihvatni centar se smještaju neregularni migranti i tražitelji azila koji ne mogu biti smješteni u Imigracioni centar, a to su maloljetnici bez pratnje, majke s maloljetnom djecom, porodice, kao i osobe sa smanjenim intelektualnim sposobnostima. U sklopu Prihvatnog centra Duje nalazi se i zgrada za djecu i mlade koja zajedno s tri (3) bungalova ima kapacitet oko 100 mjesta i trenutno se tražitelji azila i neregularni migranti smještaju u ovu zgradu. U Prihvatni centar, zaključno sa 28.09.2018. godine, smještene su dvije (2) osobe, što ukazuje na činjenicu da kapaciteti Prihvatnog centra nisu ni blizu popunjeni, a zgrada je rađena po ISO standardima (24 kvadratna metra na dvoje djece). Sobe su u potpunosti opremljene. Prihvatni centar Duje ima izgrađene nove

⁷⁶ Specijalni izvještaj o stanju u oblasti migracija u Bosni i Hercegovini, Institucija ombudsmena/ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine, Banja Luka, novembar 2018. str. 36.

apartmane, pa je moguće maksimalno iskoristiti kapacitet zgrade za djecu i mlade, tako što bi se maloljetnici izmjestili u nove apartmane, a svi ostali tražitelji azila bi se smjestili u zgradu kapaciteta od oko 100 mjesta.

Nevladina organizacija „Vaša prava BiH“

Prema odredbama Zakona o azilu, tražitelju azila tokom postupka bit će omogućen pristup besplatnoj pravnoj pomoći (Član 29. stav 1 tačka d, Zakon o azilu, „Službeni glasnik BiH“, br. 11/6 i 16/16.). Pravnu pomoć tražiteljima azila, žrtvama trgovine i ostalim osobama pod međunarodnom zaštitom u Bosni i Hercegovini pruža nevladina organizacija „Vaša prava“, a na osnovu potpisanog Protokola s Ministarstvom sigurnosti Bosne i Hercegovine.⁷⁷ Osim toga, u skladu s Protokolom s Ministarstvom za izbjeglice i raseljena lica, pravnu pomoć udruženja dobijaju i korisnici koji su u nadležnosti ovog Ministarstva. Pravna pomoć se ogleda u zastupanju u upravnom postupku po zahtjevu za međunarodnu zaštitu, zastupanju pred Sudom Bosne i Hercegovine, ali i zastupanju pred Ustavnim sudom Bosne i Hercegovine, Sudom u Strasburgu kao i UN Komitetu za ljudska prava. Uz pravnu komponentu, u radu udruženja vrlo važnu ulogu ima i informativna komponenta, koja sve pravne aktivnosti podržava kroz organizovanje sveobuhvatnih informativnih kampanji. U dosadašnjoj praksi Ombudsmena Bosne i Hercegovine po pitanju migracija i tražitelja azila, nevladina organizacija „Vaša prava BiH“ je postupala izuzetno korektno i sve žalbe koje su Ombudsmeni Bosne i Hercegovine zaprimili uglavnom su dobijene od ove nevladine organizacije, što potvrđuje njihovu opredijeljenost za rad i rješavanje problematike tražitelja azila u Bosni i Hercegovini. Udruženje „Vaša prava BiH“ je nevladina i neprofitna organizacija koja pruža besplatnu pravnu pomoć građanima u Bosni i Hercegovini. Kada je u pitanju pravna pomoć koju „Vaša prava BiH“ pružaju u oblasti migracija i tražilaca azila u Bosni i Hercegovini, aktivnosti finansira UNHCR. U Bosni i Hercegovini ova nevladina organizacija ima ukupno deset kancelarija, s tim da postoje i mobilni timovi koji pokrivaju područja u kojima nisu uspostavljene kancelarije ove organizacije. „Vaša prava

⁷⁷ Specijalni izvještaj o stanju u oblasti migracija u Bosni i Hercegovini, Institucija ombudsmena/ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine, Banja Luka, novembar 2018. str. 37.

BiH“ trenutno imaju 42 zaposlena lica, od kojih je 38 pravnika. U okviru ovog broja 13 pravnika je angažovano na predmetima koji se odnose na migracije. Predstavnici organizacije kao problem ističu činjenicu da lica koja u okviru aktuelnih migracijskih kretanja ulaze u Bosnu i Hercegovinu nisu upoznata s procedurom traženja azila. Prema mišljenju predstavnika ove organizacije, navedena lica se mogu podijeliti u dvije grupe i to lica koja iskažu namjeru za podnošenje zahtjeva za azil (među kojima je veliki broj onih koji potvrdu o iskazanoj namjeri koriste kako bi se legalno mogli kretati u Bosni i Hercegovini i za vrijeme njenog trajanja došli do sjevera Bosne i Hercegovine s ciljem nastavka daljeg putovanja prema evropskim zemljama) i lica koja ne žele da se nađu u bilo kakvim evidencijama koje se vode u Bosni i Hercegovini. Također navode da među navedenim licima postoji i određen broj krijumčara ljudi. Ukoliko se prilikom poduzimanja aktivnosti u radu ove organizacije, kada je riječ o oblasti migracija, uoči postojanje sumnje da su u pitanju krijumčari „Vaša prava BiH“ podnose prijave Državnoj agenciji za istragu i zaštitu. U periodu od 01.01.2018. godine do 25.09.2018. godine Udruženje „Vaša prava BiH“ pružilo je usluge besplatne pravne pomoći (informisanje, savjetovanje, zastupanje) za ukupno 2409 tražitelja azila ili lica koja su iskazala namjeru za podnošenje zahtjeva za azil. Pored navedenog, pružene su informacije o postupku azila za više od 3000 korisnika. U navedenom periodu pravnicima udruženja su prisustvovali postupcima zaprimanja zahtjeva za azil (698), registracije (209) i intervju (15). Postupak zakazivanja zaprimanja zahtjeva za azil i registracije odvija se otežano i u pravilu nakon isteka roka važenja potvrde o iskazanoj namjeri za azil. Zbog neopravdano dugog čekanja na postupak registracije, lica koja su iskazala namjeru nisu u mogućnosti pristupiti pravima zagantovanim Zakonom o azilu.

Fondacija Bosanskohercegovačka inicijativa žena

Psiho-socijalnu pomoć tražiteljima azila i izbjeglicama pruža Fondacija Bosanskohercegovačka inicijativa žena koja je nezavisna i neprofitna fondacija sa sjedištem u Bosni i Hercegovini posvećena pružanju podrške inicijativama ženskih organizacija civilnog društva (OCD) koje promovišu ženska ljudska prava, osnaživanje žena i ravnopravnost spolova. Ovu podršku Fondacija Bosanskohercegovačka inicijativa

žena pruža uz partnersku podršku UNHCR-a. Od početka 2018. godine Fondacija Bosanskohercegovačka inicijativa žena je izvršila kapacitiranje, prvenstveno u smislu jačanja komunikacije s tražiteljima azila. Fondacija Bosanskohercegovačka inicijativa žena ima prevodioce za sve jezike kojim govore tražitelji azila u Bosni i Hercegovini uključujući i prevodioce za jezike koji nisu u čestoj upotrebi na području Balkana. Prevodioci su mobilni 24 sata dnevno i dostupni svim organima. Fondacija Bosanskohercegovačka inicijativa žena u svom kadru ima i psihologe, kao i socijalne radnike. S ciljem pružanja psiho-socijalne pomoći licima smještenim u Imigracionom centru u Istočnom Sarajevu, predstavnici Fondacije Bosanskohercegovačke inicijative žena su jednom sedmično prisutni u Centru. Također, pružaju pomoć i podršku u Azilantskom centru Delijaš, a svakodnevno su prisutni u i Izbjegličko-prihvatnom centru u Salakovcu. Ova Fondacija aktivno poduzima radnje kada je u pitanju integracija djece tražilaca azila u redovan sistem obrazovanja.¹²⁸ U svrhu ostvarivanja ovog cilja kroz formiranje učionice za djecu pod nazivom “Moja škola” u Izbjegličko-prihvatnom centru u Salakovcu, Fondacija Bosanskohercegovačka inicijativa žena omogućava pripremu djece za uključivanje u redovan sistem školovanja. Priprema obuhvata svakodnevne aktivnosti u okviru kojih se, prije svega, radi na uklanjanju jezičkih barijera.⁷⁸

Međunarodni crveni križ

U skladu s principima djelovanja, misijom i javnim ovlaštenjima, Crveni križ je dobrovoljna, humanitarna organizacija čiji se rad zasniva na humanitarnim aktivnostima. Pored toga što vrši obuku i radi na organizovanju i pružanju njege i određenih vidova socijalne zaštite za osobe kojima je potrebna pomoć, Crveni križ sudjeluje u akcijama traženja, spašavanja i zbrinjavanja stanovništva. Naime, Crveni križ ima uspostavljenu Službu traženja koja pruža pomoć žrtvama oružanih sukoba, prirodnih katastrofa i drugih hitnih situacija. Također, omogućava obnavljanje i održavanje veza¹³² između članova porodica koje su se razdvojile usljed gore pobrojanih situacija. Dana 05.06.2018. godine Crveni križ Federacije Bosne i Hercegovine potpisao je sporazum sa IOM-om na osnovu kojeg je CK USK-a preuzeo obavezu da obezbijedi hranu i higijenske potrepštine za

⁷⁸ Specijalni izvještaj o stanju u oblasti migracija u Bosni i Hercegovini, Institucija ombudsmena/ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine, Banja Luka, novembar 2018. str. 38.

migrante smještene u gore nabrojanim smještajnim kapacitetima. Za navedene lokacije, Crveni križ kao implementing partner Međunarodne organizacije za migracije preuzeo je obavezu distribucije tri obroka dnevno (dva topla obroka i jedan lunch paket) i to 850 do 900 obroka za Boriće, 400 obroka za Sedru i 350 obroka za kamp Trnove.

3.2. Centri za smještaj migranata

Početkom migrantske krize 2018. godine u Bosni i Hercegovini su postojala dva centra u kojima je bio moguć smještaj nezakonitih migranata, stranaca koji su stavljeni pod nadzor, te tražitelja azila. Radi se o Azilantskom centru u Delijašu i Imigracionom centru u Istočnom Sarajevu.

Azilantski centar u Delijašu

Azilantski centar Delijaš smješten je na području Opštine Trnovo, približno devet (9) km udaljen od glavne ceste i 30 km od Sarajeva. Otvoren je u septembru 2014. godine, s kapacitetom od 154 mjesta. Sastoji se od objekta za smještaj, prijavnice i zgrade za prvi prihvata tražitelja azila, restorana za ishranu, ambulante, upravne zgrade centra, igrališta, kotlovnice, vodne mreže i kaptaze za snabdijevanje centra vodom. Namijenjen je isključivo tražiteljima azila i međunarodne zaštite u Bosni i Hercegovini. U Azilantski centar mogu biti smješteni samo oni stranci koji su pokrenuli proceduru za dobijanje azila u Bosni i Hercegovini, a na granici mogu podnijeti zahtjev odnosno iskazati namjeru za azil. Uprava Azilantskog centra posjeduje elektronsku bazu o registraciji korisnika te se u tu svrhu vrši fotografisanje i uzimanje otisaka prstiju tražitelja azila. Pristup bazi ima samo osoba koja vrši registraciju i na taj način je omogućena zaštita ličnih podataka. Ukoliko je potrebno, pri registraciji se angažuju i prevodioci koje finansira Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine. U Azilantskom centru je uspostavljena knjiga evidencije ulazaka i izlazaka u objekat. Iako je centar opremljen kuhinjom, a planirano je uposlenje profesionalnog kuhara, korisnici azila trenutno sami spremaju obroke. Svi korisnici Azilantskog centra dobijaju pakete hrane/higijene i 30 KM kao mjesečnu participaciju za svježu hranu, a predstavnici uprave po potrebi ih voze u nabavku. Korisnicima Azilantskog centra osigurava se primarna zdravstvena zaštita. Doktor dolazi tri sata

dnevno, ponedjeljkom i petkom, a svim drugim danima zdravstvene usluge pruža im Dom zdravlja Trnovo.

Prema prezentovanim podacima, najveći broj smještenih korisnika je iz Irana, Sirije, Iraka, Turske. U razgovoru, upravnik Azilantskog centra je istakao problem što i dalje značajan broj smještenih korisnika još uvijek nije registrovan, a prema njegovim saznanjima razlog je nedostatak zaposlenih ljudi (trenutno dvoje zaposlenih) koji rade na poslovima registracije u Sektoru za azil, Ministarstva sigurnosti Bosne i Hercegovine. Naime, trenutno zaposleni, koji vrše registraciju stranaca u Bosni i Hercegovini ne mogu obraditi sve zahtjeve na vrijeme pa se na proces registracije čeka i do tri (3) mjeseca. Upravo, iz tog razloga, često se dešava da zbog dugotrajnog postupka registracije korisnici napuste Azilantski centar, a da pri tome ne uđu u proces registracije. Prilikom obilaska kompleksa Azilantskog centra obavljen je razgovor s nekoliko korisnika koji su bili zainteresovani da podijele utiske o boravku. Prema njihovom mišljenju, najveći problem je što u ovom centru nemaju internet tako da ukoliko žele obaviti telefonski poziv s članovima porodice moraju Azilantski centar napustiti i otići u Opštinu Trnovo gdje je najbliža internet veza. U razgovoru korisnici su istakli da su zadovoljni uvjetima smještaja, a prilikom obilaska neki su zatečeni u sportskim aktivnostima, dok su drugi samoinicijativno pripremali hranu po vlastitoj želji. Opći utisak nakon obilaska ovog kompleksa je da su prostorije Azilantskog centra čiste, uredne i da se vodi računa o higijeni. Pohvalno je da je opremljena i posebna prostorija za igru i smještaj djece, dječija igraonica, a posebno ako se uzme u obzir da u ovom centru borave i porodice s djecom. Također, u okviru Centra, dva puta sedmično, održava se i kurs jezika. Predstavnici udruženja „Vaša prava“ dva puta sedmično dolaze u Azilantski centar i pružaju pravnu pomoć korisnicima Centra.

Pored ova dva centra, čija je funkcija jasno propisana zakonima Bosne i Hercegovine, trenutno egzistira još šest centara u kojima se vrši smještaj nezakonitih migranata i/ili tražitelja azila. Od tog broja, jedan centar se nalazi u nadležnosti Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice, dok je pravna nadležnost nad ostalih pet centara upravljaju međunarodne organizacije, odnosno Međunarodna organizacija za migracije (IOM).

Pod ingerencijom Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine je izbjeglički centar "Salakovac". Maksimalni smještajni kapacitet je 290 mjesta, s tim da je u IC smješteno oko 40 priznatih izbjeglica. Dio smještajnih kapaciteta se ostavlja i za Centar za readmisiju bh. državljana. Usljed ova dva faktora ukupni smještajni kapaciteti za tražioce azila su ograničeni na 220 mjesta. Centar je uglavnom namijenjen za prihvatanje ranjivih grupa, u prvom redu porodica. U IC „Salakovac“ je obezbjeđena ishrana i primarna zdravstvena zaštita.

Od kraja oktobra 2018. godine na području Kantona Sarajevo otvoren je prihvatni centar u bivšoj vojnoj kasarni „Ušivak“. Kasarnu je Vlada Federacije Bosne i Hercegovine dala na besplatno korištenje Vijeću ministara Bosne i Hercegovine za potrebe Ministarstva sigurnost Bosne i Hercegovine. Centar je izgrađen sredstvima Razvojne banke Vijeća Evrope, koja su dodijeljena Vijeću ministara, ali ih je implementirao IOM. U pogledu pravne nadležnosti nad ovim centrom postoje kontradiktorni stavovi. IOM-a smatra da centrom upravlja Ministarstvo sigurnosti, odnosno Služba za poslove sa strancima, ali u Službenom glasniku Bosne i Hercegovine do sada nije objavljena odluka o uspostavi centra ili odgovarajući akt kojim se uređuje upravljanje prihvatnim centrom. Suštinski, moguće je reći, na temelju informacija dobijenim od različitih sagovornika, da centar „Ušivak“ djeluje u nekoj vrsti administrativnog vakuuma i bez još uvijek do kraja i jasno definirane pravne nadležnosti.

Centar trenutno ima kapacitet 600 mjesta. Svi nezakoniti migranti koji se smještaju u "Ušivak" prolaze kroz proces registracije od strane službenika Službe za poslove sa strancima, uzimaju im se biometrijski podaci, te obavlja se liječnički pregled. Sva registrirana lica dobijaju identifikacijske kartice koje im omogućuju izlazak i ulazak u Centar.

Postoji nekoliko službenih prihvatnih centara u Unsko-sanskom kantonu, te neformalnih migrantskih naselja. U prihvatnom centru u hotelu „Sedra“ u Cazinu su smještene porodice sa djecom (ukupni kapacitet - 400 osoba). Ovaj objekat je kao odgovarajuću lokaciju za smještaj nezakonitih migranata identificirala Generalna direkcija za evropsku civilnu zaštitu i humanitarnu pomoć (DG ECHO). Radi se o hotelu u privatnom vlasništvu kojeg za potrebe smještaja nezakonitih migranata iznajmljuju međunarodne

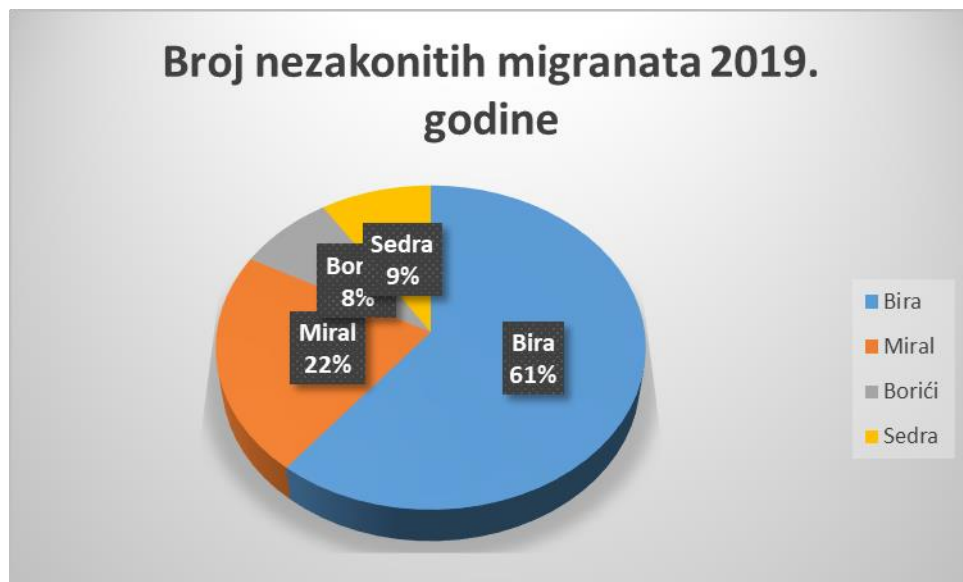
organizacije (IOM sa UNHCR-om i partnerima). Sve osobe smještene u „Sedri“ su registrirane, prošle su liječničke preglede i izdate su im *registracijske kartice*. Najveći broj je državljana Afganistana, Iraka i Irana. Posljednji podaci iz sredine novembra 2018. godine ukazivali su na boravak ukupno 152 djece do 12 godine koja nemaju nikakve školske aktivnosti. Prema procjenama intervjuisanog osoblja od 26. jula, kada je centar uspostavljen, do danas, oko 180 lica je napustilo “Sedru” i više se nije vratilo, te se računa da su uspjeli ući u Evropsku uniju. Ukoliko izraze namjeru da napuste “Sedru” osobe smještene u ovaj prihvatni centar, obavezne su predati svoje registracijske kartice osoblju. Od tog trenutka teče period od 48 sati unutar kojeg se mogu nesmetano vratiti u “Sedru”. Smještaj se popunjava drugim porodicama nezakonitih migranata nakon isteka tog perioda.

U prvom valu nezakonitih migracija bili su smješteni uglavnom samci u đaćkom domu “Borići” u Bihaću. Nakon incidenata u oktobru 2018. godine⁷⁹ uklonjeno je šatorsko naselje koje se nalazilo oko đaćkog doma. U toku je rekonstrukcija objekta “Borići” kako bi zadovoljio standarde za prihvatni centar. Svi nezakoniti migranti iz ovog centra su prebačeni u prihvatni centar “Bira”, a nakon što su prve prostorije u „Borićima“ stavljene u funkciju u ovaj objekt su prebacivane porodice. Do početka aprila 2019. godine u objektu je bilo 276 nezakonitih migranata.

Već 26.10. 2018. godine otvoren je Prihvatni centar „BIRA“ u dijelu pogona istoimene tvornice. Prvobitno predviđeni kapacitet centra je bio 450 uz mogućnost proširenja. Nakon početka rekonstrukcije đaćkog doma „Borići“ u centar „Bira“ su prebačeni svi nezakoniti migranti. Početkom 2019. godine u „Biri“ je bilo smješteno 2091 nezakoniti migrant, dok je do početka aprila 2019. godine taj broj spao na 1610. Proces prijema u ovom centru uključuje registraciju koju vrši Služba za poslove sa strancima, ljekarski pregled i pristup neophodnoj odjeći i obući. Centar je otvorenog tipa, ali je ograđen. Ulaz i izlaz iz centra kontroliraju službenici lokalne zaštitarske agencije (koja ujedno štiti i centar Borići), angažirane od strane IOM-a Radi se o prostoru u privatnom vlasništvu za

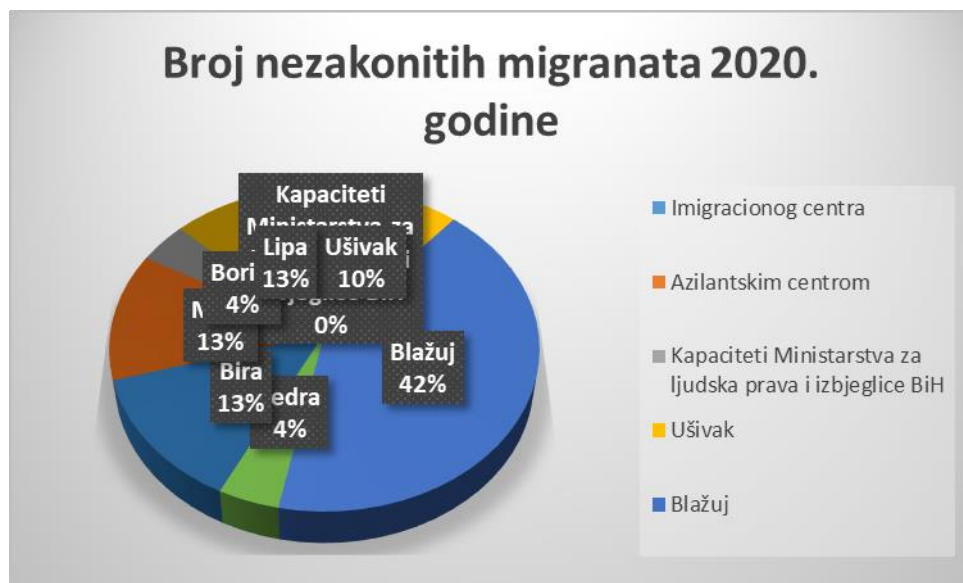
⁷⁹ “Racija u Bihaću nakon pobune migranata u Đaćkom domu u Borićima”, *Oslobodjenje*, 9.10.2018. Dostupno na: <https://www.oslobodjenje.ba/vijesti/bih/racija-u-bihacu-nakon-pobune-migranata-u-dackom-domu-u-boricima-399759>.

čije iznajmljivanje IOM mjesečno plaća 30.000 KM. U prihvatnom centru BIRA uređene su tri hale za prihvata migranata i izbjeglica u kojima su šatori i ležaji. Treća hala namijenjena je za smještaj porodica s djecom.

Grafikon 2: Broj nezakonitih migranata u prihvatnim centrima 2019. godine

(Izvor: autor)

Grafikon 3: Broj nezakonitih migranata u prihvatnim centrima 2020. godine

(Izvor: autor)

Na području Velike Kladaše u objektu firme “Miral” do početka aprila nalazilo se 661 nezakoniti migrant.

Prema procjenama, na području Unsko-sanskog kantona nalazi se oko 3.900 nezakonitih migranata. Ovdje se uzima u obzir i “tamna brojka” nezakonitih migranata koji nisu smješteni u prihvatne centre, već borave u privatnom smještaju ili improviziranim skloništima u napuštenim objektima. Prema informacijama IOM-a, samo u Sarajevu ima 35 napuštenih objekata u kojima boravi oko 250 nezakonitih migranata. Ukoliko bi se, pored broja od 4.002 nezakonita migranata⁸⁰ koji borave u svim centrima u nadležnosti države ili međunarodnih organizacija dodali i procijenjenu “tamnu brojku” onih koji borave izvan centara, možemo doći do broja od oko 6.000 nezakonitih migranata. Uzimajući u obzir ukupan broj registriranih nezakonitih migranata (23.867) do 27. decembra 2018. godine, može se zaključiti da oko 25% od ukupnog broja onih koji su ušli u BiH još uvijek borave u državi.

Imigracioni centar u Istočnom Sarajevu

Imigracioni centar u Istočnom Sarajevu uspostavljen je u sastavu Službe za poslove sa strancima i otvoren je u julu 2008. godine. Radi se o specijaliziranoj ustanovi za prihvati i smještaj stranaca kojima je odlukom nadležnog organa u Bosni i Hercegovini određena mjera stavljanja pod nadzor u skladu sa Zakonom o strancima. U Imigracionom centru trenutno je zaposleno 46 ovlaštenih lica, a u civilnom sektoru je zaposleno 11 osoba, te je u odnosu na period 2007. godine, smanjen broj zaposlenih za 12 osoba zbog odlaska u penziju, pronalaska novog zaposlenja ili smrti. Uprava Imigracionog centra zatražila je od Vijeća ministara Bosne i Hercegovine 20 novih radnih mjesta, ali zahtjevu nije udovoljeno zbog moratorija na zapošljavanje. Kapaciteti Imigracionog centra su oko 100 mjesta, od čega muški paviljon 80 ležaja, ženski paviljon 15 ležaja i dva porodična paviljona u koje je moguće smjestiti dvije porodice.

U Imigracionom centru u 2016. godini, boravilo je 280 lica, u 2017. godini 834 lica, a za period januar-mart 2018. godine oko 250 lica. Na dan posjete, u Imigracionom centru se nalazio i određeni broj korisnika, kojima se, pod određenim uvjetima utvrđenim zakonom,

⁸⁰ Podatak od 03. januara 2019.godine.

može ograničiti kretanje. Najčešće se radi o osobama čiji identitet se ne može utvrditi. Na vrijeme zadržavanja u Imigracionom centru najviše utječe utvrđivanje identiteta korisnika, s obzirom na to da je veliki broj lica koja se smještaju u Imigracioni centar bez identifikacionih dokumenata, a otežavajuća okolnost je izjava o identitetu, za koju se ispostavi da je lažna, što dodatno produžava vrijeme boravka u Imigracionom centru. Također, određeni broj korisnika u toku boravka u Imigracionom centru podnese zahtjev za međunarodnom zaštitom (azil), čime se onemogućava povratak u matične zemlje, što također produžava boravak u Imigracionom centru. Neka od lica koja su smještena u Imigracioni centar ne žele da se vrate u svoje države porijekla, prema riječima nadležnih u Imigracionom centru. Osobama smještenim u Imigracionom centru omogućen je pristup primarnoj zdravstvenoj zaštiti u lokalnom Domu zdravlja u Istočnom Sarajevu. Sekundarna zdravstvena zaštita im se pruža u bolnici u Kasindolu, a tek ukoliko se ne može obezbijediti ovaj vid zdravstvene zaštite u bolnici u Kasindolu, zdravstvena usluga će se obezbijediti na Univerzitetском Kliničkom centru u Sarajevu. Prilikom prihvata lica, svi dobivaju jedan set higijenskih potrepština, odjeće i obuće. U roku od 24 sata obavlja se prvi ljekarski pregled i eventualni medicinski tretman, te se po svim uputama ljekara odmah postupa. Također im je obezbijedena adekvatna ishrana. Doručak i večera se spremaju u Imigracionom centru, a ručak se dostavlja svakodnevno iz Službe za zajedničke poslove institucija Bosne i Hercegovine.

S ciljem praćenja stanja u oblasti migracija predstavnici Institucije ombudsmena ponovo su 17.09.2018. godine posjetili Imigracioni centar u kojem je u trenutku posjete boravilo 70 lica od toga samo pet (5) žena dok su ostalo muškarci. Najveći broj smještenih korisnika dolazi iz Irana, Pakistana, Turske, Alžira, Maroka, Tunisa, a često se dešava da je velikom broju ovih lica teško utvrditi identitet jer dolaze bez identifikacionih dokumenata. Također, značajan broj smještenih korisnika su učinioci različitih (lakših) krivičnih djela, kao i zavisnici od narkotičkih sredstava (ovisni o psihoaktivnim supstancama). Međutim, kako su istakli u Imigracionom sredstvu, postoji sumnja da neka

lica koja borave u Imigracionom centru „stvaraju kanale za izlazak ljudi/migranata iz Bosne i Hercegovine“.⁸¹

Njihova zavisnost i poseban tretman koji se mora primjenjivati prema takvim licima otežava njihov boravak u Imigracionom centru i iziskuje dodatna novčana sredstava radi obezbjeđivanja dovoljne količine potrebnih lijekova odnosno metadonske terapije. U radu Imigracionog centra kao problem je istaknut nedostatak prevodioca, što otežava komunikaciju sa smještenim korisnicima, a u odnosu na raniju posjetu pohvalno je što bi prema navodima uprave u narednom periodu trebala biti zaposlena četiri nova radnika u Službi obezbjeđenja, te će na taj način ova Služba biti dodatno ojačana, što je neophodno uzimajući u obzir profile korisnika (zavisnici od narkotičkih sredstava, učinioci krivičnih djela) koji su u najvećoj mjeri smješteni u ovom centru. Kao problem istaknuta je činjenica da s pojedinim državama iz kojih stranci dolaze ne postoje sporazumi o readmisiji, te je nemoguće izvršiti vraćanje ovih lica u zemlju porijekla. Ovo se, prije svega, odnosi na zemlje sa sjevera Afrike. Kako su istakli u Imigracionom centru, registrovano je dosta porodica iz Irana, s obzirom na to da državljanima Irana nije duži period bila potrebna viza za ulazak u Srbiju, a oni su potom prelazili u Bosnu i Hercegovinu, kako bi se „domogli“ zapadne Evrope. Također, nadležni u Imigracionom centru svakodnevno kontaktiraju iz Terenskog centra Službe za poslove sa strancima u Bihaću, jer postoje različiti problemi i izazovi na terenu. Neke „najgore i goruće probleme“ su riješili tako da su neregularne migrante s područja Unsko-sanskog kantona smjestili u Imigracioni centar (20 migranata), a prema uputama i rješenjima ministra bezbjednosti Bosne i Hercegovine. Državljeni Turske, posebno porodice, ne zadržavaju se dugo, samo do deportacije, te navode da su zadovoljni saradnjom s Turskom. Prilikom obilaska kompleksa Imigracionog centra obavljen je razgovor s korisnicima koji su isticali svoje probleme i nezadovoljstvo.

⁸¹ Jukić, N., Mitrović, Lj., Džumhur, J. (2018). Specijalni izvještaj o stanju u oblasti migracija u Bosni i Hercegovini, Banja Luka, Institucija ombudsmena/ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine, str. 30.

3.3. Upravljanja nezakonitom migracijom

Nezakonite migracije definirane su Zakonom o strancima (čl. 16, Sl. Glasnik, 88/15).

Kao nezakoniti migrant tretira se svaki stranac koji:

- a) pređe ili pokuša preći državnu granicu izvan graničnog prijelaza otvorenog za međunarodni promet ili izvan graničnog prelaza namijenjenog za promet između Bosne i Hercegovine i susjednih zemalja, ako je državljanin susjedne zemlje i nije drukčije određeno zakonom kojim se uređuje područje granične kontrole BiH, odnosno međunarodnim ugovorom čija je BiH ugovorna stranka, ili izvan vremena u kojem granični prelaz radi ili prije protoka roka u kojem ne može ući u BiH;
- b) izbjegne ili pokuša izbjeći granične provjere;
- c) pri prelazu državne granice upotrijebi nevažeću, lažnu, krivotvorenu ili falsificiranu putnu ispravu;
- d) policijskom službeniku Granične policije navede neistinite podatke;
- e) uđe u zemlju za vrijeme trajanja zabrane ulaska u BiH,
- f) uđe u zemlju bez potrebne vize za ulazak u BiH ili dozvole privremenog ili stalnog boravka, a dolazi iz zemlje koja je u viznom režimu s BiH.⁸²

Specifičnost postojeće migrantska krize je posebno karakteristična po tome što je većina migranata iskazala namjeru za azil, dok je veoma mali procenat (6,4%) podnio zahtjev za azil u Bosni i Hercegovini u zakonski predviđenom roku. Broj iskazanih namjera za azil ne odlikava upotpunosti stvarno stanje, budući da se u slučajevima nezakonitih migranata na području Unsko-sanskog kantona dešava da, pod pritiskom MUP-a USK, Služba izdaje ponovno Potvrdu o iskazanoj namjeri za lica koja su je izgubila ili im je oduzeta prilikom pokušaja ilegalnog prelaska granice Republike Hrvatske. Na taj način se otvara mogućnost da je određen broj nezakonitih migranata višestruko ulazio u proceduru azila.

⁸² Zakon o strancima Bosne i Hercegovine, („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“, br. 88/2015)

Migracije su kretanje osoba iz mjesta njihovog uobičajenog boravka, bilo preko međunarodne granice ili unutar zemlje. Međunarodna organizacija za migracije (IOM) definira a migrant kao svaka osoba koja se kreće ili prelazi međunarodnu granicu ili napušta svoje uobičajeno mjesto prebivalište u svojoj zemlji, bez obzira na (1) pravni status osobe; (2) je li kretanje dobrovoljno ili prisilno?; (3) uzroci kretanja; ili (4) duljinu boravka. U svakodnevnom govoru, pojmovi izbjeglica, tražitelj azila i migrant često se preklapaju, što dovodi do nesporazuma u raspravi o azilu i migracijama. Izbjeglice su ljudi koji su izvan zemlje porijekla, imaju strah od progona, sukoba, nasilja ili drugih okolnosti koje ozbiljno remete javni red i mir, zbog toga zahtijevaju međunarodnu zaštitu. Tražitelji azila su pojedinci koji su podnijeli zahtjev međunarodne zaštite i čiji zahtjevi za izbjeglički status još nisu odobreni. Narodi koji ne ispunjavaju uvjete za izbjeglički status ili tzv. supsidijarnu zaštitu je deportiran. U Bosni i Hercegovini nadležna tijela (Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine - Sektor za azil) odgovorni su za strance koji traže međunarodnu zaštitu. Oni imaju pristup primarnoj zdravstvenoj zaštiti, osnovnom i srednjem obrazovanju, besplatnoj pravnoj pomoći i psihosocijalnu pomoć, uz podršku UNHCR -a.⁸³

“Migrantska kriza je definirana kao sklop složenih i često opsežnih migracijskih tokova i obrazaca mobilnosti uzrokovane krizom koji tipično uključuju značajne ranjivosti za pojedince i pogođene zajednice i stvaraju akutni i dugoročni izazovi upravljanja migracijama”.⁸⁴

Evropa, jedan od najrazvijenijih dijelova svijeta, u prošlosti je privlačila migrante, ali početak velike migrantske krize može se pratiti do 2015. godine. Mnoštvo je razloga zašto je Evropa migracijska destinacija a neki od njih su veće mogućnosti za zaposlenje te generalno većim blagostanjem života.

“Demografska kriza očita je u području europskog kontinenta, što je s vremenom stvorilo potrebu za dodatnom radnom snagom i podmlađivanje stanovništva. Od 2015. Evropa se

⁸³ UNHCR (2018-2020), Monthly Operational Updates on Refugee/Migrant Situation, retrieved from <https://bosniaherzegovina.un.org/en/resources/publications>.

⁸⁴ International Organization for Migration (IOM) (2019), International Migration Law – Glossary on Migration, N° 34.

suočava s povećanim priljevom migranata sa Bliskog Istoka i Sjeverne Afrike. Nakon arapskog proljeća, rastućeg trenda sektaštva, plemenskih i lokalnih sukoba i napetosti unutar i između zemalja bili su evidentni na Bliskom Istoku i regije Magreb.”⁸⁵

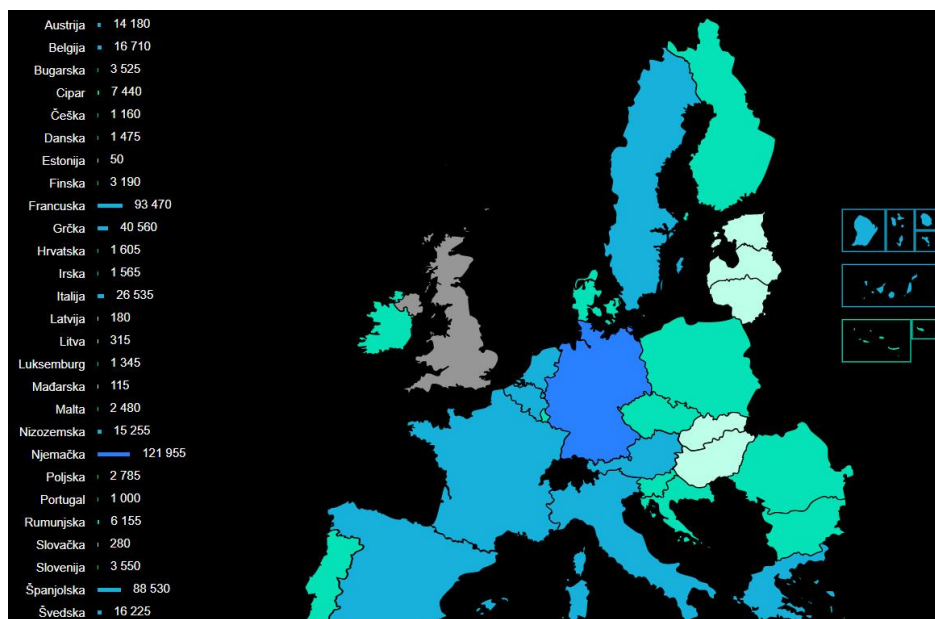
Takva haotična situacija, podržana lošom ekonomskom situacijom u mnogim zemljama u regiji uzrokovala je i veliki odljev izbjeglica i migranata kao masovno unutarnje pomicanje, sa ozbiljnim geopolitičkim posljedicama koje su prešle granice Bliskog Istoka i Magreba. Oštre podjele unutar zaraćenih vjerskih sekta, često pomiješane s plemensko/etničko rivalstvom i brzi porast suprotstavljenih lokalnih milicija u političkom/sigurnosnom vakuumu učinio je regiju krajnje nestabilnom. Situaciju su pogoršale tenzije između regija vlade i njihovu aktivnu ili prešutnu koordinaciju s jednom ili drugom sukobljenom grupom u zemlji.

Stoga su sukobi postali višeslojni i sve nasilniji. To je bila konstanta. Sukobi u tom dijelu svijeta su bili pokretačka snaga posljednjeg migracijskog vala.

U svim tim događajima u Evropi bilo je ukupno 1,2 miliona tražitelja azila i migranata. Posebno januara 2016., od čega je 1,06 miliona putovalo morem. Grčka je dobila gotovo 911.000 tražitelja azila i migranata, a Italija preko 157.000 (Ghosh, 2018.). Većina su bili izbjeglice iz Sirija (52%), Afganistan (10%) i Irak (6%) (ACAPS, 2015). Ove masovne migracije mješovitog tipa, koje uključuju izbjeglice, tražitelje azila i ekonomske migrante, žrtve krijumčarenja i ljude trgovine ljudima, ženama i djecom i drugim kategorijama ugroženih osoba bez dokumenata označene su kao “izbjeglička/migracijska kriza” u Evropi.”⁸⁶

⁸⁵ Nezirović, S., Durmišević, B., Hodžić, A., Živko, A., Bosnia and Herzegovina -- transit area or unwanted migrant depots? *Romanian Journal of Geography / Revue Roumaine de Géographie*. 2021, Vol. 65 Issue 1, str. 4.

⁸⁶ Bobić, Mirjana, Šantić, Danica (2018), Sigurnost EU vs. sigurnosti migranata: Srbija na Balkanskoj migracijskoj ruti, *Forum za sigurnosne studije*, pp. 219–246

Slika 2: Zahtjev za azil po državama članicama Evropske unije za 2020. godinu⁸⁷

“Migracije širom Mediterana u Europu nisu novi fenomen, već su brojčano najveći. Nažalost, ta je ruta bila kobna za veliki broj ljudi, gdje je prema Amnesty International - u, u posljednjih 15 godina život izgubilo 23.000 migranata. IOM, pak, iznosi mnogo veće brojke, te navodi da je riječ čak o 46.000 od 2000. godine i na 60.000 u posljednjih 20 godina”⁸⁸.

“Bilo je potrebno pronaći povoljniji put za kretanje, jer je cesta kroz Sjevernu Afriku do Italije bila duža i rizičnija, a broj migranata iz Sirije bio je u porastu. Tako su migrantski tokovi bili usmjereni preko Balkanskog poluotoka, koji djeluje kao koridor između Istoka i Zapad, a ruta je bila kraća, sigurnija i isplativija” (Bobić, Šantić, 2018).

⁸⁷ https://www.europarl.europa.eu/infographic/welcoming-europe/index_hr.html#filter=2020, pristup 26.3.2022.

⁸⁸ Ghosh, B. (2018), Refugee and Mixed Migration Flows, Managing a Looming Humanitarian and Economic Crisis, Graduate Institute of International and Development Studies, Geneva, str. 1–19.

“Bilo je to jedini održiv put za masovni priljev migranata s Bliskog Istoka i Afrike. Prema statistikama UN -a, od gotovo milion izbjeglica u Njemačkoj 2015. godine, 80% je išlo ovim putem”.⁸⁹

Balkanski migracijski put postao je značajan od 2012. godine, kada su ublažena ograničenja schengenskih viza za Albaniju, Bosnu i Hercegovinu, Crnu Goru, Srbiju i Sjevernu Makedoniju (slika 1).⁹⁰

Slika 3. Ruta Zapadnog Balkana (Izvor: European Commission, 2015)

⁸⁹ Cocco E. (2017). Where is the European frontier? The Balkan migration crisis and its impact on relations between the EU and the Western Balkans, *European View*, str. 293–302.

⁹⁰ <https://europeanwesternbalkans.com/2017/02/22/balkan-migration-route-ongoing-story/>, pristup 9.9.2021.

Cjelokupan teret migracija tokom 2015. godine pao je na dvije zemlje: Sjevernu Makedoniju i Srbiju. Sredinom 2015. godine povećao se broj ilegalnih migranata, a cjelokupnu situaciju popratio je loš odnos vlasti prema migrantima.

“Balkanske države naglašavale su da su njihovi teritoriji samo tranzitno područje za ovu populaciju. Nakon što je Mađarska podigla granične ograde sa Srbijom i Hrvatskom, te su se zemlje usredotočile na što brže izbjegavanje prijevoza migranata na sjever u Hrvatsku, to je odgovornost za njih. Sporazum između Srbije i Hrvatske doveo je do postojanja šest do sedam vozova koji se organiziraju dnevno, dovoljno za prevoz 7000 ljudi. U novembru 2015. godine, u pokušaju početka upravljanja i smanjujući tokove, vlade Srbije i Makedonije donijele su zakon koji je omogućio da migrant, radi registracije i traženja azila pri ulasku dobivaju 72-satne dozvole privremenog boravka. Hrvatska, Srbija i Sjeverna Makedonija uvele su granične kontrole koje su dopuštale samo migrantima iz Sirije, Iraka i Afganistana da mogu proći, što je kasnije postalo problematično. Srbija i Sjeverna Makedonija također su morali usvojiti zakone o azilu u stilu EU-a kao dio pristupnih pregovora, budući da su oni kandidati za članstvo. Kad bi jedna država usvojila ograničenja, ostale bi brzo slijedile njihov primjer kako bi se izbjegla odgovornost za zarobljene migrante. Time je stvoren domino efekt”.⁹¹

Višegradska grupa se zalagala za potpuno zaustavljanje ulaska migranata u Evropu, što je nadalje uticao na sporazum o zajedničkom rješenju. U EU su oblikovana dva oprečna pristupa o tome kako riješiti krizu. Njemački prijedlog, koji je podržao većinu država članica EU-a i EZ-a, koji poziva na upravljanje migracijama kroz sporazum s Turskim, osporio je Prijedlog Višegradske grupe o potpunom zatvaranju granica duž rute Zapadnog Balkana. Ograničenja su povećana početkom 2016., a Schengensko je područje prvi put bilo ugroženo. Austriji i Sloveniji pridružile su se bloku koji podržava zatvaranje granice na Zapadnobalkanskoj ruti. Austrija i Njemačka su počele ograničavati broj migranata, rekavši da će samo onima koji traže azil u Austriji i Njemačkoj biti dopušten odlazak, pa su Slovenija i Hrvatska, sukladno tome, prilagodile svoju politiku.

⁹¹ Greider, A. (2017), Outsourcing Migration Management: The Role of the Western Balkans in the European Refugee Crisis, retrived from <https://www.migrationpolicy.org/article/outsourcing-migration-management-western-balkans-europes-refugee-crisis>.

Stalan priliv migranata i rastuće nezadovoljstvo nekih članica EU zbog rješavanja kriza s Grčkom ubrzala je pozive na jačanje sigurnosti dužnosti makedonsko-grčke granice.

Makedonska izgradnja druge ograde uz grčku granicu podržana je od strane Višeegradske grupe, 8. februara 2016., koja je prethodno poslala dodatne policijske jedinice u tu zemlju, dok su Austrija, Srbija i Hrvatska učinile isto. Samit EU-Turska, održan 18. marta 2016, rezultiralo je širokim dogovorom koji je trebao ograničiti protok migranata kroz područje Egejskog mora, vraćajući u Tursku one koji su upravo prešli u Grčku. Ruta je rano zatvorena u martu 2016. godine, iako je njemačka kancelarka Angela Merkel bila protiv. Slovenija je najavila da će sljedećeg dana zatvoriti svoju granicu (u potpunosti u skladu sa Zakonom o schengenskoj granici). Uskoro su to slijedile i balkanske zemlje”.⁹²

“U aprilu 2016. godine potpisan je Ugovor između EU i Turske. Zauzvrat, EU se složila dati Turskoj 6 milijardi eura i ubrzati viznu liberalizaciju za svoje građane. Sjeverna Makedonija odgovorila je na sporazum učinkovitim zatvaranjem grčke granice, čime je ponovno pokrenuto ograničenje”.⁹³

“Tokom prvih osam mjeseci 2017. godine u Europu je došlo 132.000 migranata, što je manje od polovice broj migranata u istom razdoblju 2016. Prema podacima Centra za migracije za U Europu je 118 500 migranata došlo morskim putem, a samo 6 000 balkanskom rutom 2017. Oko 2400 zabilježene su ljudske žrtve tokom transporta morem. U 2016. godini ušlo je oko 388.000 migranata u Europu, uključujući 5.100 koji su poginuli tokom transporta morem. Što se tiče ovog razdoblja, došlo je do smanjenja migranata duž balkanske rute kroz Tursku, a kretanja su usmjerena morskim putem do Italije, Grčke i drugim europskim mediteranskim zemljama”.⁹⁴

Nakon gašenja Zapadnobalkanske rute, otvoren je prostor i za ilegalne migracije što se tiče djelovanja kriminalnih mreža, s posebnim naglaskom na krijumčarenju, pa čak i trgovini ljudima. Bosna i Hercegovina je 2017. godine naišla na masovan ilegalni ulazak

⁹² Šelo, Šabić, S., Borić, S. (2016). At the Gate of Europe – A Report on Refugees on the Western Balkan Route, Friedrich Ebert Stiftung Southeast Europe, Sarajevo

⁹³ Greider, A. (2017). Outsourcing Migration Management: The Role of the Western Balkans in the European Refugee Crisis, retrived from <https://www.migrationpolicy.org/article/outsourcing-migration-management-western-balkans-europes-refugee-crisis>

⁹⁴ Petrović, V. (2017), Jemennakonarapskogproljeća: građanski rat i njegoviakteri, Mali Levijatan, 4, 1.

migranata u svoju zemlju, a trend ilegalnog ulaska pojačao se 2018. i 2019. godine. Pandemija COVID-19 utjecala je na značajno smanjenje kretanja ilegalnih migracija na europskim rutama 2020. godine od druge polovice marta do juna, ali od lipnja 2020. godine ruta Zapadnog Balkana ponovno je postala aktivna.⁹⁵

Migrantska kriza naglasila je nedostatak solidarnosti i spremnosti članica EU na to da dijele odgovornost za pružanje pomoći i brigu o ljudima u potrebi. Čak i politike i obnovljeni diskursi o ponovnoj suverenizaciji nacionalnih država, desničarski politički populizam ojačali su potrebu za zabranom europske kulture i “tvrđave Europe” prije nego što je naglašena invazija na „druge“.⁹⁶

Migranti sigurno ne žele ostanak na Balkanu, prvenstveno zato što te zemlje ne mogu osigurati normalne uvjete za život izbjeglica i migranata, niti je trenutna ekonomska situacija dovoljna da ponudi posao.

Za Balkan, zemlje koje se mogu dokazati u migrantskoj krizi i nositi se sa svim izazovima dodatni su razlog za poboljšanje odnosa sa EU i dodatni poticaj u pregovorima. Naprotiv, neki vjeruju da su demonstrirani nedostaci politike EU u regiji. EU nije ponudila dugoročna rješenja Zapadnom Balkanu, ali je njena politika, na neki način, bila kontradiktorno - ponudili su pomoć i pooštrili kontrolu.

Prema UNHCR-u, ukupan broj dolazaka migranata u razdoblju od 1. januara 2018. do 31. januara 2019. godine bilo je 24.799. U oktobru 2018. zabilježen je najveći broj dolazaka. Tada je registrirano 5.057 novih ljudi, u usporedbi s oktobrom 2017., kada je taj broj bio 105. Brojka se u novembru 2018. smanjila na 1.931, što predstavlja najveću promjenu između njih dvije te godine. Najveći broj migranata ušao je sa teritorije Srbije, uglavnom na ilegalan način preko neslužbenih graničnih prijelaza.

Površina Bosne i Hercegovine iznosi 51.209 km², dok je njena ukupna dužina granice 1.604 kilometra. Ukupan broj graničnih prelaza je 83. Vlasti su otkrile dolazak 53.263

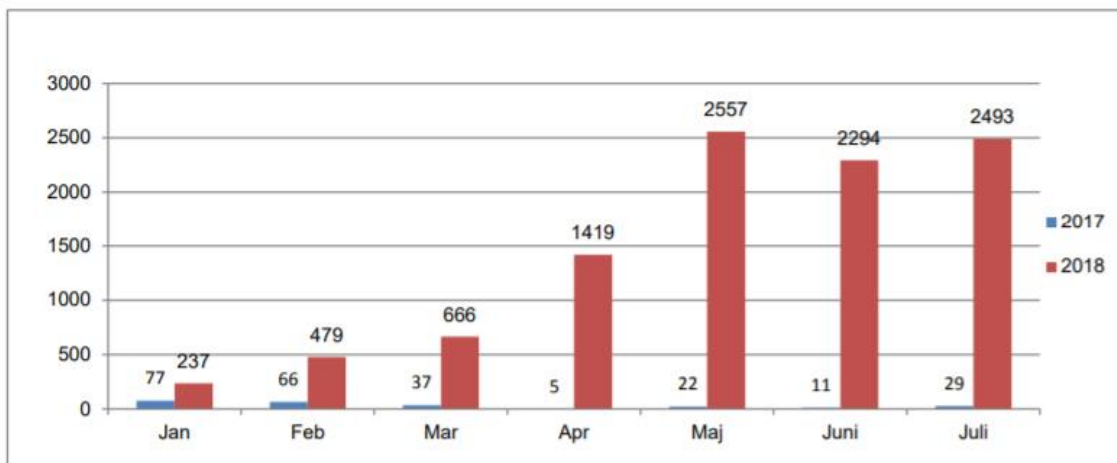
⁹⁵ Atlantic Initiative Center for Security and Justice Research (2020), How to manage migration in Bosnia and Herzegovina, No. 04, str. 9–15.

⁹⁶ Bobić, Mirjana, Šantić, Danica (2018), Sigurnost EU vs. sigurnost migranata: Srbijana Balkanskoj migracijskoj ruti, Forum za sigurnosne studije, str. 219–246

migranta, tražitelja azila i izbjeglica u razdoblju od 1. januara 2018. do 31. decembra 2019, što je prosječno više od 2.200 mjesečno (slika 3)

Slika 4: Migrantska ruta kroz Bosnu i Hercegovinu (Izvor: Global Initiative against Transnational Organized Crime, 2020).

Slika 5: Broj otkrivenih migranata i izbjeglica koji ulaze u BiH po mjesecima za 2017/18. godinu (Izvor: OSCE, 2018).

Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine ističe da se država suočava s procesom migracija mješovitog tipa. To znači da postoje stranci koji jesu traže bolje

životne uvjete, tj. ekonomske migrante (državljeni Pakistana, Irana, Iraka, Maroka, Tunisa, Alžira, Libije, Afganistana) i stranci koji traže azil/osobe prema međunarodnom pravu zaštita (Sirija).⁹⁷

Krajem 2019. godine najveći broj tražitelja azila i migranti su bili iz Pakistana 46%, Afganistana 17%, Iraka 9%, Egipta 6%, Irana 4%, Sirije 4%. Udio migranata iz drugih zemalja iznosio je 15%. Najviše, krajem juna 2020. godine, su bili zastupljeni Pakistanci (31,9%) i Afganistanci (30,7%). Oko 70% bili su muškarci, 22% porodica s djecom, 10% djevojčica i žena, te 7% djece bez pratnje i odvojene djece (UASC).

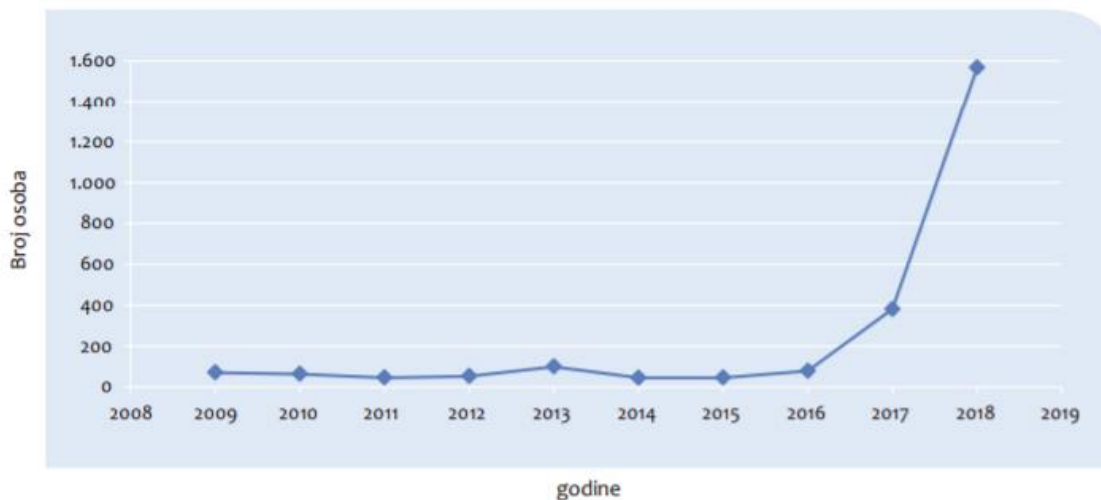
Struktura državljanstva među ilegalnim migrantima pokazuje da osobe koje ulaze ilegalno jesu uglavnom ekonomski migrant, te da se trend ekonomskih migracija povećava. U usporedbi sa prva dva mjeseca 2020., od sredine marta do juna 2020., došlo je do smanjenja broja ilegalnih ulazaka migranata na teritorij Bosne i Hercegovine.

U 2018. godini ukupno 23.902 ilegalaca migranti su prijavljeni Službi za poslove sa strancima (SFA). Od tog broja, 22.499 osoba izrazili su namjeru da zatraže azil. Zahtjev za azil podnijelo je 1.567, odnosno 7% od ukupnog broja izraženih namjera za podnošenje zahtjeva za azil. U 2019. godini ukupno 29.302 ilegalnih prijavljeni su migranti, što je povećanje za 23% u odnosu na 2018. Od ukupno 29.302 ilegalnih migranata, 27.769 osoba koje su namjeravale podnijeti zahtjev za azil. Zahtjeve za azil podnijela je 784 osoba ili 3% od ukupnog broja osoba koje su izrazile namjeru podnijeti zahtjev za azil.

U odnosu na 2018. godinu broj izraženih namjera azila povećan je za 23%, dok je broj podnesenih zahtjeva za azil smanjen za 50%.⁹⁸

⁹⁷ Hodžić, K. (2020), Understanding the Migrant Crisis in Bosnia And Herzegovina, Criminal Justice Issues Journal for Criminalistics, Criminology and Security Studies Year XX, Issue 5, str. 77-98.

⁹⁸ Atlantic Initiative Center for Security and Justice Research (2020), How to manage migration in Bosnia and Herzegovina, No. 04, str. 9–15.

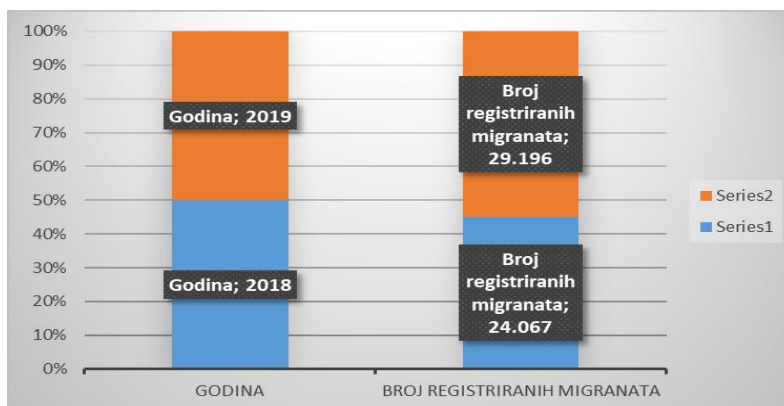

Grafikon 4: Grafički prikaz broja osoba koje su zatražile azil u BiH od 2009. do 2018. godine (Migracioni profil BiH, 2018)

Prema IOM Flow-u praćenjem, u 2019. godini bilo je registrirano 29.196 migranata, u 2020. - 16.160, a 2021. godine (do 14. februara) - 1.062. Od 1. januara 2015. do 14. februara 2021. ukupno 71.230 migranata i izbjeglica prošlo je kroz Bosnu i Hercegovinu. Prema visokom povjereniku UN-a za izbjeglice, godine 2020. bilo je 7.200 migranata, od kojih je 660 djece, uključujući 450 maloljetnika bez pratnje.

Nešto više od 5000 smješteno je u osam prihvatnih centara. Stvarni broj migranata je veći od registriranih.

Prema IOM-u, u 2018. registrirano je 24.067 migranata, od kojih je samo 6.540 bilo smješteno u službenim prihvatnim centrima. U 2019. godini registrirano je 29.196, a 24.078 ih je bilo smješteno u centre.

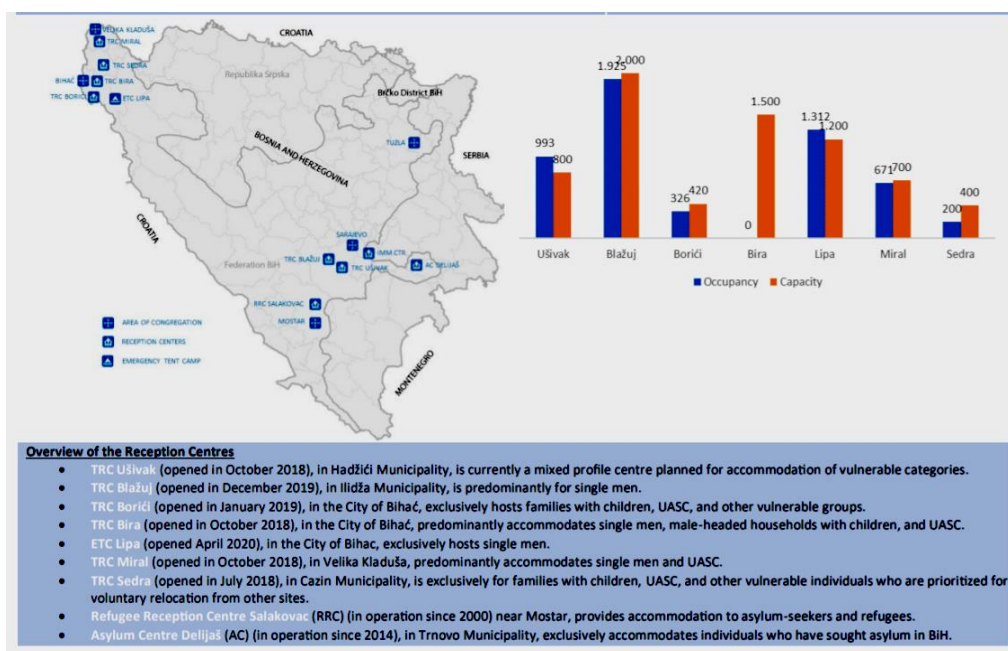

Grafikon 5: Broj registriranih migranata 2018-2019. (Izvor: IOM, 2020)

Broj migranata četiri puta premašuje službeni kapacitet svih migrantskih centara, što znači da postoji velika fluktuacija u kampovima jer se ljudi ilegalno kreću preko granice. To može ukazivati na to da neki migranti nalaze privremeno sklonište izvan službenih logora. Migranti su bili smješteni u devet prihvatnih centara. Tri se nalaze u Kantonu Sarajevo (SC) - Privremeni prihvatni centar (TRC) Ušivak u općini Hadžića, TRC Blažuj na Ilidži i Centar za azil Delijaš u Trnovu, te jedan u Hercegovačko-neretvanskom kantonu (HNC) - Prihvatni centar za izbjeglice Salakovac. Početkom 2020. bilo ih je pet u Unsko-sanskom kantonu (USK) - TRC Borići, TRC Bira, Kamp za hitne šatore (ETC) Lipa, TRC Miral, TRC Sedra. Komplikacije su se dogodile početkom 2018. godine s dotokom većeg broja migranata i izbjeglica na ovo područje. Postojeći kapaciteti stoga nisu dovoljni, ljudi spavaju u improviziranim šatorima ili napuštenim zgradama, bez pristupa osnovnim uslugama. Mnogi jesu bez odgovarajuće odjeće i obuće, bez pristupa sigurnom i dostojanstvenom skloništu, vodi, kanalizaciji, struji, grijanju, s ograničenim pristupom hrani i pitkoj vodi. Tokom zime bosanskohercegovačka nalazišta često objavljuju fotografije na kojima migranti održavaju osobnu higijenu plivajući u hladnim rijekama.

Problem je i smještaj maloljetnih osoba. Tokom 2020. godine na području Bihaća i Velike Kladaše bilo je više od 500 maloljetnika, od kojih je 400 boravilo u prihvatnim centrima, dok su ostali bili u ulici ili u napuštenim zgradama. U nekoliko navrata od nadležnih državnih tijela zatraženo je da se uključe u rješavanje problema, no, sasvim

očekivano, to nije rezultiralo reakcijama. Praksa je pokazala da su maloljetni migranti često žrtve fizičkog, pa čak i seksualnog nasilja (slika 4).

Slika 6: Pregled prihvatnih centara (Izvor: UNHCR, septembar 2020)

Na Balkanu se vremenom počeo razvijati negativan stav prema migrantima, što je djelomično dovelo do toga da dođu u Bosnu i Hercegovinu, budući da su većinom muslimani i saosjećaju sa stanovništvom – Bošnjacima. U Federaciji Bosne i Hercegovine (FBiH) ljudi su se solidarizirali s migrantima i dočekali ih.⁹⁹

Prema posljednjem popisu stanovništva iz 2013. godine, Bihać je imao 56.261 stanovnika. U stvarnosti je taj broj znatno manji, osobito s obzirom na iseljavanje u razvijenije dijelove Europe. Prema procjenama, u 2019. godini oko 20% ukupnog stanovništva Bihaća bili su migranti. Posljednjih godina lokalno stanovništvo je imalo proteste u nekoliko navrata. Krajem jula 2018. godine predstavnici vlasti Bihaća, Ključa,

⁹⁹ Reksć, M. (2019). New Balkan migration route and its impact on transit countries, Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej (Yearbook of the Institute of East-Central Europe), 17 (4).

Bosanskog Petrovca, Cazina i Bužima održali su mirne proteste zbog problema s migrantima na prostoru USK ispred zgrade institucija Bosne i Hercegovine u Sarajevu.¹⁰⁰

U Bihaću, 13. avgusta 2018. godine, s početkom u 12 sati, održani su mirni protesti s motom „Minuta do 12 ” ističući da su ljuti na državu. Dana 20. oktobra 2018. više od hiljadu stanovnika Bihaća okupili su se na gradskom trgu tražeći hitnu reakciju. Oko 200 migranata pokušalo je ući u Hrvatsku 22. oktobra 2018. godine, preko graničnog prelaza Maljevac, u Velikoj Kladaši, ali nisu uspjeli, a onda je taj prelaz blokiran 24. oktobra.

Dan prije toga, policija Unsko-sanskog kantona nije im dozvolila iskrcavanje iz voza Željeznica FBiH u Bihaću jer je donesena odluka da se spriječi dolazak migranata u Kanton zbog potpunosti smještajnih kapaciteta. U novembru je oko 150 migranata putovalo vozom iz Sarajeva u Unsko-sanski kanton, i bili su spriječeni u odlasku. Većina je vraćena u Sarajevo, sedam migranata (žene i djeca) prebačeni su u migracijske centre. Bihaćani su 16. juna 2019. također protestirali zbog sigurnosne situacije. Tokom 2020. godine okupili su se i građani kako bi izrazili nezadovoljstvo. Jedno takvo okupljanje je 29. avgusta 2020., gdje su se pojavile poruke: “Što je s našim ljudskim pravima?” i “Državo, štiti svoje građane!”.¹⁰¹

Stanovnici sela Purići, u Velikoj Kladaši, izašli su na ulice u avgustu. Mještani su organizirali kontrolne punktove za povratak autobusa migranata. Posljednjeg dana 2020. godine gotovo hiljade ljudi u Bihaću protestovalo je protiv odluke da se presele migranti u Biru. Situacija na području Unsko-sanskog kantona, ali i u ostatku zemlje, eskalirala je kada su migranti ubili Jasmina Berovića u Otesu, 17. novembra 2020. i teško ozlijedili još dva lica.

To je izazvalo veliki revolt stanovnika koji su organizirali trodnevne prosvjede, prvi na Ilidži, drugi u Hadžićima i treći u Otesu. Mala grupa stanovnika okupila se 23. novembra 2020., u blizini migrantskog kampa u Blažuju. Tražili su da se izbjeglicama i migrantima zabrani kretanje iza 17 sati, da se kamp ogradi i da se uvede strožija policijska kontrola.

¹⁰⁰ <https://istinomjer.ba/migrantska-kriza-u-bih-godine-prebacivanja-odgovornosti/>, pristupljeno 11.8.2021.

¹⁰¹ <https://ba.n1info.com/vijesti/a458297-veliki-protest-u-bihacu-gradjani-traze-rjesenje-problema-migranata/>, pristupljeno 11.8.2021.

Veliki sukob među migrantima zabilježen je u Blažuju 20. januara 2021. godine, a zatim su migranti napali policiju. Uzrok sukoba ima vjerske elemente, naime jedan iranski migrant je izgovorio pogrdne riječi o poslaniku Muhamedu nakon kojih je uslijedio sukob s Afganistancima i Pakistancima.¹⁰²

Radnici IOM-a pokušali su preseliti migranta u drugi kamp, što je remetilo javni red i mir, te je posljedično dovelo do sukoba između migranata i policije. Procjenjuje se da je čak 2.000 migranata kamenovalo policajce. U tim nemirima bila su dva policajca, jedan pripadnik IOM-a povrijeđen, prevrnuti su dva policijska vozila, uništeno 20-ak automobila i prostorije centra.

SFA je donijela mjeru protjerivanja iz zemlje za šest sudionika nereda. Tokom pretrage logora, 17 osoba je otkriveno kao počinitelji kaznenih djela, te su protjerani iz zemlje. Zabilježen je veliki broj tučnjava među migrantima na ulicama i u kampovima tokom ovih godina. Sve je to značilo da se lokalno stanovništvo više ne osjeća sigurno u svojim domovima. Migranti često napadaju ljude, krađu mobitele i novac, provaljuju u kuće. Vlasti Sarajevskog i Unsko-sanskog kantona svakodnevno primaju prijave i tužbe da voze pod uticajem alkohola i droge. Ministar unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo Ismir Jusko optužuje migrante za porast kriminala. Međutim, u razdoblju januar-septembar 2020. godine na području Kantona Sarajevo, prema službenim evidencijama policije, Uprava Ministarstva unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo registrirala je 3.433 kaznena djela, a njih 88 počinili su migranti.¹⁰³ Postoje zapisi o slučajevima u kojima su migranti žrtve pljačke.

Migrant ulazi u proceduru za dodjelu azila iskazivanjem namjere za traženje. Potvrdu o iskazanoj namjeri za podnošenje zahtjeva za azil izdaje Služba za poslove sa strancima u kojoj se, pored roka njezinog važenja, navodi i smjer kretanja migranta. Potvrda je imala rok važenja od osam dana do početka migrantske krize. Nakon početka migrantske krize rok je produžen na maksimalni zakonski limit od 14 dana. U skladu sa Zakonom, Ministarstvo sigurnosti bi trebalo obezbijediti smještaj osobi koja iskaže namjeru za azil,

¹⁰² www.klix.ba, pristupljeno 11.9.2021. godine.

¹⁰³ www.zurnal.info, pristupljeno 11.9.2021. godine.

osim u slučaju kada osoba odbije ponuđeni smještaj. U takvoj situaciji osoba je dužna Službi prijaviti smještaj u kojem će boraviti. Od početka migrantske krize, Služba je izdavala potvrde u kojima je kao smjer kretanja bio određen AC Delijaš ili Sektor za azil, te puštala osobe da samostalno odu do Azilantskog centra budući da nije imala kapacitete da osigura njihov prevoz.

U roku važenja Potvrde lice koje iskaže namjeru za azil obavezna je podnijeti zahtjev za azil. Zahtjev se, u praksi, podnosi na način da Ministarstvo posredstvom Sektora za azil obavještava osobu koja je iskazala namjeru za azil o terminu i mjestu intervjua. Ukoliko lice nije dostupno i u roku važenja potvrde o iskazanoj namjeri za azil ne podnese zahtjev, Sektor za azil obustavlja postupak i o tome obavještava Službu za poslove sa strancima.

Obzirom da obustavom postupka lice prelazi u nadležnost Službe, ona bi bila obavezna da, u skladu sa Zakonom o strancima, pronađe lice i izrekne mu mjeru protjerivanja i nadzora u Imigracionom centru.

Tokom vanrednih uslova migrantske krize u 2018. godini, Služba nema dovoljne ljudske kapacitete za pronalazak lica i njihov smještaj pod nadzor. Osim toga, ograničeni smještajni kapaciteti u Imigracionom centru (IC), te činjenica da se radi o licima kojima je zbog nedostatka dokumenta potrebno utvrditi identitet prije nego se steknu uvjeti za protjerivanje, imali bi ekonomski iscrpljujući efekt na nadležne državne institucije koje upravljaju IC-om. Prema iskustvima u utvrđivanju identiteta osoba afro-azijskog porijekla, za uspješno okončanje procedure neophodan je period od šest do deset mjeseci.

Uz ograničenja u pogledu kapaciteta Sektora za azil da procesuiraju iskazane namjere za azil, te ograničenih smještajnih kapaciteta, kao ključni razlog zbog kojeg je podnesen vrlo mali broj zahtjeva za azil može se uzeti činjenica da nezakoniti migranti uglavnom ne žele ostati u Bosni i Hercegovini.

Iskazivanje namjere za azil, pogotovo za one migrante koji zaista ne posjeduju lična dokumenta i/ili putne isprave, najčešće ima za cilj pribavljanje službenog dokumenta pomoću kojeg mogu podizati novac u bankama/poštama koji im šalju prijatelji i/ili rodbina.

U pogledu dužine važenja Potvrde o namjeri za podnošenje zahtjeva za azil postoje konfliktni stavovi. Vijeće ministara Bosne i Hercegovine je donijelo zaključak o potrebi skraćivanja važenja Potvrde, dok predstavnici međunarodnih organizacija kao rješenje vide produženje njezinog važenja. Smatra se, naime, da bi u toku (produženog) važenja nezakoniti migranti vjerovatno napustili Bosnu i Hercegovinu. Međutim, produženje roka važenja Potvrde ne bi bilo u skladu sa Direktivom Evropske unije o proceduri azila.

3.4. Ključni trendovi profila nezakonitih migranata

Migrantska kriza pokazala je mnoge slabosti u funkcioniranju države, koje su uvijek postojale, ali su u ovom razdoblju došle do izražaja. Slabe institucije i nedovoljan smještaj postali su evidentni. Institucije i političku scenu u Bosni i Hercegovini karakteriziraju ogromna nestabilnost zbog etničkih podjela. 'Bosna i Hercegovina je izgrađena kao labava unija poluautonomnih upravnih tijela s ograničenim zajedničkim funkcijama, ali koji djeluju kao *de facto* loše proveden sporazum o podjeli zajedničke vlasti među bivšim zaraćenim stranama. Cijelo područje Bosne i Hercegovine ostaje u stanju zamrznutog sukoba između konkurentskih nacionalističkih ideologija, gdje je povratak u neprijateljstva, iako malo vjerovatan, uvijek moguć, te da je cjelokupna situacija prenesena na opće stanje u području upravljanja krizama'¹⁰⁴

Ove godine revidirani su Zakoni o strancima i azilu 2015. i 2016. godine kako bi ih uskladili s europskim standardima. U martu 2016. godine Vijeće ministara Bosne i Hercegovine usvaja strategiju i akcijski plan za migracije i azil za razdoblje 2016.-2020. Godine. Strategija je pripremljena u svjetlu provedbe stabilizacije i Sporazuma o pridruživanju (SSP) s EU, koji je stupio na snagu u junu 2015. godine. Međutim, SSP je stvorio nove obaveze u području migracija i azila, a vlasti to slabo čine spremne za tako veliki izazov. Bosna i Hercegovina se može pohvaliti najsloženijim političkim sistemom.

¹⁰⁴ Korajlic, N., Smailbegović, A. (2020), Crisis Management in Bosnia and Herzegovina, International Scientific Journal, Contemporary Macedonian Defence, Ministry of Defence Republic of North Macedonia, 20, 38, Skopje, str. 21.

Godine 2018., Organizacija za evropsku sigurnost i suradnju (OSCE) objavila je da je Granična policija Bosne i Hercegovine, SFA, lokalne samouprave, lokalne policijske snage, tužitelji, te sudovi, domovi zdravlja, centri za socijalnu skrb, nevladine udruge i neformalne volonterske skupine, te vjerske zajednice su bile glavni akteri. Za svakog sudionika OESS je ocijenila njihove odgovore, popunila praznine u tim odgovorima, što je dovelo do zaključka da je bilo siromašnih koordinacija među njima i opću nespremnost za rješavanje situacije. Kad je riječ o zakonu izvršne agencije, npr. SFA-i, Graničnoj policiji i lokalnoj policiji, nedostaju ljudi i materijalna sredstva, kao i odgovarajuće naznake i obuku o izvršavanju svojih zadataka.

Što se tiče pružanja zdravstvene zaštite i drugih usluga ljudima u pokretu, treba istaći da domovi zdravlja i centri za socijalni rad ne mogu pružiti odgovarajuću podršku. Međutim, aktivnosti obje skupine ograničene su nedostatkom sredstava i nedostatkom koordinacije s drugim stranama. OESS nije uzeo u obzir međunarodne organizacije i Instituciju za ljudska prava Ombudsmeni Bosne i Hercegovine u procjeni.¹⁰⁵

Sve u svemu, moglo bi se zaključiti kako postoji nedostatak konsenzusa o tome šta treba učiniti na državnoj razini, posebno iz razloga što je došlo do odbijanja čelnika entiteta Republika Srpska. Naime, upravo su čelnici RS-a odbili otvaranje humanitarnih centara, što je izazvalo i reakciju međunarodne zajednice. I pored te činjenice da niti jedan migrant nije raspoređen u prihvatni centar na području entiteta Republika Srpska, oni su dobili svoje mjesto u centrima u Federaciji BiH. Osim toga, pojedini lideri iz RS-a zbog migrantske krize širili su atmosferu straha protiv islamskog svijeta i Bošnjaka. Sličan stav imao je i čelnik najveće hrvatske stranke u Bosni i Hercegovini, koji je izrazio jasno protivljenje smještaju migranata.

Početkom 2018. godine postojeći smještajni kapaciteti u Delijašu i Imigracioni centar u Istočnom Sarajevu su bili skoro prepuni. Nakon toga, otvara se kamp Vučjak, nedaleko od Bihaća, u junu 2019. godine. Misija Ujedinjenih nacija tada je izrazila nezadovoljstvo,

¹⁰⁵ Deidda, Elisabetta (2020), Bosnia and Herzegovina: A Migrant Hotspot at the Gates of Fortress Europe, Master's Thesis, Linköping university - Department of Culture and Society, Linköping.

jer kamp nije bio opremljen prema međunarodnim standardima, osnovni uslovi za život nisu bili osigurani.

Iste godine vlasti u Bihaću predložile su preseljenje migranata iz Vučjaka, te kampova Miral i Bira na nenaseljeno mjesto Medeno Polje, Bosanski Petrovac, čemu su se usprotivile vlasti Bosanskog Petrovca, gdje većinu stanovništva čine Srbi. Bira je zatvorena 30. septembra.¹⁰⁶

Građani su se okupili u Bradini i tako im blokirali dolazak, a migranti su proveli noć u autobusima. Poslije je odlučeno da će Oružane snage postaviti šatore u kampu Lipa, mjestu za smještaj migranata beskućnika koji su se zatekli na tom području.

Donacije i njihova potrošnja podigli su veliku prašinu. Prvi milion eura pomoći dodijelila je Razvojna banka Vijeću Europe za opremanje objekata i smještaj oko 400 ljudi u bivšoj kasarni Ušivak. Unatoč velikim naporima i pregovorima između EU i lokalnih vlasti, nije postignut dogovor o otvaranju dodatnih prihvatnih objekata. EU pruža tehničku i finansijsku podršku Bosni i Hercegovini za cjelokupno upravljanje migracijama, uključujući zakonitosti azila i prihvatne kapacitete, kao i jačanje upravljanja granicom. Od početka 2018. godine EU je osigurala više od 88 miliona eura. Trećeg januara 2021. godine Europska komisija najavila je dodatnih 3,5 milijuna eura humanitarne pomoći¹⁰⁷, a u oktobru 2020. godine zatražio hitno odobrenje u iznosu od oko 25 milijuna eura. Međutim, postavlja se pitanje kako je moguće da migranti uprkos tome žive u takvim nehumanim uvjetima značajne donacije.

Raspodjela novca bila je sporna, na što je ukazao i tadašnji ministar sigurnosti Dragan Mektić, 2019. godine. Vlasti su izrazile nezadovoljstvo jer se novac EU trošio bez znanja državnih institucija i zahtijevao je prestanak prakse, zaobilazeći ih. Zoran Ivančić, iz Centra za zagovaranje građanskih interesa, izjavio je da se novac uglavnom trošio na

¹⁰⁶ <https://www.dw.com/hr/iom-se-povukao-iz-kampa-lipa-a-1359-migranata-je-pod-vedrim-nebom/a-56045359>. pristup 11.8.2021.

¹⁰⁷ <http://europa.ba/?p=71270>, pristup 11.8.2021.

funkcionisanje tih organizacija i na stvari povezane sa organizacijom. Denis Hadžović iz Centra za sigurnosne studije ukazao je na nepostojanje djelotvornog mehanizma i strategije za rješavanje krize, kao i nedostatak međusobne koordinacije između institucija, razloge zaobilaznja Vlade i uključivanje IOM -a, Crvenog križa i drugih tijela.¹⁰⁸

U siječnju ove godine IOM je objavio detaljan izvještaj o primljenom novcu i na što je on potrošen. Od juna 2018. EU je izvršila remisiju 76.851.217 eura za IOM ili putem IOM -a, a do decembra 2020. godine potrošeno je 51.560.327 eura.¹⁰⁹

Migrantska kriza također je pokazala slabosti granica i postojeće zategnute odnose sa sa susjedima. OSCE-ova procjena: 'Migrantska i izbjeglička situacija u Bosni i Hercegovini' primijetio je očigledan nedostatak odgovarajućih ljudskih resursa, poput prevoditelja i kulturnih posrednika Granične policije. Različiti odgovori u pogledu pravilne procedure i pravnih protokola ukazuju na nedostatak jasnih operativnih uputa Ministarstva sigurnosti Bosne i Hercegovine, posebno u vezi liječenja i intervjuiranja migranata, a posebno potencijalnih ljudskih žrtava trgovina ljudima. Trenutno zemlja ima samo jednog policajca na svakih 30 km granice. Jedan od prijedloga za smanjenje broja ilegalnih migranata bili su vojska koja je odlazila na granicu sa Srbijom ili prihvaćajući ponudu Frontexa da svoje snage dovede do granice. To je predložio Željko Komšić i Šefik Džaferović na sastanku Predsjedništva, u juna 2019., ali se Milorad Dodik usprotivio tom prijedlogu, jer bi odvojio etničke Srbe koji žive u RS -u od onih u Srbiji. Dodik je također stavio veto na potpisivanje sporazuma o statusu s Frontexom.¹¹⁰

Migranti su u nekoliko navrata uhvaćeni pri prelasku rijeke Drine tokom ovih godina. Granica između Srbije i Bosne i Hercegovine duga je 363 km, od čega je Drina 261 km, a obuhvata 11 službenih graničnih prelaza, ali teren nudi brojne mogućnosti za ilegalne prelaze. Od 2017. godine ova ruta se koristi za krijumčarenje migranata. Ljudi se bez

¹⁰⁸ <http://css.ba/ajb-gdje-su-otisli-novci-iz-eu-za-migrante-u-bih/>

¹⁰⁹ <https://www.klix.ba/vijesti/bih/iom-objavio-koliko-je-novca-dobio-od-eu-za-migrante-u-bih-i-na-sta-je-novac-potrosen/210113113>, pristup 11.8.2021. godine.

¹¹⁰ Global Initiative Against Transnational Organized Crime (2020), A Problem Displaced. The smuggling of migrants through Bosnia and Herzegovina, Policy Brief.

oklijevanja odlučuju na krijumčarenje migranata zbog zanemarivih kazni i simboličnih kazni.¹¹¹

Jačanje i uspostavljanje stabilnije granice je prioritet, a potreban je efikasniji zakon zaštite državne granice u područjima riječnih slivova, posebno za sprečavanje smrti migranata. Jugoistočnim putem kroz planinska područja također je teško upravljati, i to je pogodan teren za krijumčarenje. USC je najveća žrtva migrantske krize koja nosi najveći teret granice s Hrvatskom i EU. Bosna i Hercegovina graniči sa Hrvatskom preko 932 km, pa nije jasno zašto se migranti kreću samo prema Bihaću i ne prelaze granicu na drugim mjestima. Pretpostavlja se da oni slijede dobro utabane rute. Tokom 2020. godine pripadnici Ministarstva unutrašnjih poslova USK-a registrirali su 7.210 migranata koji su ilegalno prebačeni na teritorij zemlje iz smjera Hrvatske. Godinu dana ranije taj je broj bio nešto veći, što znači da je najmanje 15.000 migranata iz teritorije EU ilegalno transportovano u Bosnu i Hercegovinu. Zemlje EU vraćaju migrante međusobno na temelju međudržavnog sporazuma o readmisiji. Sporazum o readmisiji je međunarodni sporazum koji se odnosi na postupke, na temelju uzajamnosti, povratka osoba koje nisu državljani tih država i koje se nalaze u teškim situacijama iseljavajući se iz svojih zemalja porijekla ili iz zemlje tranzita. Hrvatska migrante uglavnom ilegalno krijumčari. Proces readmisije provodi isključivo SFA Bosne i Hercegovine. Bazirano na Sporazumu o readmisiji, Hrvatska je u Bosnu i Hercegovinu u 2019. godini prebacila samo 783 osobe. Svi drugi su ilegalno prevezeni na područje USK. Također, u posljednje dvije godine vratila je Bosna i Hercegovina ukupno 332 osobe u Srbiju, a na temelju sporazuma o readmisiji.¹¹²

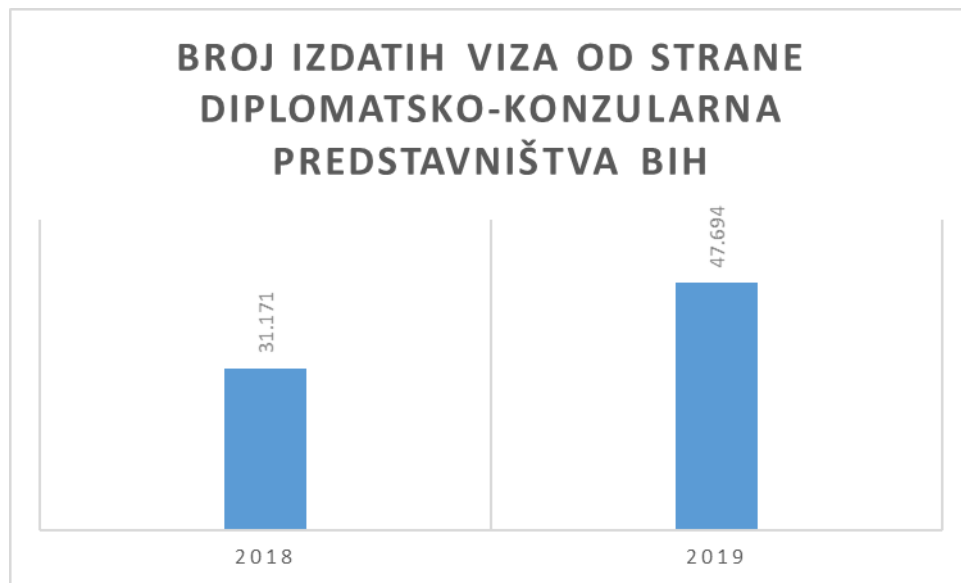
Nažalost, u ovoj 'igri' veliki broj migranata snosi direktne posljedice okrutnosti politika. Na granici sa Hrvatskom, kako neki vjeruju, svjesno se ne poštuju međunarodna prava. Hrvatska policija tuče migrante i izbjeglice, skida im i pali odjeću, uništava stvari, uzima novac i mobilne telefone, drži ih zaključane u garažama i kontejnerima, bez pristupa

¹¹¹ Global Initiative Against Transnational Organized Crime (2020), A Problem Displaced. The smuggling of migrants through Bosnia and Herzegovina, Policy Brief.

¹¹² www.istraga.ba, pristup 11.9.2021.

hrani, vodi i propagiraju – pucajte, i na njih okrenite pse! Čak ih se i seksualno zlostavlja.¹¹³

Diplomatsko-konzularna predstavništva Bosne i Hercegovine u 2019. godini izdala su 47.694 vize, što je znatno povećanje od 53% u odnosu na 2018. Godinu, kada je izdato 31.171 viza.

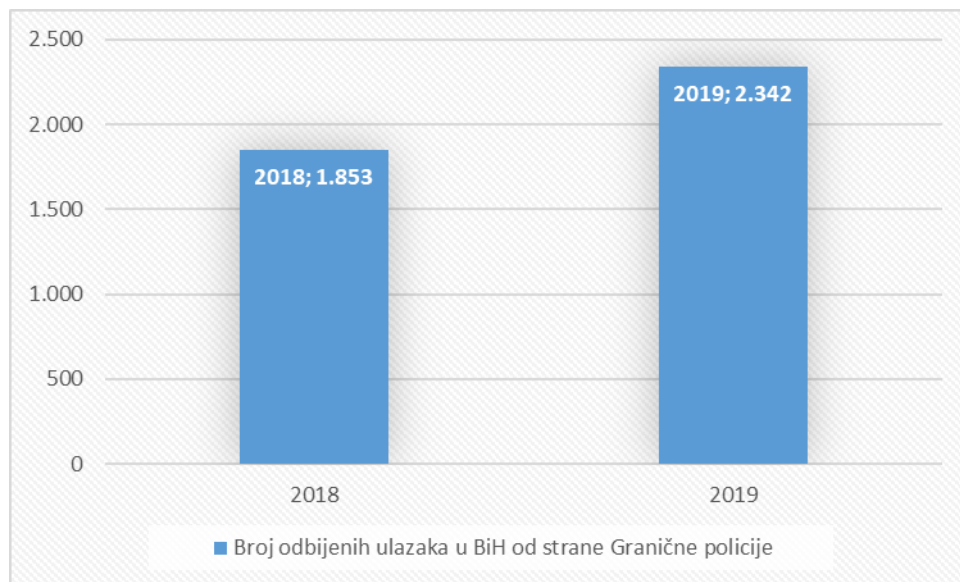

Grafikon 6: Broj izdatih viza od strane diplomatsko-konzularnih predstavništava BiH 2018-2019. (Izvor; autor)

U 2019. godini na granici Bosne i Hercegovine izdato je 19 viza, što je za 44,12% manje nego u 2018. godini, kada su na granici izdate 34 vize, a promatrano po godinama uočava se od 2010. godine stalni trend pada broja izdatih viza na granici BiH, osim u 2015. godini.

Broj odbijenih ulazaka u Bosnu i Hercegovinu od strane Granične policije Bosne i Hercegovine u 2019. godini je iznosio 2.342 i povećan je za 26,39% u odnosu na 2018. godinu kada su odbijena 1.853 ulaska.

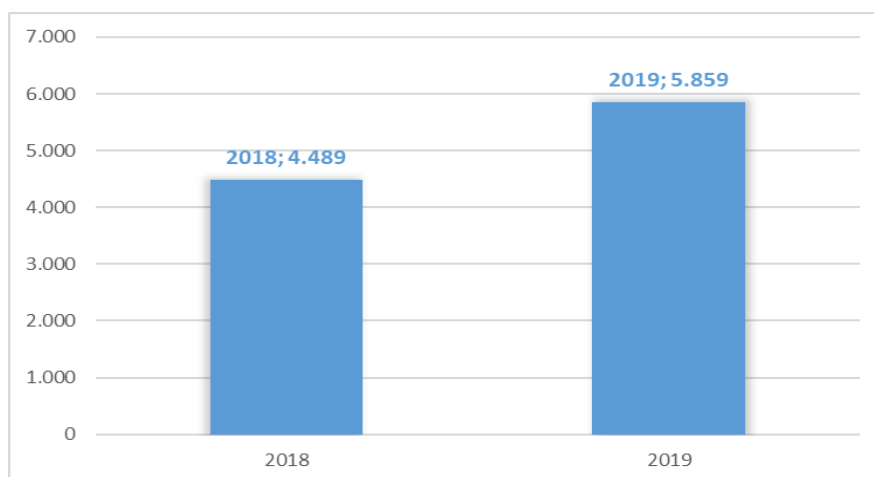
¹¹³ <https://www.istraga.ba/zvanicni-dokumenti-dokazuju-iz-sengen-zone-u-bih-za-dvije-godine-ilegalno-ubaceno-preko-15-hiljada-migranata/>, pristupljeno 14.8.2021.

Grafikon 7: Broj odbijenih ulazaka u BiH od strane Granične policije BiH 2018-2019.

(Izvor: autor)

Broj otkrivenih nezakonitih prelazaka državne granice BiH u 2019. godini iznosio je 5.859 (921 ilegalni ulazak i 4.938 ilegalnih izlazaka iz BiH) i povećan je za 30,52% u odnosu na 2018. godinu kada je iznosio 4.489 otkrivenih nezakonitih prelazaka granice. Strancima u Bosni i Hercegovini odobreno je 10.133 privremenih boravaka u 2019. godini, što je za 5,79% manje nego u 2018. godini, kada je odobreno 10.756 privremenih boravaka.

Grafikon 8: Broj nezakonitih prelazaka granice 2018-2019. (Izvor: autor)

Promatrano po godinama, od 2010. godine uočava se stalni trend rasta broja odobrenih privremenih boravaka u BiH do 2015. godine nakon čega dolazi do blagog pada do 2019. godine. Strancima u Bosni i Hercegovini odobreno je 816 stalnih boravaka u 2019. godini, što je skoro isti broj kao u 2018. godini kada je odobreno 815 stalnih boravaka.

U 2019. godini broj otkazanih bezviznih ili privremenih boravaka je iznosio 208, što je povećanje od 10,05% u odnosu na 2018. godinu kada je otkazano 189 bezviznih ili privremenih boravaka. Što se tiče otkaza stalnih boravaka u 2019. godini zabilježeno je smanjenje od 44,44%, kada je otkazano 20 stalnih boravaka, za razliku od 2018. godine, kada je taj broj iznosio 36.¹¹⁴

Broj rješenja o protjerivanju u 2019. godini je 1.554, što predstavlja neznatno povećanje od 1% u odnosu na 2018. godinu kada je donešeno ukupno 1.540 rješenja o protjerivanju. Također u 2019. godini su izdata 34 rješenja o otkazu bezviznog ili privremenog boravka sa mjerom protjerivanja, dok je taj broj u 2018. godini iznosio 17.

U 2019. godini 710 stranaca je stavljeno pod nadzor u Imigracijski centar, što je smanjenje od 25,10% u odnosu na 2018. godinu kada je taj broj iznosio 948, ali je zato pod blaži oblik nadzora na određeno područje ili mjesto smješteno 358 stranaca. Tokom 2019. godine, donesena su 3 zaključka o dozvoli izvršenja rješenja o protjerivanju, što je isti broj kao i u 2018. godini.

Uz pomoć IOM-a, u 2019. godini dobrovoljno je vraćeno 190 bosanskohercegovačkih državljana u Bosnu i Hercegovinu, a ukupno je vraćeno na ovaj način od 2010. do 2019. godine 1.690 bosanskohercegovačkih državljana.

Zbog nedostatka finansijskih sredstava, IOM u razdoblju od 2012. do 2017. godine nije organizirao nijedano dobrovoljno vraćanje stranih državljana iz BiH putem AVR programa u zemlje porijekla. U 2019. godini IOM je organizirao vraćanje za 426 stranih državljana, a ukupno je na ovaj način od 2010. godine vraćeno 1.240 stranih državljana iz

¹¹⁴ Migracijski profil Bosne i Hercegovine za 2019. godinu, Ministarstvo sigurnosti BiH, str. 5.

BiH. Služba za poslove sa strancima u 2019. godini izvršila je dobrovoljno vraćanje iz BiH za ukupno 403 stranca, dok je u 2018. godini taj broj iznosio 324. Od 2012. do 2019. godine Služba za poslove sa strancima je vratila ukupno 2.268 stranih državljana iz BiH. Veoma bitna informacija je kako su na granici Bosne i Hercegovine 2020. godine izdate samo tri vize, što je predstavljalo ogromnu razliku od ukupno 84,21% manje nego 2019. godine (izdato ukupno 19 viza).

Tabela 1. Ukupan broj izdatih viza u 2019. i 2020. godini razvrstan po državama
(Migracioni profil, 2020)

R.br .	Država	2019	2020	%	R.br .	Država	2019	2020	%
1.	Saudijska Arabija	35.905	783	- 97,82 %	9.	Pakistan	320	53	- 83,44 %
2.	Indija	947	172	- 81,84 %	10.	Iran	212	49	- 76,89 %
3.	Kosovo* ¹¹⁵	790	109	- 86,20 %	11.	Egipat	537	45	- 91,62 %
4.	Jordan	1.083	108	- 90,03 %	12.	Komori	172	35	- 79,65 %
5.	Sirija	361	81	- 77,56 %	13.	Jemen	321	25	- 92,21 %
6.	Indonezija	248	60	- 75,81 %	14.	Palestina	240	20	- 91,67 %
7.	Filipini	764	57	- 92,54 %	15.	Irak	375	18	- 95,20 %
8.	Libija	350	55	- 84,29 %	16.	Ostale zemlje	5.069	187	- 96,31 %
	Ukupno	47.694	1.857	- 96,11%					

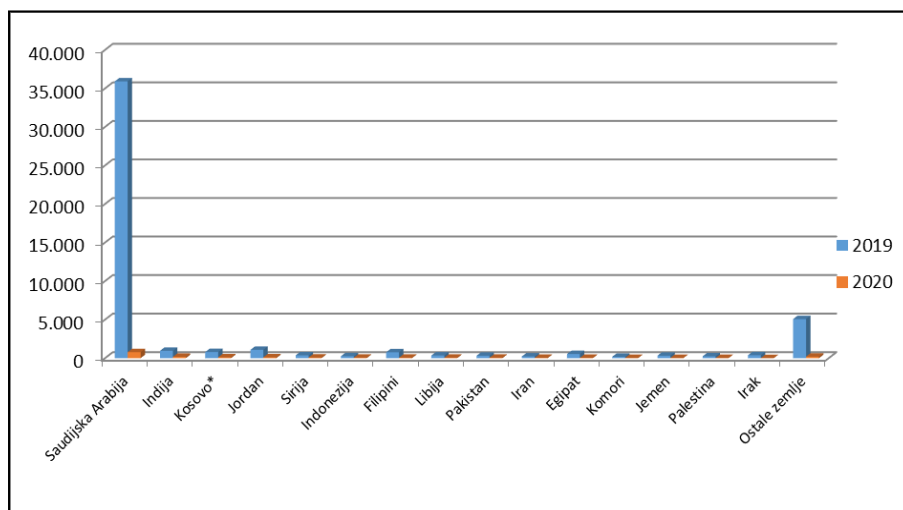
¹¹⁵ Ovaj natpis ne prejudicira status Kosova i u skladu je sa UN Rezolucijom Vijeća sigurnosti 1244 i mišljenjem Međunarodnog suda pravde o kosovskoj deklaraciji o nezavisnosti.

Do ponovnog rasta broja izdatih viza u odnosu na prethodnu godinu dolazi u 2021. godini. To je rezultat popuštanja mjera prouzrokovan Covid-19 pandemijom. Kako bi se definisala aktuelna problematika u oblasti viza, u nastavku su navedeni uporedni pokazatelji o broju izdatih viza u toku 2020. i 2021. godine razvrstano po državama čijim je državljanima izdato najviše viza za ulazak u Bosnu i Hercegovinu.

Tabela 2. Ukupan broj izdatih viza u 2020. i 2021. godini razvrstan po državama¹¹⁶

R.br.	Država	2020	2021	%
1.	Saudijska Arabija	783	13.694	1.648,91%
2.	Jordan	108	1.033	856,48%
3.	Filipini	57	615	978,95%
4.	Indija	172	391	127,33%
5.	Libanon	16	289	1.706,25%
6.	Indonezija	60	231	285,00%
7.	Pakistan	53	213	301,89%
8.	Jemen	25	212	748,00%
9.	Libija	55	199	261,82%
10.	Sirija	81	185	128,40%
11.	Etiopija	13	157	1.107,69%
12.	Egipat	45	144	220,00%
13.	Komori	35	132	277,14%
14.	Iran	49	126	157,14%
15.	Kosovo*1	109	107	-1,83%
16.	Ostale zemlje	196	699	258,16%
	Ukupno	1.857	18.427	892,30%

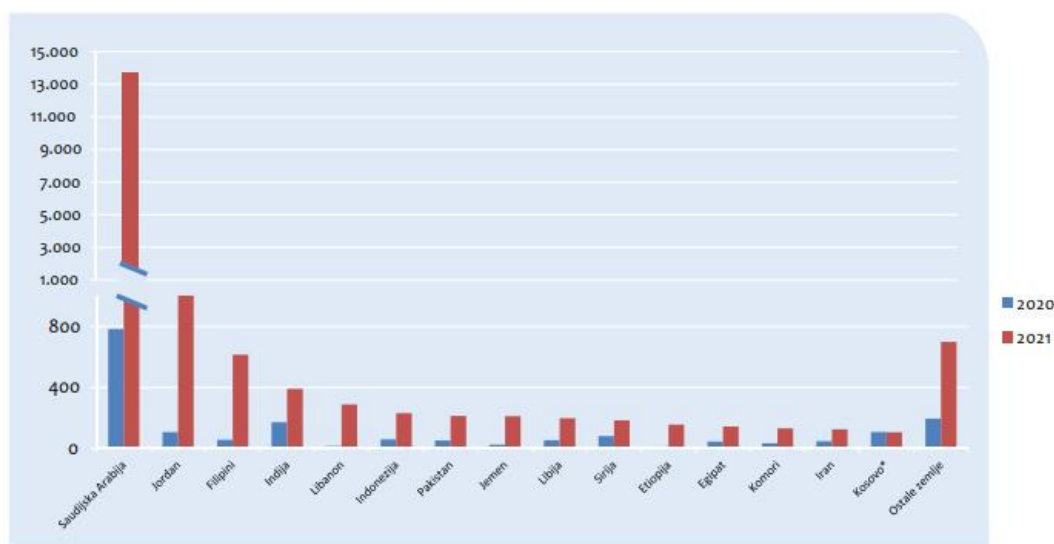
U nastavku naveden je prikaz izdatih viza u 2019. i 2020. godini razvrstan po državama. Prema navedenom, Saudijska Arabija prednjači, a nakon nje je Jordan.

Grafikon 9: Prikaz izdatih viza u 2019. i 2020. godini razvrstan po državama

¹¹⁶ Migracijski profil Bosne i Hercegovine za 2021. godinu, Ministarstvo sigurnosti BiH, str. 15.

“Analizirajući podatke o broju izdatih viza u DKP-ima BiH u 2020. godini u odnosu na 2019. godinu razvrstane po zemljama čijim državljanima je izdato najviše viza za ulazak u BiH uočava se smanjenje broja izdatih viza za sve državljanke. Najveći broj viza u 2020. godini je izdat za državljane Saudijske Arabije, Indije, Kosova* i Jordana što predstavlja 63% od ukupnog broja izdatih viza. Prema podacima dostavljenim od Ministarstva vanjskih poslova BiH broj zaprimljenih zahtjeva u 2020. godini je bio 2.487. U prošloj godini pozitivno je riješeno 1.857 zahtjeva ili 75%.”¹¹⁷

Grafikon 10: Grafički prikaz izdatih viza u 2020. i 2021. godini razvrstan po državama

U 2021. godini, analizirajući podatke o broju izdatih viza u DKP-ima BiH u odnosu na 2020. godinu razvrstane po zemljama čijim državljanima je izdato najviše viza za ulazak u Bosnu i Hercegovinu evidentno je povećanje broja izdatih viza za gotovo sve državljanke. Najveći broj viza u 2021. godini je izdat za državljane Saudijske Arabije, Jordana, Filipina i Indije. To predstavlja 85% od ukupnog broja izdatih viza. Prema podacima dostavljenim od Ministarstva vanjskih poslova Bosne i Hercegovine broj

¹¹⁷ Migracijski profil Bosne i Hercegovine za 2019. godinu, Ministarstvo sigurnosti BiH, str. 14.

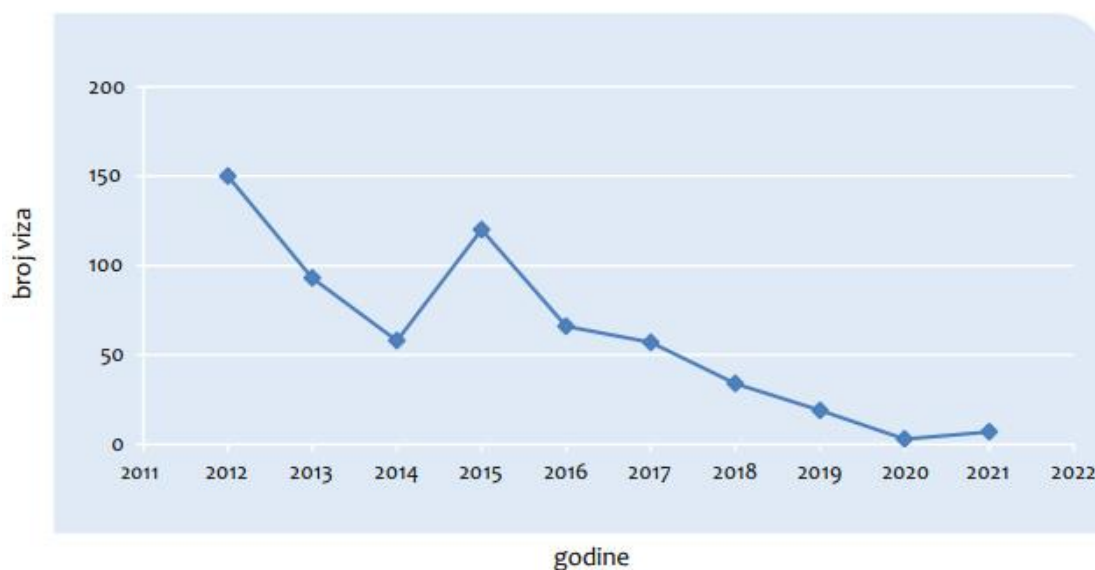
zaprimljenih zahtjeva u 2021. godini je bio 20.121 od kojih je pozitivno riješeno 18.427 zahtjeva ili 92%.¹¹⁸

Na granici je izdavanje viza dozvoljeno Graničnoj policiji Bosne i Hercegovine kroz Zakon o strancima, ako to zahtijevaju razlozi sigurnosti Bosne i Hercegovine, humanitarni, ozbiljni profesionalni ili lični razlozi. Granična policija Bosne i Hercegovine može izdati vizu za kratkoročni boravak (Viza C) za jedan ulazak do 15 dana ili aerodromsku tranzitnu vizu (Viza A).

Tabela 3. Ukupan broj izdatih viza na granici BiH od 2012. do 2021. godine¹¹⁹ 107

Godine	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Vize	150	93	85	120	66	57	34	19	3	7

U nastavku grafički prikaz izdatih viza na granici Bosne i Hercegovine od 2012. do 2021. godine

Grafikon 11: Grafički prikaz izdatih viza na granici BiH od 2012. do 2021. godine

¹¹⁸ Migracijski profil Bosne i Hercegovine za 2019. godinu, Ministarstvo sigurnosti BiH, str. 16.

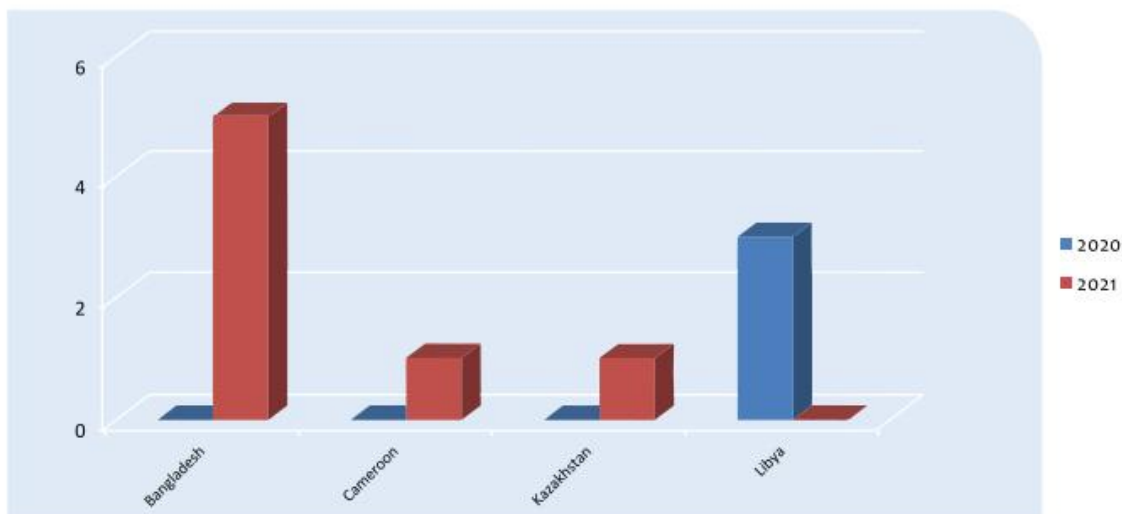
¹¹⁹ Ibid, str. 16

Kada je u pitanju broj izdatih viza na granici u prezentovanom periodu, od 2012. godine zapaža se opadajući trend. Zaključek je kako se postavljeni cilj smanjenja broja izdatih viza na granici ostvaruje. Upravo je to jedan od zahtjeva Evropske unije. Ovi pokazatelji su rezultat razvoja DKP mreže, pravnog okvira koji propisuje da se viza na granici izdaje samo u izuzetnim Zakonom definisanim slučajevima i dosljedne primjene istog od strane Granične policije Bosne i Hercegovine. U cilju definisanja aktuelnog stanja u oblasti izdavanja viza na granici predstavljeni su uporedni pokazatelji o broju izdatih viza u toku 2020. i 2021. godine za države čijim je državljanima izdato najviše viza za ulazak u Bosnu i Hercegovinu, sa kratkom analizom uočenih parametara uz uvažavanje izmjena u zakonodavstvu radi potpunijeg tumačenja podataka.

Tabela 4. Ukupan broj izdatih viza na granici u 2020. i 2021. godini razvrstan po državama¹²⁰

R.br.	Država	2020	2021	%
1.	Bangladeš	-	5	-
2.	Kamerun	-	1	-
3.	Kazahstan	-	1	-
4.	Libija	3	-	-100,00%
	Ukupno	3	7	133,33%

¹²⁰ Migracijski profil Bosne i Hercegovine za 2019. godinu, Ministarstvo sigurnosti BiH, str. 16.

Grafikon 12: Grafički prikaz izdatih viza u 2020. i 2021. godini razvrstan po državama

U posljednjih deset godina uočava se stalni opadajući trend izdavanja viza na granici do 2015. godine. Već 2015. godine dolazi do porasta od 107% u odnosu na 2014. godinu. Ipak, četiri godine je ponovo došlo do smanjenja broja izdatih viza na granici. Već u 2020. godini u odnosu na 2019. godinu došlo je do značajnog smanjenja od 84,21% i taj broj je iznosio tri vize.

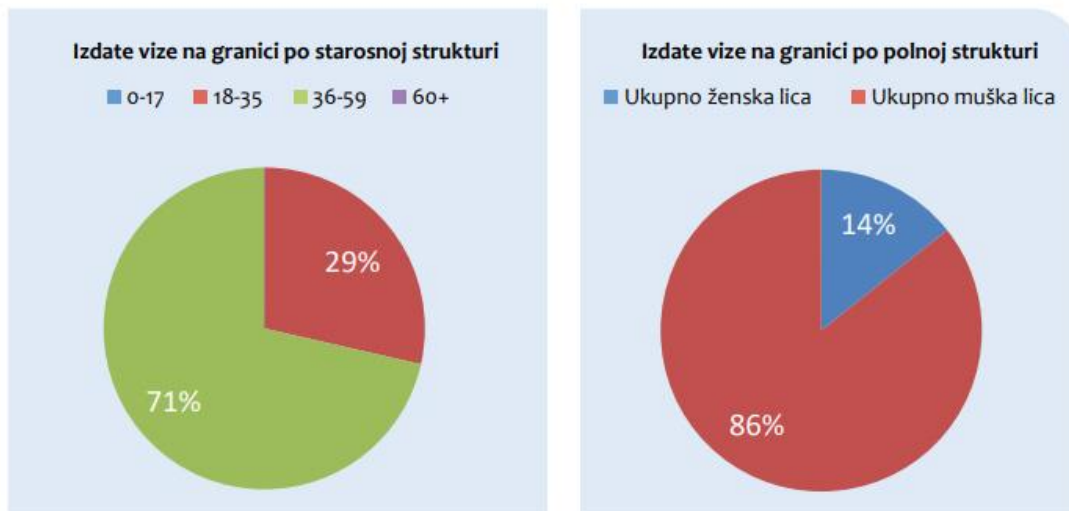
U odnosu na 2020. godinu u 2021. godini dolazi do povećanja od 133,33% izdatih viza na granici, kada je izdato samo sedam viza, što je i dalje mali broj izdatih viza. Prema Godišnjem izvještaju o radu Granične policije Bosne i Hercegovine za 2021. godinu, izdato je sedam viza na međunarodnim graničnim prelazima, i to jedna državljaninu Kameruna, pet državljanima Bangladeša i na Međunarodnom aerodromu Banjaluka jedna viza državljaninu Kazahstana. U 2021. godini poništena je jedna viza državljaninu Bangladeša. Što se tiče polne strukture, statistički podaci za 2021. godinu pokazuju da je više viza izdato muškarcima (85,7%) nego ženama (14,3%), te da se u slučaju oba pola radi najvećim dijelom o osobama dobi od 36 do 59 godina (71,4%).¹²¹

¹²¹ Migracijski profil Bosne i Hercegovine za 2019. godinu, Ministarstvo sigurnosti BiH, str. 18

Tabela 5: Statistički podaci izdatih viza po starosnoj strukturi za 2021. godinu

	Bangladeš	Kamerun	Kazahstan	Ukupno
0-17	0	0	0	0
18-35	0	0	0	0
36-59	1	0	0	1
60+	0	0	0	0
Ukupno ženska lica	1	0	0	1
0-17	0	0	0	0
18-35	0	1	1	2
36-59	4	0	0	4
60+	0	0	0	0
Ukupno muška lica	4	1	1	6
Sveukupno po državljan.	5	1	1	7

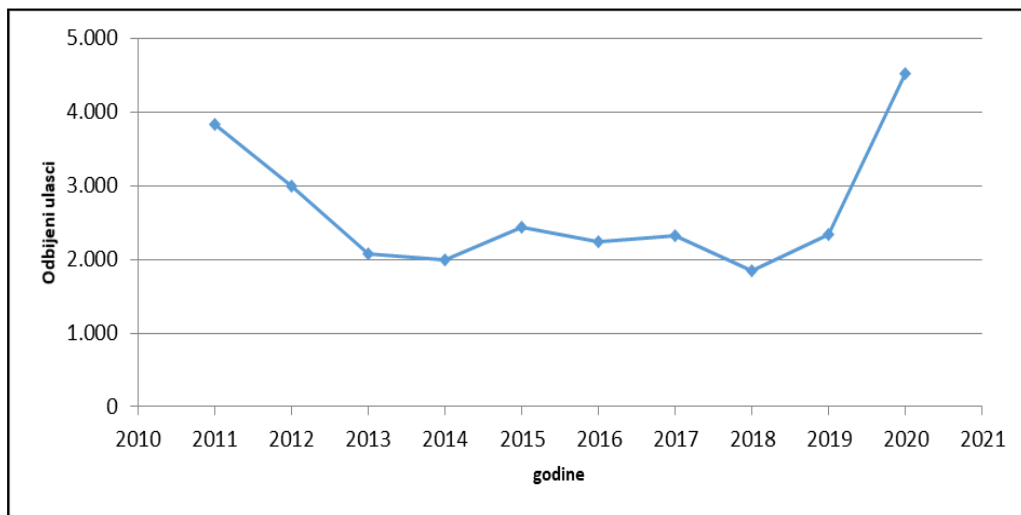
Grafički prikazi ukupnog broja izdatih viza na granici za 2021. godinu po starosnoj i polnoj strukturi slijedi u nastavku.

Grafikon 13: Prikazi ukupnog broja izdatih viza na granici za 2021. godinu po starosnoj i polnoj strukturi¹²²

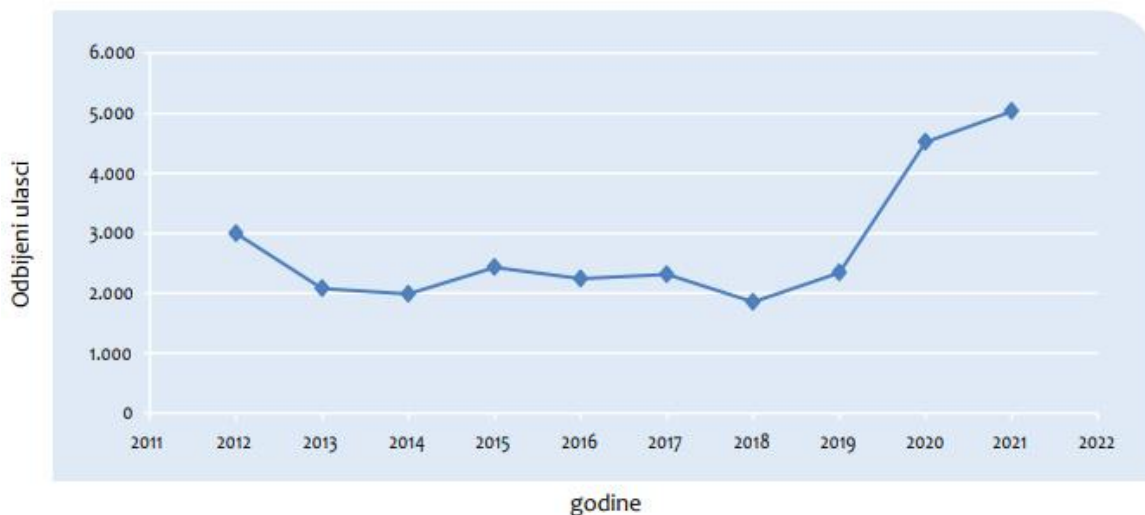
¹²² Migracijski profil Bosne i Hercegovine za 2019. godinu, Ministarstvo sigurnosti BiH, str. 19.

Kada je u pitanju odbijanje ulaska i nezakonit prelazak granice, čak 4,525 je bilo zabilježenih u 2020. godini od strane Granične policije Bosne i Hercegovine. Kada je u pitanju odbijanje ulaska u Bosnu i Hercegovinu za 2020. godinu zabilježeno je 4.525. Ovim je povećan broj odbijenih ulazaka za 93,21% u odnosu na 2019. godinu, i to kada su odbijena 2.342 ulaska. Ipak, zabilježeno je u 2020. godine 945 ilegalnih ulazaka te 10.912 ilegalnih izlazaka iz Bosne i Hercegovine i time došlo do povećanja za 102,37% u odnosu na 2019. godinu.

Grafikon 14: Prikaz odbijenih ulazaka u BiH od 2011. do 2020. godine

U 2021. godini registrovano je 5.038 stranaca kojima nije dozvoljen ulazak u Bosnu i Hercegovinu. U odnosu na 2020. godinu (4.525), broj stranaca kojima nije dozvoljen ulazak u Bosnu i Hercegovinu povećan je za 11,34%.

Grafikon 15: Prikaz odbijenih ulazaka u BiH od 2012. do 2021. godine

Godine 2020. i 2021. znatno se povećava broj odbijenih ulazaka u odnosu na 2019. godinu. Ukupno 5.038 stranaca je registrirano u 2021. godini kojima nije dozvoljen ulazak u Bosnu i Hercegovinu. U odnosu na 2020. godinu (4.525), broj stranaca kojima nije dozvoljen ulazak u BiH povećan je za 11,34%.¹²³

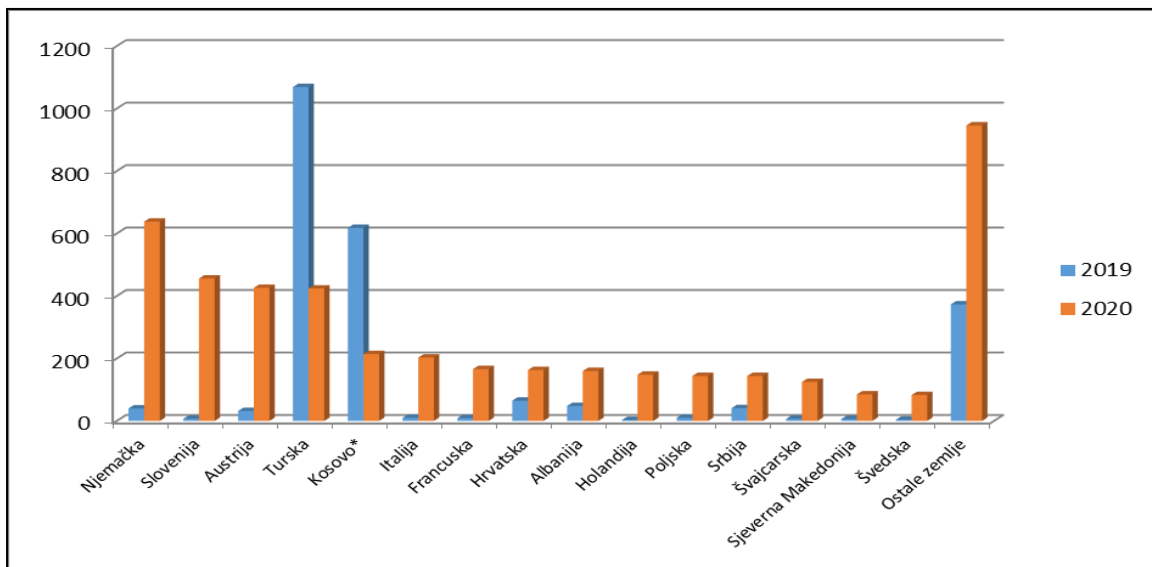
Tabela 6. Ukupan broj odbijenih ulazaka na granici u 2019. i 2020. godini razvrstan po državama (Migracijski profil, 2020).

R. br.	Država	2019	2020	%
1.	Njemačka	40	638	1495,00%
2.	Slovenija	7	456	6414,29%
3.	Austrija	32	426	1231,25%
4.	Turska	1.069	424	-60,34%
5.	Kosovo*	618	214	-65,37%
6.	Italija	10	203	1930,00%
7.	Francuska	9	166	1744,44%
8.	Hrvatska	65	163	150,77%
9.	Albanija	48	160	233,33%
10.	Holandija	3	148	4833,33%
11.	Poljska	10	144	1340,00%
12.	Srbija	41	144	251,22%
13.	Švajcarska	7	125	1685,71%
14.	Sjeverna Makedonija	6	85	1316,67%
15.	Švedska	4	83	1975,00%
16.	Ostale zemlje	373	946	153,61%
	Ukupno	2.342	4.525	93,21%

¹²³ Migracijski profil Bosne i Hercegovine za 2021. godinu, Ministarstvo sigurnosti BiH, juni 2022., str. 20.

Broj odbijenih ulazaka u toku 2019. i 2020. godine za 15 država čijim je državljanima izdato najviše rješenja o odbijanju ulaska u BiH, sa kratkom analizom uočenih parametara se nalazi u gore navedenoj tabeli.

U cilju definisanja aktuelnog stanja u ovoj oblasti u nastavku su predstavljeni uporedni pokazatelji o broju odbijenih ulazaka u toku 2020. i 2021. godine za 15 država čijim je državljanima izdato najviše rješenja o odbijanju ulaska u BiH, sa kratkom analizom uočenih parametara.

Grafikon 16. Prikaz odbijenih ulazaka na granici BiH u 2019. i 2020. godini razvrstan po državama (Migracijski profil, 2020)

U nastavku se nalazi prikaz ukupanog broja odbijenih ulazaka na granici u 2020. i 2021. godini razvrstan po državama

Tabela 7. Ukupan broj odbijenih ulazaka na granici u 2020. i 2021. godini razvrstan po državama

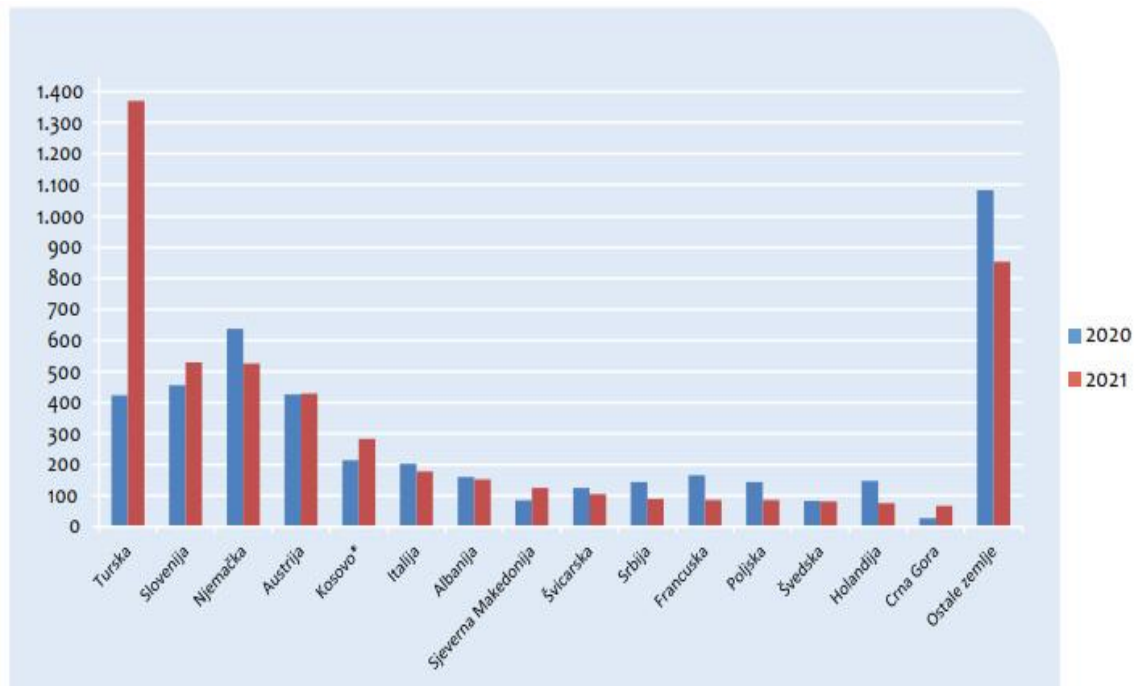
R.br.	Država	2020	2021	%
1.	Turska	424	1.370	223,11%
2.	Slovenija	456	530	16,23%
3.	Njemačka	638	526	-17,55%
4.	Austrija	426	429	0,70%
5.	Kosovo*	214	283	32,24%
6.	Italija	203	178	-12,32%
7.	Albanija	160	152	-5,00%
8.	Sjeverna Makedonija	85	125	47,06%

R.br.	Država	2020	2021	%
9.	Švajcarska	125	105	-16,00%
10.	Srbija	144	90	-37,50%
11.	Francuska	166	86	-48,19%
12.	Poljska	144	86	-40,28%
13.	Švedska	83	81	-2,41%
14.	Holandija	148	76	-48,65%
15.	Crna Gora	27	67	148,15%
16.	Ostale zemlje	1.082	854	-21,07%
Ukupno		4.525	5.038	11,34%

Kako je vidljivo iz grafikona, najveći broj odbijenih ulazaka u Bosnu i Hercegovinu u 2020. godini odnosi se na Njemačku (638), Sloveniju (456), Austriju (426) i Tursku (424), što iznosi 43% od ukupno odbijenih ulazaka u BiH.

Kada je u pitanju privremeni i stalni boravak stranaca, važno je naglasiti kako je 2020.. godine strancima odobreno 8.293 privremenih boravaka u 2020. godini. To je za 18,16% manje nego kada je odobreno 10.133 privremenih boravaka u 2019. godini.

“Od 2011. godine uočava se stalni trend rasta broja odobrenih privremenih boravaka u BiH do 2015. godine nakon čega dolazi do opadajućeg trenda do 2020. godine. Kada je stalni boravak u pitanju, strancima u BiH odobreno je 312 stalnih boravaka u 2020. godini, što predstavlja smanjenje od 61,76% u odnosu na 2019. godinu, kada je odobreno 816 stalnih boravaka.

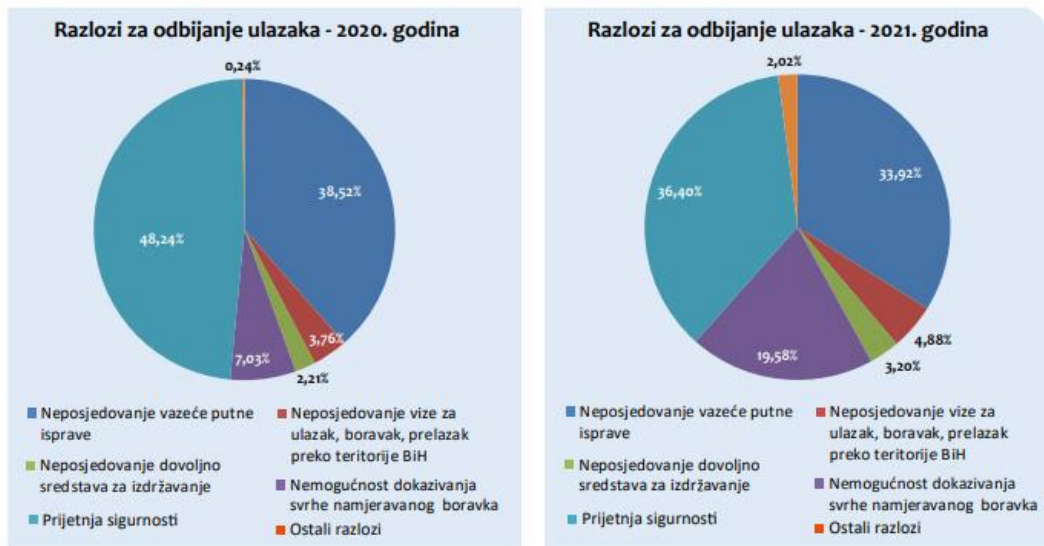
Grafikon 17: Grafički prikaz odbijenih ulazaka na granici BiH u 2020. i 2021. godini razvrstan po državama

Najveći broj odbijenih ulazaka u Bosni i Hercegovini u 2021. godini odnosi se na Tursku (1.370), Sloveniju (530), Njemačku (526) i Austriju (429), što iznosi 57% od ukupno odbijenih ulazaka u BiH. U 2021. godini najveći pad odbijenih ulazaka se odnosi na državljane Holandije (49%), Francuske (48%), Poljske (40%), Srbije (38%) i Njemačke (18%). Odbijen je ulazak u BiH za 5.038 stranaca tokom 2021. godine, od toga na kopnenoj granici BiH 4.393, a na međunarodnim aerodromima 645 odbijenih ulazaka.¹²⁴ Statistički pokazatelji ukazuju da su razlozi za odbijanje ulaza u BiH različiti u zavisnosti na kojem dijelu granice/graničnom prelazu se vrši odbijanje ulaska, te na novonastalu situaciju uzrokovanu epidemijom bolesti Covid-19. gdje se najveći broj odbijenih ulazaka odnosio na član 19. stav (3) tačka g) Zakona o strancima kao i na nove odluke o

¹²⁴ Migracioni profil Bosne i Hercegovine za 2020. godinu, Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2021., str. 22.

propisivanju dodatnih uslova za ulazak stranaca u BiH propisane od strane Vijeća ministara BiH.¹²⁵

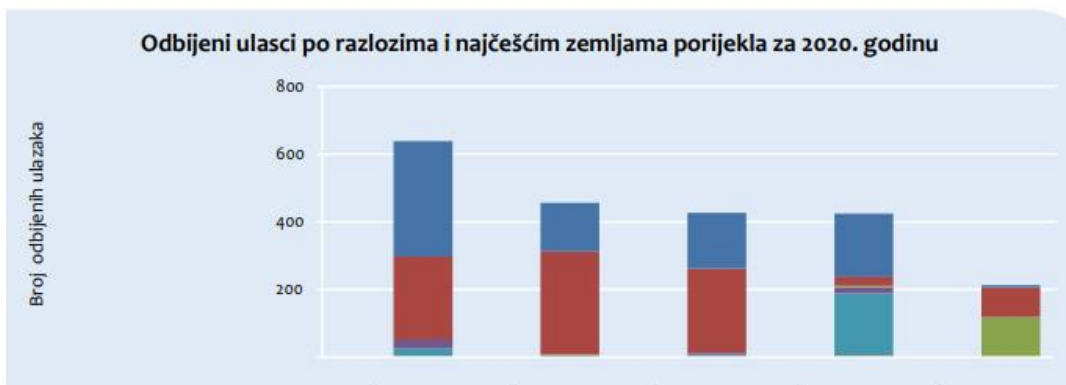
Većina odbijenih prelazaka državne granice na graničnim prelazima je zbog prijetnje sigurnosti BiH, zatim zbog neposjedovanja važeće putne isprave, te zbog nemogućnosti dokazivanja svrhe namjeravanog boravka, što predstavlja 90% od ukupnog broja odbijenih ulazaka.¹²⁶

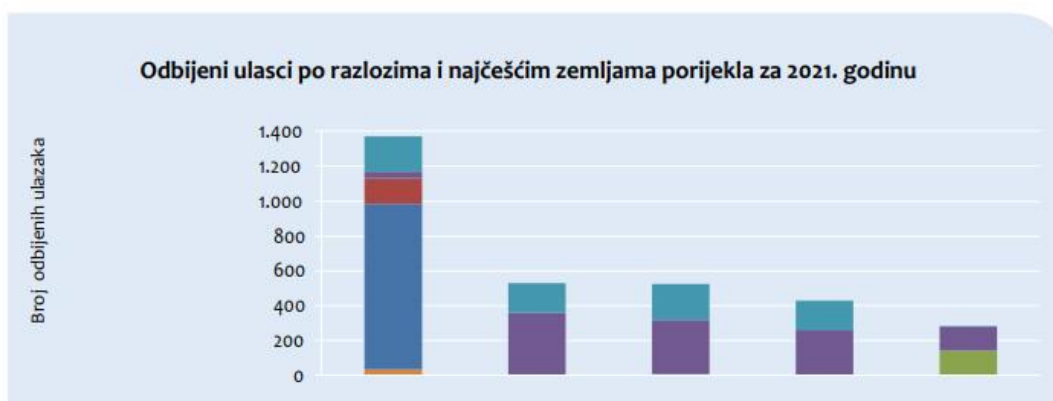
Grafikon 18: Prikazi odbijenih ulazaka po razlozima za odbijanje ulaska u 2020. i 2021. godini

¹²⁵ Granična policija BiH „Analiza rada Granične policije BiH za 2021. godinu“ Sarajevo, januar 2022. godine, str.12.

¹²⁶ Ibid, str.11.

	Njemačka	Slovenija	Austrija	Turska	Kosovo*
Prijetnja sigurnosti	341	144	164	187	6
Neposjedovanje vazeće putne isprave	245	303	249	27	88
Neposjedovanje vize za ulazak, boravak, prelazak preko teritorije BiH	0	3	0	4	119
Neposjedovanje dovoljno sredstava za izdržavanje	27	5	6	17	0
Nemogućnost dokazivanja svrhe namjeravanog boravka	25	1	7	185	0
Ostali razlozi	0	0	0	4	0

	Turska	Slovenija	Njemačka	Austrija	Kosovo*
Prijetnja sigurnosti	203	169	207	170	3
Neposjedovanje vazeće putne isprave	34	359	313	259	139
Neposjedovanje vize za ulazak, boravak, prelazak preko teritorije BiH	3	0	0	0	141
Neposjedovanje dovoljno sredstava za izdržavanje	143	1	0	0	0
Nemogućnost dokazivanja svrhe namjeravanog boravka	953	0	1	0	0
Ostali razlozi	34	1	5	0	0

Grafikon 19: Prikazi broja odbijenih ulazaka po razlozima i najčešćim državljanstvima za 2020. i 2021. godinu

Kada su rješenja o protjerivanju u pitanju u 2020. godini je bilo 1.209, što predstavlja smanjenje od 22,20% u odnosu na 2019. godinu, kada je doneseno ukupno 1.554 rješenja o protjerivanju.

“U 2020. godini nije bilo otkaza bezviznog ili privremenog boravka sa mjerom protjerivanja, dok je taj broj u 2019. godini iznosio 34. Kada je stavljanje stranaca pod nadzor u Imigracioni centar u pitanju, ukupno ih je stavljeno 515 pod nadzor u 2020. godini, što je smanjenje od 27,46% u odnosu na 2019. godinu, kada je taj broj iznosio 710, ali je zato pod blaži oblik nadzora na određeno područje ili mjesto smješteno 357 stranaca. Tokom 2020. godine, nije donesen nijedan zaključak o dozvoli izvršenja rješenja o protjerivanju, dok su u 2019. godini donesena 3 zaključka o dozvoli izvršenja rješenja o protjerivanju.”¹²⁷

Važno je napomenuti kako je uz pomoć IOM-a u 2020. godini dobrovoljno vraćeno 58 bh. državljana u Bosnu i Hercegovinu, a ukupno je vraćen na ovaj način od 2011. do 2020. godine 1.661 bosanskohercegovački državljanin.

“Zbog nedostatka finansijskih sredstava IOM u periodu od 2012. do 2017. godine nije organizovao nijedan dobrovoljni povratak stranih državljana iz BiH putem AVR programa u zemlje porijekla. U 2020. godini IOM je organizovao povratak za 232 strana državljana, a ukupno je na ovaj način od 2011. godine vraćeno 1.250 stranih državljana iz BiH. Služba za poslove sa strancima u 2020. godini izvršila je dobrovoljni povratak iz BiH za ukupno 259 stranaca, dok je u 2019. godini taj broj iznosio 403. Od 2012. do 2020. godine Služba za poslove sa strancima je vratila ukupno 2.527 stranih državljana iz BiH. Kada je u pitanju prihvata po sporazumima o readmisiji u 2020. godini prihvaćeno je 414 bh. državljana. Od toga po osnovu sporazuma o readmisiji u kojima je provjeru identiteta i državljanstva BiH vršio Sektor za imigraciju Ministarstva sigurnosti BiH ili postupao u skladu sa članom 6. Sporazuma između Bosne i Hercegovine i Evropske zajednice o readmisiji lica koja borave bez dozvole, odobren je prihvata za 310 državljana BiH. Uporednom analizom podataka evidentno je da su 104 osobe direktno vraćene Graničnoj policiji BiH bez prethodne najave Sektoru za imigraciju Ministarstva sigurnosti BiH. Po Sporazumu o readmisiji sa Republikom Hrvatskom u 2020. godini prihvaćeno je 330 državljana trećih zemalja, što je smanjenje od 57,85% u odnosu na

¹²⁷ Migracioni profil Bosne i Hercegovine za 2020. godinu, Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2021., str. 10.

prethodnu godinu kada je taj broj iznosio 783 strana državljana. Kada je međunarodna zaštita u pitanju, azil u BiH zatražile su 244 osobe u 2020. godini, dok je 2019. godine taj broj iznosio 784. Ukupno od 2011. do 2020. godine azil u BiH je zatražilo 3.346 osoba.”¹²⁸

Kada su izdate radne dozvole strancima u pitanju, u 2020. godini izdato je 2.586, što predstavlja smanjenje od 18,76%. U 2019. godini taj je broj iznosio 3.183 radne dozvole. “Državljanstvo BiH u 2020. godini je dobilo 567 osoba, što predstavlja smanjenje od 13,70% u odnosu na 2019. godinu, a najviše državljanstava BiH u posljednje dvije godine stekli su državljani Srbije (78%). Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine (MLJPI) procjenjuje, prema dostupnim zvaničnim podacima agencija za statistiku zemalja prijema i diplomatsko-konzularnih predstavništava Bosne i Hercegovine, da ukupan broj osoba koje žive u iseljeništvu, a koje vode porijeklo iz Bosne i Hercegovine iznosi između 2 i 2,2 miliona.”¹²⁹ Prema podacima Ministarstva vanjskih poslova Bosne i Hercegovine prezentovani su tabelarni i grafički pregledi broja izdatih viza po godinama sa kratkom analizom uočenog trenda za 2021. godinu.

Tabela 8. Ukupan broj izdatih viza od 2012. do 2021. godine¹³⁰

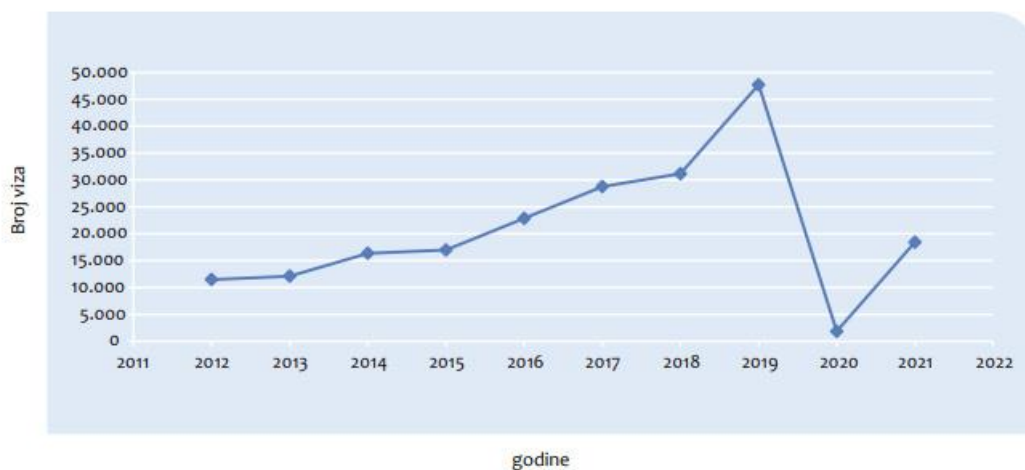
Godine	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Vize	11.482	12.107	16.351	16.970	22.862	28.751	31.171	47.694	1.857	18.427

¹²⁸ Migracioni profil Bosne i Hercegovine za 2020. godinu, Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2021., str. 12.

¹²⁹ Ibid, str. 13.

¹³⁰ Migracioni profil Bosne i Hercegovine za 2021. godinu, Sarajevo, juni 2022., str. 14.

U nastavku je naveden grafički prikaz izdatih viza od 2012. do 2021. godine.

Grafikon 20: Grafički prikaz izdatih viza od 2012. do 2021. godine¹³¹

Kada je u pitanju izdavanje viza od 2012. do 2021. godine evidentan je kontinuirani rastući trend od 2012. godine pa do 2019. godine. Upravo u ovom periodu je uočen značajan porast u broju izdatih viza (53%) u odnosu na 2018. godinu. U 2020. godini dolazi do drastičnog pada broja izdatih viza prouzrokovan Covid-19 pandemijom i u činjenici da se tokom 2020. godine usljed novonastale situacije izazvane pandemijom u više navrata odlukama nadležnih tijela u Bosni i Hercegovini mijenjao zakonski osnov ispunjavanja uslova za ulazak u Bosnu i Hercegovinu. S tim u vezi, u periodu mart-septembar 2020. godine na snazi je bila Odluka Vijeća ministara Bosne i Hercegovine o privremenom prekidu izdavanja viza u DKP-ima BiH. U 2021. godini dolazi do ponovnog rasta broja izdatih viza u odnosu na prethodnu godinu, što je rezultat popuštanja mjera prouzrokovan Covid-19 pandemijom.¹³²

Nezakonit prelazak granice podrazumijeva osobe otkrivene u pokušaju ilegalnog prelaska državne granice Bosne i Hercegovine prilikom ulaska ili izlaska iz BiH na graničnom prelazu ili izvan graničnog prelaza. Navedene osobe mogu biti državljani BiH, stranci ili

¹³¹ Migracioni profil Bosne i Hercegovine za 2021. godinu, Sarajevo, Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine, juni 2022., str. 15.

¹³² Ibid, str. 15.

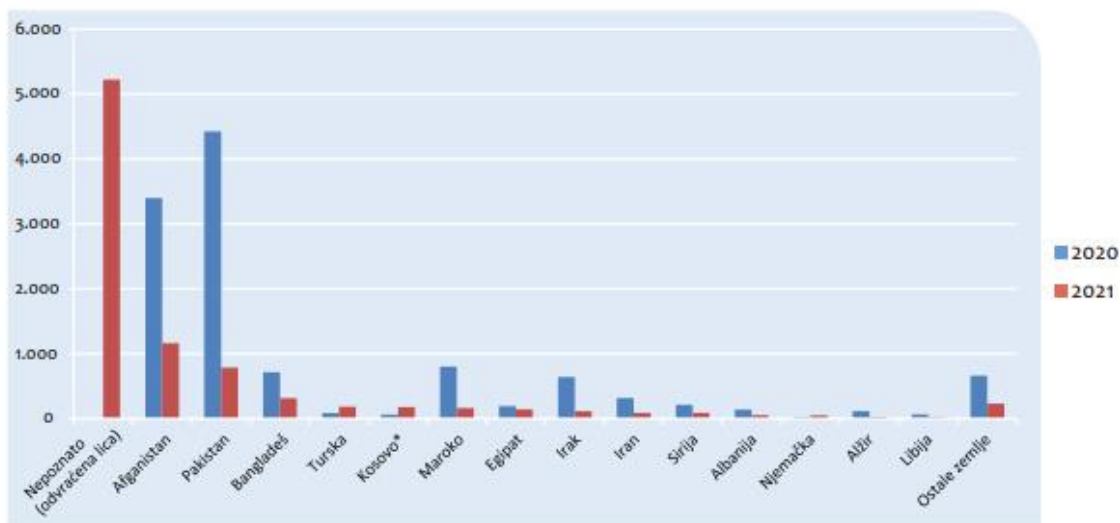
osobe bez državljanstva. Tokom 2020. godine, ukupno je 11.857 osoba otkriveno u pokušaju ilegalnog prelaska granice BiH. U toku 2021. godine, zabilježeno je smanjenje od 25,50% i iznosilo je 8.834 osobe otkrivene u nezakonitom prelasku državne granice što je rezultat preduzimanja pojačanih mjera neposredno na graničnoj liniji, u područjima gdje je izražen najveći migrantski pritisak. Bosna i Hercegovina se suočava s pojačanim nezakonitim migracionim kretanjima od zadnjeg kvartala 2017. godine. Broj nezakonitih migranata je u 2021. godini najmanji na godišnjem nivou od kada se bilježi povećan nezakonit ulazak migranata na teritoriju Bosne i Hercegovine.

Također u 2021. godini, kao rezultat preduzimanja pojačanih mjera neposredno na graničnoj liniji, u područjima gdje je izražen najveći migrantski pritisak, u skladu sa članom 37. Zakona o graničnoj kontroli, od pokušaja nezakonitog ulaska u Bosnu i Hercegovinu sa teritorije Republike Srbije i Crne Gore, odvraceno je 5.214 lica (radi se o procijenjenom broju lica i u određenom broju slučajeva o istim licima koji vrše višestruke pokušaje ilegalnog prelaska granice).¹³³

Tabela 9. Otkriveni nezakoniti prelasci granice u 2020. i 2021. godini razvrstani po državljanstvima

R.br.	Država	2020	2021	%
1.	Nepoznato (odvracena lica)	-	5.214	-
2.	Afganistan	3.399	1.163	-65,78%
3.	Pakistan	4.423	788	-82,18%
4.	Bangladeš	714	314	-56,02%
5.	Turska	86	183	112,79%
6.	Kosovo*	63	177	180,95%
7.	Maroko	802	164	-79,55%
8.	Egipat	192	143	-25,52%
9.	Irak	641	115	-82,06%
10.	Iran	318	90	-71,70%
11.	Sirija	215	90	-58,14%
12.	Albanija	139	55	-60,43%
13.	Njemačka	21	50	138,10%
14.	Alžir	117	26	-77,78%
15.	Libija	66	20	-69,70%
16.	Ostale zemlje	661	242	-63,39%
	Ukupno	11.857	8.834	-25,50%

¹³³ Granična policija BiH „Analiza rada Granične policije BiH za 2021. godinu“ Sarajevo, januar 2022. godine, str.15.

Grafikon 21: Prikaz otkrivenih nezakonitih prelazaka granice u 2020. i 2021. godini razvrstan po državama

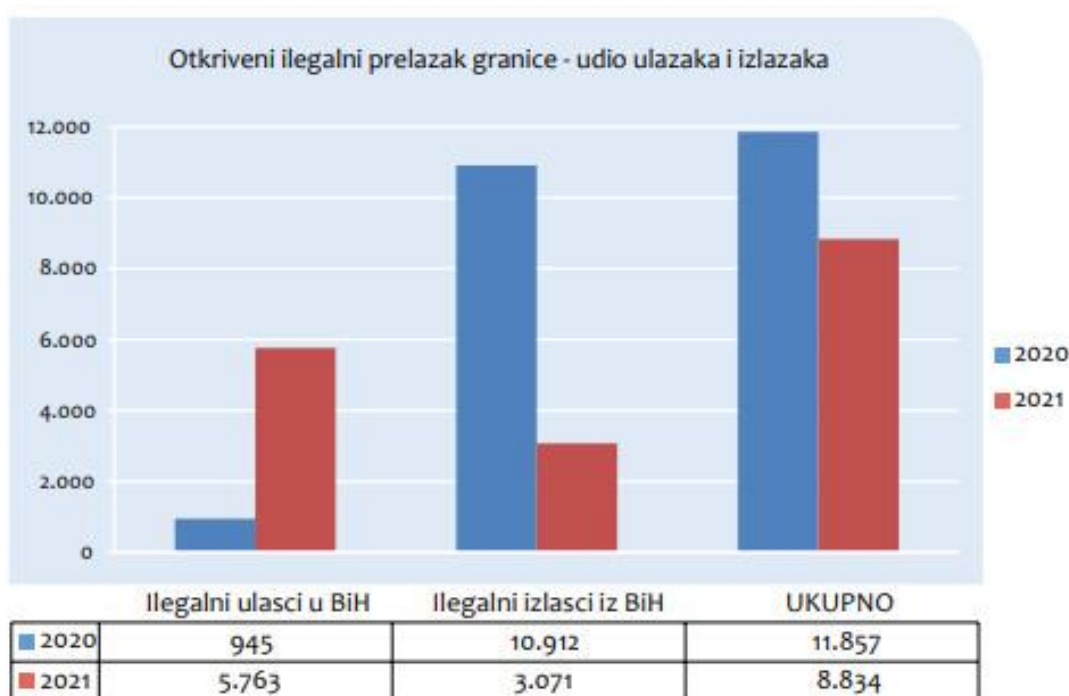
Prema raspoloživim podacima, u 2021. godini najviše je lica sa nepoznatim državljanstvom, (5.214), koja su odvracena u pokušaju ilegalnog prelaska državne granice. U posljednje dvije godine najviše otkrivenih nezakonitih prelazaka se odnosilo na državljane Afganistana, Pakistana i Bangladeša, što predstavlja 52% od ukupnog broja nezakonitih prelazaka. Također, pored ovih gore navedenih državljana uočen je i porast otkrivenih nezakonitih prelazaka državne granice i državljana Kosova* i Turske. Prema podacima iz izvještaja o radu Granične policije BiH na graničnim prelazima u 2021. godini (ukupno ulaz i izlaz) registrovane su 1.143 osobe u ilegalnom prelasku državne granice, a izvan graničnog prelaza (granični pojas) 7.691 osoba.¹³⁴

Od 1.143 osobe koje su registrovane na graničnim prelazima u ilegalnom prelasku državne granice, 245 osoba je evidentirano na ulazu u Bosnu i Hercegovinu, od čega je za 47 osoba izdato rješenje o odbijanju ulaska u BiH i koji su evidentirani u ukupnom broju odbijenih ulazaka u BiH u poglavlju 2.1. Tokom 2020. godine „na graničnim prelazima

¹³⁴ Granična policija BiH „Analiza rada Granične policije BiH za 2021. godinu“ Sarajevo, januar 2022. godine, str.16.

(ukupno ulaz i izlaz) registrovano 719 osoba u ilegalnom prelasku državne granice, a izvan graničnog prelaza (granični pojas) 11.138 osoba“.¹³⁵

Navedeni podaci ukazuju na tendenciju većeg broja ilegalnih prelazaka državne granice van graničnih prelaza.

Grafikon 22: Prikaz ilegalnih ulazaka i izlazaka u ilegalnim prelascima državne granice

U 2020. godini, ilegalni izlasci su činili 92% od ukupnog broja osoba otkrivenih u ilegalnom prelasku državne granice (11.857), dok je ovaj procenat u 2021. godini iznosio 35% od ukupnog broja osoba otkrivenih u ilegalnom prelasku državne granice (8.834). Iz navedenih pokazatelja uočava se da je u 2021. godini veći broj ilegalnih ulazaka u BiH (65%) nego izlazaka (35%), dok je u 2020. godini bio veći broj ilegalnih izlazaka iz BiH (92%) nego ulazaka (8%). Što se tiče kopnene granice, podaci Granične

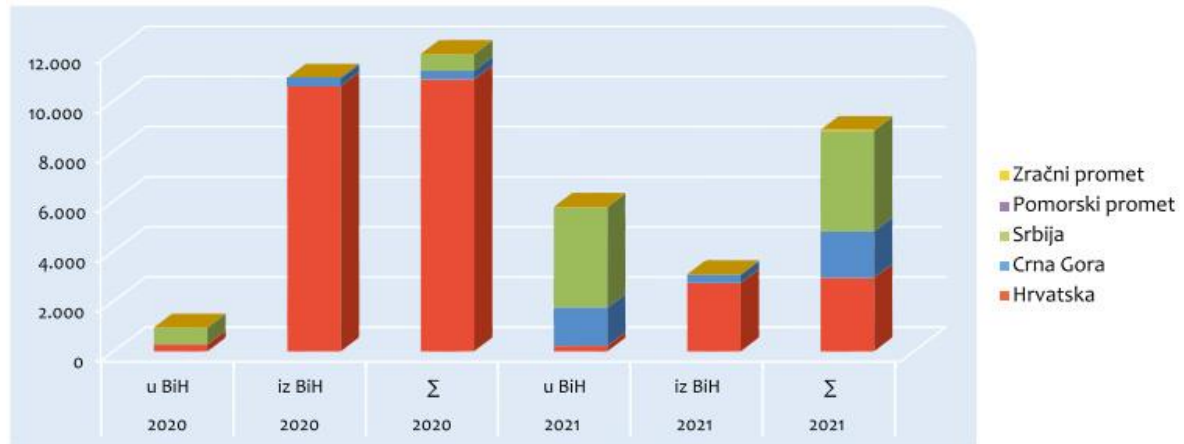
¹³⁵ Granična policija BiH „Analiza rada Granične policije BiH za 2020. godinu“ Sarajevo, januar 2021. godine, str. 18.

policije Bosne i Hercegovine ukazuju da se veći broj ilegalnih prelazaka registruje van samih graničnih prelaza.

Tabela 10. Otkriveni nezakoniti prelasci granice u 2020. i 2021. godini razvrstani po vrsti granice

Država	2020. u BiH	2020. iz BiH	2020. Σ	2021. u BiH	2021. iz BiH	2021. Σ	% u BiH	% iz BiH	%
Hrvatska	269	10.580	10.849	209	2.723	2.932	-22,30	-74,26	-72,97
Crna Gora	32	311	343	1.528	317	1.845	4.675,00	1,93	437,90
Srbija	639	8	647	4.010	10	4.020	527,54	25,00	521,33
Pomorski prom.	0	0	0	0	0	0	-	-	-
Zračni promet	5	13	18	16	21	37	220,00	61,54	105,56
Ukupno	945	10.912	11.857	5.763	3.071	8.834	509,84	-71,86	-25,50

U nastavku slijedi grafički prikaz otkrivenih nezakonitih prelazaka granice u 2020. i 2021. godini razvrstan po vrsti granice

Grafikon 23: Prikaz otkrivenih nezakonitih prelazaka granice u 2020. i 2021. godini razvrstan po vrsti granice

Analizirajući raspoložive podatke o broju otkrivenih nezakonitih prelazaka u Bosni i Hercegovini prema vrsti granice i susjednim zemljama, evidentno je da je na kopnenoj granici u 2021. godini otkriveno 8.797 osoba, što je smanjenje za 26% u odnosu na 2020. godinu kad je na istoj granici otkriveno 11.839 nezakonitih prelazaka. S druge strane,

evidentan je porast broja nezakonitih prelazaka na međunarodnim aerodromima za 106% tako da je u 2021. godini otkriveno 37 osoba u nezakonitom prelasku granice, a u 2020. godini taj broj je iznosio 18 osoba. Za analizu je karakteristično navesti da je u 2021. godini zabilježeno značajno povećanje ilegalnih prelazaka državne granice sa Srbijom (521%) i Crnom Gorom (438%), dok je broj ilegalnih prelazaka smanjen sa Hrvatskom (73%).¹³⁶

Od ukupno 4.020 osoba otkrivenih prilikom nezakonitog prelaska državne granice sa Srbijom 99,8% se odnosilo na ilegalne ulaske u Bosnu i Hercegovinu, dok je samo 0,25% na ilegalne izlaske iz BiH. Od 1.845 osoba otkrivene prilikom nezakonitog prelaska državne granice sa Crnom Gorom 82,8% se odnosi na ilegalne ulaske u BiH, a 17,2% na ilegalne izlaske iz BiH. Od 2.932 osoba otkrivenih prilikom nezakonitog prelaska državne granice sa Hrvatskom 92,9% se odnosi na ilegalne izlaske iz BiH i 7,1% na ilegalne ulaske u BiH. Najviše ilegalnih izlazaka je zabilježeno na granici prema Republici Hrvatskoj i iznosi oko 89% svih osoba otkrivenih prilikom ilegalnog izlaska preko državne granice, što ukazuje da se ilegalni migranti uglavnom odlučuju na izlazak iz BiH na ovom dijelu granice.

Kada je u pitanju privremeni i stalni boravak stranaca, zahtjev za odobrenje boravka stranaca podnosi DKP-u Bosne i Hercegovine ili nadležnoj organizacionoj jedinici Službe za poslove sa strancima, lično ili putem zakonskog zastupnika za poslovno nesposobnog stranca, i to najkasnije 15 dana prije isteka roka važenja vize za dugoročni boravak (Vize D), odnosno bezviznog boravka, odnosno odobrenog boravka ako se radi o produženju privremenog boravka po istom osnovu ili stalnom boravku. Uz zahtjev za odobrenje i zahtjev za produženje privremenog boravka stranac je dužan dati biometrijske podatke. O zahtjevu za odobrenje i produženje privremenog boravka po bilo kojem osnovu odlučuje nadležna organizaciona jedinica Službe za poslove sa strancima u roku od 90 dana od dana podnošenja urednog zahtjeva ako je zahtjev podnesen putem DKP-a BiH, a u roku od 60 dana ako je zahtjev podnesen direktno nadležnoj

¹³⁶ Migracioni profil Bosne i Hercegovine za 2021. godinu, Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine, Sarajevo, juni 2022., str. 26.

organizacionoj jedinici Službe za poslove sa strancima. Ako je zahtjev uvažen, strancu se izdaje obavještenje o uvaženom zahtjevu i dozvola privremenog boravka. Kada je privremeni boravak odobren po osnovu rada s radnom dozvolom ili plavom kartom, strancu se izdaje rješenje o odobrenom privremenom boravku i dozvola privremenog boravka.

Kada je privremeni boravak u pitanju, odobrenje se izdaje na vremenski period od najviše jedne godine, s tim da rok važenja pasoša mora biti duži najmanje tri mjeseca od roka na koji se odobrava privremeni boravak.¹³⁷

U skladu sa Zakonom o strancima ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", br. 88/15 i 34/21) privremeni boravak može se odobriti strancu koji namjerava boraviti ili boravi u Bosni i Hercegovini po osnovu: spajanja porodice, obrazovanja, humanitarnih razloga, rada s radnom dozvolom, rada bez radne dozvole, ili drugih opravdanih razloga. Odobrenje privremenog boravka može se izuzetno izdati i po osnovu vlasništva na nepokretnoj imovini, ako postoji efektivna veza stranca s Bosnom i Hercegovinom. Privremeni boravak iz humanitarnih razloga u slučaju iz člana 58. (Privremeni boravak po osnovu humanitarnih razloga) stav (2) tačka a) Zakona o strancima odobrava se na period najduže do šest mjeseci.

Kvalitetna pravna regulativa kao i već uspostavljeni centralizovani institucionalni okvir doveli su do uređivanja stanja u oblasti kretanja i boravka stranaca u Bosni i Hercegovini. Od 2012. do 2015. godine uočava se kontinuirani rast sa ujednačenim intenzitetom, što dovodi do zaključka da je oblast kretanja i boravka stranaca stavljena pod kontrolu nadležnih organa u ovom periodu. Iz prethodnog grafikona također se može uočiti kontinuirani pad broja odobrenja/produženja privremenih boravaka u periodu od 2015. do 2020. godine. U 2021. godini je došlo do porasta broja izdatih dozvola za privremeni boravak od 18,50% u odnosu na prethodnu godinu. Problematika rješavanja statusnih pitanja stranih državljana do 01.10.2006. godine je bila u nadležnosti Odjela za strance

¹³⁷ Migracioni profil Bosne i Hercegovine za 2021. godinu, Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine, Sarajevo, juni 2022., str. 27.

pri MUP-ovima Kantona, MUP-u Republike Srpske te Policije Brčko distrikta BiH, gdje je bio evidentan različit pristup rješavanju ove problematike. Započinjanjem rada Službe za poslove sa strancima, kao upravne organizacije u sastavu Ministarstva sigurnosti BiH, sa operativnom samostalnošću, napravljen je značajan iskorak na efikasnijem upravljanju migracijama u Bosni i Hercegovini, kroz jedinstveno postupanje svih organizacionih jedinica Službe prilikom rješavanja problematike predviđene Zakonom o strancima, a posebno korištenjem operativnih kapaciteta Službe na suzbijanju ilegalnih migracija. U cilju definisanja aktuelnog stanja u oblasti izdavanja odobrenja privremenog boravka prezentujemo pokazatelje o broju izdatih boravišnih dozvola (odobrena prvi put ili produžena boravišna dozvola) za privremeni boravak u toku 2020. i 2021. godine.¹³⁸

Od ukupnog broja izdatih dozvola za privremeni boravak u 2021. godini najveći broj se odnosi na državljane Srbije (1.751), Turske (1.434), Hrvatske (855), Crne Gore (647), Austrije (468), Njemačke (436) i Sjeverne Makedonije (353), što čini 60,48% od ukupnog broja izdatih dozvola. Kada je u pitanju procentualna analiza uporednih parametara ukazuje da je došlo do povećanja broja privremenih boravaka za sve državljane gore pomenutih država. Primjećuje se kontinuitet u pet najčešćih država porijekla strancima kojima je odobren ili produžen privremeni boravak u BiH, a to su: Srbija, Turska, Hrvatska, Crna Gora i Austrija. Ovih pet država porijekla obuhvata 52,46% svih osoba kojima je izdata boravišna dozvola za privremeni boravak u BiH u 2021. godini.¹³⁹

U 2021. godini ukupno je podneseno 4.430 zahtjeva za odobrenje novog privremenog boravka i 5.902 zahtjeva za produženje privremenog boravka, što ukupno iznosi 10.332 zahtjeva, a što je za 10,42% više nego u 2020. godini kada je ukupno podneseno 9.357 zahtjeva i to: 3.181 zahtjev za odobrenje novog privremenog boravka i 6.176 zahtjeva za produženje privremenog boravka.

¹³⁸ Migracioni profil Bosne i Hercegovine za 2021. godinu, Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine, Sarajevo, juni 2022., str. 27.

¹³⁹ Migracioni profil Bosne i Hercegovine za 2021. godinu, Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine, Sarajevo, juni 2022., str. 29.

Rješavajući po zahtjevima za odobrenje - produženje privremenog boravka u 2021. godini ukupno je odobreno-produženo 9.827 privremenih boravaka, od toga je odobren novi privremeni boravak za 3.846 stranaca i produžen privremeni boravak 5.981 strancu, a što je povećanje od 18,5 % u odnosu na 2020. godinu, kada su ukupno odobrena-produžena 8.293 privremena boravka, od toga je odobren novi privremeni boravak za 2.853 stranca i produžen privremeni boravak za 5.440 stranaca. Prema ovim pokazateljima, stopa odobrenja-produženja privremenih boravaka, u poređenju sa podnesenim zahtjevima iznosi 95,11% u 2021. godini. U cilju definisanja profila stranih državljana koji su podnijeli zahtjev i dobili boravišnu dozvolu za privremeni boravak u BiH u 2021. godini iz predstavljene polne i starosne strukturu iz koje se uočava da je u svim kategorijama bilo više muškaraca nego žena, i to: u starosnoj dobi od 0 do 13 godina (žena 304, a muškaraca 308), u starosnoj dobi od 14 do 17 godina (žena 128, a muškaraca 152), zatim u starosnoj dobi od 18 do 34 godine (žena 1.786, a muškaraca 1.901), u starosnoj dobi od 35 do 64 godine (žena 1.734, a muškaraca 2.628), te u starosnoj dobi preko 65 godina (žena 367, a muškaraca 519). Posmatrano u ukupnom broju izdatih odobrenja privremenih boravaka, 5.508 ili 56% su privremeni boravci izdati muškarcima, a 4.319 ili 44% su privremeni boravci izdati ženama.¹⁴⁰

Kako pokazuju podaci Službe za poslove sa strancima u 2021. godini najviše stranih državljana u Bosne i Hercegovine ima odobren privremeni boravak po osnovu: spajanja porodice u koju kategoriju ulaze i brak sa državljaninom BiH kao i vanbračna zajednica stranca sa državljaninom BiH (3.933), rada po osnovu izdate radne dozvole (2.319), obrazovanja (1.787), po osnovu rada bez radne dozvole (1.009), što ukupno predstavlja 92% svih privremenih boravaka. U cilju definisanja aktuelnih kretanja legalnih imigracija na osnovu odobrenja privremenih boravaka strancima u BiH.

Privremeni boravak po drugim osnovama u Bosni i Hercegovini u 2021. godini strancima odobren je: po osnovu vlasništva na nepokretnoj imovini (583), humanitarnih razloga u koju kategoriju spada i liječenje (105) i drugih opravdanih razloga (91).

¹⁴⁰ Migracioni profil Bosne i Hercegovine za 2021. godinu, Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine, Sarajevo, juni 2022., str. 30.

U 2021. godini došlo do povećanja broja izdatih dozvola za privremeni boravak po svim osnovama. Da Bosna i Hercegovina postaje sve više zemlja odredišta stranih državljana ukazuju i odobreni privremeni boravci po osnovu spajanja porodice koji u ukupnom broju odobrenih privremenih boravaka u 2021. godini iznosi 40%. Statistički podaci iz 2021. godine pokazuju da državljani susjednih država u Bosni i Hercegovini ostvaruju privremeni boravak najvećim dijelom po osnovu spajanja porodice, izdate radne dozvole i obrazovanja.¹⁴¹

Obrazovanje je naročito čest osnov boravka za državljane Turske i Srbije. Za državljane Turske, obrazovanje u BiH je najčešći osnov boravka, iako se primjećuje i veliki broj boravaka po osnovu rada bez radne dozvole, zatim po osnovu izdate radne dozvole i po osnovu spajanja porodice. Državljanima Srbije, Hrvatske i Crne Gore najčešće dobivaju privremeni boravak po osnovu spajanja porodice.

Kada je stalni boravak u pitanju, može se odobriti strancu pod sljedećim uslovima: da na osnovu odobrenja privremenog boravka neprekidno boravi na teritoriju BiH najmanje pet godina prije podnošenja zahtjeva za odobrenje stalnog boravka, da raspolaže dovoljnim i redovnim sredstvima za izdržavanje, da ima obezbijeđen odgovarajući smještaj i da ima obezbijeđeno zdravstveno osiguranje.

Kod dozvola za stalni boravak od 2012. do 2015. godine uočava se priličan rast, a od 2015. do 2017. godine evidentan je trend blagog pada u broju dozvola stalnih boravaka stranaca u BiH, da bi u 2018. godini došlo do ponovnog rasta u iznosu od 8,67% u odnosu na prethodnu godinu. U 2019. godini izdat je skoro identičan broj dozvola za stalni boravak kao i u 2018. godini. U 2020. godini dolazi do značajnog smanjenja broja dozvola za stalni boravak od 62% i iznosio je 312 dozvola, dok u 2021. godini dolazi do ponovnog rasta od 33,65%. Kada je u pitanju odobrenje stalnog boravka u 2021. godini je podneseno 480 zahtjeva za odobrenje stalnog boravka a isti je odobren za 417 osoba.¹⁴²

¹⁴¹ Ibid, str. 31-32.

¹⁴² Migracioni profil Bosne i Hercegovine za 2021. godinu, Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine, Sarajevo, juni 2022., str. 35.

Kada su mjere koje se poduzimaju prema strancima nakon otkrivanja ilegalnog boravka u pitanju one uključuju: otkaz bezvignog ili privremenog boravka, otkaz stalnog boravka, otkaz bezvignog ili privremenog boravka sa protjerivanjem, rješenja o protjerivanju, stavljanje stranaca pod nadzor i prisilno udaljenje stranaca iz BiH donošenjem zaključka o dozvoli izvršenja rješenja o protjerivanju. Prezentujemo uporedne podatke poduzetih mjera prema stranim državljanima u 2020. i 2021. godini razvrstane prema vrstama mjera koje su poduzete prema strancima u BiH.¹⁴³

Vidljivo je da je broj izrečenih mjera prema strancima u 2021. godini u odnosu na 2020. godinu veći za 29,42%. Broj izrečenih mjera otkaza boravka (bezvignog, privremenog i stalnog) i otkaza boravka uz izrečenu mjeru protjerivanja su rezultati vršenja planiranih i pojačanih operativnih provjera, inspeksijskih kontrola, kao i provođenje svih planskih aktivnosti na terenu od strane inspektora za strance koje je Služba za poslove sa strancima u skladu sa svojim nadležnostima prepoznala kao važan segment u praćenju i borbi protiv nezakonitih migracija na području Bosne i Hercegovine. U 2021. godini u odnosu na prethodnu godinu u Bosni i Hercegovini evidentirano je povećanje izrečenih mjera otkaza stalnog boravka, bezvignog ili privremenog boravka, smještaja pod nadzor stranih državljana u Imigracioni centar i protjerivanja, što se dovodi u vezu sa povećanim brojem ilegalnih migranata koji su sa područja Republike Srbije kao i sa područja Republike Crne Gore ilegalno dolazili u Bosnu i Hercegovinu. Osim toga, u 2021. godini realizirano je više zajedničkih operativnih akcija inspektora Službe za poslove sa strancima, te pripadnika drugih agencija za sprovedbu zakona u Bosni i Hercegovini. Za naredni period se očekuje značajno veći broj ilegalnih migranata iz zemalja visokog migracionog rizika, koji kontinuirano u grupama nastoje koristiti teritoriju BiH prema njihovim izjavama, kao tranzitno područje na putu prema zemljama Evropske unije. Posljedice efektivnih mjera koje poduzima Evropska unija na svojim vanjskim granicama, kao i ciljane aktivnosti koje su preduzimale bosansko-hercegovačke institucije na područjima koja su bile u većoj mjeri pogođena migrantskom krizom, konsekventno su dovele i do povećanog broja migranata koji su zatečeni i procesuirani od strane

¹⁴³ Ibid, str. 36.

policijskih agencija Bosne i Hercegovine. U ovom izvještajnom periodu zabilježene su pojave migracionih kretanja koja su usmjerena preko teritorija Rumunije, Bugarske, Mađarske te otvaranje nove rute preko Bjelorusije.¹⁴⁴

Služba za poslove sa strancima tokom 2021. godine je sprovedla više zajedničkih operativnih akcija inspektora Službe, te pripadnika drugih agencija za sprovedbu zakona u BiH, što je rezultiralo i nizom izrečenih mjera prema stranim državljanima. Također, prema navodima iz izvještaja o radu Službe za poslove sa strancima za 2021. godinu Služba za poslove sa strancima svakodnevno vrši operativne i inspekcijske provjere na terenu, gdje je na osnovu prikupljenih informacija i operativnih saznanja prikupljenih opservacijom terena realizovan niz koordiniranih aktivnosti u svrhu kontrole zakonitosti boravka stranih državljana u BiH. U vezi sa naprijed navedenim, prioriteti Službe za poslove sa strancima su kontinuirane operativne aktivnosti inspektora za strance na prikupljanju operativnih saznanja i informacija o pravcima kretanja ilegalnih migranata, organizatorima ilegalnih prebacivanja i krijumčarenja lica, te njihovim blagovremenim dostavljanjem drugim bezbjednosnim agencijama za provođenje zakona, što će rezultirati procesuiranjem lica umiješanih u ilegalno prebacivanja i krijumčarenje stranih državljana.¹⁴⁵

Kada je otkaz boravka u pitanju tokom 2020. godine ukupno je otkazano 186 boravaka (172 bezvizna ili privremena i 14 stalnih boravaka). Tokom 2021. godine, ukupno je otkazano 506 boravaka (444 bezvizna ili privremena i 62 stalna boravka) što predstavlja povećanje od 172% u odnosu na prethodnu godinu.

Najveći broj rješenja o otkazu boravka je izdato državljanima Turske, Srbije i Hrvatske. To predstavlja 73,3% od ukupnog broja otkaza boravka. Općenito, najčešći razlog za donošenje rješenja o otkazu bezviznog ili privremenog boravka je zato što su se izmijenile okolnosti na osnovu kojih su odobreni i zbog obavljanja djelatnosti za koje je

¹⁴⁴ Služba za poslove sa strancima BiH "Izvještaj o radu Službe za poslove sa strancima za 2021. godinu", Sarajevo, februar 2022. godine

¹⁴⁵ Migracioni profil Bosne i Hercegovine za 2021. godinu, Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine, Sarajevo, juni 2022., str. 37.

potrebna radna dozvola, a istu stranac ne posjeduje. Također, čest razlog za otkaz privremenog boravka je i taj što su pojedini stranci stekli državljanstvo BiH. Stalni boravci su najčešće otkazivani zbog boravka stranca duže od godinu dana van Bosne i Hercegovine, kao i zbog toga što su pojedini stranci stekli državljanstvo BiH.

Tokom 2020. godine, doneseno je ukupno 1.209 rješenja o protjerivanju, dok je ovaj broj u 2021. godini iznosio 1.353, što predstavlja povećanje od 11,91%. Također u 2021. godini donesena su 23 rješenja o otkazu bezviznog ili privremenog boravka sa mjerom protjerivanja, dok u 2020. godini nije bilo rješenja o otkazu bezviznog ili privremenog boravka sa mjerom protjerivanja.¹⁴⁶

Izrečene mjere protjerivanja stranim državljanima najviše su izricane iz razloga što su nezakonito ušli u BiH, zatim zato što je stranac prihvaćen na osnovu međunarodnog sporazuma o saradnji, predaji i prihvatu lica čiji je boravak nezakonit a nema odobren boravak u BiH, zatim zbog toga što je pokušao prekršiti ili je prekršio propise o prelasku državne granice pri izlasku iz BiH, te zbog boravka u BiH nakon isteka roka važenja vize ili dozvole boravka ili nakon isteka važenja bezviznog boravka. Mjerom protjerivanja se također strancima zabranjuje ulazak u Bosnu i Hercegovinu u vremenskom periodu od jedne do pet godina.¹⁴⁷

Stavljanje stranaca pod nadzor je mjera kojom se na osnovu odredbi propisanih Zakonom o strancima donosi rješenje o stavljanju stranca pod nadzor, a stranac se smješta u Imigracioni centar. Imigracioni centar, u nadležnosti Službe za poslove sa strancima, prvobitnog kapaciteta 40 mjesta, stavljen je u funkciju 30.06.2008. godine od kada je mjera stavljanja stranca pod nadzor počela da se realizuje. Nova zgrada Imigracionog centra, kapaciteta 80 mjesta, otvorena je 23.11.2009. godine. Nakon novog objekta od čvrstog materijala, smještajni kapacitet Imigracionog centra dodatno je proširen na 120 mjesta. Od početka migrantske krize isti objekat je od strane korisnika Imigracionog

¹⁴⁶ Ibid, str. 38.

¹⁴⁷ Migracioni profil Bosne i Hercegovine za 2021. godinu, Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine, Sarajevo, juni 2022., str. 38.

centra pretrpio značajnu materijalnu štetu, zbog čega su smještajni kapaciteti istog trenutno umanjeni. Funkcionisanjem Imigracionog centra stvorene su bitne pretpostavke za sigurni sistem udaljenja stranaca iz zemlje, jer Služba za poslove sa strancima može do konačnog udaljenja smjestiti pod nadzor svakog stranca koji je u neregularnom boravku u Bosni i Hercegovini, kada je očigledno da stranac neće dobrovoljno napustiti zemlju ili je prihvaćen po osnovu sporazuma o readmisiji, odnosno prijetnja javnom redu ili nacionalnoj sigurnosti BiH. Čak 515 stranaca je stavljeno pod nadzor u Imigracioni centar tokom 2020. godine. Najveći broj ilegalnih migranata bili su državljani: Turske, Pakistana, Afganistana, Maroka i Bangladeša. Također u 2020. godini je 347 lica smješteno na blažu mjeru nadzora. Tokom 2021. godine, ukupno je 612 stranaca stavljeno pod nadzor u Imigracioni centar što predstavlja povećanja od 18,83%. Najveći broj ilegalnih migranata bili su državljani: Turske, Pakistana, Afganistana, Srbije i Bangladeša. Također, u 2021. godini je 299 lica smješteno na blažu mjeru nadzora.¹⁴⁸

Udaljenje stranaca iz Bosne i Hercegovine je mjera koju poduzima Služba za poslove sa strancima u slučajevima kad je strancu doneseno rješenje kojim mu se nalaže napuštanje BiH i isto je postalo izvršno, a stranac u ostavljenom roku u rješenju za dobrovoljni povratak ne želi dobrovoljno da napusti BiH. Ova mjera podrazumijeva prisilno udaljenje stranca iz BiH. Prema podacima iz Izvještaja Službe za poslove sa strancima u 2021. godini je donesen i zaključak o dozvoli izvršenja rješenja o protjerivanju, dok u 2020. godini nije bilo ovih mjera. Ovako mali broj prisilnih udaljenja je posljedica odluke stranaca da dobrovoljno i samoinicijativno napuste BiH. Navedeni pokazatelji ukazuju da se promoviše i prioritetno koristi dobrovoljni povratak u zemlje porijekla što je humaniji i efikasniji postupak u odnosu na prisilni povratak. Udaljenje stranaca je lakše, brže i ekonomičnije ukoliko se mogu koristiti sporazumi o readmisiji, što podrazumjeva da je Bosna i Hercegovina potpisala sporazum o readmisiji sa državom u koju se stranac udaljava i da je navedeni sporazum stupio na snagu.

¹⁴⁸ Ibid str. 39.

Kada je u pitanju dobrovoljni povratak bosanskohercegovačkih državljana u Bosnu i Hercegovinu uz pomoć IOM-a BiH je sudjelovala u programima dobrovoljnih povrataka bh. državljana iz drugih zemalja. Programi dobrovoljnog povratka su realizovani uglavnom posredstvom IOM-a i za ovu oblast izvor podataka je IOM.

Po programima IOM-a u periodu od 2012. godine do 2021. godine dobrovoljno se vratilo 1.632 bh. državljana u Bosnu i Hercegovinu. Prema prezentovanim podacima u periodu od 2012. do 2013. godine evidentan je rastući trend bosanskohercegovačkih državljana koji se u Bosnu i Hercegovinu vraćaju na navedeni način, da bi u 2014. godini taj broj bio prepolovljen u odnosu na 2013. godinu. Također je uočen značajan porast broja vraćenih bosanskohercegovačkih državljana od 89% u 2015. godini u odnosu na prethodnu godinu, da bi u 2017. godini došlo do ponovno značajnog skoka za 156% i iznosio je 379 bh. državljana. Poslije toga slijedi kontinuirani pad da bi u 2021. godini taj pad iznosio 28% u odnosu na prethodnu godinu.

Nakon analize podataka, po zemljama iz kojih su se državljani Bosne i Hercegovine dobrovoljno vratili u Bosnu i Hercegovinu uz pomoć IOM-a, u periodu od 2012. do 2021. godine, evidentno je da je najveći broj povrataka realizovan iz Njemačke (48%), Holandije (19%), Belgije (9%), a zatim Austrije (7%) i Švajcarske (7%), dok je navedeni povratak iz svih ostalih zemalja iznosio 10%. Najveći povratak državljana BiH u 2021. godini je bio iz Njemačke i iznosio je 34 osobe (81%).¹⁴⁹

3.5. Uočene ranjivosti i potrebe migranata

Značajan broj migranata je doživio neki oblik nasilja tokom putovanja. Pritom se najčešće radilo o fizičkom nasilju od strane drugih migranata, dok su u 8% slučajeva nasilje počinili službenici, a u 5% vođači tokom puta. Niti u jednom slučaju migranti nisu prijavili zlostavljanje u Bosni i Hercegovini od strane službenih lica ili građana. Svi

¹⁴⁹ Migracioni profil Bosne i Hercegovine za 2021. godinu, Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine, Sarajevo, juni 2022., str. 42.

prijavljeni slučajevi u Bosni i Hercegovini su se odnosili na nasilje počinjeno od drugih migranata. Većina anketiranih migranata (51%) nije redovno vakcinisana u državama iz kojih dolaze. Medicinska pomoć je potrebna za 13% anketiranih migranata i kreće se u rasponu od trudnoće, kožnih oboljenja do srčanih problema i karcinoma. Polovina ispitanih nije upoznata sa načinom kako da dobiju medicinsku pomoć, a niti jedno od lica koje je prijavilo kožna oboljenja nije preduzelo nikakve aktivnosti da dobije liječničku pomoć, što kao potrebu nameće preduzimanje mjera u takvim slučajevima kako bi se prevenirala mogućnost infekcija i njihovog širenja među migrantskom populacijom ili šire. Mali broj migranata (3% ili 6 ispitanika) je potvrdilo da je tokom putovanja koristilo ilegalne narkotike, uglavnom marihuanu i LSD.

Prema izvještaju IOM-a Planu za odgovor na krize za 2021. godinu, u Bosni i Hercegovini stalna je prisutnost velikog broja migranata i tražitelja azila u Bosni i Hercegovini koji riskiraju pogoršanje društvenih trvenja u bosanskohercegovačkom poslijeratnom društvu. Vodeća svjetska međuvladina organizacija koja se bavi migracijama upozorila je da panika zbog COVID-19 dodaje postojeće napetosti između zajednica domaćina i migranata u Bosni i Hercegovini.

„Postoji pogoršanje socijalne kohezije u ovim zajednicama i potencijal za pogoršanje odnosa između zajednica domaćina i zajednica migranata. Zajednice domaćini u prihvatnim centrima za migrante i izbjeglice sve su češće žrtve ksenofobičnih narativa, potaknutih nedostatkom osjećaja kontrole nad političkim odlukama i odlukama o upravljanju migracijama u svojim zajednicama i društveno-ekonomskim pitanjima izazvanim pandemijom COVID-19. U dokumentu se kaže da je pandemija COVID-19 dodatno opteretila zajednice domaćina, a psihosocijalni stres i društveno otuđenje doveli su do povećane online manipulacije ekstremističkih skupina i porasta ksenofobije. U izvješću se napominje da je protok migranata u Bosnu i Hercegovinu postao veći, te se kaže da bi kontinuirana prisutnost migranata i tražitelja azila, u kombinaciji s

nacionalističkom retorikom i podjelama koje koriste političari i mediji mogla pogoršati nestabilnost i krhkost u poslijeratnoj zemlji.“¹⁵⁰

Migrantska kriza izazvala je lavinu problema u zemlji, koje je potrebno riješiti što je prije moguće. Ni nakon toliko godina, Bosna i Hercegovina nema adekvatnu strategiju. Vlasti su neprestano prebacivale odgovornost između sebe. Ovo pitanje treba rješavati na državnoj, a ne na kantonalnoj razini. Institucije su pokazale da nisu dorasle tako značajnom zadatku. Predstavnici vlasti i međunarodnih organizacija u nekoliko su navrata naglašavali potrebu zaštite i jačanja državnih granica. Općine RS i općine s hrvatskom većinom nisu odustale od odbijanja prijedloga za raspoređivanje migranata i izbjeglica diljem Bosne i Hercegovine. Vladajući ljudi u RS-u samo se zalažu za deportaciju migranata u zemlje porijekla. Otvaranje novih kampova na ovim područjima zasigurno bi smanjilo pritisak na USK i SC, a time i omogućilo bolje uvjete za migrante. Međutim, to su kratkoročne strategije koje ne bi riješile cijelu situaciju. Na sastanku predstavnika Ministarstva sigurnosti Bosne i Hercegovine i povjerenika za proširenje Olivera Varhelyija, povjerenik je najavio da će za nabavku opreme za zaštitu granica biti izdvojeno 1,5 milijuna eura. Povjerenik je upoznat s mjerama koje Bosna i Hercegovina poduzima u cilju bolje kontrole i praćenja granice, sprečavanja ilegalnih migracija i humanitarne skrbi za ilegalne migrante. Ministarstvo sigurnosti započelo je aktivnosti na povezivanju svih institucija i sigurnosnih agencija u skladu s njihovim nadležnostima u pogledu zaštite granica, očuvanja javnog reda i mira te zaštite osobne i imovinske sigurnosti građana, kao i jačanja vertikalne i horizontalne koordinacije nadležne strukture za upravljanje ilegalnim migracijama kao što je moguće potpunije kontrole kretanja i boravka u odnosu na status stranaca koji su ilegalno ušli na državno područje. Potpuna saradnja i koordinacija sa svim međunarodnim organizacijama u Bosni i Hercegovini koje su uključene u aktivnosti sa strancima koji su ilegalno ušli u državu definirana je i postignuta, a radi se na proširenju i pružanju odgovarajućeg smještaja radi preseljenja migranata izvan naseljenih i urbanih područja u posebno izgrađenim objektima. Jedan od

¹⁵⁰ <https://balkaninsight.com/2021/02/04/iom-warns-of-growing-social-tension-in-bosnia-over-migrants/>, pristup 1.8.2021. godine.

prioriteta je intenziviranje saradnje s tužiteljstvima i sudovima radi procesuiranja osoba odgovornih za krijumčarenje migranata.

OESS je (2018.) dao posebne preporuke svakom sudioniku uključenom u rješavanje krize, a istaknuto je i nekoliko općih preporuka: ojačati sposobnost relevantnih vladinih dionici da odgovore na migrantsku i izbjegličku situaciju, uključujući potencijal žrtve trgovine ljudima, a posebno na mjestima s visokom stopom migranata i izbjeglica; prilagoditi podršku migrantima i izbjeglicama, osiguravajući dovoljnu prisutnost obučenog i kvalificiranog osoblja uključujući tumače, kulturne posrednike i službenice; ojačati prikupljanje podataka i podataka upravljanja (uključujući podatke razvrstane po spolu i dobi) kako bi se osiguralo učinkovitije praćenje stanja i doprinijeti razvoju strategija/planova za nepredviđene slučajeve; uspostaviti učinkovite komunikacijske kanale kako bi se osiguralo pravilno širenje informacija na lokalnoj razini, kantonalna, entitetska i državna razina; razviti i širiti jasne smjernice i standardne operacije procedure i jačanje mehanizama upućivanja kako bi se relevantnim dionicima omogućilo učinkovitije rješavanje potrebe migranata i izbjeglica u ranjivim situacijama; organizirati redovnu koordinaciju - sastanci sa međunarodnim organizacijama, ambasadama i glavnim aktivnim nevladinim organizacijama radi rasprave o najnovijim razvojem i potrebom za finansiranjem.¹⁵¹

Duboko disfunkcionalno i fragmentirano stanje nije uspjelo generirati kohezivan odgovor zbog složene i fragmentirane strukture nivoa vlasti, pa potreba za intervencijom EU-a kroz IOM je nastao. Bosna i Hercegovina morala je poštivati strategiju EU prvenstveno zbog obećanog članstva. Čini se da EU ima kontradiktorne ciljeve za Bosnu i Hercegovinu i šire regije. S jedne strane, to je transformacija regije u leglo migranata i izbjeglice gdje se s ljudima u pokretu može rješavati prije nego što stignu u EU, te na, s druge strane, dugogodišnji poslijeratni stabilizacijski cilj. Cilj stabilizacije je ostavljen po strani uglavnom radi iskorištavanja krhkosti političkog sistema za provedbu eksternalizacije kontrola migracija. Takva krhkost sprečava državu da više preuzme

¹⁵¹ Nezirović, S., Durmišević, B., Hodžić, A., Živko, A., Bosnia and Herzegovina -- transit area or unwanted migrant depots? *Romanian Journal of Geography / Revue Roumaine de Géographie*. 2021, Vol. 65 Issue 1, str.14.

ulogu 'zone filtriranja' neovisno. Štoviše, unutarnja nestabilnost i sukobljeni odnosi između zemalja.

Zapadni Balkan dugoročno bi bio negativan za EU, jer u najgorem slučaju, u slučaju novog rata, to bi značilo imati izvor neželjenih migranata pred vratima. Stoga, čini se da je strategija EU-a iznimno kratkovidna, čak i uzimajući u obzir vlastite interese EU-a osim što je nepravedan, pa čak i smrtonosan za one koji trpe njegove neposredne posljedice.¹⁵²

Igor Pellicciari, profesor međunarodnih odnosa na Sveučilištu Urbino, objavio je analizu migrantske krize u Bosni i Hercegovini, pod nazivom 'Vječni migranti, žrtve Pomoć'. U svom radu objašnjava kako se građani boje izbjegličkih kampova da se institucionaliziraju, i tako su dugoročna rješenja temeljena na palestinskim, jordanskim i libanonskim modelima okrenula ovo područje u 'ljudsko spremište za migrante koje EU ne želi primiti i spremno je platiti UN-u, upravljati njima na području Bosne i Hercegovine'.

“Građani definitivno postaju sve ogorčeniji prema politici EU-a, nazivajući je licemjernom. Činjenica je da migranti ne žele ostati na ovom tlu, pa je jedini način za rješavanje trenutne krize otvaranje granica EU-a. Nesposobni političari očito ne shvaćajući sadašnju situaciju ozbiljno, utrljaju sol u ranu lokalnog stanovništva populacija.”¹⁵³

Na temelju analize sveukupnog trenutnog stanja u Bosni i Hercegovini može se zaključiti da stvari iz dana u dan izmiču kontroli. Biraju Zapadnobalkansku rutu jer je lakše i sigurnije od onog kroz sjevernu Afriku do Italije. Prepreka je prvenstveno politički sistem u kojem su određene nadležnosti na državnoj razini, neke na nivou entiteta, i neki na nivou kantona i općina/gradova, ali svi upiru prstom jedan u drugog. Pitanja migrantske krize treba riješiti na državnom nivou, iako je malo vjerovatno da će se to dogoditi.

¹⁵² Deidda, Elisabetta (2020), Bosnia and Herzegovina: A Migrant Hotspot at the Gates of Fortress Europe, Master's Thesis, Linköping university - Department of Culture and Society, Linköping.

¹⁵³ Nezirović, S., Durmišević, B., Hodžić, A., Živko, A., Bosna i Hercegovina - tranzitno područje ili skupljanje neželjenih migranata? Romanian Journal of Geography / Revue Roumaine de Géographie. 2021, Vol. 65 Issue 1, str. 14.

Situaciju dodatno pogoršava pandemija koronavirusa. Migranti nemaju nikakvu vrstu medicinske zaštite i njege, pa je pandemija na njihov život dodatno uticala. Entitet RS izričito zagovara samo deportaciju migranata. Također, previše je optimistično očekivati da će u budućnosti EU konačno otvoriti svoja vrata, što je očiti pokazatelj licemjerja njezine politike.

Nema naznaka da će uskoro prihvatiti migrante. Međutim, migranti i stanovništvo najviše pate jer se vlasti moraju ponašati u skladu sa načelima EU, žele da Bosna i Hercegovina postane buduća članica Unije. Iako se zalažu za raspoređivanje migranata u druge kantone i oba entiteta, tim se ne bi u potpunosti riješila kriza, ali poboljšati postojeće uvjete u prihvatnim centrima mnogim ljudima koji sada žive na ulicama bi dobili barem privremeni 'krov nad glavom'.

Slanjem donacija, EU želi pokazati svoju humanu stranu i želi dokazati da nisu protiv migranata. Međutim, situacija na terenu pokazuje drugačije. Svima bi bilo lakše kad bi izrazili jasne namjere i ciljeve. Ako ne žele migrante na svom teritoriju, novac od donacija mogao bi biti preusmjeren na povratak migranata u matične zemlje. Ono što bi trenutno olakšalo krizu je pojačavanje kontrole na istočnoj granici sa Srbijom kako bi se spriječio ulazak još ilegalnih migranata. Rastuće napetosti između lokalnog stanovništva i migranata zahtijevaju hitno rješenje.¹⁵⁴

Političari moraju ozbiljnije pristupiti problemu i pokušati ostaviti po strani nacionalne napetosti. Potrebno je odmah formirati strategije za rješavanje migrantske krize.

¹⁵⁴ Nezirović, S., Durmišević, B., Hodžić, A., Živko, A., Bosnia and Herzegovina -- transit area or unwanted migrant depots? *Romanian Journal of Geography / Revue Roumaine de Géographie*. 2021, Vol. 65 Issue 1, str. 15.

Poglavlje IV

SIGURNOSNI RIZICI I KRIZNE SITUACIJE MIGRACIJSKIH TOKOVA

4.1. Politički kontekst

Nekontroliran ulazak više stotina ljudi nepoznatog identiteta i stvarnih namjera na teritorij bilo koje suverene države predstavlja ozbiljan sigurnosni, društveni i humanitarni izazov. S upravo takvim izazovom 2015. godine susrele su se i pokušale ga (ne uvijek uspješno) riješiti znatno funkcionalnije i bogatije zemlje od Bosne i Hercegovine koje su se našle na migrantskom putu koji je vodio od jugoistoka Evrope, ka sjeverozapadu kontinenta.

Migrantske rute tada su zaobišle Bosnu i Hercegovinu, ali su domaće sigurnosne agencije koje su pratile razvoj prilika još tada upozorile najviše organe vlasti kako bi se, kada budu zatvoreni kanali za prolazak migranata kroz druge zemlje, upravo u Bosni i Hercegovini mogle otvoriti “alternativne ilegalne krijumčarske rute” kojima bi migrantski val pokušao zaobići prepreke koje su 2015. godine postavljene za ulazak u Evropsku uniju. Sada je izvjesno da ova pravovremena upozorenja nisu bila ozbiljno (ili ikako) shvaćena i da je Bosna i Hercegovina dočekala migrantsku krizu nedovoljno pripremljena, iako se broj zatečenih ilegalnih migranata u zemlji svake godine povećavao (2016 – 218, 2017 – 605).

Kriza, koja je nastupila u proljeće 2018. godine, nastala je i kao rezultat (anti)migracijskih politika drugih zemalja, i što je za BiH posebno važno, država u susjedstvu. Istočni susjedi (Srbija i Crna Gora), koji su izloženi masovnom udaru nezakonitih ulazaka još od 2015. godine, nastojali su ubrzati transfer nelegalnih (i neželjenih) rezidenata preko svog teritorija prema Zapadu, potičući i često olakšavajući njihov prelazak u BiH, kao alternativni zatvorenim koridorima ka Mađarskoj i Hrvatskoj. Hrvatska je vrlo rigorozno nastojala zatvoriti i onemogućiti prelazak tih istih migranata

preko svog teritorija, dalje za Sloveniju, Italiju i Austriju. Zbog toga se najveći broj nezakonitih migranata zadržao stiješnjen unutar Bosne i Hercegovine.¹⁵⁵

Njihov produženi ostanak dodatno je pojačao izloženost zemlje svim rizicima koji se inače pojavljuju kao posljedica migrantskih kretanja. Zbog specifičnog administrativno-teritorijalnog uređenja Bosne i Hercegovine, ali i duboke političke polarizacije koja u njoj vlada (ne samo vezano za migracije), migrantskom krizom nije direktno i ravnomjerno ugrožena cijela zemlja, niti njena dva entiteta i jedan distrikt, nego samo dva kantona u Federaciji BiH – Sarajevski, u koji većina migranata prvo dolazi (ili ih se organizirano dovozi s teritorija Republike Srpske) i počinje formalnu registraciju kod Službe za poslove sa strancima, i Unsko-sanski kanton, u kojem ih najveći broj na kraju završi, čekajući da iskušaju sreću i da nekom od krijumčarskih ruta ili (rjeđe) samostalno pokušaju preći u Hrvatsku. U vrijeme nastanka ovog izvještaja, Bosna i Hercegovina se tako nalazi u bizarnoj situaciji. Na istoku zemlje ima poroznu i slabo nadziranu granicu kroz koju svakodnevno ulaze stotine nelegalnih migranata, a na zapadnoj granici nastoji spriječiti izlazak iz zemlje tim istim migrantima, jer na taj način pomaže čuvanje granice s Evropskom unijom (Hrvatskom).

4.2. Slaba zaštićenost granica

Skoro 99% svih nezakonitih migranata u Bosnu i Hercegovinu je ušlo iz Srbije i Crne Gore, što istočnu i jugoistočnu granicu države čini najranjivijom tačkom, a unapređenje njezine zaštite esencijalnim za efikasno upravljanje migrantskom krizom.¹⁵⁶

Ipak, za pohvalu je plan mjera koje je sačinilo Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine i aktivnosti kojim su se uskladile procedure svih relevantnih agencija i službi koje su zadužene za zaštitu granice i koje sprovode zakone iz oblasti azila. Kako je saopćeno iz Ministarstva, uvažavajući standarde Evropske unije u rješavanju problematike upravljanja migracijama, jedan od prioriternih ciljeva je uspostava

¹⁵⁵ Migracijski profil Bosne i Hercegovine za 2019. godinu, Ministarstvo sigurnosti BiH, str. 3.

¹⁵⁶ IOM, UN Migration, Prisutnost migranata izvan privremenih prihvatnih centara u Bosni i Hercegovini.

ravnoteže između efikasnog upravljanja migracijama u Bosni i Hercegovini i poštivanja slobode kretanja. Služba za poslove sa strancima i IOM kroz svoje programe kontinuirano rade na podizanju svijesti migranata o značaju i prednostima dobrovoljnog povratka u njihove zemlje porijekla. Osim toga, istaknuto je kako povratak i readmisija nisu jednostavni procesi iako je Bosna i Hercegovina potpisala ugovore o readmisiji sa drugim zemljama u i van regiona, ali još mnogi nisu verifikovani. Važno je istaći i kako se trenutno radi na ratifikaciji potpisanog sporazuma o readmisiji sa Pakistanom, a s ciljem što brže implementacije kako bi migranti mogli da budu transportovani u zemlju porijekla. Uporedo i u saradnji sa Ministarstvom vanjskih poslova se radi na intenziviranju pregovora sa još osam država. Evidentno je kako Bosna i Hercegovina ulaže veliki dio svog ograničenog budžeta na identifikaciju i transfer migranata iz jedne zemlje u drugu.

Posebno neuralgične tačke su granični prelazi Foča, Višegrad, Zvornik i Bijeljina. Samo u zoni “zelene granice” na graničnim prelazima Foča i Višegrad postoje 28 detektiranih privremenih puteva, dok je broj ostalih puteva koji se mogu koristiti za nezakonit prelazak granice teško utvrditi.

Dvije trećine anketiranih nezakonitih migranata (65%) iz prvog pokušaja je uspjelo preći granicu Bosne i Hercegovine, dok je 25% trebalo između dva ili četiri pokušaja za uspješan prelazak. Ovakav podatak indicira visok nivo poroznosti granice uzrokovan ne samo nedostatkom ljudstva, neadekvatnom tehnološkom opremljenosti granične policije i konfiguracijom terena, već i suboptimalnim angažmanom u pogledu konvencionalnog izviđanja neuralgičnih tačaka granice.¹⁵⁷

Suboptimalna popunjenost jedinice Granične policije Bosne i Hercegovine na pogođenim granicama je rezultat ne samo nedostatka ljudstva, čak za redovne dužnosti, nego često i činjenice da službenici traže razne načine da bi bili premješteni na druge, atraktivnije lokacije.

¹⁵⁷ Procjena situacije u vezi sa migrantima i izbjeglicama u Bosni i Hercegovini, Pregled djelovanja ključnih aktera na terenu, OSCE, 2018.

Prema postojećem Pravilniku o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji, Graničnoj policije nedostaje 459 policijskih službenika. To ukazuje da bi se tek nakon popunjavanja tog broja stekli uvjeti da GP ispunjava redovne dužnosti, ali u Graničnoj policiji smatraju upitnim da li bi i tako mogli odgovoriti izazovima vanrednih nezakonitih migrantskih valova. Prema podacima, iz marta prošle godine, u Graničnoj policiji je radilo ukupno 1847 službenika. Ukoliko se broj službenika koji nedostaju stavi u korelaciju sa ukupnim brojem zaposlenih vidljivo je da se radi o manjku od 25%.¹⁵⁸

Trenutno ispomoć GP BiH u kontroli istočne grance pružaju Direkcija za koordinaciju policijskih tijela (DKPT), SIPA i MUP RS¹⁵⁹, dok se pri konotroli zapadne granice za ispomoć koriste jedinice za podršku MUP Unsko-sanskog kantona.

Primjetno je potpuno odsustvo nadzora i kontrole granice iz vazduha, a prema našim izvorima i neadekvatan intenzitet korištenje patrolnih čamaca. Budući da civilne strukture nemaju odgovarajuće resurse za kontrolu granice iz vazduha, postoji osnov za upućivanje zahtjeva Ministarstvu odbrane za anažiranje helikopterskih posada Oružanih snaga u te svrhe. Osim toga, zbog specifičnosti područja na kojima se koristi vodeni put za ulazak u Bosnu i Hercegovinu, od Oružanih snaga bi se moglo tražiti korištenje desantnih čamaca i odgovarajućih posada. U slučaju procjene da su iscrpljeni kapaciteti civilnih agencija uključenih u postupanja vezana za migrantsku krizu, te da se radi o pitanju državne sigurnosti, odluku o takvom angažmanu Oružanih snaga može donijeti Predsjedništvo BiH.

4.3. Rast mreža organiziranog kriminala za krijumčarenje ljudi

Posrednici u krijumčarenju iz Srbije u Bosnu i Hercegovinu su uglavnom lica pakistanskog ili afganistanskog porijekla. Dio aktivnosti povezanih s migrantskim/tranzitnim tokovima kroz BiH vode domaći ljudi koji su, po pravilu,

¹⁵⁸ Obrazloženje pravilnika o unutrašnjoj organizaciji granične policije Bosne i Hercegovine, 2017.

¹⁵⁹ Prema navodima MUP RS za dnevnicu policijskim službenicima, gorivo i nabavku kombi vozila i zaštitne opreme Vlada RS je izdvojila 1.000.000 KM, dok je dodatnih 300.000 KM utrošeno iz redovitih sredstava. MUP RS je u skladu sa odlukom entitetske Vlade provodio pojačane aktivnosti praćenja i pronalaska migranata, te je u 2018. godini predao 4.067 nezakonitih migranata nadležnim državnim agencijama.

odranije poznati policijskim agencijama. Znatno broj ljudi iz kriminogenih struktura u Bosni i Hercegovini je već vidljivo preorijentisan na krijumčarenje migranata. Većina takvih osoba ranije se bavila nedozvoljenom trgovinom oružjem, narkoticima, ljudima, prostitucijom, stavljanjem ljudi u robovski odnos/položaj, itd. Pojavom migranata preorijentisali su se na lakši i unosniji posao. U poređenju s krijumčarenjem droge, rizik od neuspjeha kod krijumčarenja migranata je neznatan. “Pad” pošiljke droge je skup. “Pad” migranata ne proizvodi nikakvu štetu po krijumčare jer se “pali” migranti vraćaju nazad preko granice i ponovno ulaze u mrežu, a dolaze i novi.

Prilike na terenu i razgovori s predstavnicima sigurnosnih službi i s migrantima jasno ukazuju na postojanje razvijene transnacionalne mreže krijumčara ljudima na ruti koja prolazi kroz Bosnu i Hercegovinu. Sigurnosne agencije su također među nezakonitim migrantima otkrile posrednike u krijumčarenju. Prema podacima prikupljenim anketiranjem nezakonitih migranata, većina se prilikom prelaska granice Bosne i Hercegovine kretala u grupama manjim od 10 ljudi. Oko 20% anketiranih migranata tvrdi da je granicu prešlo u grupi od 20 do 40 ljudi.¹⁶⁰

Podaci agencija i oni prikupljeni anketiranjem nezakonitih migranata o prosječnim troškovima tranzita kroz Bosnu i Hercegovinu su približno slični. Agencije u svojim podacima navode da tranzit košta u prosjeku 1.500 EUR, dok naši podaci prikupljeni od anketiranih nezakonitih migranata ukazuju na sličan nivo troškova (1771.75 eura ili dolara). Procjena na temelju ovih podataka o troškovima puta i ukupnog broja registriranih nezakonitih migranata govori da je priliv novca u kriminalne strukture koje su ih krijumčarili iznosio više od 40 miliona EUR/USD samo za tranzit kroz Bosnu i Hercegovinu.

Bosna i Hercegovina se ubraja u relativno jeftine tranzitne rute, a vjerovatan razlog je postojanje niskog rizika kada se radi o putovanju i nivou granične kontrole izlazne (Srbija i Crna Gora) i ulazne zemlje, što pokazuje visoka stopa nezakonitih migranata koji su iz prvog puta prešli granicu.

¹⁶⁰ Procjena situacije u vezi sa migrantima i izbjeglicama u Bosni i Hercegovini, Pregled djelovanja ključnih aktera na terenu, OSCE, 2018.

Put se uglavnom plaća segmentirano. U slučaj jednog intervjuiranog para nezakonitih migranata put iz Grčke prema odredišnoj tački u Švedskoj plaćen je putem deponiranja određenih suma novca za svaki segment rute u sefovima jedne prodavnice u zemlji polaska. Nakon prelaska svake dionice migranti su putem poruke posredniku u Grčkoj slali šifru za otvaranje sefa i tako plaćali dionice.

Jedna od praksi koju je utvrdio Frontex, a koje se potencijalno pojavljuje i u Bosni i Hercegovini, jeste korištenje takozvanog *hawala* sistema kao načina plaćanja usluga krijumčarenja. Ovakva praksa je vrlo vjerovatna kod onih migranata koji su koristili usluge krijumčara, ali ih nisu sami direktno platili (22% anketiranih). Radi se o tome da su nakon dolaska u Bosnu i Hercegovinu, migranti obavještavali svoje rođake ili prijatelje koji su onda isplaćivali novac posredniku ili njegovoj osobi od povjerenja za pređenu dionicu.¹⁶¹

Na putu do Bosne i Hercegovine, prema iskazima intervjuisanih migranata koji su koristili usluge krijumčara, te osobe osiguravaju ne samo informacije o ruti i kontakte za daljni nastavak puta, nego i sigurne kuće, a u nekim slučajevima i mobilne telefone.

Migranti najčešće preferiraju posrednike/krijumčare iz vlastite etničke grupe. To u velikoj mjeri odgovara i nalazima Frontexove analize iz 2018. godine prema kojoj posrednici/krijumčari pakistanskog, afganistanskog, sirijskog i iračkog porijekla uglavnom krijumčare osobe iz vlastite etničke grupe.

4.4. Žarišne tačke u urbanim sredinama

Dosadašnji centri za smještaj bili su locirani uglavnom relativno blizu granice s Hrvatskom, koja za nezakonite migrante predstavlja izlaznu tačku prema zemljama Evropske unije koje se nalaze u tzv. Šengenskom prostoru. Imajući u vidu iskustva Republike Srbije, u kojoj se veći broj incidenata i problema dešavao u kampovima koji su bili blizu granica zemalja članica Evropske unije nego što je to bio slučaj u drugim

¹⁶¹ Procjena situacije u vezi sa migrantima i izbjeglicama u Bosni i Hercegovini, Pregled djelovanja ključnih aktera na terenu, OSCE, 2018.

kampovima u unutrašnjosti, očekivati je da bi, sa protokom vremena, situacija u centrima u Unsko-sanskom kantonu mogla postati znatno napetija.

Protekli protesti i pokušaji migranata da pređu granicu Hrvatske potvrdili su rast napetosti i nestrpljenja među migrantskom populacijom. Imajući u vidu da dominantan broj nezakonitih migranata (87%) vidi Bosnu i Hercegovinu kao tranzitnu tačku, s produljenjem njihovog boravka u BiH, za očekivati je rast frustracija koje mogu voditi sigurnosno rizičnom ponašanju. Pored toga, zbog akumulacije migranata u navedenim područjima i dezorganizacije (npr. nepostojanje Akcionog plana, neprilagođena infrastruktura kantonalne policije i tužilaštva da adekvatno kontrolišu migrante) institucije koje bi trebale djelovati u kriznim situacijama, među građanima se pojavljuje osjećaj neizvjesnosti i nesigurnosti (pogledati medijske izvještaje o protestima građana). Najčešći oblici krivičnih djela u kojim se kao počinioci pojavljuju nezakoniti migrant, pored narušavanja javnog reda i mira, su krađe odjeće, ruksaka, telefona, te u nekim slučajevima i hrane. Ovi slučajevi se registriraju, ali se prilikom privođenja takvih lica u policijske stanice od njih ne uzimaju biometrijski podaci niti se lica fotografišu, već se zabilježi identitet na osnovu potvrde za iskazanu namjeru za azil koju je prethodno izdala Služba za poslove sa strancima.

Na ovaj način postoji mogućnost da se jedno lice pojavljuje i kao višestruki počinitelj, budući da ne postoje uslovi da policija obavi upoređivanje podataka počinitelja, što prikupljene podatke o broju počinitelja krivičnih djela među migrantskom populacijom čini manje pouzadnim. Ukoliko nezakoniti migrant nema potvrdu ili mu je ona istekla, policija ga nakon obrade uobičajeno predaje u nadležnost Službe za poslove sa strancima, koja nakon izdavanja potvrde ili s isteklom potvrdom upućuje lice u neki od centara ili ga pušta na ulicu. Na ovaj način nezakoniti migranti koji počine krivična djela krađe i narušavanja javnog reda i mira bivaju pušteni bez procesuiranja, što im može dati podsticaj za ponovno vršenje krivičnih djela, budući da im iskustvo pokazuje da mogu proći nekažnjeno. Povećan broj takvih osoba na jednom mjestu, a prevashodno u dvije žarišne tačke (KS i USK) dovodi do slabe formalne socijalne kontrole od strane kantonalnih policija i otvara prostor za ponovljeno činenje krivičnih djela kao što su

krađe stvari malih vrijednosti, te rasta broja neregistriranih djela (tamne brojke kriminaliteta) poput međusobnih tuča migranata. U takvom ambijentu među građanima može zasigurno doći do povećanog straha od kriminaliteta i opće percepcije nesigurnosti. S dolaskom zime i uz već konstatirane nedovoljne smještajne kapacitete za migrante, moguće je očekivati veći broj provala u stambene objekte. Ovom riziku je posebno izložen USK, odakle znatan broj građana privremeno živi ili radi izvan BiH, pa je relativno velik broj potpuno useljivih stambenih objekata kroz veći dio godine prazan.

4.5. Mogućnost povezivanja migranata s terorizmom

Kao jedna od potencijalnih opasnosti povećanog priliva migranata u Bosnu i Hercegovinu smatrana je mogućnost infiltriranja stranih terorističkih boraca iz Sirije i Iraka u migrantski val.

Ova vrsta rizika bila je posebno uznemirujuća s obzirom na iskustva zemalja iz regije preko čijeg su teritorija, tokom migrantske krize 2015. godine, prošle osobe koje su kasnije počinile terorističke napade u Zapadnoj Evropi (naprimjer u Parizu, 15. novembra 2015. godine), a za koje ni nakon pogibije nije bilo moguće utvrditi njihov pravi identitet.¹⁶²

U prvoj fazi istraživanja, podaci prikupljeni na temelju intervjua u BiH govore o tome da u 2018. godini nije bilo pouzdanih, registriranih i verificiranih kretanja „radikaliziranih“ osoba među migrantskom populacijom kroz Bosnu i Hercegovinu. Kao oprečan podatak u ovom slučaju se pojavljuje detekcija dvije „radikalizirane“ osobe koje su, navodno, s teritorije Crne Gore ušle na područje Bosne i Hercegovine, ali provjere nisu potvrdile da su te osobe registrirane od strane Službe za poslove sa strancima. U prva dva mjeseca 2019. godine Služba za poslove sa strancima je identificirala pet migranata porijeklom iz Afganistana, koji se dovode u vezu sa međunarodnim

¹⁶² Osnove upravljanja migracijama, Vodič za kreatora politike djelovanja, International Organization for Migration, 2004., Geneve.

terorizmom, te ih stavila pod nadzor u Imigracioni centar Službe.¹⁶³

Sigurnosne službe su imale prijave i kretanja pripadnika iranske revolucionarne garde (SEPAH) u valu migranata koji je tokom oktobra ušao u Bosnu i Hercegovinu. Izvršene provjere nisu pokazale da se osobe nalaze među onim nezakonitim migrantima koji su registrirani u Bosni i Hercegovini.

Pored toga, strukture iz kojih su se novačili pripadnici bosanskohercegovačkog kontingenta stranih boraca u Siriji i Iraku su svojim članovima dale instrukciju da se drže podalje od migranata, zbog pažnje sigurnosnih agencija koju na sebe privlače.

Značajnu opstrukciju u procesu detekcije sigurnosno zanimljivih osoba među migrantima imaju već pomenuta ograničenja u mogućnostima za utvrđivanje identiteta stranaca koji na taj način ulaze u Bosnu i Hercegovinu. Dobijanje relevantnih podataka o sigurnosno interesantnim osobama koje su detektirane u različitim žarišnim tačkama u Grčkoj moguće je putem NATO kanala, Interpola i EUROPOL-a, što bi, u konačnici, pomoglo kontroliranju rizika od filtriranja radikaliziranih osoba u migrantske valove prema BiH. Pristup ovakvim podacima i bazama podataka u tom slučaju mogla bi imati Služba za poslove sa strancima i upoređivati ih s vlastitim podacima.

Stoga je sigurno zaključiti da postoje jake mreže organiziranih kriminalnih skupina koje djeluju na balkanskoj ruti, uključujući i Hrvatsku, što može lako diverzificirati svoje poslovanje ulaskom na krijumčarenje i tržište trgovine ljudima.

4.6. Sigurnosne procjene migrantskih ruta

Primjetno je da osoblje i službenici koji prvo dolaze u kontakte sa migrantima nemaju nikakve posebne upute o specifičnostima na koje bi trebali obratiti pažnju prilikom intervjuiranja nezakonitih migranata, kako bi mogli referirati potencijalno sigurnosno

¹⁶³ Migracijski profil Bosne i Hercegovine za 2019. godinu, Ministarstvo sigurnosti BiH, str. 5.

interesantne osobe za sekundarne razgovore sa obučanim pripadnicima sigurnosno – obavještajnih struktura.

Osim toga, unutar kampova se ne vrši detaljan pregled nezakonitih migranata u pogledu detektiranja tragova koji bi ukazivali na učešće u borbenim aktivnostima. Budući da je mogućnost kontrola svake osobe limitirana ljudskim resursima kojima raspolažu sigurnosne agencije i Služba, bilo bi potrebno vršiti preglede metodom slučajnog uzorka. Pored toga, uvažavajući elemente zaštite privatnosti pacijenta, bilo bi nužno uključiti prethodno trenirano medicinsko osoblje u proces referiranja, ako postoji osnovana sumnja da je neka osoba učestvovala u borbenim aktivnostima u regiji iz koje potječe.

Na željezničkim graničnim prelazima između Hrvatske i Bosne i Hercegovine praktički nema otkrivenih migrantskih incidenata, čineći ovaj put i put neredovitog ulaska očito daleko manje atraktivan.¹⁶⁴

Umjesto da se koristi balkanskom rutom od Srbije do Hrvatske, imigranti sve više koriste istočno-mediteranski put kroz Albaniju, Crnu Goru i Bosnu i Hercegovinu prema najsjeverozapadnijoj granici sa Hrvatskom, gdje se u jednom trenutku (u blizini hrvatskog grada Karlovca) nalazi samo 70 km hrvatskog teritorija. S jedne strane graniči sa Bosnom a s druge sa Slovenijom. Od Hrvatske je povećao i radnu snagu i tehničku opremu u kontroli plava i zelena granica s Bosnom i Hercegovinom (koristeći npr. dronove sa termografske kamere), pritisak za prelazak granice prije zime raste za migrante koji su koncentrirani uz ovu granicu, a mnogi su se više uputili prema zapadnoj Europi do kraja 2018. godine.¹⁶⁵

¹⁶⁴ N. Radionov; I. Savić, The Impact of Irregular Migrations, Smuggling and Human Trafficking on the Land Transport Industry: The Croatian Case, PPP god. 58 (2019), 173, str. 118.

¹⁶⁵ Ibid, str. 131.

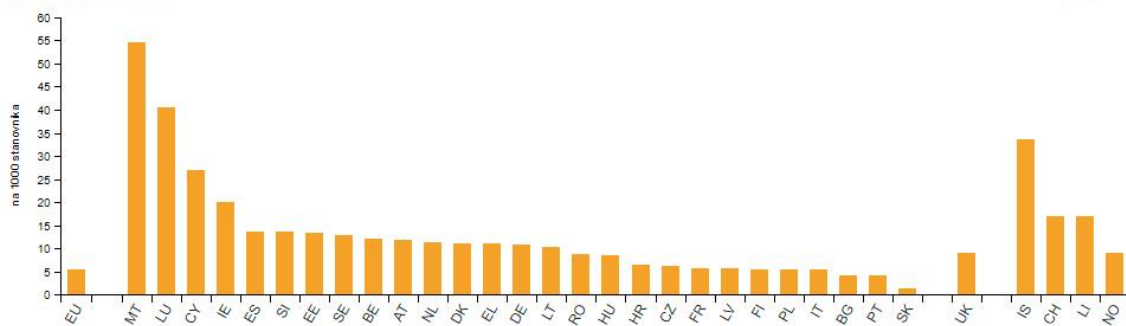
Poglavlje V

STUDIJA SLUČAJA: ULOGA LOKALNE SAMOUPRAVE I NADLEŽNIH INSTITUCIJA I AGENCIJA U UPRAVLJANJU KRIZNIM SITUACIJAMA

5.1. Upravljanje migrantskom krizom u Njemačkoj

Prema statističkim podacima o migracijama i migrantnom stanovništvu EUROPOL-a u EU-27 2018. ušlo je 2,4 miliona useljenika iz zemalja izvan EU-27. Od 446,8 miliona osoba koje su 1. januara 2019. živjele u EU-27, njih 21,8 miliona (4,9 %) bili su državljani zemalja izvan EU-27. U državama članicama EU-27 državljanstvo je 2018. dobilo 672 hiljada osoba.

Imigranti, 2018.

EU = EU-27

Njemačka, Rumunjska i Poljska - procjena; Poljska, Bugarska, Slovačka i Ujedinjena Kraljevina - privremeni podaci.

Izvor: Eurostat (mrežne oznake podataka: migr_imm1ctz i migr_pop1ctz)

eurostat

Grafikon 24: Prikaz imigracija za 2018. godinu (Eurostat)

Migrantska kriza predstavlja niz događaja koji su se naročito intenzivirali u posljednjih nekoliko godina, a povezani su sa najčešće nelegalnim migracijama stanovništva Azije i Afrike prema državama s visokim dohotkom u Evropi. Iako se razlozi ovih migracija tradicionalno vide u niskoj zaposlenosti i siromaštvu, ne treba zanemariti ni ratom pogođene države u ovom dijelu svijeta. Rat je također uzrok unutrašnjih i međunarodnih migracija. Dovoljno je spomenuti ratna dešavanja u Libiji i Siriji koja su također

uzrokovala veliki priliv izbjeglica. Migrantska kriza nije produbila samo ekonomska pitanja, već i pitanja povezana sa multikulturalnošću i očuvanjem nacionalnog identiteta.¹⁶⁶

Sporazum o migracijama više podsjeća na ključne tekstove Ujedinjenih nacija, kao što su Milenijumska deklaracija iz 2000. godine ili Agenda 2030 iz 2015. godine. Međutim, ova činjenica nije odlučujuća, jer novi međunarodni pravno obavezujući sporazumi, kao što je Pariški sporazum, također sadrže dugačke i opširne stavove sa slabim obavezama punih izjava. Skoro u potpunosti nedostaju i odredbe o načinu provođenja Sporazuma o migracijama.¹⁶⁷

Konačni pokazatelj je historija pregovora Sporazuma o migracijama. Evropska unija je uvijek jasno stavljala do znanja da ne želi obavezujući dokument. Nedostaju i drugi sastavni elementi međunarodnog ugovora. Tekst je ono što se obično naziva “mekim pravom” (soft law) u sivoj zoni između prava i ne-prava, između prava i politike.¹⁶⁸ Ne postoji odredba o ratifikaciji ili implementaciji u unutrašnjem pravu određene države. Sve to govori protiv obavezujućeg karaktera ovog sporazuma u međunarodnom pravu.

Također, postavlja se pitanje da li Sporazum o migracijama uživa manji stepen demokratskog legitimiteta od formalnog ugovora?¹⁶⁹ Poznati slučaj koji ilustrira ovo pitanje je takozvani novi Strateški koncept NATO-a iz 1999. godine. Države članice NATO-a su usvojile tekst koji je predviđao proširenje operacija sporazuma kako u geografskom opsegu tako i u suštini. Nakon žalbe političke frakcije u njemačkom parlamentu (Bundestag), njemački Savezni ustavni sud (BVerfGE 104, 151, presuda od 22. novembra 2001. – 2 BvE 6/99) je morao utvrditi da li je nova strategija formalno obavezujući ugovor (amandman NATO sporazuma) ili ne. U ovom predmetu, Savezni

¹⁶⁶ Borić, N. (2019). Globalni sporazum o migracijama – Pravni status i značaj, Godišnjak Pravnog fakulteta u Sarajevu, LXII – 2019., s. 594.

¹⁶⁷ Peters, A. (2018). The Global Compact for Migration: to sign or not to sign? EJIL: Talk! Preuzeto 12. 2. 2021. sa: <https://www.ejiltalk.org/the-global-compact-for-migration-to-sign-or-not-to-sign/>

¹⁶⁸ Ibid.

¹⁶⁹ Peters, A. (2018). The Global Compact for Migration: to sign or not to sign? EJIL: Talk! Preuzeto 12. 2. 2021. sa: <https://www.ejiltalk.org/the-global-compact-for-migration-to-sign-or-not-to-sign/>

ustavni sud se usredsredio na volju stranaka da se obavežu. Zaključeno je da nova strategija nije obavezujući sporazum. Prema tome, njemački Ustav nije povrijeđen time što nije bio uključen Bundestag (da je to bio formalno obavezujući sporazum, strateški koncept morao bi biti ratificiran na domaćem nivou usvajanjem formalnog parlamentarnog statuta). Da je Sporazum o migraciji bio formalni međunarodni ugovor, glasanje u parlamentu bilo bi potrebno u nekoj formi ili drugom obliku u svim demokratskim državama kako bi se prihvatio ugovor u nacionalnom pravnom poretku i učinio ga obavezujućim pravom.¹⁷⁰

Napadi po skupinama uglavnom nezavisnih muškarci u Kölnu na stotine ljudi 31. decembra izazvali su bijes u Njemačkoj i potaknuli raspravu o Willkommenskulturu („kulturi dobrodošlice“) prema izbjeglicama kojima je zagovarao kancelar Angela Merkel. Rastuće napetosti su se pokazale kako je kancelarka Angela Merkel i Njemačka u novim izazovima. Izazovi su prerasli nemire u Kölnu otkako je godina započela. Marš od strane anti izbjeglički pokreta Pegida 10. januara završio je u sukobima s policijom i protestanata. Skup su održali pripadnici Pegida u Leipzigu što je rezultiralo 211 hapšenje.¹⁷¹

5.2. Upravljanje kriznim situacijama u Bosni i Hercegovini

Kada je upravljanje kriznim situacijama u Bosni i Hercegovini u pitanju, neizbježno je spomenuti polaznu osnovu kreiranja Strategije u oblasti migracija u azila (2021-2025) čini odredba Ustava Bosne i Hercegovine, član III stav 1. tačka f), prema kojoj je jedna od nadležnosti institucija Bosne i Hercegovine politika i regulisanje pitanja imigracije, izbjeglica i azila. Ova odredba predstavlja jedno od pravnih uporišta za usvajanje pravno-političkih dokumenata kojima se planski, organizirano i usklađeno predviđaju aktivnosti

¹⁷⁰ Peters, A. (2018). The Global Compact for Migration: to sign or not to sign? EJIL: Talk! Preuzeto 12. 2. 2021. sa: <https://www.ejiltalk.org/the-global-compact-for-migration-to-sign-or-not-to-sign/>

¹⁷¹ TIME Magazine, January 25, 2016.

nadležnih institucija u ovoj oblasti, s ciljem stvaranja što efikasnijih mehanizama kontrole predmetnih pojava u Bosni i Hercegovini.¹⁷²

IOM-a smatra da centrom upravlja Ministarstvo sigurnosti,¹⁷³ odnosno Služba za poslove sa strancima, ali u Službenom glasniku Bosne i Hercegovine do sada nije objavljena odluka o uspostavi centra ili odgovarajući akt kojim se uređuje upravljanje prihvatnim centrom.

U proteklih 11 mjeseci 99% svih nezakonitih migranata u u Bosnu i Hercegovinu ušlo iz Srbije i Crne Gore, što istočnu i jugoistočnu granicu države čini najranjivijom tačkom, a unapređenje njezine zaštite esencijalnim za efikasno upravljanje migrantskom krizom.

5.3. Lokalna samouprava i krizne situacije: Primjer Grada Bihaća i općine Hadžići

Lokalne samouprave imaju veliki značaj u uključivanju u rješavanje kriznih situacija posebno kada je u pitanju migrantska kriza. Imajući u vidu da se najveći broj migranata u Bosni i Hercegovini, a zbog blizine granice s Republikom Hrvatskom, nalazi na području Unsko-sanskog kantona, predstavnici Institucije ombudsmena su u vremenu od 08. do 10. oktobra 2018. godine i 16.10.2018. godine posjetili ovaj Kanton. Važno je napomenuti kako je Bihać grad i naseljeno mjesto u sjeverozapadnom dijelu Bosne i Hercegovine, te je sjedište Unsko-sanskog kantona. Bihać na zapadu graniči sa općinama Hrvatske: Donji Lapac i Plitvička jezera-Korenica. Bihać na sjeveru graniči sa gradom Cazinom, na istoku sa općinama Bosanska Krupa i Bosanski Petrovac, a na jugu sa općinom Drvar.

U toku posjete obavljen je monitoring stanja u objektima u kojima su privremeno smješteni migrant, i to: Privremeni prihvatni centar Sedra, Đački dom Borići i šatorskom naselju/kampu Trnovi kod Velike Kladuše, te održani sastanci s predstavnicima: gradske uprave Bihaća i Općine Velika Kladuša, Službe za poslove sa strancima, Terenski ured

¹⁷² Strategija u oblasti migracija i azila i akcioni plan (2021-2025), Ministarstvo sigurnosti BiH, Sarajevo, 2021. str. 30.

¹⁷³ Iz razgovora s predstavnicima IOM-a u Sarajevu 11. 1. 2019.

Bihać, Centra za socijalni rad Bihać kao i predstavnicima međunarodnih i lokalnih nevladinih organizacija koje su aktivno uključene u proces zbrinjavanja stranih državljana na području Unsko-sanskog kantona.

Za vrijeme posjete Ombudsmeni Bosne i Hercegovine su konstatovali da nema zvaničnih statističkih podataka o broju stranih državljana koji se trenutno nalaze na području Unsko-sanskog kantona, već se procjena njihovog broja obavlja na bazi isporučenih obroka od strane Crvenog križa Unsko-sanskog kantona.¹⁷⁴ Migranti na području Unsko-sanskog kantona su smješteni u prethodno navedenim objektima, a značajan broj migranata se nalazi i u privatnom smještaju, u ličnom aranžmanu. S obzirom na to da nije uspostavljen nikakav sistem prijave niti registracije migranata, niti su poduzete bilo kakve radnje u pravcu utvrđivanja njihovog statusa u skladu s važećim zakonskim propisima koji uređuju boravak i kretanje stranaca i azil u Bosni i Hercegovini te se ne može sa sigurnošću govoriti o tačnom broju migranata koji se nalaze na području Unsko-sanskog kantona. Mehanizam podrške Unsko-sanski kanton ostvario je posredstvom IOM-a i UNHCR-a koji, kako se može zaključiti, i upravljaju procesom zbrinjavanja migranata na ovom području. IOM vrši sanaciju i utopljavanje objekata za zbrinjavanje migranata, obezbjeđuje ishranu posredstvom implementing partnera CK USK-a, dok UNHCR migrantima omogućava uživanje primarne zdravstvene zaštite posredstvom potpisanih protokola o saradnji s lokalnim domovima zdravlja. Izvršenim posjetama Ombudsmeni Bosne i Hercegovine zaključili su da je izostala podrška organa vlasti Bosne i Hercegovine lokalnim zajednicama, kako u Bihaću tako i Velikoj Kladuši. I pored velike brige i nadljudskih napora koji se čine na zbrinjavanju migranata od strane lokalne zajednice, uvjeti u kojima borave migranti su ispod svakog minimuma. U situacijskoj analizi, Ombudsmeni Bosne i Hercegovine prezentirat će stanje na terenu Unsko-sanskog kantona, smještajne kapacitete i materijalne uvjete smještaja kao i osiguranje prava migranata koja im pripadaju po osnovu Zakona o strancima i Zakona o azilu. S ciljem kompaktnog prezentovanja situacije na terenu, u ovom dijelu Izvještaja su odvojeno prezentovane informacije koje se odnose na migrante smještene na području

¹⁷⁴ Specijalni izvještaj o stanju u oblasti migracija u Bosni i Hercegovini, Institucija ombudsmena/ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine, Banja Luka, novembar 2018. str. 42.

Grada Bihaća i Općine Velika Kladuša. Informacije su strukturirane tako da se prezentira stanje vezano za smještaj, a potom za ostvarivanje prava, i to na zdravstvenu, socijalnu zaštitu i pravnu pomoć.¹⁷⁵ U posebnom dijelu je prikazano stanje vezano za djecu - migrante.

Kada je u pitanju smještaj migranata u gradu Bihaću, tu je, prije svega, Đački dom Borići i Privremeni prihvatni centar Sedra.

Đački dom Borići

Broj migranata na području Grada Bihaća se svakodnevno povećava, u prosjeku za 50 do 100 migranata. Upravo iz tog razloga, u aprilu mjesecu 2018. godine, gradska uprava Grada Bihaća za smještaj migranata ustupila je napušteni Đački dom koji se nalazi na Borićima, i udaljen je oko 2 km od centra Grada. Objekat je u vlasništvu Općine Bihać, a upravljanje vrši IOM. Kapaciteti Đačkog doma koriste se za smještaj migranata - samaca, odraslih muškaraca i starijih maloljetnika. Posjetom od dana 10.10.2018. godine, predstavnici Institucije ombudsmena konstatovali su da je Đački dom u Borićima apsolutno neuvjetan za boravak migranata. Objekat ima samo vanjske zidove bez stolarije i bilo kakvog namještaja, potpuno devastiran s krovom koji prokišnjava. Migranti su oko ovog objekta postavili šatore u kojima svakodnevno borave i napravili svoje tzv. šatorsko naselje. S obzirom na različitost kulturoloških i tradicionalnih podneblja iz kojih dolaze migranti, često dolazi do verbalnih, a nerijetko i fizičkih sukoba. Korisnicima je obezbijeđeno šest kontejnera za higijenu (toaleti i tuševi) i jedan kontejner za osobe s invaliditetom. U skladu sa svojim kapacitetima, Crveni križ formirao je u Đačkom domu info-pult (info-point), na kojem se prikupljaju podaci o potrebama korisnika, vrši podjela deka, vreća za spavanje i podmetača, sortiranje odjeće i obuće i higijenskih artikala. Gradska uprava je odobrila da se izvrši sanacija objekta kako bi do zime bar djelimično bili poboljšani uvjeti, tako da se objekat zatvori stolarijom, sanira krov i postave podovi. Utopljanje Đačkog doma vrši se od strane IOM-a. Grad Bihać je osigurao redovno čišćenje ovog područja, Javno-komunalno preduzeće Grada Bihaća svakodnevno čisti i

¹⁷⁵ Specijalni izvještaj o stanju u oblasti migracija u Bosni i Hercegovini, Institucija ombudsmena/ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine, Banja Luka, novembar 2018. str. 43.

odvozi otpad. Dom zdravlja Bihać osigurava zdravstvenu zaštitu tako da ima potpisan ugovor sa „Ljekarima bez granica“.

b) Privremeni prihvatni centar Sedra

Privremeni prihvatni centar Sedra smješten je na 5 km od ulaza u Grad Bihać, a na putu od Cazina. Objekat je izgrađen 1984. godine, kao hotel, s prvobitnim smještajnim kapacitetom od 36 soba, odnosno 200 osoba.¹⁷⁶ S ciljem osiguranja smještaja ranjivim kategorijama (porodice, samohrani roditelji, majke s djecom, djeca bez pratnje, žrtve nasilja) koje se nalaze na području Unsko-sanskog kantona, Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine otvorilo je Centar u julu mjesecu 2018. godine. Objekat je u privatnom vlasništvu, a finansiranje se, u jednakim dijelovima, vrši od strane Evropske komisije za humanitarnu pomoć (u daljem tekstu: ECHO), IOM-a i UNHCR-a. Upravljanje Centrom vrši se od strane IOM-a koji ujedno vrši i internu registraciju migranata. Interna registracija obuhvata uzimanje osnovnih podataka o korisniku: ime i prezime, datum rođenja, država porijekla, kojoj porodici pripada i spol. Nakon uzimanja gore pobrojanih podataka pristupa se izradi kartica s ID brojem. Izrada kartica predstavlja mehanizam provjere/nadzora korisnika tako da se vrlo jednostavno može utvrditi njihova prisutnost u Centru. U Centru, u vrijeme posjete, boravilo je 420 osoba, a prosječno vrijeme boravka je 38 dana. Od ukupnog broja korisnika smještenih u Centru, 108 je muškaraca, 100 žena, 204 djece od čega 111 dječaka i 93 djevojčice. Od momenta uspostavljanja Centra ukupno je evidentirano 97 porodica koje su boravile u Centru. Uz podršku UNICEF-a u Sedri je uspostavljen siguran kutak za djecu i kutak za majke i bebe. Prvih 150 korisnika Centra smješteno je u stari blok hotela sa sobama koje imaju kupatilo, a ostale su sobe za dvije i više porodica. Pri dolasku u Centar migrantima se dodjeljuje standardni paket higijene i posteljine. Također, dodjeljuju im se deke, ćebad, jastuci, a svakodnevno se vrši dopuna neophodnih higijenskih potrepština. Centar je adaptiran tako da su galerija i veći prostori pregrađeni, izgrađen je veći broj soba, tako da trenutno može primiti 400 osoba. Izvršeno je dubinsko čišćenje centra, sanirani su veći kvarovi, izgrađeni su muški i ženski tuševi, ali s ulazom van objekta. Veliki problem predstavljao

¹⁷⁶ Specijalni izvještaj o stanju u oblasti migracija u Bosni i Hercegovini, Institucija ombudsmena/ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine, Banja Luka, novembar 2018. str. 44.

je nedostatak pitke vode zbog čega su predstavnici IOM-a investirali u gradnju florinata. I pored činjenice da se nakon mnogobrojnih testova dobio dobar pokazatelj vrijednosti vode, u Centru nije riješeno pitanje redovnog vodosnabdijevanja, pa se pitka voda koristi s aparata. Naime, za potrebe korisnika Centara izvršen je priključak na cisternu, zatim je omogućeno tuširanje putem vode koja je kupljena od strane Vatrogasnog društva Cazin. U prosjeku se potroši 10 kubika vode dnevno na higijenu. Također, nije trajno riješeno ni pitanje grijanja. Samo dio objekta ima razvedene instalacije, a kotao traži veliku investiciju. Centar posjeduje kuhinju s restoranom u koju se nabavka hrane vrši jednom sedmično, a hranu priprema kantonalni Crveni križ. Korisnicima su obezbijeđena dva topla obroka i jedan suhi obrok u vidu paketa¹⁵⁰. Hrana se priprema u skladu s evropskim normama, a bebama do 6 mjeseci starosti izdaju se dodaci prehrani, odnosno formule. Kada je u pitanju pravni status korisnika, konstatovano je da su, zaključno s danom posjete predstavnika Institucije ombudsmena, 09.10.2018. godine, svi korisnici imali potvrdu o iskazanoj namjeri za azil. Sve podatke o migrantima (ime i prezime i datum dolaska /smještaja u Centar) koji su smješteni u Centru, predstavnici IOM-a razmjenjuju prvenstveno sa UNHCR-om i Službom za poslove sa strancima.

Zdravstvena zaštita

Za korisnike usluga Đačkog doma u Borićima primarnu zdravstvenu zaštitu prema ugovoru između UNHCR i Danskog izbjegličkog kampa (u daljem tekstu: DRC) pruža Dom zdravlja Bihać. S druge strane, prema istom ugovoru, Dom zdravlja Cazin obezbjeđuje primarnu zdravstvenu zaštitu za korisnike usluga Prihvatnog centra Sedra. Doktori dolaze u Centar svaki dan od ponedjeljka do petka, tri sata dnevno i tu vrše preliminarne ljebarske preglede, tzv. medical screening - pregledi na postojanje ušiju glave, tijela i scabiesa, a za sve ostale laboratorijske, specijalističke, subspecijalističke preglede UNHCR obezbjeđuje prevoz u bolnicu, dok DRC obavlja organizacijske pripreme za osiguranje ostvarivanja zdravstvene zaštite u bolnici.

Psiho-socijalna zaštita

Psiho-socijalnu zaštitu korisnicima smještenim u Centru Sedra pružaju Fondacija Bosanskohercegovačka inicijativa žena i nevladina organizacija „Žene sa Une“.

Psihosocijalna zaštita podrazumijeva procjenu ranjivosti i kontinuirano praćenje potreba migranata kao i podizanje svijesti lokalnih zajednica s ciljem njihove integracije u društvo. Jedan od ključnih segmenata integracije u društvo je obezbjeđenje adekvatnog obrazovnog rada s djecom ovih lica u prihvatnim centrima. Fondacija Bosanskohercegovačka inicijativa žena počela je s radom u Bihaću 03.09.2018. godine, i trenutno ima zaposlena dva socijalna radnika, koji se imenuju za staratelje djeci bez pratnje. Od uspostavljanja Fondacije Bosanskohercegovačke inicijative žena u Bihaću ukupno je evidentirano 63 maloljetnika bez pratnje, od toga 61 dječak i dvije (2) djevojčice. U 99% slučajeva radi se o mladim osobama, na samom pragu punoljetstva.¹⁷⁷

„Žene sa Une“ (u daljem tekstu: Udruženje) osnovano je i prvi put registrovano u septembru 1994. godine, a funkcioniše u skladu s načelima humanosti, nepristrasnosti i nezavisnosti. Udruženje trenutno ima 25 uposlenika različitih profila, kao što su ljekari, medicinske sestre, psiholozi i socijalni radnici. Naime, prilikom migranata na područje Unsko-sanskog kantona Udruženje je iskazalo zainteresovanost za kreiranje partnerstva s ciljem omogućavanja sveobuhvatne podrške i pomoći migrantima. S partnerskom organizacijom Save the Children, početkom maja mjeseca 2018. godine, provedeno je istraživanje koje se odnosilo na procjenu potreba porodica s djecom. Cilj istraživanja je bio da se utvrdi broj djece koja borave na području Unsko-sanskog kantona.

Besplatna pravna pomoć

Besplatnu pravnu pomoć migrantima pruža Udruženje „Vaša prava BiH“. „Vaša prava BiH“, od 01.09.2018. godine, imaju uspostavljenu kancelariju u Bihaću, a predviđeno je otvaranje kancelarije i u Sedri, čime bi migrantima besplatna pravna pomoć bila dostupna svaki dan od 8:00 do 16:00 sati. U toku je izrada plakata – reklamnog materijala o pružanju besplatne pravne pomoći od strane organizacije Vaša prava, a plakati će biti prevedeni na sve potrebne jezike i izloženi na svim lokacijama na kojima se nalaze ili se kreću migranti.¹⁷⁸

¹⁷⁷ Specijalni izvještaj o stanju u oblasti migracija u Bosni i Hercegovini, Institucija ombudsmena/ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine, Banja Luka, novembar 2018. str. 46.

¹⁷⁸ Ibid, str. 47.

Položaj djece u prihvatnim centrima

Od strane Udruženja „Žene sa Une“ dana 11.06.2018. godine, u Đačkom domu u Borićima uspostavljen je prostor namijenjen djeci pod nazivom „Child friendly space“, odnosno, siguran kutak za djecu. Siguran kutak za majke i bebe smješten je u dnevni centar za djecu, odnosno u Sigurnoj kući koja se nalazi u neposrednoj blizini Đačkog doma u Borićima. Prvobitno je smještaj najugroženijih kategorija u Sigurnu kuću bio realiziran uz podršku Care International-a, dok je nastavak realizacije od jula mjeseca 2018. godine obezbijeđen posredstvom UNHCR-a. U okviru zbrinjavanja u Sigurnu kuću, u septembru je evidentirano 11 porodica s ukupno 42 osobe. Trenutno u Sigurnoj kući, koja ima kapacitet od 26 ležaja, borave 23 osobe. Od 20.08.2018. godine, uz podršku UNICEFA, uspostavljena su oba kutka za djecu i u Sedri. Na dnevnoj osnovi, volonteri rade s preko 80 djece. U septembru je u kutku za majke i bebe evidentiran rad s ukupno 35 majki s bebama. UNICEF podržava rad oba kutka do 31.03.2019. godine. Devet uposlenika Udruženja radi svaki dan u kutku za djecu, kao i u kutku za majku i dijete uključujući i vikende od 09:00 do 17:00 sati. Uposlenici raspolažu s dovoljnim brojem didaktičkog materijala za rad s djecom, kao i materijala za edukativni, kreativni i sportsko-rekreativni dio aktivnosti. Predstavnici Udruženja ističu da je zainteresovanost žena za sigurne kutke jako velika. Predstavnici Save the Childrena u fazi su pregovaranja za dodjelu dodatne prostorije u kojoj će se održavati aktivnosti za kategoriju djece uzrasta 14+. Veoma važnu ulogu u postupanju s djecom, odnosno u postupku postavljanja zakonskog staratelja ima Centar za socijalni rad Bihać. CSR Bihać je jedini Centar za socijalni rad na području Unsko-sanskog kantona koji se bavi problematikom migracija, zbrinjavanjem migranata i imenovanjem staratelja maloljetnoj djeci. Ovaj CSR je u 2017. godini, odredio starateljstvo za 25 djece, a u 2018. godini za 60 maloljetnika. Zbog obima posla, CSR Bihać se susreće s brojnim poteškoćama u radu. Poteškoće se prvenstveno odnose na postupak imenovanja zakonskog staratelja i registracije novorođene djece migranata čije se majke porode na području Unsko-sanskog kantona. Naime, u skladu s članom 16. Zakona o matičnim knjigama FBiH, od ovog Centra se traži da osiguraju da se novorođena djeca migranata upišu u matičnu knjigu rođenih, te da zaposleni sami odrede ime novorođenoj djeci, u slučaju kada majka i novorođeno dijete napuste bolnicu i izgubi im se trag. Upravo iz tog razloga CSR Bihać je uputio akt Službi za strance kako

bi provjerio da li se roditelji ove djece nalaze u Bosni i Hercegovini, a kako bi ih kontaktirao i uz njihovo znanje okončao postupak upisa djece u matične knjige. Evidentan je nedostatak i ljudskih i finansijskih i prostornih kapaciteta CSR Bihać, što se određenoj mjeri odražava na ostvarivanje prava građana Unsko-sanskog kantona.¹⁷⁹

Kada je općina Hadžići u pitanju, od osnivanja Centra za migrante „Ušivak“ kroz Hadžiće je prošlo preko 6.000 migranata kao i izbjeglica. Ipak, u nedostatku smještajnih kapaciteta migranti su prisiljeni spavati na otvorenom, posebno u parkovima.

Bivša kasarna „Ušivak“, koja se nalazi na području općine Hadžići, je otvorena u oktobru 2018. godine.

Ipak, porazna je činjenica kako se ne primjećuje da su predstavnici viših nivoa vlasti prisutni u Centru za migrante „Ušivak“ niti je do sada realizovana bilo koja akcija. Kada se donosila odluka na nivou Federacije Bosne i Hercegovine da se ovaj vojni objekat preda Vijeću ministara BiH u svrhu osnivanja prihvatnog centra za migrante, na žalost, nije se vodilo računa o lokalnoj zajednici i lokalnom stanovništvu, da se ta odluka prihvati.

Kapacitet objekta „Ušivak“ je 800 mjesta sa odvojenim prostorom za porodice, žene i maloljetnike bez pratnje. Mjesečno je u prosjeku boravilo 780 osoba. 31.12.2020. godine u objektu je boravilo 813 osoba.

Na području Kantona Sarajevo uspostavljen je i drugi privremeni prihvatni centar za smještaj migranata u bivšoj kasarni „Blažuj“ koja se nalazi na području općine Ilidža. Kapacitet objekta je 2.000 mjesta. Mjesečno je u prosjeku boravilo 1.895 osoba. Na dan 31.12.2020. godine u objektu je boravilo 3.389 osoba.¹⁸⁰

¹⁷⁹ Specijalni izvještaj o stanju u oblasti migracija u Bosni i Hercegovini, Institucija ombudsmena/ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine, Banja Luka, novembar 2018. str. 48.

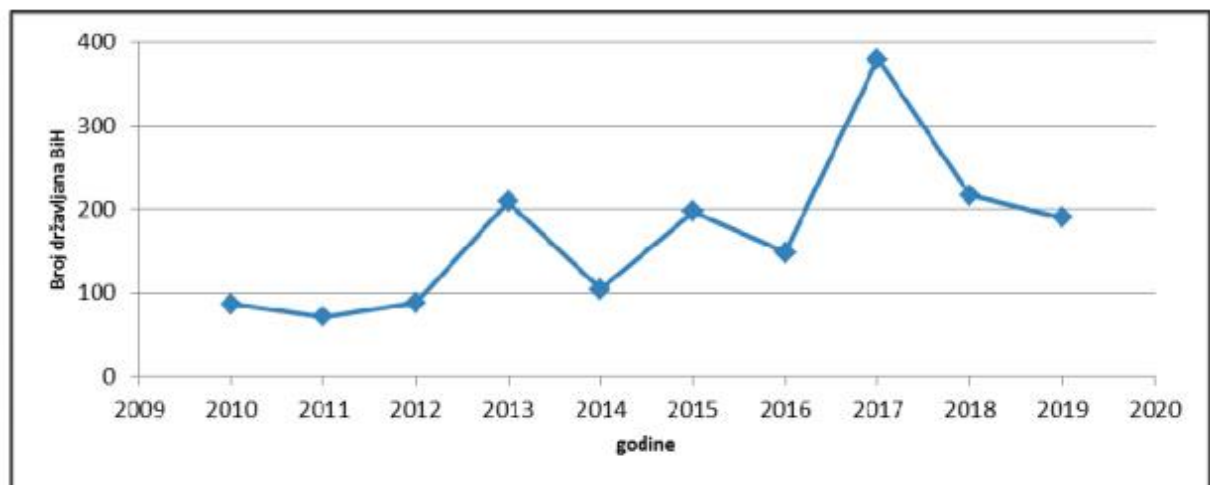
¹⁸⁰ Migracioni profil Bosne i Hercegovine za 2020. godinu, Str. 79-80.

5.4. Povratak nezakonitih migranata

Bosna i Hercegovina je sudjelovala u programima dobrovoljnih vraćanja bosanskohercegovačkih državljana iz drugih zemalja. Programi dobrovoljnog vraćanja su realizirani uglavnom posredstvom IOM-a i za ovu oblast izvor podataka je IOM.

Tabela 11. Ukupan broj bh. državljana vraćenih u BiH uz asistenciju IOM-a od 2010. do 2019. godine

Godine	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	UKUPNO
Osobe	87	71	88	209	104	197	148	379	217	190	1.690

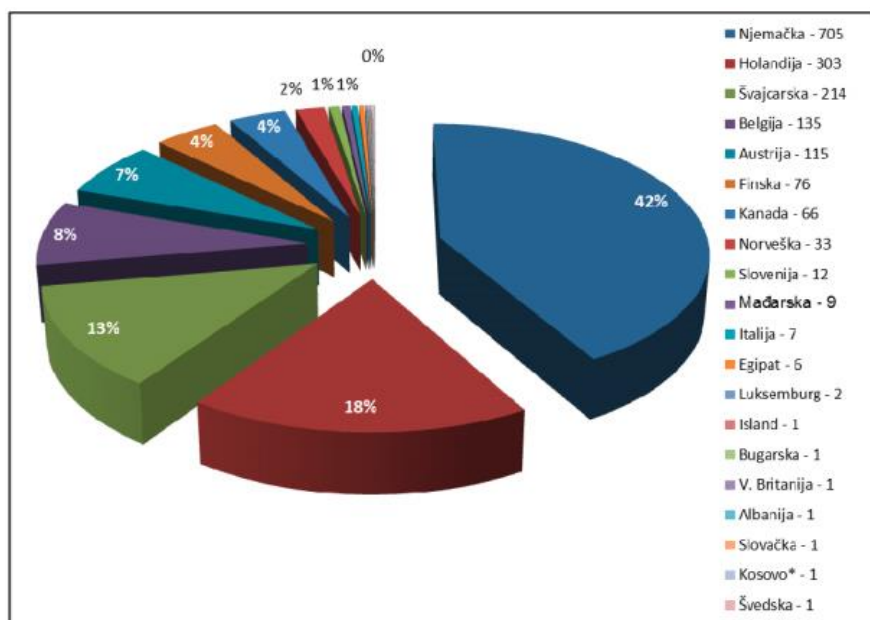

Grafikon 25: Prikaz broja vraćenih bh. državljana od 2010. do 2019. godine uz asistenciju IOM-a

Po programima IOM-a u razdoblju od 2010. godine do 2019. godine dobrovoljno se vratilo 1.690 bosanskohercegovačkih državljana u Bosnu i Hercegovinu, a prema prezentiranim podacima u razdoblju od 2011. do 2013. godine uočava se rastući trend bosanskohercegovačkih državljana koji se u Bosnu i Hercegovinu vraćaju na navedeni način, da bi u 2014. godini taj broj bio prepolovljen u odnosu na 2013. godinu. Također je uočen značajan porast broja vraćenih bosanskohercegovačkih državljana od 89% u 2015. godini u odnosu na prethodnu godinu, da bi u 2017. godini došlo do ponovno

značajnog skoka za 156% i iznosio je 379 bosanskohercegovačkih državljana. U 2019. godini je došlo do ponovnog pada u odnosu na prethodnu godinu za 12%.¹⁸¹

Analizirajući podatke po zemljama iz kojih su se državljani BiH dobrovoljno vratili u Bosnu i Hercegovinu uz pomoć IOM-a, u razdoblju od 2010. do 2019. godine, uočava se da je najveći broj vraćanja realiziran iz Njemačke (42%), Holandije (18%), Švicarske (13%), a zatim Belgije (8%), Austrije (7%), Finske (4%), Kanade (4%), Norveške (2%), dok je navedeno vraćanje iz svih ostalih zemalja iznosilo 2%. Najveće vraćanje državljana BiH u 2019. godini je bilo iz Njemačke i iznosilo je 188 osoba (87%).

Grafikon 26. Prikaz broja dobrovoljno vraćenih državljana BiH od 2010. do 2019. godine po zemljama iz kojih su se vratili

U 2019. godini 190 bosanskohercegovačkih državljana se dobrovoljno vratilo u BiH, od toga 105 osoba muškog spola i 85 osoba ženskog spola. Najveći broj korisnika ovog programa bio je u dobi manjoj od 35 godina starosti (87%).

¹⁸¹ Specijalni izvještaj o stanju u oblasti migracija u Bosni i Hercegovini, Institucija ombudsmena/ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine, Banja Luka, novembar 2018. btr. 41.

Zakonodavstvo u oblasti imigracija i azila u svim upravnim postupcima kada se rješavaju statusna pitanja stranaca u BiH, u slučajevima kad stranac treba napustiti BiH, ostavlja rok za dobrovoljno izvršenje rješenja. U slučajevima kad stranac želi dobrovoljno napustiti BiH, ali nema sredstava za vraćanje, može koristiti pomoć IOM-a i realizirati vraćanje po programu „Pomoć pri dobrovoljnom vraćanju neregularnih migranata“ (u daljem tekstu -AVR) koji implementira IOM.¹⁸²

Po programima IOM-a u razdoblju od 2010. godine do 2019. godine dobrovoljno je vraćeno 1.272 stranih državljana iz BiH u zemlje podrijetla. Prema prezentiranim podacima, ovaj vid vraćanja je bio u porastu u 2010. godini kada su vraćena 254 stranca iz BiH. U 2011. godini uočen je pad od nekih 32%. Nakon toga, zbog nedostatka finansijskih sredstava IOM, u narednih šest godina nije organizirao nijedno dobrovoljno vraćanje iz BiH putem AVR programa. U 2018. godini IOM je putem AVR programa financirao dobrovoljno vraćanje iz BiH za 411 stranih državljana, a u 2019. godini za 434 stranca. Kad se analizira vraćanje u 2019. godini u organizaciji IOM-a, uočava se znatno vraćanje državljana Iraka, Irana, Tunisa, Alžira i Pakistana.

Uz činjenicu da od 2012. do 2017. godine nije bilo AVR programa za vraćanje stranaca iz BiH uz pomoć IOM-a, važno je naglasiti da je Služba za poslove sa strancima organizirala dobrovoljno vraćanje. Od 2012. do 2017. godine Služba za poslove sa strancima je organizirala i izvršavala samostalno dobrovoljno vraćanje stranaca kroz implementaciju projekta „Prevenција ilegalnih migracija u BiH i regiji i dobrovoljno vraćanje ilegalnih migranata“, financiran od strane Vlade Švicarske Konfederacije i Vlade Lihtenštajna posredstvom Švicarske agencije za razvoj i suradnju (SDC). U organizaciji Službe za poslove sa strancima od 2012. do 2019 godine je vraćeno ukupno 2.268 stranaca. U 2017. godini Služba za poslove sa strancima je organizirala vraćanje za ukupno 628 stranaca, što je za 155,28% više nego u 2016. godini. Od navedenih 628 stranaca, 361 stranac je vraćen kroz projekat financiran od strane Vlade Švicarske Konfederacije i Vlade Lihtenštajna posredstvom Švicarske agencije za razvoj i suradnju

¹⁸² Specijalni izvještaj o stanju u oblasti migracija u Bosni i Hercegovini, Institucija ombudsmena/ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine, Banja Luka, novembar 2018. btr. 43.

(SDC), dok je 267 stranaca vraćeno uz samostalnu asistenciju Službe za poslove sa strancima. Glavni razlog za izlazak iz Bosne i Hercegovine je donošenje rješenja o protjerivanju. U 2018. godini Služba za poslove sa strancima je organizirala i izvršila samostalno dobrovoljno vraćanje za 324 osobe, da bi u 2019. godini taj broj bio uvećan za 24,38% i iznosio je 403 osobe.

Sporazumi o readmisiji su sporazumi koji olakšavaju i ubrzavaju vraćanje državljana ugovornih strana koji borave bez dozvola boravka u drugoj ugovornoj strani, kao i državljana trećih zemalja ili osoba bez državljanstva koje su ilegalno sa teritorija jedne ugovorne strane izravno otišle na teritorij druge ugovorne strane. Realizacija sporazuma o readmisiji u dijelu prihvaćanja državljana BiH, odnosno provjere identiteta i državljanstva vrši se preko Ministarstva sigurnosti – Sektor za imigraciju, a u dijelu prihvaćanja državljana trećih zemalja i osoba bez državljanstva kao i vraćanje iz BiH realizaciju provodi Služba za poslove sa strancima.¹⁸³

Po svim sporazumima o readmisiji posredstvom Ministarstva sigurnosti – Sektora za imigraciju, koji je nadležan za realizaciju sporazuma u dijelu prihvaćanja državljana BiH, u 2019. godini obrađeno je prihvaćanje za 655 osoba. Nakon provjere identiteta i državljanstva BiH ili postupanja sukladno članku 6. Sporazuma između Bosne i Hercegovine i Europske zajednice o readmisiji osoba koje borave bez dozvole, prihvaćanje je odobreno za 474 osobe koje su bile državljani BiH, što čini smanjenje od 12,22% u odnosu na 2018. Godinu, kada je odobreno prihvaćanje za 540 osoba. Od odobrenih zahtjeva za 474 osobe, 297 osoba se odnosi na redovite zahtjeve za readmisiju, a 177 osoba se odnose na readmisiju sukladno članku 6. Sporazuma između Bosne i Hercegovine i Europske zajednice o readmisiji osoba koje borave bez dozvole. Također je za 181 osobu odbijeno prihvaćanje, jer iste nisu bile državljani BiH. Najveći broj prihvaćanja državljana BiH u 2019. godini je realiziran iz SR Njemačke (47,89%).

¹⁸³ Specijalni izvještaj o stanju u oblasti migracija u Bosni i Hercegovini, Institucija ombudsmena/ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine, Banja Luka, novembar 2018. btr. 44.

Prezentirani podaci pokazuju da je po osnovi sporazuma o readmisiji u kojima je provjeru identiteta i državljanstva BiH vršio Sektor za imigraciju Ministarstva sigurnosti BiH ili postupao sukladno članku 6. Sporazuma između Bosne i Hercegovine i Europske zajednice o readmisiji osoba koje borave bez dozvole, odobreno prihvaćanje za 474 državljana BiH. Također je evidentirano u Analizi rada Granične policije BiH za 2019. godinu¹⁸⁴ da je tijekom 2019. godine vraćeno 826 državljana BiH iz zemalja s kojima BiH ima potpisane sporazume o readmisiji. Usporednom analizom podataka iz raspoloživih izvora je evidentno da su 352 osobe izravno vraćene Graničnoj policiji BiH bez prethodne najave Sektoru za imigraciju Ministarstva sigurnosti BiH. Prema godišnjem izvješću Službe za poslove sa strancima po osnovi sporazuma o readmisiji u 2019. godini ukupno su prihvaćena 783 stranca i svi su po osnovi Sporazuma između Vijeća ministara Bosne i Hercegovine i Vlade Republike Hrvatske o vraćanju i prihvaćanju osoba čiji je ulazak i boravak nezakonit.¹⁸⁵

Što se tiče predaje osoba u 2019. godini, prema podacima Službe za poslove sa strancima, po osnovi sporazuma o readmisiji, ukupno je predato 330 stranaca, od čega su 193 stranca predata po osnovi Sporazuma između Vijeća ministara BiH i Vlade Republike Srbije o vraćanju i prihvaćanju osoba čiji je ulazak i boravak nezakonit, 136 stranaca po osnovi Sporazuma između Vijeća ministara BiH i Vlade Republike Crne Gore o vraćanju i prihvaćanju osoba čiji je ulazak ili boravak nezakonit i 1 stranac po osnovi Sporazuma između Vijeća ministara BiH i Vlade Republike Sjeverne Makedonije o vraćanju i prihvaćanju osoba čiji je ulazak ili boravak nezakonit.¹⁸⁶

¹⁸⁴ Granična policija BiH. „Analiza rada Granične policije BiH za 2019. godinu“ Sarajevo, siječanj 2020. godine, str. 20.

¹⁸⁵ Služba za poslove sa strancima BiH. „Izvješće o radu Službe za poslove sa strancima za 2019. godinu“ Sarajevo, siječanj 2020.

¹⁸⁶ Ibid.

Poglavlje VI

ISTRAŽIVANJE STAVOVA O UPRAVLJANJU SIGURNOSNIM KRIZAMA SA OSVRTOM NA MIGRANTSKU KRIZU U BOSNI I HERCEGOVINI

6.1. Veličina i struktura uzorka

Vođeno je računa da bude dostavljena na teritoriji oba entiteta, kao i Brčko distrikta. Zbog jednostavnosti distribucije upitnika napravljena je online anketa na stranici www.esurveyspro.com. Putem interneta prikupljeno je 402 anketa. Anketni upitnik sadrži 17 pitanja, od toga kod njih dvanaest je Likertova skala od jedan do pet dok su ostalih pet pitanja bilo zatvorenog tipa odnosno kategorijske varijable.

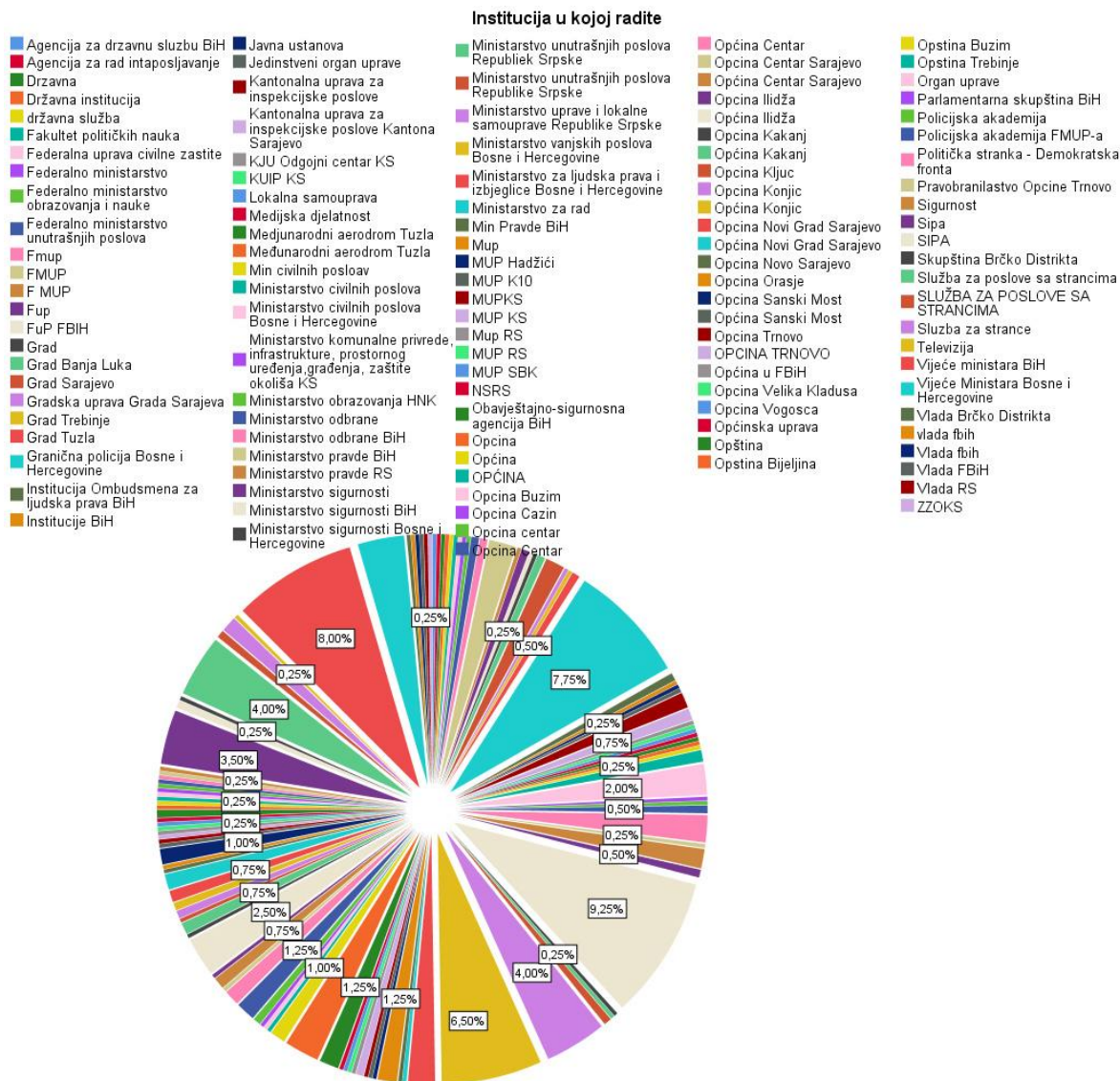
6.2. Vremenski okvir istraživanja

Anketa pod nazivom „Upravljanje sigurnosnim krizama: migrantska kriza u Bosni i Hercegovini“ je provedena u periodu od januara 2021. do februara 2022. godine.

6.3. Prikaz rezultata istraživanja

Rezultati istraživanja su obrađeni u statističkom programu SPSS. Prvo se pristupilo ispitivanju pouzdanosti cijelog upitnika pomoću Kronbahovog koeficijenta alfa. Na osnovu svih 16 pitanja iz upitnika izvršena je pojedinačna i skupna analiza.

Pošto podaci nemaju normalnu raspodjelu podataka prilikom testiranja, što potvrđuje negativna asimetrija Skewness iznosi -0.140 a Sig je $.000$ prema Kolmogorov–Smirnov testu za uzorke veće od 100 koristit će se neparametrijske tehnike (Hi2, Spearmanov koeficijent, Mann-Whitney U Test, regresija i drugo).

Grafikon 27: Institucija u kojoj rade

Izvor: Istraživanje autora

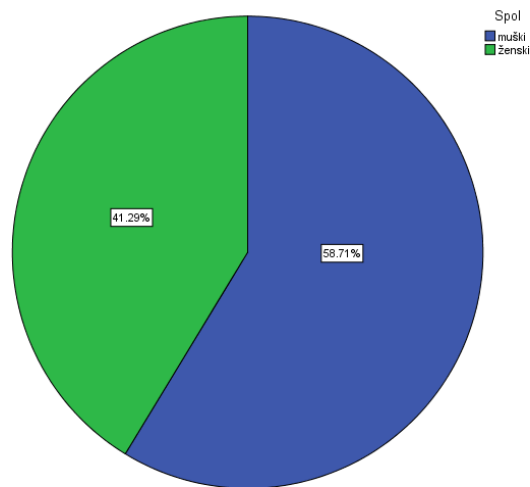
Istraživanje je pokazalo kako ispitanici dolaze iz velikog broja institucija najveći broj njih iz Ministarstva sigurnosti Bosne i Hercegovine 9,25%, Služba za poslove sa strancima BiH 8,00% te Granična policija Bosne i Hercegovine 7,75%. Osim njih, tu su i ispitanici iz Ministarstva pravde Bosne i Hercegovine, Obavještajno-sigurnosne agencije Bosne i Hercegovine, Gradske uprave Grada Sarajevo i Gradske uprave Grada Banjaluke.

Tabela 12. Kronbahov alfa

Reliability Statistics		
Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
.812	.807	14

Izvor: Istraživanje autora

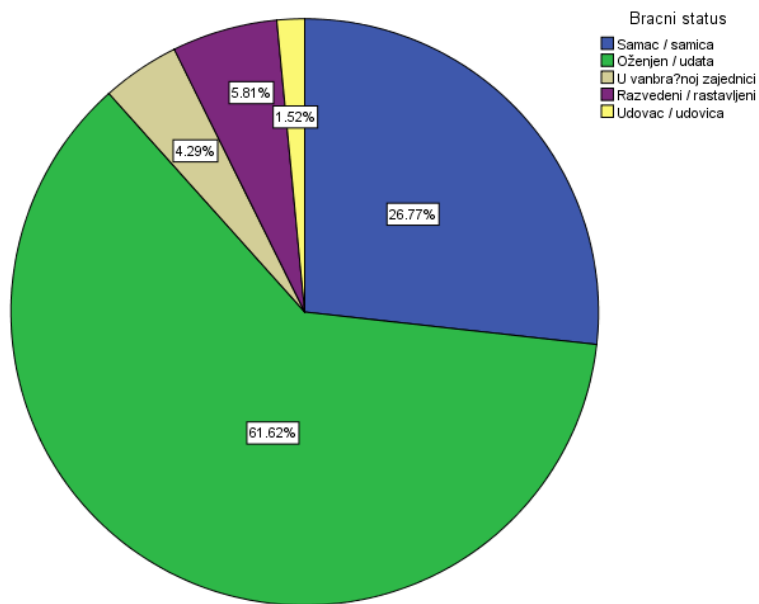
Kronbahov alfa za kompletan upitnik iznosi 0,812 i smatramo ga odličnim. Vrijednost 0,807 nam pokazuje da su pitanja iz upitnika koja primjenjuju zadanu skalu jako pouzdana. U prilogu rada prikazana je kompletna pojedinačna Kronbahov alfa analiza pouzdanosti upitnika. Posmatrajući detaljnu analizu, može se zaključiti da pojedina pitanja zanemarivo mogu smanjiti vrijednost Kronbahov alfa. Budući da su zanemariva, nije ih potrebno eliminirati iz daljnjih analiza. Zbog narušenosti pretpostavke o raspodjeli, korištene su neparametarske tehnike.

Grafikon 28. Spol

Izvor: Istraživanje autora

Kada je polna struktura u pitanju, najveći broj ispitanika je bio muškog pola, njih 58,71% dok je njih 41,29% bilo ženskog pola.

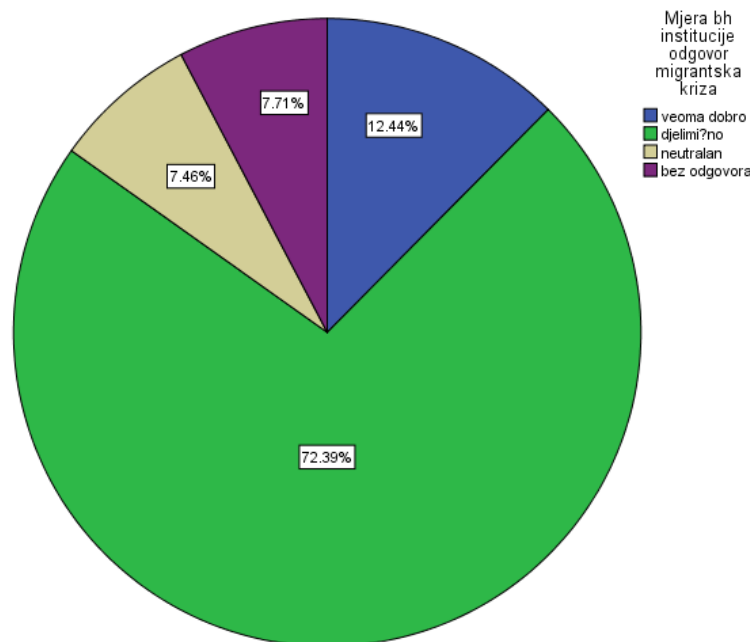

Grafikon 29. Bračni status

Izvor: Istraživanje autora

Kada je bračni status u pitanju, najveći broj ispitanika je bio, kao što je to i očekivano, oženjen odnosno udat, njih 61,62% a nakon toga samaca odnosno samica 26,77%, razvedenih je bilo 5,81% u vanbračnoj zajednici 4,29% te udovaca/udovica 1,52%.

Ipak važno je napomenuti da je izvjestan broj ispitanika tražio detaljnije pojašnjenje na ovo pitanje te da li ili ne moraju odgovoriti na njega.

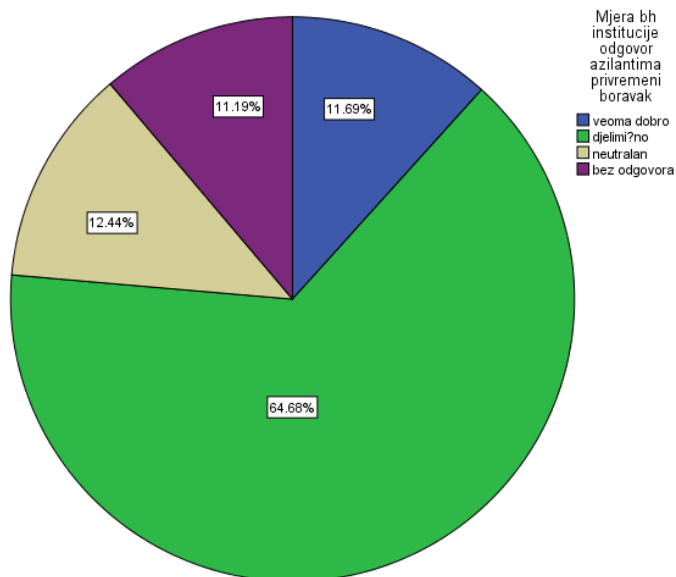

Grafikon 30. U kojoj mjeri bosanskohercegovačke institucije odgovaraju izazovima migrantske krize

Izvor: Istraživanje autora

Na pitanje - u kojoj mjeri bosanskohercegovačke institucije odgovaraju izazovima migrantske krize, najveći broj ispitanika je rekao kako se djelimično slažu (72,39%), veoma dobro (12,44%), neutralan (7,46%) te bez odgovora njih 7,71%.

Značajan broj migranata koji su se nalazili u tranzitu i koji su se zadržali u Bosni i Hercegovini uzrokovali su ozbiljne izazove za državu sa ograničenim institucionalnim kapacitetima za rješavanje ove situacije. To je dodatno otežano zbog nedostatka smještaja. Osim toga, otežano je i zbog finansijskih resursa. Preko 10.000 migranata je boravilo u Bosni i Hercegovini. Ograničeni prihvatni kapaciteti bili su razlog za ostavljanje više od 3.000 migranata bez ikakvog skloništa. Migranti su bili izloženi višestrukim društvenim rizicima. Osim toga, oni su bili izloženi i rizicima u smislu njihove zaštite. Otežan im je bio pristup čistoj vodi, hrani i osnovnoj zdravstvenoj njezi u Bosni i Hercegovini.

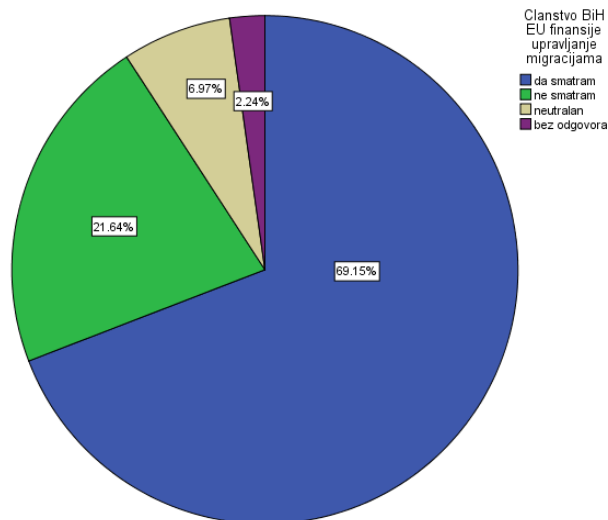

Grafikon 31. U kojoj mjeri bosanskohercegovačke institucije odgovaraju tražiteljima prava o traženju azila i privremenom boravku migranata

Izvor: Istraživanje autora

Na pitanje u kojoj mjeri bosanskohercegovačke institucije odgovaraju tražiteljima prava o traženju azila i privremenom boravku migranata, čak 64,68% ispitanika djelimično se slaže, 12,44% njih je kazalo kako su neutralni, 11,69% su odgovorili sa veoma dobro, dok je bez odgovora bilo 11,19% ispitanika.

Značajno je spomenuti moguće prekvalifikacije tražitelja azila u skladu sa potrebama tržišta rada i bosanskohercegovačkog privatnog sektora.

Grafikon 32. Smatrate li da će članstvom u EU Bosna i Hercegovina dobiti značajnu finansijsku potporu za upravljanje migracijama

Izvor: Istraživanje autora

Čak 69,15% ispitanika smatra da će se članstvom Bosne i Hercegovine u EU dobiti značajna finansijska potpora za upravljanje migracijama. Ipak, 21,64% ispitanika ne smatra, njih 6,97% je bilo neutralno dok je 2,24% ispitanika bilo bez odgovora.

Članstvom Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju zasigurno bi se razvio kvalitetan sistem upravljanja granicom, viznim režimom, sistemom imigracija i azila po EU standardima.

Tabela 13: Wilcoxon signed-rank test: Bosna i Hercegovina će članstvom u EU dobiti značajnu finansijsku potporu za upravljanje migracijama u odnosu na instituciju gdje rade

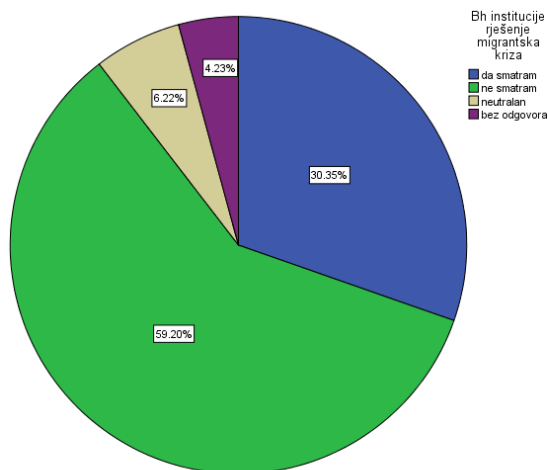
Hypothesis Test Summary

	Null Hypothesis	Test	Sig.	Decision
1	The distribution of Clanstvo BiH EU finansije upravljanje migracijama the same across categories of Institucija u kojoj radite.	Independent-Samples Kruskal-Wallis Test	.127	Retain the null hypothesis.

Asymptotic significances are displayed. The significance level is .05.

Izvor: Istraživanje autora

Na osnovu Wilcoxon signed-rank test može se zaključiti da ne postoji značajna razlika u odgovorima na pitanje da li će članstvom Bosne i Hercegovine u EU dobiti značajnu finansijsku potporu za upravljanje migracijama u odnosu na instituciju gdje rade, tj. Zadržava se nulta hipoteza.

Grafikon 33. Da li smatrate da bosanskohercegovačke institucije imaju adekvatno rješenje za migrantsku krizu

Izvor: Istraživanje autora

Čak 58,20% ispitanika smatra da bosanskohercegovačke institucije imaju adekvatno rješenje za migrantsku krizu, njih 30,35% smatra, 6,22% ispitanika je bilo neutralno, a 4,23% je bilo bez odgovora.

Rješenje migrantske krize u Bosni i Hercegovini se krije u uspostavljanju stalnog standardnog centra koji bi mogao biti u Lipi. Ipak, bit će neophodno više centara, kako u Unsko-sanskom kantonu tako i u Kantonu Sarajevo. Optimalno bi bilo formiranje desetak centara za po 1.000 osoba kako bi se izbacili iz upotrebe kontejneri iz Bire koji su bili kratkotrajno rješenje.

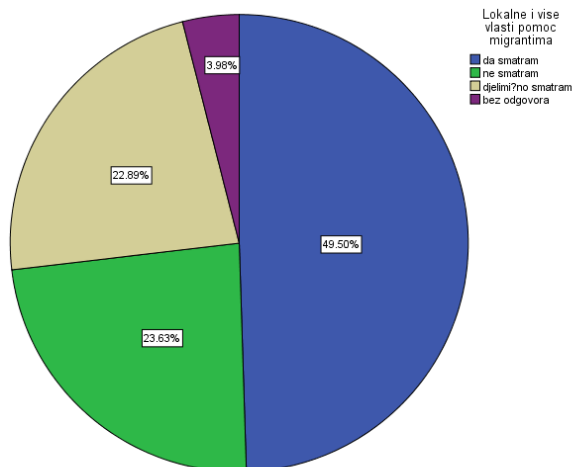
Tabela 14. Spirmanov test korelacije – Članstvom BiH u EU značajna finansijska potpora – bh. institucije imaju adekvatno rješenje za migrantsku krizu

Correlations			Clanstvo BiH EU finansije upravljanje migracijama	Bh institucije rješenje migrantska kriza
Spearman's rho	Clanstvo BiH EU finansije upravljanje migracijama	Correlation Coefficient	1.000	.326**
		Sig. (2-tailed)	.	.000
		N	402	402
	Bh institucije rješenje migrantska kriza	Correlation Coefficient	.326**	1.000
		Sig. (2-tailed)	.000	.
		N	402	402

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Izvor: Istraživanje autora

U tabeli se može vidjeti da je Spirmanov koeficijent korelacije ranga značajan $r(402)=0.326$, korelacija je značajna na nivou 0,01, tako da se može zaključiti kako je članstvom BiH u EU i značajna finansijska potpora u vezi sa adekvatnim rješenjem za migrantsku krizu bosanskohercegovačkih institucija.

Grafikon 34. Smatrate li da kako je temeljni zadatak lokalne samouprave i viših nivoa vlasti u pomoći migrantima kreiranje osjećaja sigurnosti i rješavanje njihovog zbrinjavanja

Izvor: Istraživanje autora

Kako je temeljni zadatak lokalne samouprave i viših nivoa vlasti u pomoći migrantima kreiranje osjećaja sigurnosti i rješavanje njihovog zbrinjavanja smatra 49,50% ispitanika. S druge strane, ukupno 23,63% ispitanika ne smatra, dok 3,98% bez odgovora.

Osim viših nivoa vlasti kao i djelimične uloge lokalnih samouporava posebno u koordinaciji upravljanja migrantskom krizom, aktivnosti velikih humanitarnih organizacije pokazalo se da daje tražiteljima azila, azilantima i osobama pod supsidijarnom zaštitom osjećaj sigurnosti i prihvaćanja, usred svih izazova i nesigurnosti te neizvjesnosti i poteškoća s kojima se migranti suočavaju.

Tabela 15. Smatrate li da kako je temeljni zadatak lokalne samouprave i viših nivoa vlasti u pomoći migrantima kreiranje osjećaja sigurnosti i rješavanje njihovog zbrinjavanja

Hypothesis Test Summary

	Null Hypothesis	Test	Sig.	Decision
1	The distribution of Lokalne i visendependent- vlasti pomoc migrantima is the Samples same across categories of Institucija u kojoj radite.	Kruskal- Wallis Test	.000	Reject the null hypothesis.

Asymptotic significances are displayed. The significance level is .05.

Izvor: Istraživanje autora

Na osnovu Wilcoxon signed-rank test može se zaključiti da postoji značajna razlika u odgovorima na pitanje - smatrate li da kako je temeljni zadatak lokalne samouprave i viših nivoa vlasti u pomoći migrantima kreiranje osjećaja sigurnosti i rješavanje njihovog zbrinjavanja u odnosu na instituciju gdje rade, tj. odbacuje se nulta hipoteza.

Kreiranje osjećaja sigurnosti migranata te njihovo zbrinjavanje u značajnom dijelu se ogleda u pružanju psihosocijalne podrške te zadovoljenje osnovnih ljudskih potreba u cilju kako bi se lakše nosili s teškoćama izbjegličkog života.

Tabela 16. Deskriptivna statistika – hipoteza 0

Descriptive Statistics

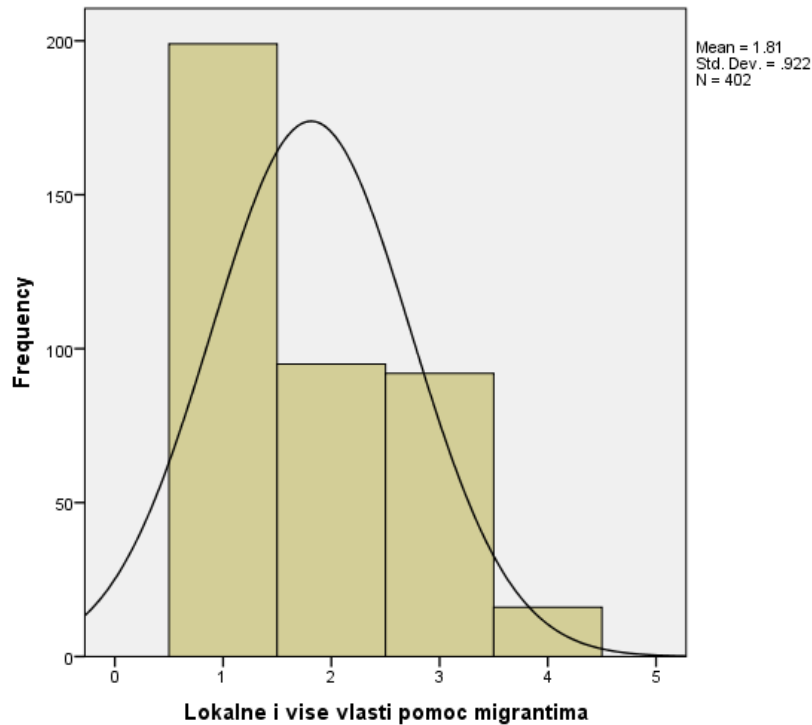
	N	Range	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation	Skewness		Kurtosis	
	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Std. Error	Statistic	Std. Error
Lokalne i vise vlasti pomoc migrantima	402	3	1	4	1.81	.922	.685	.122	-.799	.243
Zadovoljstvo smještajem migranata	401	3	1	4	1.86	.787	.774	.122	.380	.243
Izbjeglicka kriza uticaj bh svakodnevnica	401	3	1	4	1.41	.808	1.843	.122	2.194	.243
Zatvaranje bh granica rješenje ilegalni migranti	402	3	1	4	1.85	.880	.533	.122	-.927	.243
Valid N (listwise)	400									

Izvor: Istraživanje autora

Na osnovu deskriptivne statistike se vidi kako pitanja nemaju visok stepen slaganja u rasponu od 1,41 do 1,86. Najmanji stepen slaganja je kod pitanja da li smatrate kako izbjeglička kriza može uticati na bh. životnu svakodnevicu. Na osnovu standardne devijacije može se vidjeti kako rezultati nisu heterogeni, jer je standardna devijacija manja od 1.

Na osnovu analize potvrđuje se **hipotezu 0** da upravljanje ilegalnim migracijama u Bosni i Hercegovini je determinirana kompleksnim sistemom političkog odlučivanja,

normativno-pravnim okvirom, potencijalima državnih agencija za provedbu zakona i međunarodnom saradnjom u odgovoru na sigurnosne izazove, rizike i prijetnje.

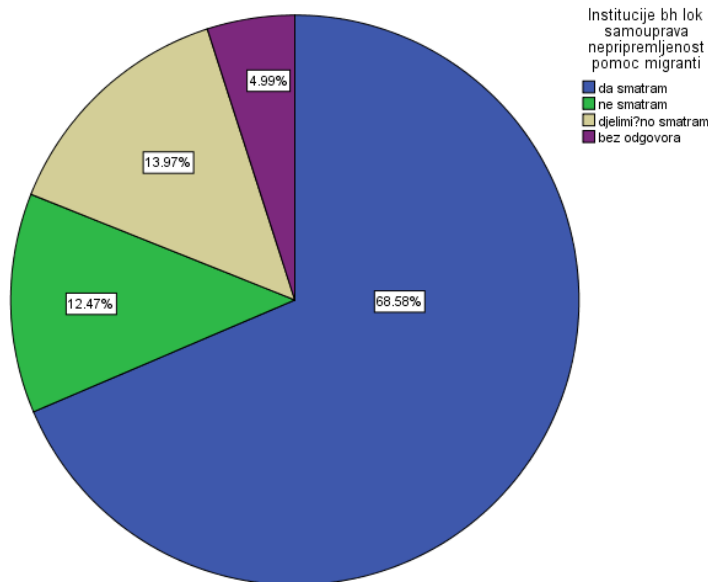

Grafikon 35. Histogram – hipoteza 0

Izvor: Istraživanje autora

Iz histograma je vidljivo kako su mišljenja podijeljena u pogledu pitanja koja su vezana za hipotezu 4, te je narušena pretpostavka o normalnosti raspodjele. Ipak, hipotezu 4 koja glasi - kako je temeljni zadatak lokalne samouprave u pomoći migrantima kreiranje osjećaja sigurnosti i rješavanje njihovog zbrinjavanja se prihvata.

Na osnovu analize ne može se potvrditi hipoteza 0, da složena organizacija političkog sistema Bosne i Hercegovine nepovoljno utiče na mogućnost efikasnog i sistemskog djelovanja na rješavanje migrantske krize.

Grafikon 36. Smatrate li kako institucionalne osnove funkcionisanja lokalne samouprave u Bosni i Hercegovini nisu u cijelosti pripremljene za sistemsko djelovanje i poduzimanje akcija pomoći migrantima u kampovima i prihvatnim centrima

Izvor: Istraživanje autora

Najveći broj ispitanika ne slaže se sa tvrdnjom kako institucionalne osnove funkcionisanja lokalne samouprave u Bosni i Hercegovini nisu u cijelosti pripremljene za sistemsko djelovanje i poduzimanje akcija pomoći migrantima u kampovima i prihvatnim centrima, njih 68,58%. Ipak, s ovom konstatacijom se nije složilo ukupno 12,47%.

Tabela 17. Institucionalne osnove funkcionisanja lokalne samouprave u BiH nisu u cijelosti pripremljene za sistemsko djelovanje i poduzimanje akcija pomoći migrantima

Hypothesis Test Summary

	Null Hypothesis	Test	Sig.	Decision
1	The distribution of Institucionalne osnove funkcionisanja lokalne samouprave nepripremljenost pomoc migranti is the same across categories of Institucionalne osnove funkcionisanja lokalne samouprave nepripremljenost pomoc migranti u kojoj radite.	Independent-Samples Kruskal-Wallis Test	.129	Retain the null hypothesis.

Asymptotic significances are displayed. The significance level is .05.

Izvor: Istraživanje autora

Na osnovu Wilcoxon signed-rank test može se zaključiti da ne postoji značajna razlika u odgovorima na pitanje institucionalne osnove funkcionisanja lokalne samouprave u Bosni i Hercegovini, nisu u cijelosti pripremljene za sistemsko djelovanje i poduzimanje akcija pomoći migrantima u kampovima i prihvatnim centrima u odnosu na instituciju gdje ispitanici rade, tj. prihvata se nulta hipoteza.

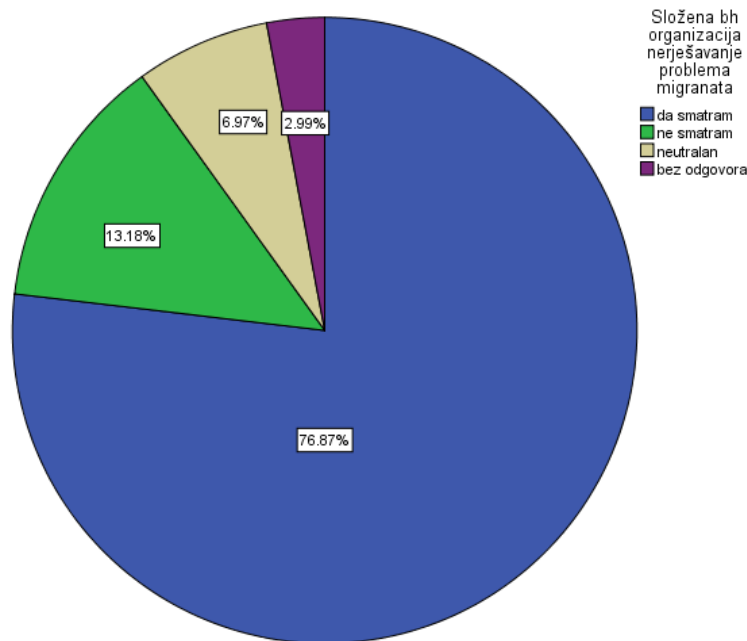
Tabela 18. Deskriptivna statistika – Hipoteza 2

Descriptive Statistics										
	N	Range	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation	Skewness		Kurtosis	
	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Std. Error	Statistic	Std. Error
Bh institucije rješenje migrantska kriza	402	3	1	4	1.84	.715	.938	.122	1.567	.243
Institucije bh lok samouprava nepripremljenost pomoc migranti	401	3	1	4	1.55	.910	1.401	.122	.642	.243
Valid N (listwise)	401									

Izvor: Istraživanje autora

Na osnovu deskriptivne statistike vidi se kako odgovori na pitanja imaju umjeren stepen slaganja u rasponu od 1,55 do 1,84. Najmanji stepen slaganja je kod pitanja da li ispitanici smatraju kako institucionalne osnove funkcionisanja lokalne samouprave u Bosni i Hercegovini nisu u cijelosti pripremljene za sistemsko djelovanje i poduzimanje akcija pomoći migrantima u kampovima i prihvatnim centrima. Na osnovu standardne devijacije može se vidjeti da rezultati nisu heterogeni, jer je standardna devijacija manja od 1.

Na osnovu analize potvrđuje se **hipoteza 2**, da institucionalne osnove funkcionisanja lokalne samouprave u Bosni i Hercegovini nisu u cijelosti pripremljene za sistemsko djelovanje i poduzimanje akcija pomoći migrantima u kampovima i prihvatnim centrima.

Grafikon 37. Smatrate li kako složena organizacija političkog sistema Bosne i Hercegovine nepovoljno utiče na mogućnost efikasnog i sistemskog djelovanja na rješavanje problema migranata

Izvor: Istraživanje autora

Čak 76,87% ispitanika smatra kako složena organizacija političkog sistema Bosne i Hercegovine nepovoljno utiče na mogućnost efikasnog i sistemskog djelovanja na rješavanje problema migranata, 13,18% ne smatra, 6,97% ispitanika je neutralno, a 2,99% bez odgovora.

Tabela 19. Deskriptivna statistika – Hipoteza 1 - Descriptive Statistics

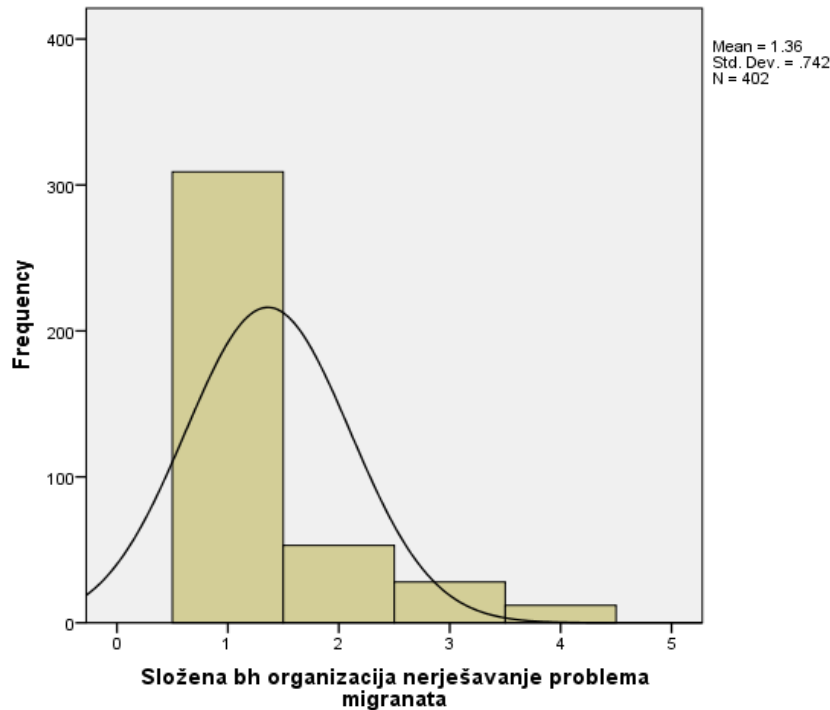
	N	Range	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation	Skewness		Kurtosis	
	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Std. Error	Statistic	Std. Error
Složena bh organizacija nerješavanje problema migranata	402	3	1	4	1.36	.742	2.107	.122	3.651	.243
Ocjena postupanje bh institucija ilegalnim migrantima	402	3	1	4	1.50	.752	1.559	.122	2.110	.243
Mjera bh institucije odgovor migrantska kriza	402	3	1	4	2.10	.706	1.177	.122	2.023	.243
Valid N (listwise)	402									

Izvor: Istraživanje autora

Na osnovu deskriptivne statistike vidi se kako pitanja nemaju visok stepen slaganja u rasponu od 1,36 do 2,10. Najmanji stepen slaganja je kod pitanja - smatrate li kako složena organizacija političkog sistema Bosne i Hercegovine nepovoljno utiče na mogućnost efikasnog i sistemskog djelovanja na rješavanje problema migranata.

Na osnovu standardne devijacije možemo vidjeti da rezultati nisu heterogeni, jer je standardna devijacija manja od 1.

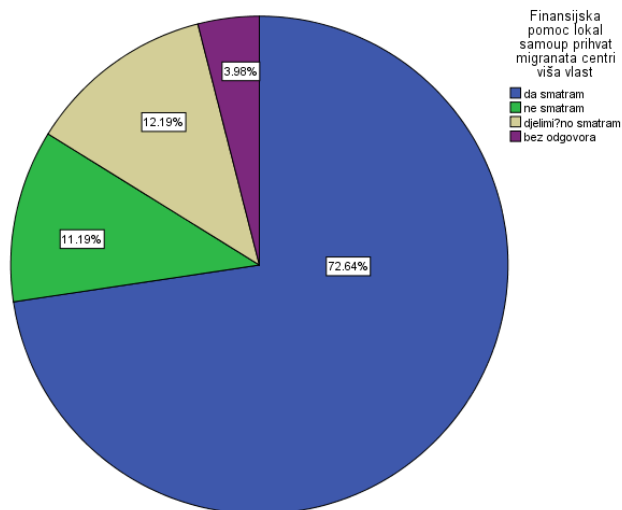
Na osnovu analize potvrđuje se **hipoteza 1**, kako složena organizacija političkog sistema Bosne i Hercegovine nepovoljno utiče na mogućnost efikasnog i sistemskog djelovanja na rješavanje migrantske krize.

Grafikon 38. Histogram – hipoteza 3

Izvor: Istraživanje autora

Iz hisograma se vidi kako su mišljenja u pogledu odgovora na pitanja iz hipoteze 1, što pokazuje i prosjek odgovora od 1,36. Na osnovu svega potvrđuje se hipoteza 1, da složena organizacija političkog sistema Bosne i Hercegovine nepovoljno utiče na mogućnost efikasnog i sistemskog djelovanja na rješavanje migrantske krize.

Grafikon 25. Finansijska pomoć lokalnim samoupravama koje su izvršile prihvata migranata u kampovima i prihvatnim centrima od viših nivoa vlasti

Izvor: Istraživanje autora

Tabela 19: Smatrate li da je važna finansijska pomoć lokalnim samoupravama koje su izvršile prihvat migranata u kampovima i prihvatnim centrima od viših nivoa vlasti

Hypothesis Test Summary				
	Null Hypothesis	Test	Sig.	Decision
1	The distribution of Finansijska pomoc lokal samouprihvata migranata centri viša vlast is the same across categories of Institucija u kojoj radite.	Independent-Samples Kruskal-Wallis Test	.003	Reject the null hypothesis.

Asymptotic significances are displayed. The significance level is .05.

Izvor: Istraživanje autora

Na osnovu Kruskal-Wallis testa zaključuje se kako postoji značajna razlika u odgovorima na pitanje - da li je važna finansijska pomoć lokalnim samoupravama koje su izvršile

prihvat migranata u kampovima i prihvatnim centrima od viših nivoa vlasti u odnosu na instituciju gdje rade, tj. odbija se nulta hipoteza.

Tabela 20. Deskriptivna statistika – Hipoteza 3

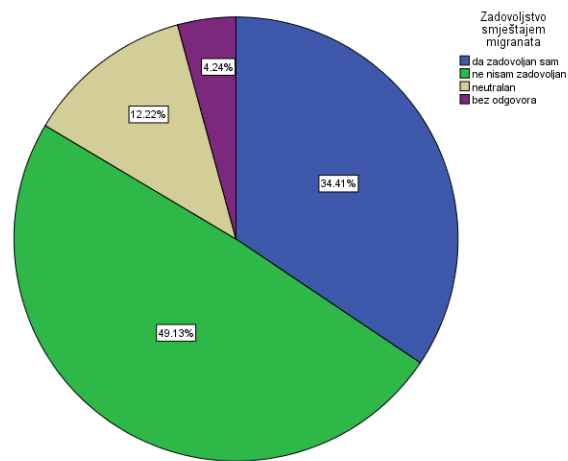
Descriptive Statistics										
	N	Range	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation	Skewness		Kurtosis	
	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Std. Error	Statistic	Std. Error
Finansijska pomoc lokal samouprihvat migranata centri viša vlast Bh institucije rješenje migrantska kriza Članstvo BiH EU finansije upravljanje migracijama	402	3	1	4	1.48	.857	1.621	.122	1.366	.243
Valid N (listwise)	402									

Izvor: Istraživanje autora

Iz deskriptivne statistike vidi se da odgovori na pitanja nemaju visok stepen slaganja u rasponu od 1,48 do 1,84. Najmanji stepen slaganja je kod pitanja da li smatraju kako je važna finansijska pomoć lokalnim samoupravama koje su izvršile prihvat migranata u

kampovima i prihvatnim centrima od viših nivoa vlasti. Prema standardnoj devijaciji vidi se kako rezultati nisu heterogeni, jer je standardna devijacija manja od 1. To govori kako ne postoji veći raspon varijacije u odgovorima kod sva tri pitanja.

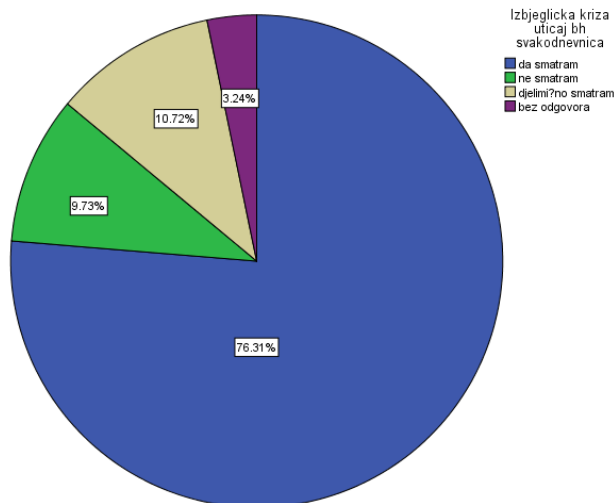
Iz gore navedene analize se zaključuje kako se prihvata hipoteza 3, kako finansijska pomoć lokalnim samoupravama koje su izvršile prihvata migranata u kampovima i prihvatnim centrima u velikoj mjeri bi pomoglo u rješavanju ovog gorućeg pitanja za Bosnu i Hercegovinu.

Grafikon 39. Da li ste zadovoljni smještajem i prihvatanjem migranata u Bosni i Hercegovini?

Izvor: Istraživanje autora

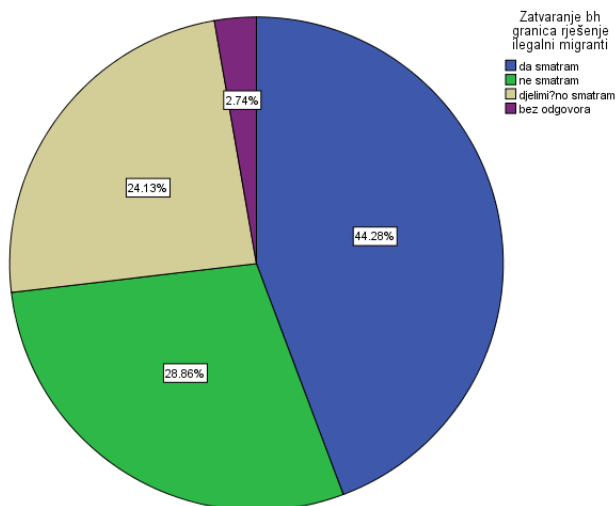
Na pitanje - da li ste zadovoljni smještajem i prihvatanjem migranata u Bosni i Hercegovini, čak 49,13% ispitanika nije zadovoljan, njih 34,41% je zadovoljan, 12,22% je neutralan te 4,24% bez odgovora.

Grafikon 27. Da li smatrate kako izbjeglička kriza može uticati na bosanskohercegovačku životnu svakodnevicu

Izvor: Istraživanje autora

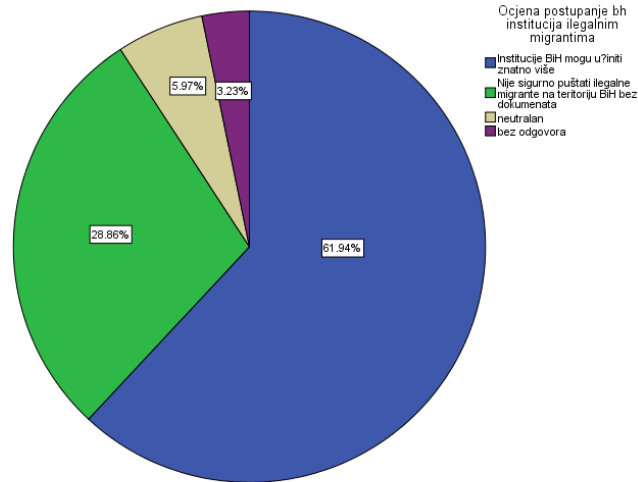
Najveći broj ispitanika smatra (76,31%) kako izbjeglička kriza može uticati na bosanskohercegovačku životnu svakodnevicu. Njih 10,72% to djelimično smatra, 9,73% ne smatra, dok ih je bez odgovora bilo 3,24%.

Grafikon 40. Da li mislite da bi se zatvaranjem granica Bosne i Hercegovine riješio problem sa ilegalnim migrantima?

Izvor: Istraživanje autora

Čak 44,28% ispitanika smatra kako bi se zatvaranjem granica Bosne i Hercegovine riješio problem sa ilegalnim migrantima, njih 28,86% ne smatra, 24,13% djelimično smatra, dok ih je bez odgovora bilo 2,74%.

Grafikon 41. Kako biste ocijenili postupanje bosanskohercegovačkih institucija prema ilegalnim migrantima

Izvor: Istraživanje autora

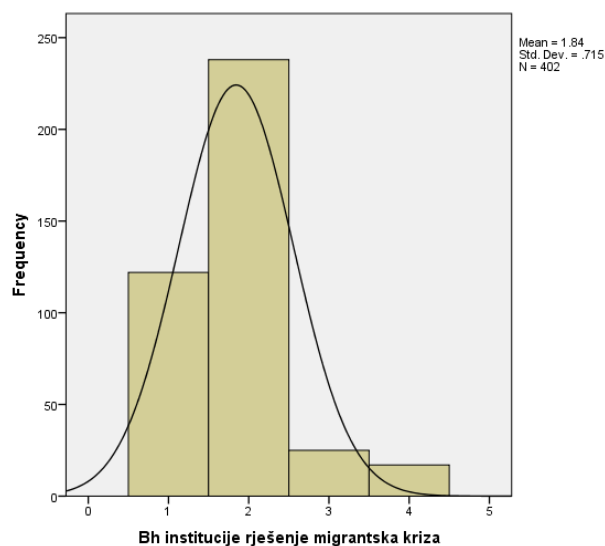
Na pitanje kako bi ocijenili postupanje bosanskohercegovačkih institucija prema ilegalnim migrantima, čak 61,94% ispitanika smatra kako institucije mogu učiniti znatno više, 28,86% kako nije sigurno puštati ilegalne migrante na teritoriju BiH bez dokumenata, 5,97% ih je bilo neutralnih, dok ih je 3,23% bilo bez odgovora.

Tabela 21. Deskriptivna statistika – hipoteza 4

		Statistics		
		Institucija u kojoj radite	Složena bh organizacija nerješavanje problema migranata	Ocjena postupanje bh institucija ilegalnim migrantima
N	Valid	402	402	402
	Missing	0	0	0
Mean			1.36	1.50
Median			1.00	1.00
Mode			1	1
Std. Deviation			.742	.752
Variance			.550	.565
Skewness			2.107	1.559
Std. Error of Skewness			.122	.122
Kurtosis			3.651	2.110
Std. Error of Kurtosis			.243	.243
Range			3	3
Minimum			1	1
Maximum			4	4

Izvor: Istraživanje autora

Na osnovu deskriptivne statistike možemo vidjeti da sva pitanja imaju umjeren stepen slaganja u rasponu od 1,36 do 1,50. Na osnovu standardne devijacije možemo vidjeti da su rezultati homogeni, standardna devijacija manja je od 1.

Grafikon 42. Histogram – Hipoteza 4

Iz grafikona može se zaključiti kako je značajan broj ispitanika sa visokim stepenom slaganja s tvrdnjama iz hipoteze 5, tj. 1,84. Ipak evidentno je odstupanje od normalnosti raspodjele, te su rezultati nagomilani ka nižim vrijednostima.

Na kraju možemo konstatovati kako je hipoteza 1 potvrđena, a to je da složena organizacija političkog sistema Bosne i Hercegovine nepovoljno utiče na mogućnost efikasnog i sistemskog djelovanja na rješavanje migrantske krize.

Iz analize se može zaključiti kako se prihvata hipoteza 4, kako temeljni zadatak lokalne samouprave u pomoći migrantima jeste kreiranje osjećaja sigurnosti i rješavanje njihovog zbrinjavanja.

Tabela 22. Ukupna statistika R square

Model Summary				
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	.625 ^a	.391	.372	.728

a. Predictors: (Constant), Ocjena postupanje bh institucija ilegalnim migrantima, Mjera bh institucije odgovor migrantska kriza, Bracni status, Izbjeglicka kriza uticaj bh svakodnevnica, Bh institucije rjesenje migrantska kriza, Slozena bh organizacija nerjesavanje problema migranata, Zatvaranje bh granica rjesenje ilegalni migranti, Clanstvo BiH EU finansije upravljanje migracijama, Institucije bh lok samouprava nepripremljenost pomoc migranti, Finansijska pomoc lokal samoup prihvata migranata centri visa vlast, Mjera bh institucije odgovor azilantima privremeni boravak, Zadovoljstvo smjestajem migranata

Izvor: Istraživanje autora

Sve promjenjive koje su uključene u model objašnjavaju zavisne promjenljive, tj. kako se upravljanje ilegalnim migracijama u Bosni i Hercegovini je determinirana kompleksnim sistemom političkog odlučivanja na sigurnosne izazove, rizike i prijetnje (R Square). Ovaj procenat objašnjenog varijabiliteta veoma je značajan, što se može vidjeti iz F statistike (20.387).

Tabela 23. Ukupna statistika - Anova

ANOVA ^a						
Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	129.493	12	10.791	20.387	.000 ^b
	Residual	201.667	381	.529		
	Total	331.160	393			

a. Dependent Variable: Lokalne i vise vlasti pomoc migrantima

b. Predictors: (Constant), Ocjena postupanje bh institucija ilegalnim migrantima, Mjera bh institucije odgovor migrantska kriza, Bracni status, Izbjeglicka kriza uticaj bh svakodnevnica, Bh institucije rjesenje migrantska kriza, Slozena bh organizacija nerjesavanje problema migranata, Zatvaranje bh granica rjesenje ilegalni migranti, Clanstvo BiH EU finansije upravljanje migracijama, Institucije bh lok samouprava nepripremljenost pomoc migranti, Finansijska pomoc lokal samoup prihvata migranata centri visa vlast, Mjera bh institucije odgovor azilantima privremeni boravak, Zadovoljstvo smjestajem migranata

Izvor: Istraživanje autora

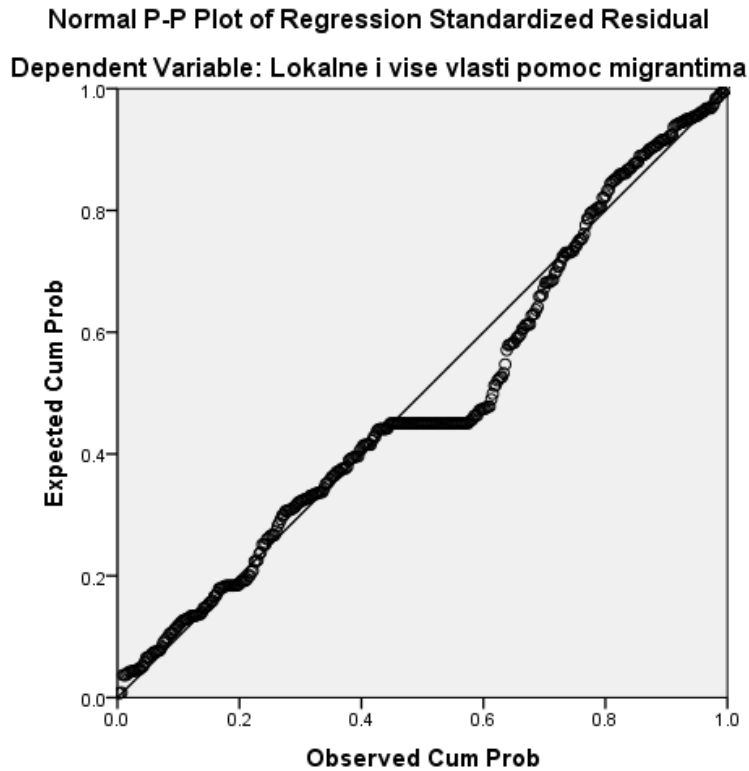
Tabela 24. Ukupna statistika – višestruka regresija

Model	Coefficients ^a			t	Sig.
	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients		
	B	Std. Error	Beta		
(Constant)	.134	.171		.785	.433
Bracni status	-.150	.045	-.134	-3.315	.001
Mjera bh institucije odgovor migrantska kriza	.024	.064	.018	.378	.706
Mjera bh institucije odgovor azilantima privremeni boravak	.109	.057	.095	1.893	.059
Clanstvo BiH EU finansije upravljanje migracijama	.226	.063	.175	3.617	.000
Bh institucije rješenje migrantska kriza	.273	.066	.211	4.113	.000
Institucije bh lok samouprava nepripremljenost pomoc migranti	.138	.050	.137	2.784	.006
1 Složena bh organizacija nerješavanje problema migranata	-.001	.065	-.001	-.014	.989
Finansijska pomoc lokal samoup prihvata migranata centri viša vlast	-.025	.053	-.023	-.465	.642
Zadovoljstvo smještajem migranata	.124	.062	.105	1.988	.048
Izbjeglicka kriza uticaj bh svakodnevnica	.022	.053	.019	.409	.683
Zatvaranje bh granica rješenje ilegalni migranti	.168	.051	.161	3.309	.001
Ocjena postupanje bh institucija ilegalnim migrantima	.065	.056	.053	1.171	.242

a. Dependent Variable: Lokalne i vise vlasti pomoc migrantima

Izvor: Istraživanje autora

Posmatranjem vrijednosti kao i pridružene vrijednosti zaključuje se kako promjenjive utiču na upravljanje sigurnosnim migrantskim krizama, i daju statistički značajan doprinos zavisnoj varijabli.

Grafikon 43. Normalnost raspodjele. Izvor: Istraživanje autora

Iz dijagram normalnosti raspodjele na standardizirane rezidualne vidi se postojanje relativno normalne raspodjele reziduala.

Tabela 25. Ukupna statistika – višestruka regresija

Coefficients ^a									
Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95.0% Confidence Interval for B		Collinearity Statistics	
	B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound	Tolerance	VIF
(Constant)	.391	.092		4.273	.000	.211	.571		
Institucije bh lokalne samouprave nepripremljenost pomoć migranti	.240	.038	.294	6.271	.000	.165	.315	.742	1.348
Financijska pomoć lokalne samouprave prihvat migranata centri viša vlast	.324	.039	.373	8.266	.000	.247	.401	.805	1.243
Lokalne i visokovlasti pomoć migrantima	.056	.039	.069	1.453	.147	-.020	.132	.715	1.399
Bh institucije rješavanje migrantske krize	.010	.049	.009	.196	.845	-.087	.106	.724	1.381

a. Dependent Variable: Složena bh organizacija nerješavanje problema migranata

Izvor: Istraživanje autora

Nakon što se proveo test i analiziralo kroz statistički program SPSS, izvode se sljedeći zaključci:

- Institucionalne osnove funkcionisanja lokalne samouprave u Bosni i Hercegovini nisu u cijelosti pripremljene za sistemsko djelovanje i poduzimanje akcija pomoći migrantima u kampovima i prihvatnim centrima, što pozitivno utiče na upravljanje migracijama (beta = 0.294);

- Važna finansijska pomoć lokalnim samoupravama koje su izvršile prihvata migranata u kampovima i prihvatnim centrima od viših nivoa vlasti pozitivno utiče na upravljanje migracijama ($\beta = 0,373$);
- Temeljni zadatak lokalne samouprave i viših nivoa vlasti u pomoći migrantima kreiranje osjećaja sigurnosti i rješavanje njihovog zbrinjavanja pozitivno utiče na upravljanje migracijama ($\beta = 0,069$);
- Bosanskohercegovačke institucije imaju adekvatno rješenje za migrantsku krizu, što pozitivno utiče na upravljanje migracijama ($\beta = 0,009$).

VII ZAKLJUČAK

Za kraj, od izuzetne je važnosti dati zaključno razmatranje uz sumiranje rezultata. Kroz istraživanje, u ovom radu je dat kvalitetan osvrt na stanje o sigurnosnim rizicima i upravljanju migracijama u Bosni i Hercegovini.

U nastavku će biti predstavljeni rezultati istraživanja nakon obrade u statističkom programu SPSS. Prvo se pristupilo ispitivanju pouzdanosti cijelog upitnika pomoću Kronbahovog koeficijenta alfa.

Pošto podaci nemaju normalnu raspodjelu podataka prilikom testiranja, što potvrđuje negativna asimetrija Skewness iznosi $-.140$ a Sig je $.000$ prema Kolmogorov–Smirnov testu za uzorke veće od 100 koristile su se neparametrijske tehnike (Hi2, Spearmanov koeficijent, Mann-Whitney U Test, regresija i drugo).

Istraživanje je pokazalo kako ispitanici dolaze iz velikog broja institucija najveći broj njih iz Ministarstva sigurnosti Bosne i Hercegovine 9,25%, Služba za poslove sa strancima BiH 8,00% te Granična policija Bosne i Hercegovine 7,75%. Osim njih, tu su i ispitanici iz Ministarstva pravde Bosne i Hercegovine, Obavještajno-sigurnosne agencije Bosne i Hercegovine, Gradske uprave Grada Sarajevo i Gradske uprave Grada Banjaluke.

Kada je u pitanju u kojoj mjeri bosanskohercegovačke institucije odgovaraju izazovima migrantske krize, istraživanje je pokazalo kako se najveći broj ispitanika djelimično slaže. Isti stav je i na pitanje - u kojoj mjeri bosanskohercegovačke institucije odgovaraju tražiteljima prava o traženju azila i privremenom boravku migranata.

Istraživanje je pokazalo kako će se članstvom Bosne i Hercegovine u EU dobiti značajna finansijska potpora za upravljanje migracijama.

Ipak, značajna je razlika u odgovorima na pitanje - da li će članstvom Bosne i Hercegovine u EU dobiti značajnu finansijsku potporu za upravljanje migracijama u odnosu na instituciju gdje rade.

Najveći broj ispitanika smatra da bosanskohercegovačke institucije imaju adekvatno rješenje za migrantsku krizu. Osim toga, zaključuje se kako bi članstvom Bosne i Hercegovine u Evropskoj uniji došla i značajna finansijska potpora u vezi sa adekvatnim rješenjem za migrantske krize.

Istraživanje je pokazalo kako je temeljni zadatak lokalne samouprave i viših nivoa vlasti u pomoći migrantima kreiranje osjećaja sigurnosti i rješavanje njihovog zbrinjavanja.

Na osnovu Wilcoxon signed-rank test može se zaključiti da postoji značajna razlika u odgovorima na pitanje - smatrate li da kako je temeljni zadatak lokalne samouprave i viših nivoa vlasti u pomoći migrantima kreiranje osjećaja sigurnosti i rješavanje njihovog zbrinjavanja u odnosu na instituciju gdje rade.

Pored toga, istraživanje je pokazalo kako je najmanji stepen slaganja kod pitanja da li smatrate kako izbjeglička kriza može uticati na bh. životnu svakodnevicu.

Hipoteza 0 se potvrđuje a to je da upravljanje ilegalnim migracijama u Bosni i Hercegovini je determinirana kompleksnim sistemom političkog odlučivanja, normativno-pravnim okvirom, potencijalima državnih agencija za provedbu zakona i međunarodnom saradnjom u odgovoru na sigurnosne izazove, rizike i prijetnje.

Mišljenja su podijeljena u pogledu pitanja koja su vezana za hipotezu 4, te je narušena pretpostavka o normalnosti raspodjele. Ipak, prihvata se hipoteza 4, koja glasi, kako je temeljni zadatak lokalne samouprave u pomoći migrantima kreiranje osjećaja sigurnosti i rješavanje njihovog zbrinjavanja.

Istraživanje je pokazalo kako se najveći broj ispitanika ne slaže sa tvrdnjom kako institucionalne osnove funkcionisanja lokalne samouprave u Bosni i Hercegovini nisu u

cijelosti pripremljene za sistemsko djelovanje i poduzimanje akcija pomoći migrantima u kampovima i prihvatnim centrima, njih 68,58%.

Na osnovu Wilcoxon signed-rank testa zaključuje se da ne postoji značajna razlika u odgovorima na pitanje institucionalne osnove funkcionisanja lokalne samouprave u Bosni i Hercegovini. Nisu u cijelosti pripremljene za sistemsko djelovanje i poduzimanje akcija pomoći migrantima u kampovima i prihvatnim centrima u odnosu na instituciju gdje ispitanici rade, tj. prihvata se nulta hipoteza.

Prema deskriptivnoj statistici je vidljivo kako odgovori na pitanja imaju umjeren stepen slaganja u rasponu od 1,55 do 1,84. Najmanji stepen slaganja je kod pitanja - da li ispitanici smatraju kako institucionalne osnove funkcionisanja lokalne samouprave u Bosni i Hercegovini nisu u cijelosti pripremljene za sistemsko djelovanje i poduzimanje akcija pomoći migrantima u kampovima i prihvatnim centrima.

Na osnovu analize potvrđuje se **hipoteza 2**, da institucionalne osnove funkcionisanja lokalne samouprave u Bosni i Hercegovini nisu u cijelosti pripremljene za sistemsko djelovanje i poduzimanje akcija pomoći migrantima u kampovima i prihvatnim centrima. Najveći broj ispitanika smatra kako složena organizacija političkog sistema Bosne i Hercegovine nepovoljno utiče na mogućnost efikasnog i sistemskog djelovanja na rješavanje problema migranata.

Najmanji stepen slaganja je kod pitanja - smatrate li kako složena organizacija političkog sistema Bosne i Hercegovine nepovoljno utiče na mogućnost efikasnog i sistemskog djelovanja na rješavanje problema migranata?

Na osnovu analize potvrđena je **hipoteza 1**, kako složena organizacija političkog sistema Bosne i Hercegovine nepovoljno utiče na mogućnost efikasnog i sistemskog djelovanja na rješavanje migrantske krize.

Postoji značajna razlika u odgovorima na pitanje - da li je važna finansijska pomoć lokalnim samoupravama koje su izvršile prihvata migranata u kampovima i prihvatnim centrima od viših nivoa vlasti u odnosu na instituciju gdje rade, tj. odbija se nulta hipoteza, potvrdio je Kruskal-Wallis testa.

Najmanji stepen slaganja je kod pitanja - da li smatraju kako je važna finansijska pomoć lokalnim samoupravama koje su izvršile prihvata migranata u kampovima i prihvatnim centrima od viših nivoa vlasti.

Iz gore navedene analize se zaključuje kako se prihvata hipoteza 3, te kako finansijska pomoć lokalnim samoupravama koje su izvršile prihvata migranata u kampovima i prihvatnim centrima u velikoj mjeri bi pomoglo u rješavanju ovog gorućeg pitanja za Bosnu i Hercegovinu.

Istraživanje je pokazalo kako najveći broj ispitanika nije zadovoljno smještajem i prihvatanjem migranata u Bosni i Hercegovini, dok najveći broj njih smatra kako izbjeglička kriza može uticati na bosanskohercegovačku životnu svakodnevicu. Osim toga, istraživanje je pokazalo da, kada je u pitanju postupanje bosanskohercegovačkih institucija prema ilegalnim migrantima, kako bi oni mogli učiniti znatno više.

Značajan broj ispitanika je sa visokim stepenom slaganja s tvrdnjama iz hipoteze 5, odnosno 1,84. Ipak, evidentno je odstupanja od normalnosti raspodjele te su rezultati nagomilani ka nižim vrijednostima.

Hipoteza 1 je potvrđena a to je da složena organizacija političkog sistema Bosne i Hercegovine nepovoljno utiče na mogućnost efikasnog i sistemskog djelovanja na rješavanje migrantske krize.

Iz analize se može zaključiti kako se prihvata hipoteza 4, kako je temeljni zadatak lokalne samouprave u pomoći migrantima jeste kreiranje osjećaja sigurnosti i rješavanje njihovog zbrinjavanja.

Sve promjenljive koje su uključene u model objašnjavaju varijanse zavisne promjenljive, tj. kako se upravljanje ilegalnim migracijama u Bosni i Hercegovini determinirana kompleksnim sistemom političkog odlučivanja na sigurnosne izazove, rizike i prijetnje (R Square).

Institucionalne osnove funkcionisanja lokalne samouprave u Bosni i Hercegovini nisu u cijelosti pripremljene za sistemsko djelovanje i poduzimanje akcija pomoći migrantima u kampovima i prihvatnim centrima, što pozitivno utiče na upravljanje migracijama.

Važna finansijska pomoć lokalnim samoupravama koje su izvršile prihvata migranata u kampovima i prihvatnim centrima od viših nivoa vlasti pozitivno utiče na upravljanje migracijama.

Temeljni zadatak lokalne samouprave i viših nivoa vlasti u pomoći migrantima, kreiranje osjećaja sigurnosti i rješavanje njihovog zbrinjavanja pozitivno utiče na upravljanje migracijama. Protok vremena je pokazao da bosanskohercegovačke institucije imaju adekvatno rješenje za migrantsku krizu, što je pozitivno utjecalo na upravljanje migracijama, te značajno rasteretilo ključne žarišne tačke migrantske krize u Bosni i Hercegovini.

VIII PRILOZI

Prilog 1. Ukupna statistika – pojedinačna Kronbahov alfa statistika

Item-Total Statistics					
	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Squared Multiple Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
Spol	22.27	33.864	.137	.043	.816
Bracni status	21.75	33.549	.070	.058	.828
Mjera bh institucije odgovor migrantska kriza	21.59	31.831	.326	.334	.807
Mjera bh institucije odgovor azilantima privremeni boravak	21.45	30.885	.378	.373	.804
Clanstvo BiH EU finansije upravljanje migracijama	22.28	30.511	.495	.338	.796
Bh institucije rješenje migrantska kriza	21.86	30.032	.558	.424	.792
Lokalne i vise vlasti pomoc migrantima	21.89	28.710	.543	.394	.791
Institucije bh lok samouprava nepripremljenost pomoc migranti	22.14	29.040	.512	.354	.794
Složena bh organizacija nerješavanje problema migranata	22.33	30.131	.517	.420	.794
Finansijska pomoc lokal samoup prihvrat migranata centri viša vlast	22.23	29.474	.509	.351	.794
Zadovoljstvo smještajem migranata	21.84	29.320	.591	.435	.788
Izbjeglička kriza uticaj bh svakodnevnica	22.29	30.307	.444	.255	.799
Zatvaranje bh granica rješenje ilegalni migranti	21.84	28.832	.556	.348	.790

Ocjena postupanje bh institucija ilegalnim migrantima	22.19	30.815	.423	.228	.801
---	-------	--------	------	------	------

Izvor: Istraživanje autora

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	394	98.0
	Excluded ^a	8	2.0
	Total	402	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Inter-Item Correlation Matrix

	Spol	Bracni status	Mjera bh institucije odgovor migrantska kriza	Mjera bh institucije odgovor azilantima privremeni boravak	Clanstvo BiH EU finansi je upravljanje migracijama	Bh institucije rješenje migrantska kriza	Lokalne vlasti pomognite	Institucije bh lokalne samoupravne agencije	Složenost bh organizacija nerješavanje problema migranta	Financijska pomoć lokalne samouprave prihvatne migranta centri viša vlast	Zadovoljstvo smještajem migranta	Izbjeglica kriza uticaj bh svakodnevni	Zatvaranje bh granica rješenje ilegalnih migranta	Ocjena postupanje bh institucija ilegalnim migrantima
Spol	1.000	.060	.114	.141	.036	.031	.105	.048	.021	.104	.099	.049	.092	.086
Bracni status	.060	1.000	.001	.079	.019	.075	-.086	.049	.093	.079	.042	.005	.044	.093

Mjera bh institucije odgovor migrantska kriza	.114	.001	1.000	.534	.152	.254	.226	.065	.112	.183	.291	.099	.219	.083
Mjera bh institucije odgovor azilantima privremeni boravak	.141	.079	.534	1.000	.122	.265	.278	.094	.057	.133	.303	.202	.316	.191
Clanstvo BiH EU finansije upravljanje migracijama	.036	.019	.152	.122	1.000	.324	.393	.363	.443	.319	.267	.353	.271	.331
Bh institucije rješenje migrantska kriza	.031	.075	.254	.265	.324	1.000	.471	.345	.263	.287	.566	.273	.413	.205
Lokalne i vise vlasti pomoc migrantima	.105	-.086	.226	.278	.393	.471	1.000	.377	.284	.259	.432	.292	.430	.279
Institucije bh lokalne samouprave nepripremljenost pomoc migranti	.048	.049	.065	.094	.363	.345	.377	1.000	.475	.410	.355	.299	.315	.306
Složena bh organizacija nerješavanje problema migranata	.021	.093	.112	.057	.443	.263	.284	.475	1.000	.515	.306	.328	.308	.298

Mjera bh institucije odgovor migrantska kriza	2.10	.699	394
Mjera bh institucije odgovor azilantima privremeni boravak	2.23	.802	394
Clanstvo BiH EU finansije upravljanje migracijama	1.41	.709	394
Bh institucije rješenje migrantska kriza	1.83	.711	394
Lokalne i vise vlasti pomoc migrantima	1.80	.918	394
Institucije bh lok samouprava nepripremljenost pomoc migranti	1.54	.910	394
Složena bh organizacija nerješavanje problema migranata	1.36	.742	394
Finansijska pomoc lokal samoup prihvrat migranata centri viša vlast	1.46	.850	394
Zadovoljstvo smještajem migranata	1.85	.776	394
Izbjeglička kriza uticaj bh svakodnevnica	1.40	.805	394
Zatvaranje bh granica rješenje ilegalni migranti	1.85	.884	394
Ocjena postupanje bh institucija ilegalnim migrantima	1.50	.749	394

Prilog 2. Popis tabela

Naziv tabele	Broj stranice
Tabela 1. Ukupan broj izdatih viza u 2019. i 2020. godini razvrstan po državama	102
Tabela 2. Ukupan broj odbijenih ulazaka na granici u 2019. i 2020. godini razvrstan po državama	104
Tabela 3. Ukupan broj izdatih viza na granici BiH od 2012. do 2021. godine	107
Tabela 4. Ukupan broj izdatih viza na granici u 2020. i 2021. godini razvrstan po državama	108
Tabela 5: Statistički podaci izdatih viza po starosnoj strukturi za 2021. godinu	110
Tabela 6. Ukupan broj odbijenih ulazaka na granici u 2019. i 2020. godini razvrstan po državama	113
Tabela 7. Ukupan broj odbijenih ulazaka na granici u 2020. i 2021. godini razvrstan po državama	113
Tabela 8. Ukupan broj izdatih viza od 2012. do 2021. godine	118
Tabela 9. Otkriveni nezakoniti prelasci granice u 2020. i 2021. godini razvrstani po državljanstvima	120
Tabela 10. Otkriveni nezakoniti prelasci granice u 2020. i 2021. godini razvrstani po vrsti granice	123
Tabela 11. Ukupan broj bh. državljana vraćenih u BiH uz asistenciju IOM-a od 2010. do 2019. godine	160
Tabela 12. Kronbahov alfa	167
Tabela 13: Wilcoxon signed-rank test: Bosna i Hercegovina će članstvom u EU dobiti značajnu finansijsku potporu za upravljanje migracijama u odnosu na instituciju gdje rade	172

Tabela 14. Spirmanov test korelacije – Članstvom BiH u EU značajna finansijska potpora – bh. institucije imaju adekvatno rješenje za migrantsku krizu	173
Tabela 15. Smatrate li da kako je temeljni zadatak lokalne samouprave i viših nivoa vlasti u pomoći migrantima kreiranje osjećaja sigurnosti i rješavanje njihovog zbrinjavanja	175
Tabela 16. Deskriptivna statistika – hipoteza 0	176
Tabela 17. Institucionalne osnove funkcionisanja lokalne samouprave u BiH nisu u cijelosti pripremljene za sistemsko djelovanje i poduzimanje akcija pomoći migrantima	179
Tabela 18. Deskriptivna statistika – Hipoteza 2	180
Tabela 19. Deskriptivna statistika – Hipoteza 1	182
Tabela 20. Deskriptivna statistika – Hipoteza 3	184
Tabela 21. Deskriptivna statistika – hipoteza 4	188
Tabela 22. Ukupna statistika R square	190
Tabela 23. Ukupna statistika – Anova	190
Tabela 25. Ukupna statistika – višestruka regresija	191
Tabela 26. Ukupna statistika – višestruka regresija	193

Naziv grafikona	Broj stranice
Grafikon 1: Pregled realizovanih povrataka po osnovu sporazuma o readmisiji za protekli period	55
Grafikon 2: Broj nezakonitih migranata u prihvatnim centrima 2019. godine	74
Grafikon 3: Broj nezakonitih migranata u prihvatnim centrima 2020. godine	74
Grafikon 4: Grafički prikaz broja osoba koje su zatražile azil u BiH od 2009. do 2018. godine	88
Grafikon 5: Broj registriranih migranata 2018.-2019.	89
Grafikon 6: Broj izdatih viza od strane diplomatsko-konzularnih predstavništava BiH 2018-2019.	99
Grafikon 7: Broj odbijenih ulazaka u BiH od strane Graničke policije BiH 2018-2019.	100
Grafikon 8: Broj nezakonitih prelazaka granice 2018.-2019.	100
Grafikon 9: Prikaz izdatih viza u 2019. i 2020. godini razvrstan po državama	103
Grafikon 10: Grafički prikaz izdatih viza u 2020. i 2021. godini razvrstan po državama	106
Grafikon 11: Grafički prikaz izdatih viza na granici BiH od 2012. do 2021. godine	107
Grafikon 12: Grafički prikaz izdatih viza u 2020. i 2021. godini razvrstan po državama	109
Grafikon 13: Prikazi ukupnog broja izdatih viza na granici za 2021. godinu po starosnoj i polnoj strukturi	110
Grafikon 14: Prikaz odbijenih ulazaka u BiH od 2011. do 2020. godine	111
Grafikon 15: Prikaz odbijenih ulazaka u BiH od 2012. do 2021. godine	111
Grafikon 16. Prikaz odbijenih ulazaka na granici BiH u 2019. i 2020. godini	113

razvrstan po državama	
Grafikon 17: Grafički prikaz odbijenih ulazaka na granici BiH u 2020. i 2021. godini razvrstan po državama	114
Grafikon 18: Prikazi odbijenih ulazaka po razlozima za odbijanje ulaska u 2020. i 2021. godini	115
Grafikon 19: Prikazi broja odbijenih ulazaka po razlozima i najčešćim državljanstvima za 2020. i 2021. godinu	116
Grafikon 20: Grafički prikaz izdatih viza od 2012. do 2021. godine	119
Grafikon 21: Prikaz otkrivenih nezakonitih prelazaka granice u 2020. i 2021. godini razvrstan po državama	121
Grafikon 22: Prikaz ilegalnih ulazaka i izlazaka u ilegalnim prelascima državne granice	122
Grafikon 23: Prikaz otkrivenih nezakonitih prelazaka granice u 2020. i 2021. godini razvrstan po vrsti granice	123
Grafikon 24: Prikaz imigracija za 2018. godinu (Eurostat)	149
Grafikon 25: Prikaz broja vraćenih bh. državljana od 2010. do 2019. godine uz asistenciju IOM-a	106
Grafikon 26. Prikaz broja dobrovoljno vraćenih državljana BiH od 2010. do 2019. godine po zemljama iz kojih su se vratili	161
Grafikon 27: Institucija u kojoj rade	166
Grafikon 28. Spol	167
Grafikon 29. Bračni status	168
Grafikon 30. U kojoj mjeri bosanskohercegovačke institucije odgovaraju izazovima migrantske krize?	169
Grafikon 31. Smatrate li da će članstvom Bosne i Hercegovine u EU dobiti	

značajnu finansijsku potporu za upravljanje migracijama?	
Grafikon 32. Da li smatrate da bosanskohercegovačke institucije imaju adekvatno rješenje za migrantsku krizu?	172
Grafikon 33. Smatrate li da kako je temeljni zadatak lokalne samouprave i viših nivoa vlasti u pomoći migrantima kreiranje osjećaja sigurnosti i rješavanje njihovog zbrinjavanja?	174
Grafikon 34 Histogram – hipoteza 0	177
Grafikon 35. Smatrate li kako institucionalne osnove funkcionisanja lokalne samouprave u Bosni i Hercegovini nisu u cijelosti pripremljene za sistemsko djelovanje i poduzimanje akcija pomoći migrantima u kampovima i prihvatnim centrima?	178
Grafikon 36. Smatrate li kako složena organizacija političkog sistema Bosne i Hercegovine nepovoljno utiče na mogućnost efikasnog i sistemskog djelovanja na rješavanje problema migranata?	
Grafikon 37. Histogram – hipoteza 3	
Grafikon 38. Finansijska pomoć lokalnim samoupravama koje su izvršile prihvata migranata u kampovima i prihvatnim centrima od viših nivoa vlasti	183
Grafikon 39. Da li ste zadovoljni smještajem i prihvatanjem migranata u Bosni i Hercegovini?	186
Grafikon 40. Da li smatrate kako izbjeglička kriza može uticati na bosanskohercegovačku životnu svakodnevicu?	186
Grafikon 41. Da li da bi se zatvaranjem granica Bosne i Hercegovine riješio problem s ilegalnim migrantima?	187
Grafikon 42. Kako biste ocijenili postupanje bosanskohercegovačkih institucija prema ilegalnim migrantima?	187
Grafikon 43. Histogram – Hipoteza 4	189
Grafikon 44. Normalnost raspodjele	192

Prilog 4. Anketni upitnik

Upitnik

ZA OCJENJIVANJE STAVOVA O UPRAVLJANJU SIGURNOSNIM KRIZAMA SA OSVRTOM NA MIGRANTSKU KRIZU U BOSNI I HERCEGOVINI

Sarajevo, 2021.

Univerzitet u Sarajevu, Fakultet za javnu upravu

Igmanska 70A, 7132 Vogošća

Bazični cilj ovog istraživanja je ukazati kako je upravljanje ilegalnim migracijama u Bosni i Hercegovini determinirana kompleksnim sistemom političkog odlučivanja, normativno-pravnim okvirom, potencijalima državnih agencija za provedbu zakona i međunarodnom saradnjom u odgovoru na sigurnosne izazove, rizike i prijetnje.

DEMOGRAFSKI PODACI

1. Koliko imate godina?

_____ (puni broj godina)

2. Spol:

1 muški

2 ženski

3. Koji je vaš trenutni bračni status? (zaokružite jedan odgovor)

1. Samac / samica
2. Oženjen / udata
3. U vanbračnoj zajednici
4. Razvedeni / rastavljeni
5. Udovac / udovica

4. Institucija u kojoj radite

_____.

5. Napišite iz kojeg mjesta dolazite

6. U kojoj mjeri bosanskohercegovačke institucije odgovaraju izazovima migrantske krize?

a) veoma dobro

b) djelimično

c) neutralan

d) bez odgovora

7. U kojoj mjeri bosanskohercegovačke institucije odgovaraju tražiteljima prava o traženju azila i privremenom boravku migranata?

a) veoma dobro

b) djelimično

c) neutralan

d) bez odgovora

8. Smatrate li da će članstvom Bosne i Hercegovine u EU dobiti značajnu finansijsku potporu za upravljanje migracijama?

a) da smatram

b) ne smatram

c) neutralan

d) bez odgovora

9. Da li smatrate da bosanskohercegovačke institucije imaju adekvatno rješenje za migrantsku krizu?

a) da, smatram

b) ne smatram

c) neutralan

d) bez odgovora

10. Smatrate li da kako je temeljni zadatak lokalne samouprave i viših nivoa vlasti u pomoći migrantima kreiranje osjećaja sigurnosti i rješavanje njihovog zbrinjavanja?

a) da, smatram

b) ne smatram

c) djelimično smatram

d) bez odgovora

11. Smatrate li kako institucionalne osnove funkcionisanja lokalne samouprave u Bosni i Hercegovini nisu u cijelosti pripremljene za sistemsko djelovanje i poduzimanje akcija pomoći migrantima u kampovima i prihvatnim centrima?

a) da, smatram

b) ne smatram

c) djelimično smatram

d) bez odgovora

12. Smatrate li kako složena organizacija političkog sistema Bosne i Hercegovine nepovoljno utiče na mogućnost efikasnog i sistemskog djelovanja na rješavanje problema migranata?

a) da, smatram

b) ne smatram

c) neutralan

d) bez odgovora

13. Smatrate li da je važna finansijska pomoć lokalnim samoupravama koje su izvršile prihvatanje migranata u kampovima i prihvatnim centrima od viših nivoa vlasti?

a) da, smatram
b) ne smatram
c) djelimično smatram
d) bez odgovora

14. Da li ste zadovoljni smještajem i prihvatanjem migranata u Bosni i Hercegovini?
a) da, zadovoljan sam
b) ne, nisam zadovoljan
c) neutralan
d) bez odgovora

15. Da li smatrate kako izbjeglička kriza može uticati na bh. životnu svakodnevicu?
a) da, smatram
b) ne smatram
c) djelimično smatram
d) bez odgovora

16. Da li smatrate da bi se zatvaranjem granica Bosne i Hercegovine riješio problem s ilegalnim migrantima?
a) da smatram
b) ne smatram
c) djelimično smatram
d) bez odgovora

17. Kako biste ocijenili postupanje bosanskohercegovačkih institucija prema ilegalnim migrantima?
--

a) Institucije BiH mogu učiniti znatno više
b) Nije sigurno puštati ilegalne migrante na teritoriju BiH bez dokumenata
c) neutralan
d) bez odgovora

Prilog 5: Molbe za anketiranje u bosanskohercegovačkim institucijama

Adis Holjan
Kasima Prohića br. 10
Sarajevo 71000
Mob.: 061748963
E-mail: adis_holjan@hotmail.com

SLUŽBA ZA POSLOVE SA STRANCIMA
N/r DIREKTOR Slobodan Ujić

MOLBA

Poštovani direktore Ujić,

obraćam Vam se molbom da mi omogućite anketiranje službenika Službe za poslove sa strancima. Anketiranje se vrši radi istraživanja stavova o upravljanju sigurnosnim krizama sa osvrtom na migrantsku krizu u Bosni i Hercegovini.

Obrazloženje: Trenutno sam u fazi izrade doktorske disertacije na temu: „UPRAVLJANJE SIGURNOSNIM KRIZAMA: MIGRANTSKA KRIZA U BOSNI I HERCEGOVINI“ na Fakultetu za upravu Univerziteta u Sarajevu u sklopu kojeg provodim istraživanje o stavovima građana predstavnika opštinskih, gradskih, kantonalnih, entitetskih, državnih i vlasti Brčko Distrikta BiH o upravljanju sigurnosnim krizama sa osvrtom na migrantsku krizu u Bosni i Hercegovini.

U nadi da će te moju molbu pozitivno riješiti unaprijed Vam se zahvaljujem.

Sarajevo, 28.07.2021.

Mr. sci. Adis Holjan

Prilog:

- Anketa

Adis Holjan
Kasima Prohića br. 10
Sarajevo 71000
Mob.: 061748963
E-mail: adis_holjan@hotmail.com

VLADA FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE
N/r PREMIJER Fadil Novalić

MOLBA

Poštovani premijeru gospodine Novalić,

obraćam Vam se molbom da mi omogućite anketiranje službenika organa federalne entitetske uprave (ministarstva i entitetskih upravnih organizacija) - po jedan predstavnik 16 entitetskih ministarstava (ministar, zamjenik ili generalni sekretar). Anketiranje se vrši radi istraživanja stavova o upravljanju sigurnostim krizama sa osvrtom na migrantsku krizu u Bosni i Hercegovini.

Obrazloženje: Trenutno sam u fazi izrade doktorske disertacije na temu: „UPRAVLJANJE SIGURNOSNIM KRIZAMA: MIGRANTSKA KRIZA U BOSNI I HERCEGOVINI“ na Fakultetu za upravu Univerziteta u Sarajevu u sklopu kojeg provodim istraživanje o stavovima građana predstavnika opštinskih, gradskih, kantonalnih, entitetskih, državnih i vlasti Brčko Distrikta BiH o upravljanju sigurnosnim krizama sa osvrtom na migrantsku krizu u Bosni i Hercegovini.

U nadi da će te moju molbu pozitivno riješiti unaprijed Vam se zahvaljujem.

Sarajevo, 28.07.2021.

Mr. sci. Adis Holjan

Prilog:

- Anketa

Adis Holjan
Kasima Prohića br. 10
Sarajevo 71000
Mob.: 061748963
E-mail: adis_holjan@hotmail.com

VJEĆE MINISTARA BOSNE I HERCEGOVINE
N/r PREDSEDavajući dr Zoran Tegeltija

MOLBA

28.07.2021
[Signature]

Poštovani predsjedavajući gospodine Tegeltija,

obraćam Vam se molbom da mi omogućite anketiranje službenika organa državne uprave (ministarstva i državnih upravnih organizacija) - po jedan predstavnik 9 državnih ministarstava (ministar, zamjenik ili generalni sekretar). Anketiranje se vrši radi istraživanja stavova o upravljanje sigurnosnim krizama sa osvrtom na migrantsku krizu.

Obrazloženje: Trenutno sam u fazi izrade doktorske disertacije na temu: „UPRAVLJANJE SIGURNOSNIM KRIZAMA: MIGRANTSKA KRIZA U BOSNI I HERCEGOVINI“ na Fakultetu za upravu Univerziteta u Sarajevu u sklopu kojeg provodim istraživanje o stavovima građana predstavnika opštinskih, gradskih, kantonalnih, entitetskih, državnih i vlasti Brčko Distrikta BiH o upravljanju sigurnosnim krizama sa osvrtom na migrantsku krizu u Bosni i Hercegovini.

U nadi da će te moju molbu pozitivno riješiti unaprijed Vam se zahvaljujem.

Sarajevo, 28.07.2021.

Mr. sci. Adis Holjan

[Signature]

Prilog:

- Anketa

Adis Holjan 28.07.2021

Adis Holjan
Kasima Prohića br. 10
Sarajevo 71000
Mob.: 061748963
E-mail: adis_holjan@hotmail.com

MINISTARSTVO SIGURNOSTI BOSNE I HERCEGOVINE
N/r MINISTAR Selmo Cikotić

MOLBA

Poštovani ministre Cikotić,

obraćam Vam se molbom da mi omogućite anketiranje službenika Ministarstva sigurnosti Bosne i Hercegovine. Anketiranje se vrši radi istraživanja stavova o upravljanju sigurnosnim krizama sa osvrtom na migrantsku krizu u Bosni i Hercegovini.

Obrazloženje: Trenutno sam u fazi izrade doktorske disertacije na temu: „UPRAVLJANJE SIGURNOSNIM KRIZAMA: MIGRANTSKA KRIZA U BOSNI I HERCEGOVINI“ na Fakultetu za upravu Univerziteta u Sarajevu u sklopu kojeg provodim istraživanje o stavovima građana predstavnika opštinskih, gradskih, kantonalnih, entitetskih, državnih i vlasti Brčko Distrikta BiH o upravljanju sigurnosnim krizama sa osvrtom na migrantsku krizu u Bosni i Hercegovini.

U nadi da će te moju molbu pozitivno riješiti unaprijed Vam se zahvaljujem.

Sarajevo, 28.07.2021.

Prilog:

- Anketa

Mr. scđ. Adis Holjan

Adis Holjan

Prilog 6: Intervju sa dr. Selmom Cikotićem – ministrom sigurnosti Bosne i Hercegovine

1. U kojoj mjeri je BiH spremna za aktivnije uključ enje vezano za širu migrantsku politiku EU u smislu kvalitetnijih graničnih procedura, politike azila i postupka readmisije, odnosno vraćanja migranata u države njihovog porijekla?

ODGOVOR: Ministarstvo sigurnosti BiH sačinilo je plan mjera i aktivnosti kojim su se uskladile procedure svih relevantnih agencija i službi koje su zadužene za zaštitu granice i koje sprovode zakone iz oblasti azila. Uvažavajući EU standarde u rješavanju problematike upravljanja migracijama, jedan od prioriternih ciljeva je uspostava ravnoteže između efikasnog upravljanja migracijama u BiH i poštivanja slobode kretanja. Služba za poslove sa strancima i IOM kroz svoje programe kontinuirano rade na podizanju svijesti migranata o značaju i prednostima dobrovoljnog povratka u njihove zemlje porijekla. Povratak i readmisija nisu jednostavni procesi. Bosna i Hercegovina je potpisala ugovore o readmisiji sa drugim zemljama u i van regiona, ali još mnogi nisu verifikovani. Trenutno se aktivno radi na ratifikaciji potpisanog sporazuma o readmisiji sa Pakistanom, a s ciljem što brže implementacije kako bi migranti mogli da budu transportovani u zemlju porijekla. Uporedo i u saradnji sa Ministarstvom vanjskih poslova se radi na intenziviranju pregovora sa još osam država. BiH ulaže veliki dio svog ograničenog budžeta na identifikaciju i transfer migranata iz jedne zemlje u drugu.

2. Da li očekujete dodatnu finansijsku i tehničku pomoć EU kako bi se pojačao kvalitet kontrole državne granice BiH, kontrola kretanja migranata po čitavom prostoru države, a u cilju podizanja sigurnosti građana BiH?

BiH je u sklopu regionalnog IPA programa “Podrška zaštitno-osjetljivom upravljanju migracijama” preko međunarodnih organizacija dobila sredstva u vrijednosti od gotovo 14,5 miliona eura. Dodatnih 24,6 miliona eura iz IPA fondova potrošeno je u BiH od 2007. godine za pomoć u domenu azila, migracija i upravljanja granicama. Novac je korišten za podršku agencijama za sprovođenje zakona u Unsko-sanskom kantonu, Službe za poslove sa strancima, Graničnoj policiji i Sektoru za azil za opremu i osoblje. EU finansijski podržava dodatno angažovanje službenika Granične policije i ostalih

službenika drugih policijskih agencija koji pružaju pomoć Graničnoj policiji BiH u kontroli istočne granice, ne samo u USK, već i u Sarajevu i Mostaru. Kontrola kretanja migranata na prostoru države je u domenu agencija i MUP-ova entiteta i kantona koji u sklopu svojih nadležnosti rade svakodnevno na poboljšavanju sigurnosne situacije i zaštite građana BiH. Kao i prethodnih godina, EU će kroz projekte i fondove nastaviti da finansira policijske agencije, službe, te državne i lokalne institucije, s tim što ćemo EU partnerima pokazati transparentnost i zahvalnost za sva sredstva kroz analizu utroška i iskoristivost opreme i sredstava.

3. Koji su to dogovoreni mehanizmi i konkretnija i efikasnija saradnja lokalnih i kantonalnih vlasti sa institucijama BiH koje ste dogovorili tokom Vaše posljednje posjete USK?

Ne podnosimo svi jednako teret krize i ne učestvuju sve institucije u umanjivanju posljedica krize. Na Unsko-sanskom kantonu se lome svi negativni aspekti migrantske krize i neefikasnog djelovanja nekih drugih institucija. Tokom posjete, predstavljen je plan aktivnosti da se migrantskom krizom počne upravljati iz institucija države te da se ojačaju kapaciteti i sposobnost Granične policije kojom bi se pojačala kontrola istočne granice. Takođe ćemo nastojati da iz međunarodnih i domaćih fondova povećamo obim finansijskih sredstava, da popravimo kvalitet međuagencijske saradnje kako horizontalno tako i vertikalno, da se teret migrantske krize rješava na svim nivoima u BiH, da se popravi i konkretizira saradnja kantonalnih i lokalnih institucija koje se bave ovim pitanjem sa institucijama BiH. Preuzećemo i čitav niz aktivnosti na preispitivanju pojedinih institucija koje su odgovorne za kontrolu granice, poslove sa strancima, pitanja azila.

4. Da li će se u budućnosti migrantskom krizom upravljati sa nivoa BiH, kako bi se rasteretile kantonalne vlasti?

Cilj i jeste uspostaviti koordinaciju svih učesnika u procesu, od grada do države i međunarodnih faktora u BiH koji se bave problemom migracija te jačanje institucija, a zatim poduzimanje mjera kojom bi se lokalne zajednice u kojima se nalaze privremeni migrantski kampovi rasteretile i upravljanje tim kampovima bilo pod nadzorom nadležnih

državnih službi. Pokrenute su i dodatne inicijative na nivou Ministarstva sigurnosti kojima se traže lokacije za nove prihvatne centre izvan urbanih zona te obezbjeđenje dodatnih finansijskih sredstava sa nivoa države.

5. Da li će EU podržati opremanje i obuku institucija BiH koje su zadužene za kontrolu granice? Kako iskoristiti postojeće domaće kapacitete?

Dosadašnja sredstva za projekat “EU podrška upravljanju migracijama i granicom u BiH” su obezbijedena kroz posebnu mjeru Instrumenta za pretpripru pmoć (IPA) i ti se projekti implementiraju kroz IOM u partnerstvu s UNHCR-om, UNICEF-om, UNFPA-om i Danskim vijećem za izbjeglice (DRC-om). Nabavljene su značajne količine opreme za otkrivanje falsifikovanih dokumenata i opremanje graničnih prelaza, posebno čitača za biometrijske putne isprave gdje je ostvaren najveći napredak. Realizovane su značajne aktivnosti nabavke opreme koja se koristi za nadzor državne granice kao što su: dronovi, termovizijske kamere, dvogledi za noćno osmatranje, uređaji za mjerenje gustoće materijala, senzori i druga oprema koja se koristi u nadzoru državne granice. U skladu sa raspoloživim finansijskim sredstvima vršeno je kontinuirano obnavljanje voznog parka i nabavka specijalističke opreme. Obuke su organizovane od strane donatora i dobavljača opreme, te je veliki broj službenika osposobljen i certifikovan za upravljanje specijalističkom i drugom opremom. BiH u sklopu domaćih kapaciteta ima problem nedostatka finansijskih sredstava i ograničena je nabavkom opreme potrebne za kontrolu granice. Institucije vrše konstantnu analizu novonastalih situacija i tokova kretanja lica preko granice s fokusom na migrante a sve u cilju iznalaženja rješenja za sprečavanje ilegalnih prelazaka i nadzor granice te je doprinos domaćih kapaciteta ogroman kada je u pitanju odabir i upotreba odgovarajuće opreme.

6. Pored poznatih ograničenja vezanih za politički sistem BiH, šta su dodatna ograničenja upravljanja migrantskom krizom koja ste do sada primijetili?

Iako nadležne institucije i agencije kontinuirano, u skladu sa nadležnostima i mogućnostima, provode definisane aktivnosti, a Operativni štab za pitanja migracija u Bosni i Hercegovini prati i koordinira provođenje tih aktivnosti, situacija na terenu se konstantno usložnjava i u humanitarnim i sigurnosnim izazovima. Podrška entitetskim,

kantonalnim i organima Brčko distrikta Bosne i Hercegovine koji se, zbog privremenih prihvatnih centara i prisustva značajnog broja nezakonitih migranata suočavaju sa potrebom povećanog obima pružanja usluga iz oblasti pripadajuće nadležnosti nije na odgovarajućem nivou. Takođe, lokalne zajednice u kojim su uspostavljeni privremeni prihvatni centri zbog prisustva značajnog broja migranata imaju probleme i sa infrastrukturom, pružanjem komunalnih usluga, pa i smanjenjem određenih izvora prihoda. Konstantno ograničenje je nedovoljan broj policijskih i drugih službenika koji aktivno učestvuju u upravljanju migrantskom krizom te su pokrenute inicijative za rješavanjem nedostatka kapaciteta i zapošljavanja određenog broja službenika kojim bi se uspostavilo bolje funkcionisanje i adekvatnija zaštita granice a u skladu sa finansijskim mogućnostima. Način vođenja aktivnosti upravljanja kretanjem i boravkom migranata na teritoriji BiH odražava sve pozitivne i negativne aspekte ustavno-političkog i sigurnosnog sistema BiH, i svih bitnih aspekata njihovog funkcionisanja. Osjećaj odgovornosti pojedinih političkih i državnih struktura unutar BiH prema sigurnosti i prosperitetu BiH se direktno odražava i na spremnost tih istih struktura i aktera u rješavanju različitih problema vezanih za migracije i migrante.

Prilog 7: Intervju sa Peter Van der Auweraert (Overart) – šefom Međunarodne organizacije za migracije (IOM) u Bosni i Hercegovini i sub-regionalni koordinator Međunarodne organizacije za migracije za Zapadni Balkan.

PITANJE: Na koji način ste ostvarili suradnju sa institucijama u Bosni i Hercegovini i koji su najozbiljniji izazovi sa kojima se Međunarodna organizacija za migracije u Bosni i Hercegovini susreće u upravljanju migrantskom krizom?

ODGOVOR: Imamo različite načine saradnje. Kao prvo, naš glavni saradnik je Služba za poslove sa strancima koja je zadužena za registrovanje migranata i smještaj migranata u prihvatne centre prema Zakonu o strancima. Tako da smo mi njih podržavali i uspostavljali dodatne kapacitete, dodatne materijale i opremu kako bi oni mogli registrovati migrante koji dođu u Bosnu i Hercegovinu. Isto tako, radili smo na smještajnim kapacitetima. U nekim centrima imamo njihove upravnike koji rade zajedno sa našima. Ali, to je pitanje i područje u kojem se još uvijek mora desiti primopredaja, koja se još nije desila iz političkih razloga.

Kao drugo, radili smo zajedno sa Graničnom policijom, vršili obuke, kako bi Granična policija mogla bolje identificirati žrtve trgovine ljudima. Također smo im obezbjeđivali opremu koja im je potrebna zbog njihovog dodatnog rada, a sve zbog migranata. Podržavali smo i raspoređivanje policije Republike Srpske, koja je raspoređena na granici sa Srbijom, kako bi pomagala Graničnoj policiji. Isto tako, radili smo na razmjeni informacija sa njima. Imali smo dosta sastanaka kako bismo uvidjeli prazna polja gdje možemo da unaprijedimo suradnju. Osim navedenog, sa ministarstvima zdravlja na lokalnom nivou, a to je Dansko izbjegličko vijeće, jer je ono zaduženo za zdravlje migranata, bili smo partneri, radili smo zajedno u smislu pripremanja centara za odgovor na korona-virus. Tako da smo sa zdravstvenim uslugama, posebno u Kantonu Sarajevo i Unsko-sanskom kantonu bili jako zadovoljni. Na političkom nivou, radili smo sa Ministarstvom sigurnosti, ministrima, ali smo njima pomagali da naprave strategije, da poduzmu određene akcije po pitanju migranata, a na kantonalnom nivou obezbjeđivali uspostavljanje centara u Unsko-sanskom kantonu i Kantonu Sarajevo. Tako da smo sastanke za koordinaciju imali svakodnevno, s ciljem suradnje kako bismo što bolje odgovorili na ovu situaciju. I radili smo sa policijom, na način da smo im obezbjeđivali

opremu u Unsko-sanskom kantonu, kao i na uspostavljanju planova na održavanju sigurnosti u prihvatnim centrima za migrante. To jest, ako imaju neke situacije na koje mi ne možemo da odговорimo, da pozovemo policiju.

PITANJE: Da li je Bosna i Hercegovina spremna da odgovori na rastuće operative izazove u upravljanju migrantskom krizom i koja je Vaša procjena trajanja i mogućih posljedica migrantske krize u Bosni i Hercegovini?

ODGOVOR: I jeste i nije. Ako pogledamo otpočetak 2017. i 2018. godine, kada su migranti počeli dolaziti u Bosnu i Hercegovinu, zemlja je bila potpuno nepripremljena. Ključno pitanje je da je ovo tranzitna migracija. Ono što je najbitnije da uradite kada su migranti na vašoj teritoriji je da im obezbijedite osnovne usluge i da ih smjestite. Ali, zato morate imati centre za smještaj migranata. Ako ih nemate, onda ljudi spavaju po napuštenim zgradama, tako kada su migranti počeli da dolaze, Bosna i Hercegovina nije imala nijednog prihvatnog kapaciteta. Imali smo Delijaš, ali to je samo bilo za ljude koji se prijave za izbjeglički status u Bosni i Hercegovini, odnosno manjeg kapaciteta. Većinu ljudi koji dolaze ne zanima izbjeglički status u Bosni i Hercegovini. Imali smo više od 60.000 ljudi 2018. godine. Mislim da je 600 ljudi trenutno u procesu azila, a od toga mislim da 300 više nije tu. Tako da je broj ljudi koji traži azil u Bosni i Hercegovini totalno nerelevantan u smislu ovog odgovora. Danas država ima oko 7000 kreveta za smještaj migranata. Imamo Blažuj, Ušivak, Salakovac, koji je jako mali, imamo Lipu, Biru, Miral, Sedru i Boriće. Sada je problem što je vlada Unsko-sanskog kantona odlučila da je njihov prioritet da zatvore Biru i Miral, što je oko 2200 ljudi. Ako to napravimo, ako zatvorimo ta dva centra, onda se vraćamo na poziciju na kojoj smo bili prije godinu dana, što znači da nemamo dovoljno smještajnih kapaciteta. To se već dešava u Bihaću, jer nam lokalne vlasti ne dozvoljavaju da migrante smještamo u Biru, iako je kapacitet oko 1500 ljudi, a može se povećati na 2000. Međutim, mi sada nemamo, odnosno lokalne vlasti nam ne dozvoljavaju da Biru koristimo i sad bismo mogli smjestiti te ljude unutra, ali i država ne reaguje. Obično bi to moralo Ministarstvo sigurnosti da kaže lokalnim vlastima – slušajte, pošto se vi ne slažete, ali po Zakonu to nije vaša kompetencija, njih se treba konsultovati, ali postoji odluka Vijeća ministara da se uspostavlja ovi centri. Jedini nivo koji treba to da zatvori je državni nivo. Imamo još jedan problem koji se

pokazuje na horizontu, što će nam još teže biti zimi, a to da je Lipa trebala da bude privremeni kamp napravljen od šatora u vremenu korona-virusa, jer je neadekvatan za zimu. Mogao bi se koristiti od danas do kraja septembra. Nakon toga, ako se ne stave kontejneri i odgovarajuće konstrukcije, kao i odgovarajuća struja, voda, kanalizacija... nećemo imati ni Lipu, tako da u najgorem mogućem slučaju zatvoriće se Miral, Bira i Lipa, a onda gubimo 3500 kapaciteta u Unsko-sanskom kantonu, onda se vraćamo na sami početak. Da zadržimo Biru, Lipu i Miral, a ako Lipu napravimo za zimske uslove to bi bilo prihvatljivo. Možda bi nam trebalo još dodatnih kapaciteta u Velikoj Kladuši pored Mirala. Međutim, trenutno je situacija blokirana. Ministra sigurnosti nemamo. Idemo u period lokalnih izbora. Vlada Unsko-sanskog kantona je neracionalno insistirala, ne da nađe rješenje gdje da se smjeste migranti već da se zatvore Bira i Miral. Djelimično razumijem stav Vlade, ali ako nemamo drugu lokaciju gdje da smjestimo migrante, onda će žrtva svega ovoga biti lokalno stanovništvo, jer će u zimu migranti početi provaljivati u kuće. Razumijem da ljudi ne žele migrante, neko može da bude protiv migranata, ali to je isto kao da si protiv kiše, što ne znači da kiša neće padati, tako da fundamentalna osnova ove tranzicione migracije je da ljudi prihvate da migranti koji prolaze kroz državu, da će oni biti tu 4 ili 5 godina, imaćemo ih, oni će prolaziti kroz zemlju i trebamo se pobrinuti da smanjimo probleme za lokalno stanovništvo koliko god možemo, jer ćemo imati migrante tu. E, taj stav još uvijek ne postoji. U Srbiji rade na ovaj način, jer tamo ima oko 17 ili 18 migracionih centara. Ne zato što srbijanska vlada voli migrante ili želi da migranti budu tu, već su shvatili problem koji nije baš u njihovoj kontroli. Imaju tu veće sile - Turska, Grčka, globalna ekonomska situacija, faktor povlačenja. To je nešto što država ne može da kontroliše. Ono što može da država kontroliše je situacija kada su ti ljudi na vašoj teritoriji. To kad shvatite, pogotovo zato što morate shvatiti da Europska unija finansira svaki fening troškova migrantske situacije u Bosni i Hercegovini. Oko 60 miliona eura je do sada Europska unija uložila u Bosnu i Hercegovinu. Država u Budžetu je predvidjela samo 200.000 eura za migante. Tako da možete vidjeti situaciju u kojoj 60 miliona eura ide u Bosnu i Hercegovinu, odnosno u njenu ekonomiju. Ne daje se taj novac migrantima već lokalnim firmama za hranu, uposlenike. Ja imam trenutno 400 ljudi zaposlenih, i to je dosta ljudi za plate, i oni troše pare u ovoj zemlji. Struja, voda, porezi, sve to ide u Bosnu i Hercegovinu. Migranti imaju pare. Kada pričate sa biznismenima u

Bihaću koji imaju pumpe, samoposluge, posao im je skočio 300 posto. Čak se počela prodavati i kvalitetna odjeća i obuća. Novac dolazi od Evropske unije i treba ga iskoristiti. Srbija je iskoristila ovu priliku. U Srbiji imate zajednice koje su na početku bile protiv migranata, a onda su prošle godine imali manje migranata u Srbiji, jer je vlada razmišljala da zatvori centre. Iste te zajednice su protestovale protiv zatvaranja centara, jer 20 ljudi iz te zajednice radi u centru. Momak koji drži kafić sad ima veliki promet, prodavnice dobro rade. Ako se pravilno postave karte, ako se otvore mali centri, onda je to prihvatljivo. Veliki centri i nisu baš prihvatljivi. Mi smo morali otvarati veće centre jer vlada nije upostavila 10 do 15 malih centara u koje bismo mogli smjestiti migrante. U Srbiji je vlada iskoristila zgrade koje su bile vlasništvo bivše Jugoslavije, obnovili ih novcem Evropske unije, da otvori prihvatne centre. Kada su migranti napustili centre, onda je vlada rekla - imamo 18 lokacija koje se mogu koristiti za šta god hoćete. Jedna od zgrada se koristi kao dom za penzionere. Znači, ako se pravilno odigra može se taj novac uložiti u javne zgrade što će onda kasnije koristiti lokalnom stanovništvu. Za sve ovo vam je potreban plan, a ovdje plana nikada nije bilo.

PITANJE: Koje korake je Međunarodna organizacija za migracije poduzela u vezi potpomognutog dobrovoljnog povratka migranata?

ODGOVOR: Imamo novac, finansiranje od Norveške, Danske, Njemačke i Austrije da pomognemo dobrovoljni povratak. Odluku da se vrati, ili ne vrati, mora donijeti svaki migrant pojedinačno. Postoje i mali faktori na osnovu kojih se odluče da li da se vrate ili ne. Nekada idu jer su premoreni, nekada se vraćaju kući jer više nemaju novca da nastave put, nekada idu jer im se neko u porodici razbolio, nekada shvate da taj san koji su imali neće biti tako lahko za ostvariti. Tako da su to pojedinačni faktori nad kojima mi nemamo kontolu, ali ono što mi radimo je da se pobrinemo da svi migranti shvate da postoji mogućnost da se mogu vratiti ako žele i da ih mi možemo podržati u tome. Mi radimo zajedno sa njihovim ambasadama u vezi dobijanja potrebnih papira za povratak, platimo im kartu za povratak i damo im jedan mali grant kako ne bi bili bez sredstava u putu i pri dolasku u zemlju odakle su migrirali. Znači, mi ono što kontolišemo je da koliko ljudi znaju za dobrovoljni povratak, imamo svoje savjetnike koji im pomaže da daju odgovore na njihova pitanja za povratak. U proteklih godinu i po imali smo oko 500-600 ljudi koji

su se vratili njihovim kućama. Tokom perioda korona-virusa nema letova, tako da je povratak suspendovan, pa ćemo vidjeti kako će se situacija razvijati u dolazećem periodu. Mi smo povećali broj ljudi koji objašnjavaju migrantima šta znači dobrovoljni povratak i pomažu im u donošenju odluka. To je ono što mi možemo kontrolisati. Mi ih naravno ne možemo najterati da se vrate, ali prije svega naš je cilj da znaju da postoji mogućnost povratka.

PITANJE: U kojoj mjeri kompleksnost političkog sistema u Bosni i Hercegovini, zbog neusaglašenosti nadležnosti institucija, usporava procese i rješavanje problema u lokalnoj samoupravi u kontekstu migrantske krize?

ODGOVOR: Glavni razlog zašto nemamo plana je ustvari kompleksnost sistema u Bosni i Hercegovini i nemogućnost ili nevoljnost države da izvrši svoje kompetencije, da ih primijeni na lokalnom nivou, jer postoje mnoga područja gdje imamao različit nivo kompetencija. Recimo, struja. Opština ima nešto s tim, pa zatim Kanton, pa Federacija, pa Država. To je vrlo kompleksno pitanje. Ako želite da imate struju, morate dobiti sva ta silna odobrenja. Ako gledate s pravne strane, smještaj migranata je jednostavno ekskluzivna kompetencija države. I samo države, a ne bilo kojeg drugog nivoa vlasti. Međutim, u realnosti, ja sam veliki dio svog posla proveo pregovarajući sa političarima na različitim nivoima. Ako želim da otvorim centar u Bihaću moram pregovarati sa gradonačelnikom, pa sa premijerom Kantona, pa sa premijerom Federacije Bosne i Hercegovine. Pomislite, po ingerencijama, da to ne bi trebalo biti neophodno ali politički odnosi postanu prepreka državi da izvrši svoje ovlasti. Kada smo imali ministra Mektića, a to je bilo odmah nakon izbora 2018. godine, on je bio izolovan. HDZ i Dodik bili su skupa jer su htjeli novu vladu. SDA im se trebao pridružiti. Mektić je bio glavni protivnik Dodika u Republici Srpskoj. Ko će Mektića podržati? Naravno, niko. Imali smo zamjenika ministra iz HDZ-a koji je pokušavao da potkopa sve što je ministar radio. Ljudi iz Unsko-sanskog kantona su A-SDA. Baš njih briga šta kaže Mektić, jer oni znaju kad se donese odluka, da neće biti odgovorni za to. Ovo je Zakon. Vi ste migrant i kažete - ja hoću da se prijavim za azil, imate dokument i 15 dana slobodu kretanja. To je Zakon, nije nešto što sam ja izmislio. E, sad je Unsko-sanski kanton odlučio da će zaustavljati migrante da ulaze u Kanton. Postavili su policiju na granicu Kantona. Kada autobus dođe

na granicu Kantona u kojem su migranti platili kartu i imaju pravo da se voze, oni ih izvode iz autobusa i stave po strani. To je potpuno nelegalno. Nikakvo pravno opravdanje nema za ovo. Niko iz Vijeća ministara se nije oglasio o navedenom. Svako može uraditi šta hoće, a niko vam ne kaže šta trebate raditi. U polju migracija, ovo je problem čitavog sistema i postoji u svim različitim sistemima. Politička situacija i sistem je najveća prepreka. Više politička, jer su kompetencije sasvim jasne. Ne može gradonačelnik Bihaća odlučivati o zatvaranju migracionog centra, ali ipak se to dešava.

PITANJE: Možete li navesti primjere dobre prakse zemalja Europske unije kad je u pitanju suradnja lokalne samouprave i viših nivoa vlasti i kako su one odgovorile na izazove migrantske krize?

ODGOVOR: Ne moramo ići u Europsku uniju. Mislím da nam je relevantniji primjer Srbija. Kao što sam vam rekao, 2015. godine ja sam bio na granici. Oko 10.000 ljudi prošlo. Granice su bile otvorene. Ljudi su samo prolazili. Kada je Mađarska zatvorila granice, Srbija je shvatila da ima problem. Znala je da ima Komesarijat za izbjeglice koji je prije krize bio jedna Agencija, kao Služba za poslove sa strancima ovdje. Sjeli smo skupa i rekli - morate nam pomoći, moramo napraviti plan, uspostaviti centre, treba nam osoblje, trebaju nam pregovori sa Briselom. Rekli smo - vi to dajte nama, mi ćemo to dati Briselu. Pregovarali su sa Evropskom unijom i napravili su sistem koji funkcioniše. Srbija, ekonomski i geografski govoreći, je slična ovoj zemlji. To je dobar primjer za Bosnu i Hercegovinu kako se stvari mogu dobro uraditi i poredati. Međutim, Srbija ima centralizovan sistem. Predsjednik se pita. Model za odgovor na krizu je u Srbiji. Ne znači da oni tamo nemaju svojih problema, ali kao cjelokupni problem krize je strateški riješena, dizajnirana na način da se sa njom može upravljati i da smanji problem za lokalno stanovništvo. To je dobar primjer.

Prilog 9: Izjava mentora

IZJAVA
(VLASTITA)

POD PUNOM MORALNOM, MATERIJALNOM I KRIVIČNOM ODGOVORNOSTU IZJAVLJUJEM

DA: sam u mjesecu septembru 2022. godine izvršio Lektorisanje doktorske disertacije, mr Holjan Adisa, pod naslovom "Upravljanje sigurnosnim krizama: migrantska kriza u Bosni i Hercegovini, a pod mentorstvom prof. dr. Seada Turžalga.

U Sarajevu, 16. 09. 2022. g.

Osmanovic Nazif
(svojeručan potpis davaca izjave)

Taksa po tarifnom broju _____ ZAT-a uplaćena je u iznosu od _____ KM i poništena.

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
OPĆINA NOVI GRAD SARAJEVO

Broj ovjere: 5780/22.
Datum: 16. 09. 2022. g.

Osmanovic Nazif
(Ime i prezime davaca izjave)

22010689 P.S.
(broj lične karte i mjesto izdavanja)

svojeručno je potpisao-la ovu izjavu i time priznao-la je za svoj potpis i rukopis na ovoj ispravi. Identitet ličnoj na osnovu JAVNE ISPRAVE

Napomena: _____

M.P.

Ovjeru izvršio-la *[Signature]*

IX LITERATURA

Enciklopedije, leksikoni i rječnici:

1. Klaić, B. (2004). *Rječnik stranih riječi, tuđice i posuđenice*, Nakladni zavod MH, Zagreb.
2. Lavić, S. (2001). *Leksikon socioloških pojmova*, Fakultet političkih nauka, Sarajevo.
3. Nohlen, D. (2001). *Politološki rječnik – Država i politika*, Pan liber, Osijek, Zagreb, Split.
4. Tadić, Lj. (1996). *Politikološki leksikon*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd.
5. Vujaklija, M. (1980). *Leksikon stranih reči i izraza*, Prosveta, Beograd.
6. Miller, D. (2003). *Bllackwellova enciklopedija političke misli*, Demetra, Zagreb.
7. Beridan, I., Tomić, I., & Kreso, M. (2001). *Leksikon Sigurnosti*. Sarajevo: „DES“ Sarajevo.

Knjige i zbornici:

1. Ahmetašević, N. (2020). „Demokratija i ljudska prava, ljudi u pokretu bez ljudskih prava, Izbjeglice i migranti u Bosni i Hercegovini bez ljudskih prava“, Friedrich-Ebert-Stiftung, Sarajevo.
2. Atlantic Initiative Center for Security and Justice Research (2020), How to manage migration in Bosnia and Herzegovina, No. 04, str. 9-15.
3. Apap, J., & Anderson, M. (2002). *Striking a Balance between Freedom, Security and Justice in an Enlarged European Union*. Bruxelles: Centre for European Policy Studies.
4. Andrysek, O. (1989). *Report on the Definition of Minorities*. Utrecht: Netherlands Institute of Human Rights “SIM”.
5. Altermatt, U. (1997). *Etnonacionalizam u Evropi*, Svjetionik, Sarajevo.
6. Aron, R. (1996). *Demokracija i totalitarizam*, Politička kultura, Zagreb.

7. Arow K. (1951). *Social Choice an Individual Values*, John Wiley, New York.
8. Cocco E. (2017), Where is the European frontier? The Balkan migration crisis and its impact on relations between the EU and the Western Balkans, *European View*, pp. 293–302.
9. Bašić, G., Miličević, N. P. E., Mitev, V., Stanković, S.: Škarić, (2004). *Perspektive multikulturalizma u državama Zapadnog Balkana*, Centar za istraživanje etniciteta, Beograd.
10. Bauer, T., Haisken-DeNew, J., & Schmitd, C. (2005). International Labour Migration, Economic Growth and Labour Markets: The Current State of Affairs. U Macura, MacDonald, & Haug , *The New Demographic Regime – Population Challenges and Policy Responses* (str. 111-137). United Nations.
11. Beri N. (2005). *Uvod u modernu političku teoriju*, Službeni glasnik, Beograd.
12. Bieber F. (2007). *Lessons from the European Union for Institutional Design in Multinational States*, Astrid Epinau, Marcel Haag, Andreas Heinemann (eds.), Die Herausforderung von Grenzen/Le defi des frontieres/Challenging Boundaries, Baden-Baden.
13. Bjeković, S. (2008). *Evropske integracije*, Uprava za kadrove Crne Gore, Podgorica.
14. Bobić, M. (2007). *Demografija i sociologija – veza ili sinteza*. Beograd: Službeni glasnik.
15. Bobić, Mirjana, Šantić, Danica (2018), Sigurnost EU vs. sigurnosti migranata: Srbija na Balkanskoj migracijskoj ruti, Forum za sigurnosne studije.
16. Borić, N.: “Globalni sporazum o migracijama – Pravni status i značaj Godišnjak Pravnog fakulteta u Sarajevu”, LXII – 2019., s. 593–611
17. Buzan, B., Waever, O., & Wilde, J. d. (1998). *Security: A New Framework for Analysis*. Boulder: Lynne Reinner.
18. Castles, S. (2000). *International migration at the beginning of the twenty-first century: global trends and issues*. Oxford: Blackwell Publishers.
19. Collins, A. (2007). *Contemporary Security Studies*. New York: Oxford University Press.
20. Collins, A. (2010). *Suvremene sigurnosne studije*. Zagreb: Politička kultura i Centar za međunarodne i sigurnosne studije.

21. Dahl, R. (2000). *O demokraciji*, Politička kultura, Zagreb.
22. Dušanić, S.; Hrekes, Y.; Pralica, M. (2019). „Migranti i mi - Sociopsihološka analiza uzajamne percepcije“, Friedrich-Ebert-Stiftung, Sarajevo.
23. Dmičić, M., Modernizacija, profesionalizam i usavršavanje lokalne samouprave u sistemu ustavnih promjena u BiH, Moderna uprava, Agencija za državnu upravu Republike Srpske, Banja Luka, 2008.
24. Grugel, J. (2002). *Democratization, A Critical Introduction*, Houndmills, Basingstoke, Hampshire in New York, Palgrave.
25. Granična policija BiH „Analiza rada Granične policije BiH za 2021. godinu“ Sarajevo, januar 2022. godine.
26. Ghosh, B. (2018), Refugee and Mixed Migration Flows, Managing a Looming Humanitarian and Economic Crisis, Graduate Institute of International and Development Studies, Geneva, pp. 1–19.
27. Greider, A. (2017), Outsourcing Migration Management: The Role of the Western Balkans in the European Refugee Crisis, retrived from <https://www.migrationpolicy.org/article/outsourcing-migration-management-western-balkanseuropes-refugee-crisis>.
28. Hagen-Zanker, J., & Mallet, R. (2015). „*Fortress Europe*“? *There's no Such Thing*. London: Overseas Development Institute.
29. Hodžić, K. (2020), Understanding the Migrant Crisis in Bosnia And Herzegovina, Criminal Justice Issues Journal for Criminalistics, Criminology and Security Studies Year XX, Issue 5, str. 77-98.
30. Heywood, A. (2004). *Politika*, Clio, Beograd.
31. Hobbes, T. (1962). *Levijatan*, Kultura, Beograd.
32. Jovanović, M. (2004). *Evropske ekonomske integracije*, Ekonomski fakultet u Beogradu, Beograd.
33. Kahanec M., Zaiceva, A., Zimmermann K. (2009). *Ethnic minorities in European Union: An Overview*, Institution fot the study of labour.
34. Korajlić, N., Smailbegović, A. (2020), Crisis Management in Bosnia and Herzegovina, International Scientific Journal, Contemporary Macedonian Defence, Ministry of Defence Republic of North Macedonia, 20, 38, Skopje, str. 21.
35. Kešetović, Ž. et al. (2013). *Krizni menadžment*, Sarajevo/Velika Gorica, Fakultet za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije/Veleučilište Velika Gorica.

36. Kymlicka, W. (2004). *Liberalizam, zajednica i kultura*, Deltakont, Zagreb.
37. Kymlicka, W. (2003). *Multikulturalno građanstvo: liberalna teorija manjinskih prava*, Naklada Jesenski i Turk Zagreb.
38. International Organization for Migration (IOM) (2019), International Migration Law – Glossary on Migration, N° 34
39. Lisica, D. (2011). Sigurnosni rizici i temeljne društvene vrijednosti u Bosni i Hercegovini – knjiga 2, Sarajevo, Fakultet političkih nauka.
40. Marenin, O. (2010). *The Challenges of Integrated Border Management in the European Union*. Geneva: Center for Democratic.
41. Mesić, M. (2006). *Multikulturalizam: društveni i teorijski izazovi*, Školska knjiga, Zagreb.
42. Mincer, J. (1978). *Family Migration Decisions. Center for Economic Analysis of Human Behavior and Social Institutions*. New York: National Bureau of Economic Research.
43. Milardović A. (2004). *Populizam i demokracija: Centar za politološka istraživanja*, Zagreb.
44. Migracijski profil Bosne i Hercegovine za 2019. godinu, Ministarstvo sigurnosti BiH, 2020.
45. Migracijski profil Bosne i Hercegovine za 2020. godinu, Ministarstvo sigurnosti BiH, 2021.
46. Migracijski profil Bosne i Hercegovine za 2021. godinu, Ministarstvo sigurnosti BiH, 2022.
47. Nezirović, S., Durmišević, B., Hodžić, A., Živko, A., Bosnia and Herzegovina -- transit area or unwanted migrant depots? *Romanian Journal of Geography / Revue Roumaine de Géographie*. 2021, Vol. 65 Issue 1, p3-19. 17p.
48. Nye, J. & Lynn-Jones, S. (1998). "International Security Studies: A Report of a Conference on the State of the Field". U *International Security*.
49. Occhipinti, J. D. (2004). Justice and Home Affairs. U N. Nugent, *European Union Enlargement*. Palgrave Macmillan.
50. Ortega, F., & Peri, G. (2009). *The Causes and Effects of international Migration: Evidence from OECD Countries 1980-2005*. Cambridge: Nation Bureau of Economic Research.

51. Peters, A. (2018). The Global Compact for Migration: to sign or not to sign? EJIL: Talk! Preuzeto 12. 2. 2021. sa: <https://www.ejiltalk.org/the-global-compact-for-migration-to-sign-or-not-to-sign/>
52. Petrović, V. (2017), Jemen nakon arapskog proljeća: građanski rat i njegovi akteri, Mali Levijatan, 4, 1.
53. Piore, M. J. (1979). *Birds of Passage: Migrant Labour Industiral Societies*. New York: Cambridge University.
54. Rekšić, Magdalena (2019), New Balkan migration route and its impact on transit countries, Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej (Yearbook of the Institute of East-Central Europe), 17 (4)
55. Salt, J., & Clarke, J. (2004). International labor migration towards and within. *Population studies no.44*.
56. Sadiković, E. (2014). *Evropa regija – kohezijska politika Evropske unije i Zapadni Balkan*, TKD Šahinpašić, Sarajevo.
57. Simić, J. (2010). *Evropski parlament – akter u odlučivanju u Evropskoj uniji*, Službeni glasnik, Beograd.
58. Squires, N. (2015). More than 5,000 migrant children 'disappear' in Italy after crossing the Mediterranean. *The Telegraph*.
59. Sutherland, P. (2015). *A Sefer Path to Asylum*. Project Syndicate.
60. Šelo, Šabić, S., Borić, S. (2016). At the Gate of Europe - A Report on Refugees on the Western Balkan Route, Friedrich Ebert Stiftung Southeast Europe, Sarajevo.
61. Trnka, K., Simović, M., Miljko, Z., Begić, Z., Bajramović-Rizvanović, J., Jašarbegović, A., Marić, I., Sahadžić, M., Talović, M. (2009). Proces odlučivanja u Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine, Fondacija Konrad Adenauer e.V, Sarajevo.
62. Thirty-sixth report of the High Representative for Bosnia and Herzegovina, 1 May-31 October 2009, dostupno na: <http://www.ohr.int/?p=35212>. Pristupljeno 20. 9. 2021. godine
63. Ulusoy, H. (2003). *Revisiting Security Communities After the Cold War: The Constructivist*. Center for Strategic Research.
64. Petrović, V. (2017), Jemen nakon arapskog proljeća: građanski rat i njegovi akteri, Mali Levijatan, 4, 1.

65. Wolfers, A. (1962). "National Security as an Ambiguous Symbol". U R. Niebuhr, *Discord and Colaboration*. Baltimore.
66. Williams Colin, H. (2009). *Let Freedom Reign: The Impress of EU Integration on Minority Survival*, In Elisabeth Prügl and Markus Thiel (Eds). Diversity in the European Union, New York: Palgrave Macmillan.

Pravni propisi:

1. Ustav Bosne i Hercegovine, dostupno na: www.ohr.int/?page-id68220. Pristupljeno 19. 9. 2021. godine.
2. Ustav Federacije Bosne i Hercegovine, Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, broj 1/1994, 13/1997, 16/2002, 22/2002, 52/2002, 63/2003, 9/2004, 20/2004, 33/2004, 71/2005, 72/2005, 88/2008.
3. Ustav Republike Srpske, Službeni glasnik Republike Srpske, broj 21/1992 – prečišćeni tekst, 28/1994, 8/1996, 13/1996, 15/1996, 16/1996, 21/1996, 21/2002, 26/2002, 30/2002, 31/2002, 69/2002, 31/2003, 98/2003, 115/2005, 117/2005.
4. Zakon o azilu ("Službeni glasnik BiH", br. 11/16 i 16/16).
5. Zakon o boravku i kretanju stranaca i azilu BiH ("Službeni glasnik BiH", br. 36/08 i 87/12).
6. Zakon o strancima BiH ("Službeni glasnik BiH", br. 88/15).
7. Zakon o kretanju i boravku stranaca i azilu ("Službeni glasnik BiH", br. 29/03 i 4/04).
8. Zakon o principima lokalne samouprave u Federaciji Bosne i Hercegovine, Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, broj 49/2006.
9. Zakon o lokalnoj samoupravi Republike Srpske, Službeni glasnik Republike Srpske, broj 97/2016.
10. Pravilnik o međunarodnoj zaštiti (azilu) u BiH ("Službeni glasnik BiH", br. 36/08 i 87/12).
11. Presuda broj U-11/04, od 31. 5. 2005. Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, broj 50/2005.

12. Presuda broj 4/11, od 27. 3. 2012. godine, Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, broj 38/2012.

Članci u časopisima:

1. Shaw, Malcolm N. (2010). International Law. Sixth Ed. Edinburgh, Cambridge University Press.
2. Steiner, H. J., Alston, Ph. R., Goodman, R. (2007). International Human Rights in Context: Law, Politics and Morals. Third Ed. Oxford: Oxford University Press.
3. *Internet izvori:*
4. http://europa.eu.int/index_en.htm – Sajt EU
5. http://ec.europa.eu/education/policies/educ/eqf/index_en.html -Sajt EU
6. http://ec.europa.eu/education/index_en.html - Europa – obrazovanje i obuka
7. http://ec.europa.eu/growthandjobs/key/index_en.htm - Lisabonska strategija 2000.
8. <http://ec.europa.eu/growthandjobs/pdf/2004-1866-EN-complet.pdf> Suočavanje s izazovima (Lisabonska strategija za rast i zapošljavanje) – izvještaj radne grupe na visokom nivou kojem je predsjedavao Wim Kok, Europska komisija, novembar 2004. godine.
9. <https://europeanwesternbalkans.com/2017/02/22/balkan-migration-route-ongoing-story/>, pristup 9.9.2021.
10. <https://www.dw.com/hr/iom-se-povukao-iz-kampa-lipa-a-1359-migranata-je-podvedrim-nebom/a-56045359>.
11. <http://css.ba/ajb-gdje-su-otisli-novci-iz-eu-za-migrante-u-bih/>
12. <http://europa.ba/?p=71270>.
13. <https://www.klix.ba/vijesti/bih/iom-objavio-koliko-je-novca-dobio-od-eu-za-migrante-u-bih-i-na-sta-je-novacpotrosen/210113113>.
14. <https://www.istraga.ba/zvanicni-dokumenti-dokazuju-iz-sengen-zone-u-bih-za-dvije-godine-ilegalno-ubaceno-preko-15-hiljada-migranata/>.
15. <https://www.politicki.ba/news/read/14520>, pristup 11.8.2021.
16. <https://www.slobodnaevropa.org/a/31024727.html>, pristup 1.9.2021.
17. www.istraga.ba, pristup 11.9.2021.

18. <https://istinomjer.ba/migrantska-kriza-u-bih-godine-prebacivanja-odgovornosti/>., pristupljeno 11.8.2021.
19. <https://istinomjer.ba/migrantska-kriza-u-bih-godine-prebacivanja-odgovornosti/>., pristupljeno 11.8.2021.
20. <https://ba.n1info.com/vijesti/a458297-veliki-protest-u-bihacu-gradjani-traze-rjesenje-problema-migranata/>.
21. www.zurnal.info, pristupljeno 11.9.2021. godine.
22. www.klix.ba, pristupljeno 11.9.2021. godine.